

ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ

На правах рукопису

УДК 343.851:343.34

МАЙСТРЕНКО МАРІЯ МИКОЛАЇВНА

**КРИМІНОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ТА
ПОПЕРЕДЖЕННЯ ОРГАНАМИ ВНУТРІШНІХ СПРАВ
ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ ГРОМАДСЬКОЇ БЕЗПЕКИ,
ПРЕДМЕТАМИ ЯКИХ Є ЗБРОЯ, БОЙОВІ ПРИПАСИ ТА
ВИБУХОВІ РЕЧОВИНИ**

Спеціальність: 12.00.08 – кримінальне право та кримінологія;
кримінально-виконавче право

ДИСЕРТАЦІЯ

**на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук**

Науковий керівник
Грищук Віктор Климович
доктор юридичних наук,
професор

**Львів
2010**

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ.....	4
ВСТУП.....	5

РОЗДІЛ 1. ЗАГАЛЬНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМИ ПОПЕРЕДЖЕННЯ ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ ГРОМАДСЬКОЇ БЕЗПЕКИ, ПРЕДМЕТАМИ ЯКИХ Є ЗБРОЯ, БОЙОВІ ПРИПАСИ ТА ВИБУХОВІ РЕЧОВИНИ.....

14

1.1. Стан дослідження проблеми попередження злочинів проти громадської безпеки, предметами яких є зброя, бойові припаси та вибухові речовини в юридичній літературі..... 14

1.2. Поняття та класифікація злочинів проти громадської безпеки, предметами яких є зброя, бойові припаси та вибухові речовини..... 20

1.3. Правове регулювання набуття зброї в окремих зарубіжних державах як захід протидії злочинам, предметами яких є зброя, бойові припаси та вибухові речовини..... 47

Висновки до розділу 1 65

РОЗДІЛ 2. КРИМІНОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ ГРОМАДСЬКОЇ БЕЗПЕКИ, ПРЕДМЕТАМИ ЯКИХ Є ЗБРОЯ, БОЙОВІ ПРИПАСИ ТА ВИБУХОВІ РЕЧОВИНИ.....

68

2.1. Кількісні та якісні показники, які характеризують злочини проти громадської безпеки, предметами яких є зброя, бойові припаси та вибухові речовини 68

2.2. Кримінологічна характеристика осіб, які вчинили злочини проти громадської безпеки, предметами яких є зброя, бойові припаси та вибухові речовини..... 84

2.3. Фактори, що зумовлюють вчинення злочинів проти громадської безпеки, предметами яких є зброя, бойові припаси та вибухові речовини.... 110

Висновки до розділу 2 126

РОЗДІЛ 3. ПОПЕРЕДЖЕННЯ ОРГАНАМИ ВНУТРІШНІХ СПРАВ ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ ГРОМАДСЬКОЇ БЕЗПЕКИ, ПРЕДМЕТАМИ ЯКИХ Є ЗБРОЯ, БОЙОВІ ПРИПАСИ ТА ВИБУХОВІ РЕЧОВИНИ.....	128
3.1. Загальнотеоретичні засади попередження злочинів проти громадської безпеки, предметами яких є зброя, бойові припаси та вибухові речовини....	128
3.2. Діяльність органів внутрішніх справ щодо попередження злочинів проти громадської безпеки, предметами яких є зброя, бойові припаси та вибухові речовини.....	164
Висновки до розділу 3	199
ВИСНОВКИ	202
ДОДАТКИ	208
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	260

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

ГУМВС	Головне управління міністерства внутрішніх справ
ДАІ	Державна автомобільна інспекція
ДІТ	Департамент інформаційних технологій
ДСО	Державна служба охорони
КВК	Кримінально-виконавчий кодекс
КК	Кримінальний кодекс
КПК	Кримінально-процесуальний кодекс
МВС	Міністерство внутрішніх справ
НДЕКЦ	Науково-дослідний експертно-криміналістичний центр
ОВС	органи внутрішніх справ
ОКД	оперативні кримінологічні дослідження
ООН	Організація Об'єднаних Націй
ОРД	оперативно-розшукова діяльність
ОТЗ	оперативно-технічні засоби
СНД	Співдружність Незалежних Держав
РФ	Російська Федерація
УВП	установа виконання покарань
УВС	Управління внутрішніх справ
УІТ	Управління інформаційних технологій
УМВС	Управління міністерства внутрішніх справ

ВСТУП

Актуальність теми. У сучасних умовах у багатьох державах відзначається зростання застосування при вчиненні злочинів зброї, бойових припасів та вибухових речовин. Події останніх років у світі доводять, що зберігається висока напруга особливо в тих регіонах, де в широкому обігу є зброя: Сектор Газа, Чечня, Ірак тощо. Існує реальна загроза застосування зброї масового знищення. Вражає різноманіття збройового арсеналу, який використовується злочинцями.

Актуальність кримінологічної протидії злочинам проти громадської безпеки, предметами яких є зброя, бойові припаси, вибухові речовини, сьогодні зростає, оскільки злочинність на сучасному етапі характеризується тенденціями до зростання таких її видів, як групова, організована та насильницька, де наявність озброєння – одна з умов формування та діяльності злочинних груп.

Крім того, в умовах науково-технічного прогресу, в умовах зростання технічної підготовки окремих громадян, полегшилось виготовлення „умільцями” на виробництві або у підпільних майстернях зброї досить великої кількості та високої якості, її нових різновидів. До того ж злочини проти громадської безпеки, предметами яких є зброя, бойові припаси та вибухові речовини, небезпечні передусім тим, що вони є базою для вчинення інших, більш тяжких злочинів, сприяють здійсненню злочинних намірів, які у більшості випадків призводять до особливо тяжких наслідків.

За таких обставин значно зростає роль і місце наукових досліджень у формулюванні як концептуальних засад протидії злочинності на загальносоціальному рівні, так і конкретних заходів запобігання та припинення окремих видів злочинів у межах розвитку сучасної кримінологічної політики України, зокрема злочинів проти громадської безпеки, предметами яких є зброя, бойові припаси, вибухові речовини.

Діяльність щодо попередження злочинів проти громадської безпеки, предметами яких є зброя, бойові припаси та вибухові речовини, є дієвою

практично-прикладною формою протидії злочинності, оскільки забезпечує виявлення, блокування, нейтралізацію, викорінення, усунення її причин та умов, що своєю чергою повністю відповідає поняттю соціальної справедливості.

Викладене дозволяє зробити висновок про те, що реалізація задекларованої кримінологічної політики України (яка між тим продовжує своє становлення) є „лакмусовим” папером, який проявляє рівень моральності, цивілізованості суспільства, а у кінцевому результаті визнання на міжнародній арені статусу України як правової, демократичної, соціально орієнтованої держави.

У різні часи питання відповідальності за злочини, пов'язані з незаконним обігом зброї, досліджували у своїх працях такі учені з кримінального права, як Я.М. Брайнін, О.М. Бандурка, В.І. Борисов, В.К. Грищук, А.Н. Костенко, А.П. Литвин, П.С. Матишевський, М.Г. Пінчук, О.М. Сарнавський, В.Я. Тацій, В.П. Тихий, П.Л. Фріс.

З поміж авторів країн СНД слід виокремити роботи Г.А. Аванесова, Ю.Д.Блувштейна, В.Г. Волчка, Л.О. Гаухмана, А.А. Герцензона, П.Ф. Гришаніна, А.І. Долгової, М.Г. Ібрагімова, І.І. Карпеца, А.І. Лобанова, Л.А. Невського, Л.Ф. Соколова.

Кримінологічний напрямок з окресленої проблематики відображений у працях В.О. Глушкова, В.В. Голіни, О.М. Джужи, А.Е. Жалінського, А.Ф. Зелінського, С.М. Іншакова, О.Ф. Кістяківського, В.М. Кудрявцева, Н.Ф. Кузнецової, Л.М. Кулик, І.П. Лановенка, Н.С. Лейкіної, О.М. Литвака, В.О. Негодченка, І.Б. Медицького.

Шляхи протидії правоохоронних органів незаконному поводженню зі зброєю, боєприпасами та вибуховими речовинними розглядалися у роботах Н.І. Досковського, Б.Г. Капустіна, Л.Н. Колодкіна, О.П. Литвака, В.Г. Лихолоба, В.І. Рибачука.

Не дивлячись на наукові розробки з цієї проблематики, слід відмітити недостатню дослідженість проблем кримінологічного попередження

аналізованих злочинів, відсутність дієвої практичної розробленості попереджувальних заходів щодо злочинів проти громадської безпеки, предметами яких є зброя, бойові припаси, вибухові речовини в межах протидії злочинності у сфері незаконного обігу предметів озброєння, відсутність спеціального закону, який регулюватиме обіг предметів озброєння в Україні.

З огляду на це виникла необхідність проведення комплексного кримінологічного дослідження з вивчення практики діяльності органів внутрішніх справ у напрямку попередження зазначених злочинів та вироблення пропозицій її удосконалення.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами полягає в тому, що дисертація пов'язана із Стратегією національної безпеки України, затвердженою Указом Президента від 12.02.2007 р. № 105/ 2007, Комплексною програмою профілактики злочинності на 2007–2009 рр., затвердженою Постановою Кабінету Міністрів України від 20.12.2006 р. № 1767.

Дисертація виконана відповідно до пріоритетних напрямків наукових і дисертаційних досліджень, які потребують першочергового розроблення і впровадження у практичну діяльність органів внутрішніх справ, на період 2004 – 2009 рр. (затверджена наказом МВС України від 05.07.2004 р. № 755), а також теми наукової роботи кафедри кримінального права та кримінології "Проблеми реформування правової системи України" (державний реєстраційний номер 0109U007853).

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційного дослідження є розробка проблем кримінологічної характеристики та попередження органами внутрішніх справ злочинів проти громадської безпеки, предметами яких є зброя, бойові припаси та вибухові речовини.

З огляду на поставлену мету визначені такі дослідницькі завдання:

- з'ясувати стан дослідження цієї проблематики;
- визначити поняття злочинів проти громадської безпеки, предметами яких є зброя, бойові припаси та вибухові речовини;

- охарактеризувати основні підходи окремих зарубіжних держав до правового регулювання набуття зброї як заходу протидії злочинам, предметами яких є зброя, бойові припаси та вибухові речовини;

- визначити (вирахувати) рівень, структуру, динаміку злочинів проти громадської безпеки, предметами яких є зброя, бойові припаси та вибухові речовини;

- здійснити кримінологічну характеристику осіб, які вчинили злочини проти громадської безпеки, предметами яких є зброя, бойові припаси та вибухові речовини;

- виявити фактори, що обумовлюють вчинення злочинів проти громадської безпеки, предметами яких є зброя, бойові припаси та вибухові речовини;

- розмежувати поняття „попередження”, „профілактика”, „припинення”, „запобігання” злочинів;

- розробити рекомендації щодо профілактики, запобігання, припинення органами внутрішніх справ злочинів проти громадської безпеки, предметами яких є зброя, бойові припаси та вибухові речовини.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини у сфері попередження злочинів проти громадської безпеки, предметами яких є зброя, бойові припаси та вибухові речовини.

Предметом дослідження є кримінологічна характеристика та попередження органами внутрішніх справ злочинів проти громадської безпеки, предметами яких є зброя, бойові припаси та вибухові речовини.

Методи дослідження обрані відповідно до поставленої мети і завдань. Методологічну основу становлять положення та висновки доктрини кримінального права, вироблені на основі теорії пізнання. У роботі використовуються як загальнонаукові методи дослідження, так і методи, властиві дослідженням у правових науках, зокрема такі як:

загальнонауковий діалектичний метод – при розгляді проблеми щодо поняття та кримінологічної характеристики цих злочинів, концептуальних засад

попереджувальної діяльності органів внутрішніх справ як суб'єкту вказаної діяльності;

історичний метод – при аналізуванні історії становлення науки кримінології та кримінологічних теорій;

формально-логічний – при вивченні термінів і юридичних понять, які вживаються в Кримінальному кодексі України, інших нормативних актах;

логіко-нормативний – при підготовці проектів змін і доповнень до чинного законодавства України;

соціологічний та статистичний – під час розрахунку масштабів поширення злочинів цього виду, вивчення кримінальних справ та судових вироків, при проведенні анкетування.

Джерельну базу дослідження становлять: Конституція України, Кримінальний кодекс України, Положення про дозвільну систему (затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 12 жовтня 1992р. №576 з наступними змінами), Інструкція про порядок виготовлення, придбання, зберігання, обліку, перевезення та використання вогнепальної, пневматичної і холодної зброї, пристроїв вітчизняного виробництва для відстрілу патронів, спорядженими гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами не смертельної дії та зазначених патронів, а також боєприпасів до зброї та вибухових матеріалів (затверджена наказом Міністерства внутрішніх справ України від 2 серпня 1998 року №622; зі змінами, внесеними наказом від 13 квітня 1999 року №292), постанова Пленуму Верховного Суду України від 26 квітня 2002 року №3 „Про судову практику у справах про викрадення та інше незаконне поводження зі зброєю, бойовими припасами, вибуховими речовинами, вибуховими пристроями чи радіоактивними матеріалами”, а також спеціальна монографічна та інша правова, філософська, соціологічна, психолого-педагогічна література. Законодавство та літературу враховано станом на 1 січня 2010 року.

Емпіричну базу дослідження становлять матеріали статистичної звітності за основними результатами діяльності ОВС, Департаменту інформаційних

технологій за 2003-2010 роки; статистичні дані Державної судової адміністрації; результати вивчення й узагальнення 93 обвинувальних вироків винесених судами різних регіонів України у 2004-2008 роках, результати соціологічних досліджень попередніх років. А також проведене в межах роботи соціологічне опитування громадян України у віковій групі від 30 до 50 років, яким охоплено 120 осіб.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у тому, що дисертація є однією з перших в Україні робіт, присвячених кримінологічній характеристиці та попередженню злочинів проти громадської безпеки, предметами яких є зброя, бойові припаси та вибухові речовини. Теоретичні висновки і результати дисертаційного дослідження отримано на основі особистих досліджень автора.

У результаті дослідження автором обґрунтовано нові положення щодо розробки дієвої системи попередження злочинів проти громадської безпеки, предметами яких є зброя, бойові припаси та вибухові речовини, а також практичні рекомендації щодо удосконалення системи протидії незаконному обігу зброї, бойових припасів та вибухових речовин в Україні, які відзначаються елементами наукової новизни, зокрема:

уперше:

- висунуто пропозицію про доцільність включення поняття „національна безпека” до переліку об’єктів кримінально-правової охорони, що містяться у ст.1 КК України;

- визначено поняття та здійснено класифікацію злочинів проти громадської безпеки, предметами яких є зброя, бойові припаси та вибухові речовини;

- запропоновано основні концептуальні положення проекту Закону України „Про заходи протидії незаконному обігу зброї, бойових припасів та вибухових речовин”; структурними складовими якого мають бути: загальні положення, заходи протидії незаконному обігу зброї, бойових припасів та вибухових речовин на міждержавному рівні, заходи протидії незаконному обігу

зброї, бойових припасів та вибухових речовин, оперативні заходи протидії незаконному обігу зброї, бойових припасів та вибухових речовин;

удосконалено:

- наукову класифікацію зброї за тактико-технічними даними; за призначенням; за способом виготовлення;

- положення про те, що поняття „особа” та „особистість” відрізняються за змістовною частиною. Останній термін має психологічне забарвлення, спонукаючи встановити внутрішні потреби, мотиви, переконання, установки тощо. Запропоновано замінити термінологію у статтях 65 та 69 КК України: поняття "особа" поняттям „особистість винного”;

набуло подальшого розвитку:

- положення про розмежування та співвідношення понять „протидія”, „попередження”, „профілактика”, „запобігання”, „припинення”;

- наведені додаткові аргументи доповнити ч.3 ст.263 КК України такими постзлочинними діями, як активне сприяння припиненню чи розкриттю злочинів, пов’язаних із незаконним поводженням зі зброєю, бойовими припасами та вибуховими речовинами;

- положення про рівень, структуру, динаміку злочинів проти громадської безпеки, предметами яких є зброя, бойові припаси та вибухові речовини;

- кримінологічна характеристика осіб, що вчинили злочини проти громадської безпеки, предметами яких є зброя, бойові припаси та вибухові речовини;

- фактори, що зумовлюють вчинення злочинів проти громадської безпеки, предметами яких є зброя, бойові припаси та вибухові речовини;

- положення про необхідність внесення змін до ст.8 Закону України „Про оперативно-розшукову діяльність”, закріпивши право органам, які є суб'єктами оперативно-розшукової діяльності, „здійснювати оперативний збут товарів, предметів та речовин, у тому числі заборонених до обігу, з метою викриття фактів протиправної діяльності”.

Практичне значення одержаних результатів. Викладені у дисертаційному дослідженні висновки, пропозиції та практичні рекомендації можуть бути використані:

- у галузі науково-дослідної діяльності – як підґрунття для подальшого дослідження проблем попередження злочинів, предметами яких є зброя, бойові припаси та вибухові речовини;

- у правотворчій діяльності – для вдосконалення чинного КК України та іншого законодавства у сфері протидії злочинам проти громадської безпеки, предметами яких є зброя, бойові припаси та вибухові речовини (Додаток 3.2);

- у правозастосовній діяльності – в організації профілактики, запобігання та припинення злочинів проти громадської безпеки, предметами яких є зброя, бойові припаси, вибухові речовини органами внутрішніх справ;

- у навчальному процесі – при викладанні курсів кримінального права, кримінології, профілактики злочинів у вищих навчальних закладах юридичного спрямування.

Особистий внесок. Дисертаційне дослідження виконано здобувачем самостійно, з використанням останніх досягнень юридичних наук. Усі сформульовані у ньому поняття та висновки ґрунтуються на особистих дослідженнях автора, у співавторстві з іншими авторами не використовуються.

Апробація результатів дисертації. Дисертаційне дослідження обговорювалося на засіданнях кафедри кримінального права та кримінології, міжкафедральному семінарі Львівського державного університету внутрішніх справ України. Основні положення та висновки дисертації оприлюднені на шести науково-практичних конференціях, зокрема: „Актуальні проблеми удосконалення кримінального законодавства України” (м. Київ, 25 травня 2007 року); „Проблеми правової реформи та розбудови громадянського суспільства в Україні” (м. Львів, 28 вересня 2007 року); «Противодействие преступности: уголовно-правовые, криминологические и уголовно-исполнительные аспекты» (м. Москва, 29 – 30 травня 2008 року); „Проблеми правової реформи та

розбудови громадянського суспільства в Україні” (м. Львів, 26 вересня 2008 року); „Актуальні проблеми кримінального права та кримінології” (м. Донецьк, 24 квітня 2009 року); „Проблеми правової реформи та розбудови громадянського суспільства в Україні” (м. Львів, 28 вересня 2009 року).

Публікації. Основні положення та висновки дисертації знайшли своє відображення у 4 наукових статтях, опублікованих у фахових виданнях і 6 тезах наукових конференцій.

Структура дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, що включають вісім підрозділів, висновків, додатків, списку використаних джерел. Загальний обсяг дисертації становить 285 сторінок, з яких основний текст дисертації – 203 сторінки.

РОЗДІЛ 1
ЗАГАЛЬНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМИ
ПОПЕРЕДЖЕННЯ ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ ГРОМАДСЬКОЇ БЕЗПЕКИ,
ПРЕДМЕТАМИ ЯКИХ Є ЗБРОЯ, БОЙОВІ ПРИПАСИ ТА ВИБУХОВІ
РЕЧОВИНИ

1.1. Стан дослідження проблеми попередження злочинів проти громадської безпеки, предметами яких є зброя, бойові припаси та вибухові речовини в юридичній літературі

Перші дослідження в області кримінально-правових проблем боротьби безпосередньо із незаконним обігом зброї з'явилися у 60 – 70-х роках, це праці В.Д. Малкова [132, с. 99-105; 133, с.59-67], Л.Ф. Соколова [210], Е.С. Тенчова [217, с. 10-11], Ткачевського Ю. [221, с.19].

Подальші зміни у кримінологічній ситуації та динаміці росту злочинів проти громадської безпеки, предметами яких є зброя, бойові припаси, вибухові речовини сприяли створенню наукових праць монографічного характеру, та цілого ряду дисертацій. Такими науковими напрацюваннями, що були опубліковані у російській літературі стали: робота А.Ф. Соколова про злочини у сфері обігу зброї [209], В.В. Башилова, який здійснив науковий аналіз організованих форм злочинності у сфері незаконного обігу зброї та проблем кримінально-правової боротьби з ним, кримінологічно охарактеризував стан, структуру, динаміку та тенденції обігу зброї, розглянув фактори, що сприяють вчиненню даного виду злочинів тощо [8], Г.С. Мелешка [136].

Заслуговує уваги монографічна робота С.А. Невського на тему протидії незаконному обігу зброї, боеприпасів та вибухових речовин, у якій дослідник розглянув розвиток, сучасний стан та кримінологічну характеристику незаконного обігу предметів озброєння, а також діяльність правоохоронних органів із попередження та припинення [147].

Слід відзначити, що проблема незаконного обігу зброї взагалі досить популярна та актуальна на теренах Російської Федерації. На сучасному етапі була опублікована численна кількість робіт пов'язаних із злочинами,

предметами яких є озброєння, що вчиняються військовослужбовцями. Це наприклад такі роботи як М.Г. Ібрагімова про проблеми розкрадання вогнепальної зброї, бойових припасів, вибухових речовин у військових частинах [53]. Об'єктом дослідження стала також діяльність різних суб'єктів щодо профілактики зазначених злочинних діянь.

Крім того, наукові праці А.І. Лобанова [126] та В. Г. Волчка [30], які дещо подібні між собою, оскільки в обидвох розглядається кримінологічна характеристика та попередження розкрадань вогнепальної зброї, бойових припасів, вибухових речовин та вибухових пристроїв. Утім, різняться суб'єктами вчинення злочинів. У другому випадку суб'єктами, що вчиняють зазначені злочини є військовослужбовці, а у першому – військовослужбовці Внутрішніх військ МВС Росії.

Поєднавши кримінально-правове дослідження із криміналістичним дослідженням А.С. Подшибякін досить повно охарактеризував холодну зброю. У підручнику із численним ілюстраціями "Холодное оружие. Уголовно-правовое и криминалистическое исследование" автор, розглянувши усі види зброї, детально класифікував її, представив визначення поняття холодної зброї [167].

Досліджував питання незаконного обігу зброї та заходів боротьби з ним Д.А. Корецький, який реалізував намагання комплексного кримінологічного аналізу саме обігу зброї, який складається, на його думку, із наступних дій: продукування, виготовлення, продажу, збуту, придбання, зберігання, носіння, використання, ремонту, перевезення, знищення. Під обігом зброї Д.А. Корецький розуміє продукування та подальший рух від виробника – державного чи кримінального, до споживача – як легального, так і нелегального (злочинці, громадяни, що незаконно придбали зброю для самозахисту, колекціонування тощо), а також процес використання зброї, підтримка її у справному стані, перехід від одного власника до іншого тощо, аж до самого знищення [74].

В Україні питання попередження злочинів на загальному рівні почало досліджуватися ще протягом XVIII-XIX ст. ст. У такому широкому ракурсі питання попередження злочинів розглядають і в сучасних наукових дослідженнях українських такі вчені як, О. Баулін, А. Форостяний [7], О.М. Джу́жа, В.В. Василевич, Є.М. Моїсеєв [40], В.В. Голіна [31], А.П. Закалюк [46], В.П. Філонов [230].

Окремо слід виокремити наукову роботу В.Г. Лихолоба про роль органів внутрішніх справ у боротьбі із злочинністю у контексті морально-правового аспекту реалізації закону [124].

Свого роду послідовниками В.Г. Лихолоба, які дослідили питання попередження злочинів на сучасному етапі є Н.С. Карпов та В.О. Негодченко, оскільки теми їх наукових розробок споріднені. У 2000 р. була опублікована ґрунтовна монографія Н.С. Карпова "Теоретичні основи та практика використання передового досвіду органів внутрішніх справ у протидії злочинній діяльності", у якій автор розглянув різноманітні заходи превентивного значення з позицій кримінального права, криміналістики, кримінально процесу тощо [63]. У 2004 р. вийшла у світ наступна його фундаментальна праця "Злочинна діяльність" [62].

У своїй дисертації В.О.Негодченко розглянув діяльність органів внутрішніх справ щодо попередження злочинів у сучасних умовах. У роботі проаналізовано генезис кримінологічного вчення про попередження злочинів, його понятійний апарат, визначено суб'єктів профілактичної діяльності, їх класифікацію. Значну увагу приділено розгляду теорії та практики правових й організаційних засад профілактичної діяльності Міністерства внутрішніх справ України та таких його структурних підрозділів як: кримінальна міліція, міліція громадської безпеки, органів досудового слідства тощо. Змістовна робота науковця утім не охоплює питання попередження окремих видів злочинності, оскільки нецілена на розгляд питань загальнотеоретичного значення [148].

Однією з найперших спроб дослідження проблеми злочинів, предметами яких є зброя, бойові припаси та вибухові речовини в Україні були праці

В.П. Тихого [220]. Утім слід зазначити, що науковець більшою мірою спеціалізується на кримінально-правовому аспекті, ніж на кримінологічному.

В Україні ситуація із дослідженнями питань щодо зброї характеризується розглядом або широкого кола питань, наприклад, кримінально-правової охорони громадської безпеки в цілому, або з позицій окремих галузей права як то: криміналістика, кримінальний процес, адміністративне право.

У 2006 році було захищено дисертацію Л.М. Кулик про боротьбу зі злочинами, що вчиняються із використанням зброї. Відповідно об'єктом дослідження стали насильницькі злочини, які вчиняються з використанням зброї. Робота має суто кримінологічний характер і є цікавою в частині загальних підходів протидії злочинам, що вчиняються з використанням зброї [109].

О.М. Сарнавський у своїй роботі поставив за мету встановити та розкрити об'єктивні і суб'єктивні ознаки злочину, передбаченого ст. 262 КК України. Об'єктом дослідження було обрано кримінально-правову охорону громадської безпеки від джерел підвищеної небезпеки – вогнепальної зброї, бойових припасів та вибухових речовин, вибухових пристроїв, радіоактивних матеріалів тощо. У роботі автор досліджує кримінально-правову характеристику викрадення, привласнення, вимагання вогнепальної зброї, бойових припасів, вибухових речовин чи радіоактивних матеріалів або заволодіння ними шляхом шахрайства або зловживання службовим становищем [191].

Колектив авторів у складі П.Д. Біленчука, А.В. Кофанова, О.Ф. Суляви значну увагу присвятили дослідженню правового регулювання обігу зброї в Україні. Криміналісти за спеціальністю науковці значну увагу приділяють аспектам зброезнавства у цілому, криміналістичним критеріям зброї, балістиці, криміналістичній експертизі [10;11; 82].

Метою дисертаційної роботи М. Г. Пінчука був комплексний аналіз найістотніших проблем предмета та структури предмета доказування, процесу доказування, особливостей судового розгляду в зазначеній категорії

кримінальних справ. Об'єктом дисертаційного дослідження стали виявлення особливостей застосування кримінально-процесуального закону при доказуванні та судовому розгляді справ, пов'язаних з викраденням та іншим незаконним поводженням з вогнепальною зброєю, бойовими припасами і вибуховими речовинами. Розглядаються склади злочинів, передбачених статтями 262, 263, 410 КК України; процесуальні особливості доказування, судового розгляду, а також особливості матеріально-правових та процесуальних підстав прийняття судових рішень у зазначених справах [165].

У галузі адміністративного права уваги заслуговує дисертаційне дослідження О.С. Фролова, яке присвячено теоретичним і практичним аспектам застосування комплексного чинника "сила" (вогнепальна зброя, спеціальні засоби, заходи фізичного впливу) працівниками органів внутрішніх справ. Досліджено його сутність, поняття, місце в родо-видовій системі державного примусу. Охарактеризовано механізм правового регулювання застосування сили у внутрішніх справах держави. Виділено алгоритм застосування сили. Розглянуто способи, форми та функції запобігання намірам про застосування сили. Проаналізовано принципи та межі застосування заходів фізичного примусу [233]

Поряд із зазначеними працями високої оцінки заслуговує монографічна розробка у галузі адміністративно-правового регулювання обігу зброї А.В. Корнієць та О.С. Фролова. У монографії про організацію соціальних систем обігу зброї автори прийшли до висновку, що соціальна система обігу зброї є частиною управління із забезпечення громадського порядку та громадської безпеки, а та, у свою чергу, є частиною державного управління у сфері внутрішніх справ, а остання – складовою соціального управління суспільством [75].

Найбільш наближеними роботами до досліджуваної проблематики є низка праць А.П. Литвина [120; 121; 122], який більшу увагу приділяв кримінально-правовим засобам попередження вказаних злочинів, шляхом

диференціації відповідальності, індивідуалізації покарання та заборон з подвійною превенцією, а також наукова робота В.І. Рибачука [184].

Таким чином, на основі викладеного вище огляду літератури можна зробити висновок про те, що проблема кримінологічної характеристики та попередження органами внутрішніх справ злочинів проти громадської безпеки, предметами яких є зброя, бойові припаси та вибухові речовини не була предметом спеціального комплексного монографічного дослідження у кримінологічній науці України. Праці зазначених науковців стосуються лише окремих, часткових питань даної проблематики.

Поряд з цим, в українській кримінологічній науці спеціально, всебічно та глибоко не досліджувалися питання: правового регулювання набуття зброї в окремих зарубіжних державах як захід протидії злочинам, предметами яких є зброя, бойові припаси та вибухові речовини; поняття та класифікація, кримінологічна характеристика, зокрема кількісні та якісні показники, фактори, що зумовлюють вчинення зазначених злочинів; попередження злочинів проти громадської безпеки, предметами яких є зброя, бойові припаси та вибухові речовини органами внутрішніх справ.

Дискусійними та такими, що потребують подальшого дослідження виявилися такі наукові проблеми: поняття "особа" та "особистість", поняття класифікації зброї; співвідношення понять "фактор", "причина", "умова"; визначення факторів, що зумовлюють вчинення даної групи злочинів; співвідношення понять "протидія", "попередження", "профілактика", "запобігання", "припинення"; питання припустимості провокаційних заходів в межах правоохоронної діяльності, зокрема щодо попередження злочинів проти громадської безпеки, предметами яких є зброя, бойові припаси та вибухові речовини.

1.2. Поняття та види злочинів проти громадської безпеки, предметами яких є зброя, бойові припаси та вибухові речовини

Будь-яка зброя є інструментом, що створило людство для досягнення певних цілей, наприклад: самооборона, виживання в умовах дикої природи, практична стрільба тощо. Зброя – це сила, що за останні сотні років перетворилася на товар, який дає великі прибутки. Другу світову війну можна назвати війною зброярів, оскільки викликала грандіозний переворот у військовому виробництві. У 1939 р. Європа розпочала бойові дії з легкими танками, застарілими біпланами та антикварними гвинтівками, а закінчила Другу світову війну під лязкіт плазунів "тигрів" та "ісів", ревіння перших реактивних винищувачів. Менш ніж за п'ять років відбувся величезний технологічний ривок в області вогнепальної ручної зброї, в результаті якого з'явилися абсолютно нові класи стрілецької зброї, такі як: штурмові гвинтівки та кулемети.

У даному підрозділі дисертації поставлено за мету дати поняття та класифікувати злочини проти громадської безпеки, предметами яких є зброя, бойові припаси та вибухові речовини. Для досягнення поставленої мети необхідно проаналізувати об'єкти посягань, розглянути безпосередньо предмети досліджуваних злочинних діянь, схарактеризувати суспільно небезпечні діяння, які закріплені у законі про кримінальну відповідальність щодо цих предметів.

Один із видатних фахівців кримінального права, який детально досліджує питання злочинів проти громадської безпеки В.П. Тихий визначає, що громадська безпека, як родовий об'єкт аналізованих злочинів, це певна система суспільних відносин, які забезпечують припинення і усунення загальної небезпеки спричинення шкоди правоохоронюваним інтересам в цілому [221, с.10].

В.І. Антипов вважає, що родовим об'єктом даних злочинів є громадська безпека як група однорідних суспільних відносин, що існують з приводу

використання особливих технічних пристроїв, речовин, процесів (джерела загальної небезпеки як предмети відносин) і спрямовані на запобігання заподіяння шкоди індивідуально невизначеному колу громадян та інших учасників відносин, тобто на забезпечення загальної безпеки [96, с.644].

На думку С.С. Яценка родовим об'єктом аналізованих злочинів є громадська безпека як соціальна цінність, що перебуває під охороною закону, яка означає такий стан суспільних відносин, який характеризується відсутністю небезпеки для людей і матеріальних цінностей при поводженні з джерелами загальної небезпеки [95, с.761].

Н.О. Гуторова притримується позиції, що родовим об'єктом злочинів проти громадської безпеки є громадська безпека як сукупність суспільних відносин, що забезпечують стан захищеності суспільства від загально небезпечних посягань, які утворюють загрозу життю та здоров'ю людей, власності, оточуючому середовищу, нормальній роботі підприємств, установ, організацій [37, с.204].

Подібні позиції щодо визначення родового об'єкта злочину займають такі вчені як О.О. Дудоров, В.О. Навроцький, В.Н. Ткаченко та інші [144, с.745-755][142, с.619][208, с.493].

Підтримуючи концепцію С.Я. Лихової "об'єкт злочину – правові відносини"[123], а також керуючись тим, що переважна більшість кримінально-правових норм носять охоронний характер та охороняють відносини, які вже врегульовані нормами інших галузей права, а велика кількість правових норм, в тому числі статей розділу 9 КК України, мають бланкетні диспозиції, є підстави вважати, що родовим об'єктом аналізованих злочинів є охоронювані кримінальним законом правові відносини щодо забезпечення громадської безпеки.

Поняття „громадська безпека” складається з двох термінів. Термін „громадський” означає те, що стосується невизначено широкого кола осіб, інтересів тобто суспільства, громади в цілому. Термін „безпека”, який вже досить давно закріпився в літературі та в доктрині кримінального права,

зокрема, означає стан захищеності життєво важливих інтересів особи, суспільства і держави від зовнішньої і внутрішньої загрози. Розрізняють різні типи безпеки: за масштабом (міжнародна, регіональна, локальна); за суб'єктами (особиста, суспільна, національна, колективна); за суспільними сферами (політична, економічна, військова, екологічна, радіаційна) [243, с.207][157, с.4].

В останні роки в юридичній літературі, а також на законодавчому рівні (Закон України „Про основи національної безпеки України” від 19 червня 2003р.) подається визначення національної безпеки: „захищеність життєво важливих інтересів людини і громадянина, суспільства і держави, за якої забезпечується сталий розвиток суспільства, своєчасне виявлення, запобігання і нейтралізація реальних та потенційних загроз національним інтересам (ст.1) [173]. Безпека національна – стан захищеності життєво важливих інтересів особи, суспільства, держави від внутрішніх та зовнішніх загроз. Головними суб'єктами національної безпеки є громадяни – їх права і свободи, суспільство – його духовні та матеріальні цінності, держава – її конституційний лад, суверенітет, територіальна цілісність та недоторканість кордонів [243, с.210-211].

Отже, логічним є висновок, що громадська безпека є складовою національної безпеки. В ст.1 КК України серед об'єктів кримінально-правової охорони названо громадську безпеку, а національна безпека (як таке поняття, що є значно ширшим, тобто родовим) не зазначається. В Особливій же частині КК України перший розділ має назву „Злочини проти національної безпеки”, що ще раз свідчить про суспільну небезпеку, тяжкість злочинів даного виду та важливість кримінально-правової охорони зазначеного об'єкта складу злочину.

Як бачимо, в цьому випадку спостерігається певна непослідовність законодавця. З огляду на це пропонується у ч.1 ст.1 КК України крім поняття „громадська безпека” закріпити поняття „національна безпека”.

Таким чином, вищезазначене обумовило наступне трактування поняття громадська безпека як такий *сталий стан захищеності суспільства його цінностей життя, здоров'я людей, недоторканості, власності, довкілля,*

нормальної роботи підприємств, установ, організацій тощо, що забезпечується системою нормативних приписів держави.

З метою встановлення специфічних особливостей злочинів, характеру і ступеня суспільної небезпеки, межі розслідування, правильної кваліфікації злочину і, врешті, відшкодування шкоди заподіяної злочином необхідно визначити безпосередні об'єкти складів злочинів.

Виходячи з концепції „об'єкт злочину – правові відносини” визначимо ці безпосередні об'єкти. Запропоновані В.К. Грищуком визначення основного безпосереднього об'єкту та додаткового безпосереднього об'єкту, який в свою чергу поділяється на обов'язковий та факультативний, є загалом прийнятними. На його думку „основний безпосередній об'єкт складу злочину – це частина родового об'єкта, що є конкретним охоронюваним нормою кримінального закону суспільним відношенням, на яке прямо і безпосередньо посягає цей злочин і якому при цьому завжди заподіюється, заподіяна або може бути заподіяна істотна шкода” [35, с.200]. Однак при цьому зазначимо що, нормою кримінального закону охороняються не просто суспільні відносини, а правовідносини.

Основний безпосередній об'єкт складу злочину можна визначити як частина родового об'єкта, що є конкретними охоронюваними нормами кримінального закону правовими відносинами, на які прямо і безпосередньо посягає цей злочин і яким при цьому завжди заподіюється, заподіяна або може бути заподіяна істотна шкода.

Отже, вищенаведене дає підстави вважати, що основним безпосереднім об'єктом складу злочину передбаченого ст.262 КК України викрадення, привласнення, вимагання вогнепальної зброї, бойових припасів вибухових речовин чи радіоактивних матеріалів або заволодіння ними шляхом шахрайства або зловживання службовим становищем є правові відносини щодо убезпечення громадської безпеки в частині узабезпечення від неконтрольованого доступу до вогнепальної зброї, бойових припасів та

вибухових речовин. Обов'язковим додатковим безпосереднім об'єктом цього злочину є правові відносини щодо забезпечення таких конституційних прав людини, як право на життя, здоров'я, недоторканість громадян, право власності.

Незаконне володіння предметами озброєння та їх незаконний обіг у більшості випадків ускладнює діяльність правоохоронних органів, зокрема органів внутрішніх справ з приводу запобігання, припинення злочинної діяльності та затримання правопорушників. А тому слід вважати, що факультативним додатковим безпосереднім об'єктом всіх аналізованих злочинів є правові відносини щодо забезпечення нормального функціонування державних органів, основним завданням яких є попередження злочинів та забезпечення правопорядку у суспільстві.

Ст.263 КК України передбачає кримінальну відповідальність за незаконне поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами без передбаченого законом дозволу. Через високу суспільну небезпечність предметів озброєння, з метою попередження їх неконтрольованого поширення у суспільстві, закон визначає і чітко регламентує, якими з цих предметів громадяни взагалі не вправі вчиняти будь-які дії, а які дії слід вчиняти на підставі спеціального дозволу. Вбачається, що основним безпосереднім об'єктом складу цього злочину є правові відносини щодо забезпечення громадської безпеки в частині убезпечення від порушень правил обігу вогнепальної та холодної зброї, бойових припасів та вибухових речовин. Додатковим безпосереднім об'єктом можуть виступати правовідносини щодо забезпечення прав людини на життя, здоров'я, недоторканість.

Проаналізуємо безпосередні об'єкти складів злочинів передбачених ст.264 КК – недбале зберігання вогнепальної зброї або бойових припасів та ст.267 КК – порушення правил поводження з вибуховими речовинами, легкозаймистими та їдкими речовинами або радіоактивними матеріалами. Вони мають однаковий основний безпосередній об'єкт злочину, хоча різняться за предметом. Обидва суспільно небезпечні діяння посягають на правові

відносини щодо забезпечення громадської безпеки в частині дотримання встановлених правил зберігання у першому випадку вогнепальної зброї або бойових припасів, а в другому вибухових речовин, легкозаймистих та їдких речовин або радіоактивних матеріалів. Держава в особі компетентних органів встановлює спеціальні правила щодо зберігання та поводження із вищевказаними загально небезпечними предметами, тим самим попереджає їх неправомірне використання. Обов'язковим додатковим безпосереднім об'єктом кожного з цих складів цих злочинів є правові відносини щодо забезпечення права на життя, здоров'я, недоторканість громадян.

Незаконне перевезення на повітряному судні вибухових або легкозаймистих речовин (ст.269 КК України) може призвести до вибуху чи загоряння вибухових чи легкозаймистих речовин, що спричинить істотну шкоду як екіпажу, пасажиром цих суден, так і невизначеному колу сторонніх осіб. В першу чергу дане суспільно небезпечне діяння посягає на правовідносини щодо забезпечення громадської безпеки в частині безпечної експлуатації повітряних суден, створені безпечні та комфортні умови повітряного руху. Як обов'язковий додатковий безпосередній об'єкт в цьому випадку можуть виступати правовідносини щодо забезпечення права на життя, здоров'я, недоторканість громадян, права власності.

Перш ніж перейти до розгляду питання предметів аналізованих злочинів слід зазначити, що з розвитком науки значення предмету складу злочину зросло, адже встановлення ознак предмету складу злочину дозволяє відмежувати злочин від інших правопорушень, суміжні злочини, а крім цього забезпечує правильну кваліфікацію злочинного діяння за відповідною статтею закону України про кримінальну відповідальність [35, с.176].

Найбільш поширеною у кримінально-правовій літературі думкою щодо місця предмета складу злочину стосовно об'єкта злочину полягає у тому, що предмет складу злочину це факультативна ознака об'єкта складу злочину.

Є.В. Лашук у своїй роботі зазначає, що об'єкт і предмет злочину взаємопов'язані тим, що предмет злочину нерідко збігається з предметом відповідних суспільних відносин. Проте предмет злочину, на відміну від предмета суспільних відносин, завжди є матеріальним утворенням, завжди піддається злочинному впливу. Предмет злочину – це факультативна ознака об'єкта злочину, а предмет суспільних відносин – це обов'язковий структурний елемент суспільних відносин, без якого вони не існують [115, с.8].

На думку В.К. Грищука, предметом охоронюваних законом України про кримінальну відповідальність суспільних відносин – є усе те, з приводу чого існують ці суспільні відносини: матеріальні або нематеріальні блага (цінності), а також у певних випадках і людина (люди). Предмет складу злочину – це вид предмета суспільних відносин, що являє собою визначені забороняючою нормою закону України про кримінальну відповідальність речі матеріального світу, які піддаються безпосередньому злочинному впливові або у зв'язку з якими вчиняється злочин [35, с.172-173].

Вищевказані міркування є цілком вірними, але вбачається необхідність розглядати їх крізь призму не просто суспільних відносин, а правовідносин, оскільки дана наукова розвідка підтримує концепцію „об'єкт злочину – правовідносини, що охороняються законом про кримінальну відповідальність”.

Отже, предмет злочину – це вид предмета правовідносин, факультативна ознака об'єкта злочину, що являє собою визначені забороняючою нормою закону України про кримінальну відповідальність матеріальні цінності, які людина може сприймати органами чуття чи фіксувати спеціальними технічними засобами, що піддаються безпосередньому злочинному впливові або у зв'язку з якими вчиняється злочин. У переважній більшості предмет складу злочину зазначений у диспозиціях статей КК України.

Предметами складів аналізованих злочинів є: вогнепальна, холодна зброя, бойові припаси, вибухові речовини, вибухові пристрої.

Викладене обумовило і подальший висновок, що злочини проти громадської безпеки, предметами яких є зброя, бойові припаси та вибухові речовини – це умисні суспільно небезпечні діяння проти стану захищеності суспільства, життя, здоров'я людей, недоторканості, власності, нормальної роботи підприємств, установ, організацій, що забезпечуються системою нормативних приписів держави, які виражаються у протиправних діяннях з предметами озброєння, що мають дозвільний порядок обігу у суспільстві.

На даний час законодавчого визначення поняття „зброя” в Україні не має оскільки закон про зброю так і не прийнято. Говорячи про питання зброї В.К. Грищук зазначає, що проблеми, які виникають навколо зброї надзвичайно гострі і складні. Такий стан викликаний не лише неоднозначним ставленням різних людей і політичних, державних діячів до можливості використання зброї як засобу кримінальної політики держави, але й тими неоднозначними, часто непрогнозованими наслідками, що настають у результаті нераціонального підходу до вирішення цих проблем. Між тим, необхідно зазначити, що жодна з держав світу не досягла однозначно позитивних суспільних наслідків навіть при найбільш досконалому, з пункту бачення правил законодавчої техніки, правовому регулюванні статусу зброї [34, С.133].

У Російській Федерації є чинний закон „Про зброю”. Цей закон регулює правовідносини, пов'язаних із обігом цивільної, службової, а також бойової стрілецької і холодної зброї на території Російської Федерації, спрямований на захист життя та здоров'я громадян, власності, забезпечення громадської безпеки тощо. Стаття перша закону закріплює основні поняття. Так, наприклад, „зброя – це пристрої та предмети, конструктивно призначені для ураження живої та іншої цілі, подання сигналів”, „вогнепальна зброя – зброя призначена для механічного ураження цілі на відстані снарядом, що отримує спрямований рух за рахунок порохового чи іншого заряду”, „холодна зброя – зброя призначена для ураження цілі за допомогою м'язової сили людини під час безпосереднього контакту з об'єктом ураження”. Даний закон виносить за рамки холодної зброї металеву зброю і визначає її як – зброю призначену для

ураження цілі на відстані снарядом, що отримує спрямований рух за допомогою м'язової сили людини або механічного пристрою” [227].

У той же час норми чинного закону регламентують обіг тільки однієї категорії зброї, тобто ручної (індивідуальної) зброї. Крім того не врахована саморобна зброя, а обраний критерій рівня суб'єкту володіння зброєю не відображує у повній мірі ступінь потенційної громадської небезпеки того чи іншого виду зброї.

В Україні було розроблено декілька проектів закону „Про зброю”. Але жодного з них не прийнято. Зупинимось на проекті закону „Про зброю” депутатів В.Р. Мойсика, О.М. Бандурки, М.А. Маркуша, В.П. Нечипорука, С.Т. Сенченка №1171-д від 29.10.2003 р., тому що саме цей законопроект 04.03.2004 р. постановою Верховної Ради України був прийнятий за основу. Однак через недоліки 22.12.2005 р. проект не був прийнятий. У преамбулі проекту закону автори перерахували види зброї, але не вказали газової; у ст.1 „Визначення термінів” відсутнє поняття державне військове формування; у ст.1 відсутнє визначення „нагородна зброя”; визначення вогнепальної комбінованої зброї викладено не повністю, слід було б доповнити словами: „...або поєднує в собі функції двох і більше видів зброї”; ст.4 „Сертифікація зброї і бойових припасів” слід було б доповнити словами: „ на зброю виготовлену в Україні, яка пройшла сертифікацію, наносяться відповідні клейма, які свідчать про проведення випробувань у рамках Таблиці обов'язкових випробувань та офіційного маркування”. Законопроект не надає права всім громадянам на придбання, володіння, застосування короткоствольної вогнепальної зброї, однак разом з тим встановлює порядок обігу такого виду вогнепальної зброї (службово-штатна зброя) для підприємств із спеціальними статутними завданнями, чим порушує ст.ст. 3, 21 та 24 Конституції України. До того ж у запропонованому законопроекті увага акцентується на одній категорії зброї – ручній, в результаті закон не підтверджує своєї назви, оскільки цілі комплекси озброєння (як то міномети, танки, літаки, ракетні установки) залишаються поза

увагою, породжуються сумніви про те, чи слід їх взагалі вважати зброєю, а також хто, яким чином, у яких законодавчих актах саме регулюється їх обіг.

Необхідність прийняття Закону України „Про зброю” очевидна, при цьому необхідно вирішити питання, які види озброєння будуть охоплені дією закону. Пропонується передбачити у проекті закону обіг широкого кола бойової зброї, яка перебуває на озброєнні у армії. Адже на даний час у жодному запропонованому законопроекті відсутні положення про експорт, імпорт, транзит, утилізацію бойової зброї.

На то місце діяльність щодо експорту та імпорту продукції, послуг військового та спеціального призначення, у тому числі озброєння, бойових припасів, військової та спеціальної техніки, комплектуючих до них, вибухівки та інших товарів, які можуть використовуватись для створення та виробництва озброєння, військової та спеціальної техніки; ремонт, технічне обслуговування та модернізація озброєння та військової техніки іноземних замовників; експорт сучасних технологій, проектної документації та іншої науково-технічної продукції військового та спеціального призначення; проектування та будівництво спеціалізованих виробництв та об'єктів; надання маркетингових, консалтингових та посередницьких послуг у сфері зовнішньої торгівлі озброєнням та військовою технікою вже досить тривалий час провадить Державна компанія "Укрспецекспорт" [176].

Таким чином, викладене свідчить про широке коло напрямків діяльності. А тому, як спосіб вирішення питання може слугувати зміна назви закону. Так наприклад, у Республіці Казахстан закон називається "Про державний контроль за обігом окремих видів зброї" і у відповідності до назви Закон "регулює правовідносини, які виникають щодо обігу цивільної, службової, бойової ручної стрілецької та холодної зброї на території Республіки Казахстан, і спрямований на захист життя та здоров'я громадян, власності, забезпечення громадської безпеки, охорону об'єктів оточуючого середовища, ресурсів, розвитку міжнародного співробітництва у боротьбі із злочинністю та незаконних розповсюдженням зброї". У главі 4 "Право володіння та

використання зброї" ст.13. зазначає: "Збройні Сили, інші війська та військові формування, спеціальні органи мають право придбавати бойову ручну стрілецьку зброю та іншу зброю у порядку встановленому Урядом Республіки Казахстан" [154].

Очевидно, за цим принципом було розроблено законопроект внесений народним депутатом Мойсиком В.Р. від 09.02.2009 р. "Про обіг зброї невійськового призначення", який не застосовується до обігу зброї, що перебуває на озброєнні Збройних Сил України, інших військових формувань, створених відповідно до законів України, а також правоохоронних органів [176].

Суттєвим недоліком зазначеного законопроекту є відсутність положень про інформаційне маркування озброєння, що є ефективним засобом ідентифікації зброї та контролю за зброєю, бойовими припасами. Функціонування механізму реалізації Єдиної системи інформаційного маркування зброї залежить від Міністерства внутрішніх справ України, Міністерства оборони України, Державного комітету по стандартизації, метрології та сертифікації, які в межах своїх повноважень здійснюватимуть функціонування банку даних промаркованої зброї, бойових припасів, а також і вибухових речовин; обмін даними необхідними для ідентифікації предметів озброєння, що мають інформаційне маркування. Інформаційне маркування – це мікрососій, де нанесені відповідним способом кодове позначення держави, на територій якої були виготовлені та/чи промарковані зброя, бойові припаси, вибухові речовини, кодове позначення виготовлювача, а також кодове позначення партії та дати їх виготовлення.

Крім того відсутня така вагома підстава для анулювання дозволів у громадян та ліцензії у охоронних підприємств, як втрата і незаконне використання зброї.

На підставі вищенаведеного можна стверджувати, що відсутність законодавчо закріпленого поняття зброї, бойових припасів, вибухових речовин, є підставою для дискусії у розумінні категорій, яка сприяє розвитку цього питання зусиллями різних науковців в умовах сьогодення.

Так наприклад, колектив криміналістів П.Д.Біленчук, А.В.Кофанов, О.Ф.Сулява під зброєю розуміють пристрої та предмети, конструктивно призначені для ураження живої цілі, а також для подачі звукових чи світлових сигналів [12, с.400].

Дана група вчених найбільш повно та детально дослідили сучасні питання зброєзнавства в цілому та термінології зброєзнавства зокрема. Уваги заслуговує позиція цього авторського колективу щодо внесення відповідних змін до чинного законодавства України, а саме, термін „вогнепальна зброя” замінити терміном „вогнестрільна зброя”.

На їх погляд вогнестрільність як один з критеріїв відношення зброї до вогнестрільної є більш правильним ніж вогнепальність [11; 12, с.396; 152].

М.Г. Пінчук підтримує думку вчених-криміналістів щодо дискусійного положення про термін „вогнестрільність”, який на його думку, як критерій відношення зброї до вогнестрільної є більш правильним, а тому саму зброю слід визначати як вогнестрільну, а не як вогнепальну. В межах цього науковець визначає зброю як пристрої, прилади, конструктивно призначені і технічно придатні для ураження живої або іншої цілі, і які не мають іншого виробничого чи господарсько-побутового призначення; основні частини зброї як прилади, що визначають її функціональне призначення, підлягають клеймуванню та нумеруванню на виробництві; вогнестрільну зброю як зброю, призначену для ураження цілі на віддалі металним снарядом, що приводиться в рух миттєвим вивільненням хімічної енергії заряду пороху чи іншої речовини [164, с. 98-101].

У балістиці механічної вогнестрільною зброєю вважають зброю, призначену для механічного ураження цілі на відстані снарядом (кулею,

шротом), який одержує спрямований рух за рахунок енергії порохових газів або їх аналогів. [12, с.395].

Саморобна вогнестрільна зброя – зброя довільної конструкції, деталі і механізми якої виготовлені без дотримання технічних стандартів з різних підручних матеріалів вручну або з використанням металорізного верстатного устаткування загального (не зброярського) призначення. Конструктивно виготовляється з імітацією моделей заводського виготовлення або маскується під предмети іншого призначення (авторучку, тростину, парасольку тощо) іноді комбінується з холодною зброєю. Заряджається або з дула, або з казенної частини. Саморобну вогнестрільну зброю, що заряджається з дула, постріл з якої відбувається внаслідок запалення заряду металюї речовини (підпалювача) через запальний отвір, іменують „підпалювачами”. Казнозарядна саморобна вогнестрільна зброя виготовляється під унітарні набої різних калібрів та призначення. Розбиття капсуля набою відбувається внаслідок дії ударного механізму ударникового або куркового типу. За рідкісним винятком, ця зброя неавтоматична, однозарядна (пістолет). Багатозарядною саморобною вогнестрільною зброєю майже завжди є револьвер [12, с. 396].

Видається слід погодитись із наведеним вище об’єктивними міркуваннями і вважати найбільш вірним, таким що відображає саме процес, механізм пострілу, критерій „вогнестрільність”. У зв’язку з цим повернутися до уживання поняття вогнестрільна зброя. Утім, враховуючи те, що даний термін законодавчо не закріплений, у роботі вживатиметься поняття "вогнепальна зброя".

Враховуючи вищенаведене пропонується наступна класифікація вогнепальної зброї: а) за тактико-технічними даними: 1) вогнепальна: нарізна, гладкоствольна, комбінована; короткоствольна, середньоствольна, довгоствольна; 2) холодна: клинкова, не клинкова, комбінована, рубляча, колюча, колючо-рубляча, колючо-ріжуча, ударно-роздроблююча; 3) газова; 4) пневматична; б) за призначенням: 1) військова; 2) службово-штатна; 3) цивільна: мисливська, спортивна, самооборони; 4) музейна, антикварна

(історична); в) за способом виготовлення: 1) промислова; 2) кустарна; 3) несанкціонована.

У ч.2 ст.263 КК України законодавець передбачив кримінальну відповідальність за незаконне поводження з холодною зброєю, тим самим прирівняв її до вогнепальної зброї, бойових припасів, вибухових речовин та вибухових пристроїв, перш за все через те, що дані предмети мають певний ступінь небезпеки.

Вірно відзначає В.П. Тихий, що це пов'язано з тим, що вони мають спеціальне призначення – за своєю конструкцією та властивостями призначені для ураження живої цілі. Щоб відповідати своїм властивостям вони повинні бути об'єктивно придатні для застосування. Під придатністю слід розуміти такий їх стан, за якого вони наділені певними бойовими властивостями, здатністю уражати живу ціль, спричинити смерть або тяжке тілесне ушкодження. Більш того, придатними для свого застосування вказані предмети будуть і в тому випадку, якщо вони можуть бути приведені для відповідного їх використання у такий стан (наприклад, шляхом доробок, переробок) [221, с.14].

О.С. Подшибякін досліджуючи кримінально-правові питання боротьби із незаконним виготовленням холодної зброї та її злочинним володінням, проаналізував визначення холодної зброї та надав їй детальну класифікацію. До холодної зброї О.С. Подшибякін відносить спеціально виготовлені або пристосовані для нанесення тілесних ушкоджень предмети, застосовування та дія яких не пов'язано з використанням пороху та інших вибухових речовин, за конструкцією та способом дії, обумовленому конструкцією, що становлять собою стандартні взірці або відповідають історично виробленим типам. Ним були запропоновані наступні засади класифікації холодної зброї : за принципом дії – рукопашна та металеві; за цільовим призначенням – бойова (військова), мисливська, спортивна, кримінальна (для злочинних цілей). Об'єктами криміналістичних досліджень є, зазвичай, взірці бойової, мисливської та кримінальної зброї. Спортивна зброя може стати таким об'єктом, якщо вона буде перероблена з метою надання їй бойових властивостей, тобто якщо вона

перетворилась на кримінальну. За способом виготовлення – заводська, кустарна, саморобна, перероблена. Заводська зброя виготовляється на промислових підприємствах у відповідності із спеціальними технічними умовами, мають маркіровані позначки. Кустарна зброя виготовляється спеціалістами-зброярами з використанням спеціального обладнання, в такий спосіб, зазвичай, виготовляють національну холодну зброю, яка вирізняється ретельністю обробки, наявністю різноманітних прикрас, інкрустацій. Саморобна холодна зброя виготовляється, зазвичай, особами, які не мають спеціальних професійних навичок, звичайними слюсарними інструментами, часто вона містить ознаки кількох взірців холодної зброї, вирізняється низьким ступенем обробки. Перероблена зброя містить ознаки як заводського, так і саморобного виготовлення. За місцем виготовлення – вітчизняна, іноземна. За конструкцією – клинкова, неклинкова, комбінована, маскована. За способом дії клинкова холодна зброя поділяється на: а) рубаючу (шашки, шаблі, тесаки), б) колючу (шпага, кортик, стилет, грановані багнети), в) колючо-рубаючу (ятагани, мечі, палаши, деякі різновиди кинджалів), г) колючо-ріжучі (фінські та мисливські ножі, кинджали, клинкові багнети, армійські ножі та деякі національні ножі). В залежності від довжини клинка холодна зброя поділяється на зброю з довгим та коротким клинком. Неклинкова холодна зброя за способом дії є ударно-роздроблююча (дубинки, булави, перначі, кастети, кистені, рукавички металічні). Комбінована холодна зброя за способом дії може бути ударно-роздроблююча, колюча, колючо-ріжуча тощо, а крім цього комбінована з вогнестрільною зброєю (ніж-револьвер, кинджал-револьвер, кастет-револьвер тощо). Маскована холодна зброя може бути або клинкова або неклинкова і в залежності від цього мати спосіб дії, властивий тому чи іншому взірцю зброї. Для маскованої зброї характерна зміна зовнішнього виду, маскування. Клинкова зброя маскується найчастіше під авторучку або тростину, ударно-роздроблююча може бути замаскована під годинник (надолонник) або інші предмети. Метальна холодна зброя за джерелом енергії –

мускульна сила людини (дріт, бумеранг, спис), енергія стисненої пружини, повітря тощо (лук, пружинна та пневматична рушниця) [167, с.41,46-48].

Пізніше О.П. Литвин визначить холодну зброю як – колючі, ріжучі, рублячі, ударно-роздроблюючі, колюче-ріжучі, рублячи-ріжучі, колючо-ріжучо-роздроблюючі, комбіновані предмети, спеціально виготовлені для нанесення серйозних тілесних ушкоджень із використанням мускульної сили людини у рукопашному бою, під час активної оборони чи нападу, що відповідають пред'явленим до них криміналістичним вимогам [120, с.19].

Думається, що дане визначення О.П. Литвина не є досконалим, оскільки воно не охоплює поняття метальної холодної зброї.

Розглядаючи питання бойових припасів, вибухових речовин, пристроїв, на практиці виникають певні труднощі щодо кваліфікації злочинних діянь, предметом яких є вибухові пристрої. Оскільки законодавець спеціально виділив їх в окремий предмет злочину, тим самим відокремивши від „бойових припасів”.

На думку В.П. Межевого, щоб внести ясність у дане питання, перш за все необхідно з'ясувати належність засобів ініціювання до вибухових пристроїв чи боєприпасів. „На наш погляд, один і той самий матеріальний об'єкт (предмет) може належати і до вибухових пристроїв, і до боєприпасів залежно від його призначення, ситуації, конструктивних особливостей, можливості ураження тощо... завдання щодо вирішення цього питання спочатку слід ставити перед фахівцями-криміналістами”. Остаточне визнання дослідженого об'єкта предметом злочину залежить від слідчого, який даватиме кримінально-правову оцінку діянь, пов'язаних з незаконним обігом предметів озброєння [135, с.38-40].

Натомість М.Г. Пінчук запропонував досить детальне розширене визначення вибухових пристроїв: „саморобні чи виготовлені промисловим способом виробу одноразового застосування, спеціально підготовлені і за певних обставин спроможні за допомогою використання хімічної, теплової,

електричної енергії або фізичного впливу (вибуху, удару) створити вражаючі фактори – спричинити смерть, тілесні ушкодження чи істотну матеріальну шкоду – шляхом вивільнення, розсіювання або впливу токсичних хімічних речовин, біологічних агентів, токсинів, радіації, радіоактивного матеріалу, інших подібних речовин” [164, с.98-101].

За умов сьогодення регулятивна функція щодо правовідносин пов’язаних із обігом зброї покладена, зокрема, на Інструкцію про порядок виготовлення, придбання, зберігання, обліку, перевезення та використання вогнепальної, пневматичної і холодної зброї, а також боєприпасів до зброї та вибухових матеріалів, Положення про дозвільну систему тощо.

Згідно Інструкції вогнепальною зброєю вважається зброя, в якій снаряд (куля, шрот тощо) приводиться в рух миттєвим звільненням хімічної енергії заряду (пороху або іншої пальної суміші). До бойової нарізної вогнепальної зброї належить зброя армійських зразків або виготовлена за спеціальними замовленнями (пістолети, револьвери, гвинтівки, карабіни, автомати, кулемети тощо). До несучасної стрілецької зброї належать вогнепальна і холодна зброя, яка знята з озброєння сучасних армій та виробництва, або та, що існує в одиничних екземплярах та малих партіях, а також зброя зазначеного вище типу, виготовлена сучасних умовах спеціально для виставок (експонування) в одиничних екземплярах та малих партіях. До спортивної вогнепальної зброї належать спортивні пістолети, револьвери, гвинтівки, які виробником передбачені для використання в спортивних цілях, а також гладкоствольні рушниці. До мисливської вогнепальної зброї належать мисливські карабіни, гладкоствольні рушниці, гладкоствольні рушниці із свердловиною „парадокс” з нарізами 100 – 140 мм на початку або у кінці ствола, мисливські рушниці з свердловиною „сюпра”, комбіновані рушниці, що мають нарівні з гладкими і нарізні стволи та мисливські малокаліберні гвинтівки. Довжина стволів гладкоствольних рушниць повинна бути не менше 450 мм, а загальна довжина зброї не менше 800 мм. До бойових припасів належать патрони до нарізної

вогнепальної зброї різних калібрів, а також заряджені патрони до гладкоствольних мисливських рушниць, мисливський порох і капсулі [58].

До холодної зброї належать пристрої та предмети, конструктивно призначені для ураження живої чи іншої цілі за допомогою м'язової сили людини чи механічного пристрою (може бути холодною ручною та холодною метальною) [58].

Термін вибухові матеріали об'єднує в собі два терміни – вибухові речовини та засоби ініціювання. Вибухові речовини – це хімічні сполуки чи суміші, здатні під впливом зовнішнього імпульсу до самопоширення з великою швидкістю хімічної реакції із утворенням газоподібних продуктів та виділенням тепла. До них належать амоніти, амонали, тротил, вибухові напівпродукти утилізації – порохи тощо. Засоби ініціювання – зовнішні джерела імпульсу для здійснення вибуху (електродетонатори, капсуль-детонатори, вогнепровідний та детонаційний шнури тощо) [58].

У контексті розгляду питання про предмети досліджуваних злочинів необхідно звернути увагу на поняття "предмети озброєння", яке досить часто уживається, зокрема, у даній роботі. Видається, що категорія "озброєння" є ширшим ніж поняття "зброя", а тому охоплює також і бойові припаси, і вибухові речовини, і вибухові пристрої, і зброю, що є на озброєнні військових з'єднань і частин (ракетна, реактивна) тощо.

Подібної думки притримуються А. В. Корнієць та О. С. Фролов, які вважають, що поняття "зброя" та "озброєння" не можна ототожнювати, адже поняття "озброєння" за змістом ширше, ніж поняття "зброя", яке, навіть, є складовою частиною поняття "озброєння" [75, с.13].

Для вірної кваліфікації вчинених діянь, а, отже, і для правильного вирішення справ у судах у 2002 р. Пленум Верховного Суду України прийняв постанову „Про судову практику в справах про викрадення та інше незаконне поводження зі зброєю, бойовими припасами, вибуховими речовинами, вибуховими пристроями чи радіоактивними матеріалами” від 26 квітня 2002 року №3 (далі Постанова) згідно з п. 4 до вогнепальної зброї, яка є предметом

злочинів, передбачених статтями 262 – 264 КК України, належать усі види бойової, спортивної, мисливської нарізної зброї, як серійно виготовленої, так і саморобної чи переробленої, для проведення пострілу з якої використовується сила тиску газів, що утворюються при згоранні вибухової речовини (пороху або інших спеціально горючих сумішей). Предметом злочину, передбаченого ст.264 КК України, крім зазначених вище видів вогнестрільної зброї може бути також гладкоствольна мисливська зброя [174].

Відповідно з п. 4 Постанови пневматична зброя, сигнальні, стартові, будівельні, газові пістолети (револьвери), пристрої вітчизняного виробництва для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями снарядами несмертельної дії, ракетниці, а також вибухові пакети й інші імітаційно-піротехнічні та освітлювальні засоби, що не містять у собі вибухових речовин і сумішей, не можуть бути віднесені до предмета злочинів, відповідальність за які настає за статтями 262, 263 КК України [174].

Згідно з п. 5 Постанови бойовими припасами визнаються патрони до нарізної вогнепальної зброї різних калібрів, артилерійські снаряди, міни, гранати, бойові частини ракет і торпед та інші вироби в зібраному вигляді, споряджені вибуховою речовиною і призначені для стрільби з вогнепальної зброї чи для вчинення вибуху. Патрони та набої до гладкоствольної мисливської зброї, а також патрони, споряджені гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами несмертельної дії, не є предметом злочинів, передбачених статтями 262, 263 КК України [174].

До вибухових речовин, згідно з п. 6 Постанови належать порох, тротил, нітрогліцерин та хімічні речовини, їх сполуки або суміші, здатні вибухнути без доступу кисню [174].

У п. 7 Постанови зазначено, що під вибуховими пристроями слід розуміти саморобні чи виготовлені промисловим способом вироби одноразового застосування, спеціально підготовлені і за певних обставин спроможні за допомогою використання хімічної, теплової, електричної енергії або фізичного (вибуху, удару) створити вражаючі фактори – спричинити

смерть, тілесні ушкодження чи істотну матеріальну шкоду – шляхом вивільнення, розсіювання або впливу токсичних хімічних речовин, біологічних агентів, токсинів, радіації, радіоактивного матеріалу, інших подібних речовин [174].

Згідно з п. 8 Постанови до холодної зброї належать предмети, які відповідають стандартним зразкам або історично виробленим типам зброї, чи інші предмети, що справляють колючий, колючо-ріжучий, рубаючий, роздроблюючий або ударний ефект (багнет, стилет, ніж, кинджал, арбалет, нунчаку, кастет тощо), конструктивно призначені для ураження живої цілі за допомогою м'язової сили людини або дії механічного пристрою [174].

У випадках, коли для вирішення питання про те, чи є відповідні предмети зброєю, бойовими припасами, вибуховими речовинами, вибуховими пристроями, а також для з'ясування їх придатності до використання за цільовим призначенням, у п. 10 Постанови встановлена необхідність призначення експертизи з проведенням її у відповідних експертних установах. Для з'ясування придатності предмета до використання за цільовим призначенням необхідна участь експерта [174].

Суспільно небезпечні діяння складів злочинів проти громадської безпеки, предметами яких є зброя, бойові припаси та вибухові речовини мають свою специфіку. Так наприклад, зазначенні діяння в основному проявляються у порушенні певних правил поведження із предметами озброєння, тобто диспозиції норм КК України, які закріплюють склади цих злочинів, бланкетні. Що зобов'язує звертатися до законів, інструкцій, правил для з'ясування суспільної небезпечності діяння. Крім того, ще однією особливістю злочинів проти громадської безпеки, предметами яких є зброя, бойові припаси та вибухові речовини є те, що вони можуть вчинятися як одним незаконним діянням, так і комплексом діянь: виготовлення, придбання, збут тощо.

Як вірно зазначає В.І. Антипов, бланкетна конструкція диспозиції перерахованих статей Кримінального кодексу свідчить про те, що передбачені ними діяння мають таку ознаку, як змішана

протиправність. Це обумовлене тим, що зазначеними діями порушується не тільки кримінально-правові норми, але й такі, що регламентують поведіння із джерелами загальної небезпеки. Названа ознака обов'язкова, оскільки вона названа у самому кримінальному законі [96, с.646].

Вищезазначена Постанова містить в собі перелік визначених діянь, які можуть вчинятися щодо зброї, бойових припасів та вибухових речовин.

Диспозиція ст. 262 КК України є альтернативною. Об'єктивна сторона злочину передбаченого ст.262 КК України включає в себе вчинення таких дій щодо предметів озброєння: 1) викрадення; 2) привласнення; 3) вимагання; 4) заволодіння шляхом шахрайства (ч.1 ст. 262); 5) заволодіння шляхом зловживання службовою особою своїм службовим становищем (ч.2 ст. 262); 6) розбій (ч.3 ст. 262). Кожна названа дія, за наявності вини, утворює відповідний склад цього злочину.

Під викраденням вогнепальної зброї (крім гладкоствольної мисливської), бойових припасів, вибухових речовин, вибухових пристроїв слід розуміти протиправне таємне чи відкрите, в тому числі із застосуванням насильства, яке не є небезпечним для життя чи здоров'я, чи з погрозою застосування такого насильства, їх вилучення у юридичних чи фізичних осіб незалежно від того, законно чи незаконно ті ним володіли [174].

Привласнення вогнепальної зброї (крім гладкоствольної мисливської), бойових припасів, вибухових речовин, вибухових пристроїв має місце при їх утриманні, неповерненні володільцю особою, якій вони були довірені для зберігання, перевезення, пересилання, наданні у зв'язку із використанням службових обов'язків тощо, або в якій опинились випадково чи якою були вилучені в іншої особи, котра володіла ними незаконно [174].

Вимагання вогнепальної зброї (крім гладкоствольної мисливської), бойових припасів, вибухових речовин, вибухових пристроїв полягає у пред'явленні особі, яка законно чи незаконно ними володіє або у віданні чи під охороною якої вони перебувають, вимоги про їх передачу [174].

Розбій з метою викрадення вогнепальної зброї (крім гладкоствольної мисливської), бойових припасів, вибухових речовин, вибухових пристроїв вважається закінченим злочином з моменту вчинення нападу, поєданого з насильством, небезпечним для життя чи здоров'я особи, яка зазнала нападу, або з погрозою застосування такого насильства [174].

Заволодіння вогнепальною зброєю (крім гладкоствольної мисливської), бойовими припасами, вибуховими речовинами, вибуховими пристроями шляхом шахрайства здійснюється за допомогою обману чи зловживання довірою, а шляхом зловживання службовою особою своїм службовим становищем – внаслідок протиправного використання нею своїх владних повноважень [174].

Згідно п. 22 Постанови у разі викрадення складових частин, деталей чи вузлів, комплект яких дозволяє виготовити придатну до використання вогнепальну зброю, дії винної особи слід розцінювати як закінчений злочин і кваліфікувати за ст.262 КК України. Викрадення складових частин і деталей бойових припасів, що містять вибухові речовини (запали, детонатори, підричники, гранати без підричників тощо), теж потрібно кваліфікувати за ст.262 КК України як закінчене розкрадання таких речовин [174].

Оскільки незаконне заволодіння вогнепальної зброєю (крім гладкоствольної мисливської), бойовими припасами, вибуховими речовинами, вибуховими пристроями є самостійним складом злочину, то подальші їх носіння, зберігання, ремонт, передача чи збут утворюють реальну сукупність злочинів передбачених ст.262 та ст.263 КК України [174].

Слід звернути увагу на те, що всі перелічені дії з кримінологічної точки зору є в інших випадках окремими злочинами (крадіжка ст. 185 КК України,

розбій ст. 187 КК України, вимагання ст. 189 КК України тощо). Привертає увагу та деталь, що на певні види озброєння, які можуть бути предметами даного злочину, дозволи цивільним громадянам України взагалі не видаються. Особи вчиняють злочинні дії лише умисно.

Наступна стаття 263 КК України (незаконне поводження зі зброєю, бойовими припасами, вибуховими речовинами) має альтернативну бланкетну диспозицію та формальний склад злочину, дії перераховані у ній характеризуються незаконністю, тобто здійснюються без відповідного на те дозволу.

Згідно п. 11 Постанови під незаконним зберіганням вогнепальної зброї (крім гладкоствольної мисливської), бойових припасів, вибухових речовин, вибухових пристроїв розуміються дії, які полягають у володінні (незалежно від тривалості у часі) без відповідного дозволу або із простроченням його дії будь-яким із зазначених предметів, що знаходиться не при собі, а в обраному нею місці. Незаконне носіння холодної, вогнепальної зброї (крім гладкоствольної мисливської), бойових припасів, вибухових речовин, вибухових пристроїв є умисними, вчиненими без передбаченого законом дозволу діями по їх переміщенню, транспортуванню особою безпосередньо при собі (в руках, одязі, сумці, спеціальному футлярі, транспортному засобі тощо) [174].

Незаконним придбанням вогнепальної зброї (крім гладкоствольної мисливської), бойових припасів, вибухових речовин, вибухових пристроїв слід вважати умисні дії, пов'язані з їх набуттям (за винятком викрадення, привласнення, вимагання або заволодіння шляхом шахрайства або зловживання службовим становищем) всупереч передбаченого законом порядку – в результаті купівлі, обміну, привласненні знайденого, одержаного як подарунок, на відшкодування боргу тощо [174].

Згідно п. 13 Постанови під незаконним виготовленням холодної, вогнепальної зброї (крім гладкоствольної мисливської), бойових припасів, вибухових речовин, вибухових пристроїв потрібно розуміти умисні, вчинені без передбаченого законом дозволу дії по їх створенню чи переробленню,

внаслідок чого вони набувають відповідних характерних властивостей. Такими діями, зокрема, є перероблення ракетниці, стартового, будівельного, газового пістолета, інших пристроїв пристосованих для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами несмертельної дії, у зброю, придатну до стрільби, або мисливської (у тому числі гладкоствольної) рушниці – в обріз, виготовлення вибухових речовин, вибухових пристроїв чи боєприпасів з використанням будь-яких компонентів, які самі по собі не є вибухівкою, але внаслідок цих дій набувають здатності до вибуху тощо [174].

У 14 пункті Постанови зазначається, що ремонт холодної, вогнепальної зброї (крім гладкоствольної мисливської), бойових припасів, вибухових речовин, вибухових пристроїв – це таке відновлення характерних властивостей зазначених предметів шляхом зміни або реставрації зношених чи непридатних з інших причин частин, механізмів, усунення дефектів, поломок чи пошкоджень, налагодження нормального функціонування різних частин і механізмів, внаслідок якого ці предмети стають придатними до використання за цільовим призначенням [174].

Під незаконною передачею вогнепальної зброї (крім гладкоствольної мисливської), бойових припасів, вибухових речовин, вибухових пристроїв слід розуміти надання цих предметів іншій особі у володіння, для тимчасового зберігання за цільовим призначенням без передбаченого законом дозволу [174].

Незаконний збут холодної, вогнепальної зброї (крім гладкоствольної мисливської), бойових припасів, вибухових речовин, вибухових пристроїв полягає в умисній передачі їх іншій особі поза встановленим порядком шляхом продажу, обміну, дарування, сплати боргу тощо [174].

У п. 28 Постанови зазначається, що під добровільною здачею органам влади зброї, бойових припасів, вибухових речовин, вибухових пристроїв, яка згідно з ч.3 ст.263 КК України є підставою для звільнення від кримінальної відповідальності, необхідно розуміти такі дії, коли особа, маючи можливість і надалі зберігати будь-який із зазначених предметів, незалежно від мотивів за

власним бажанням передає його відповідному державному органу [174]. Питання добровільної здачі зброї буде детальніше розглянуте у третьому розділі дисертації.

Ст. 264 КК України містить у собі матеріальний склад злочину, оскільки умовою для кримінальної відповідальності є настання суспільно небезпечних наслідків, тобто шкоди, що заподіюється об'єктові кримінально-правової охорони – загибель людей, тілесні ушкодження різного ступеня тяжкості.

Так, у п. 27 Постанови вказано, що відповідальність за ст.264 КК України настає у випадках зберігання вогнепальної зброї або бойових припасів без додержання встановлених нормативними актами та загальноприйнятими правилами застережних заходів, які виключають можливість вільного доступу сторонніх осіб до цих предметів, а також незаконної передачі зазначених предметів іншій особі, якщо це спричинило загибель людей або інші тяжкі наслідки. Кримінальну відповідальність тягне недбале зберігання будь-якої вогнепальної зброї та будь-яких бойових припасів (у тому числі гладкоствольної мисливської рушниці та бойових припасів до неї) незалежно від того чи було воно законним чи незаконним. Під загибеллю людей розуміється настання смерті хоча б однієї особи. Інші тяжкі наслідки – це заподіяння тілесних ушкоджень хоча б одній особі, середньої тяжкості – двом і більше, а також великої матеріальної шкоди будь-якій юридичній чи фізичній особі [174].

Ст. 267 КК України передбачає кримінальну відповідальність за порушення правил зберігання, використання, обліку, перевезення, незаконне пересилання поштою, вантажем, багажем вибухових речовин та радіоактивних матеріалів. Вищезазначені діяння можуть виражатися як у формі дії, тобто в активній суспільно небезпечній, протиправній, винній поведінці суб'єкта злочину, яка заподіює істотну шкоду чи створює загрозу заподіяння істотної шкоди об'єктові кримінально-правової охорони, так і в формі бездіяльності, яка являє собою пасивну суспільно небезпечну, протиправну, винну поведінку суб'єкта злочину, яка заподіює істотну шкоду чи створює загрозу заподіяння

істотної шкоди об'єктові кримінально-правової охорони. В диспозиції статті чітко зазначено: "якщо це порушення створило небезпеку загибелі людей або настання інших тяжких наслідків" – означає матеріальність складу злочину, що передбачає настання суспільно небезпечних наслідків. Крім того, словосполучення „порушення правил поведження” вказує на бланкетність диспозиції, а тому для встановлення підстави кримінальної відповідальності, правильної кваліфікації вчиненого є нагальна потреба звернутися до нормативних актів, які регламентують дані правила. До таких нормативних актів відносяться закони України „Про залізничний транспорт” від 4 липня 1996 року, „Про перевезення небезпечних вантажів” від 6 квітня 2000 року; накази Міністерства транспорту України „Про затвердження Правил перевезення вантажів автомобільним транспортом України” від 14 жовтня 1997 року, „Про затвердження Правил перевезення пасажирів, багажу, вантажобагажу та пошти залізничним транспортом України” від 28 липня 1998 року, „Про затвердження Інструкції про повітряні перевезення спеціальних та небезпечних вантажів” від 25 жовтня 1999 року, „Про затвердження Правил безпеки та ліквідації наслідків аварійних ситуацій з небезпечними вантажами при перевезенні їх залізничним транспортом” від 16 жовтня 2000 року; постанови Кабінету міністрів України від 18 лютого 1997 року „Правила надання послуг пасажирського автомобільного транспорту”, від 22 грудня 1997 року „Правила надання послуг поштового зв'язку” від 6 квітня 1998 року „Статут залізниць України”; накази Міністерства внутрішніх справ „Про затвердження Інструкції про порядок виготовлення, придбання, зберігання, обліку, перевезення та використання вогнепальної, пневматичної і холодної зброї, а також боєприпасів до зброї та вибухових матеріалів” від 21 серпня 1998 року тощо.

Правила зберігання вибухових речовин передбачають заходи, спрямовані на забезпечення їх фізичної цілості від протиправних дій фізичних осіб та утримання їх у безпечному стані. Правила використання цих предметів встановлюють безпечні способи їх застосування. Правила обліку цих предметів

вимагають контролю за їх рухом, своєчасної фіксації їх надходження, реєстрації (документування) видачі, витрачення і повернення. Правила перевезення вибухових речовин передбачають їх безпечно переміщення різними видами транспорту. Інші правила поведінки з цими предметами регулюють безпечні способи їх виготовлення, випробування, знищення тощо. Незаконне пересилання вибухових матеріалів означає їх відправлення для доставки в те або інше місце. Пересилання вибухових речовин можливе лише з дозволу органу транспорту із дотриманням відповідних правил безпеки [99, с.742].

У диспозиції ст. 269 КК України незаконне перевезення на повітряному судні вибухових речовин прямо вказана факультативна ознака об'єктивної сторони складу злочину – місце вчинення злочину. За таких умов ця ознака із факультативної перетворюється на обов'язкову. Повітряне судно – це літальний апарат, що тримається в атмосфері за рахунок його взаємодії з повітрям, відмінної від взаємодії з повітрям, відбитим від земної поверхні, і здатний маневрувати в тривимірному просторі (розділ 4, ст.15 Повітряного кодексу) [166].

Під перевезенням слід розуміти дії, внаслідок яких вибухові речовини переміщуються в повітряному судні від моменту закривання його дверей перед початком польоту до їх відкривання після звершення польоту. При цьому не має значення, де саме знаходяться відповідні речовини – в одязі особи, яка перебуває на борту повітряного судна, в її ручній поклажі чи багажі [144, с.756].

Постанова Кабінету міністрів України від 12 травня 2007 р. № 723 затверджує перелік небезпечних предметів і речовин, заборонених до перевезення повітряним транспортом. Згідно цього переліку небезпечні предмети та речовини умовно поділено на дві групи: 1) предмети і речовини, заборонені до перевезення пасажиром та членами екіпажів повітряних суден цивільної авіації; 2) предмети та речовини, заборонені до перевезення пасажиром та членами екіпажів у

пасажирському салоні, але дозволені до перевезення у багажу. До першої групи відносять наступні вибухові речовини: вибухові речовини, сполуки, заряджені ними предмети, засоби підризу (порох усіх видів, марок, зразків у будь-якій упаковці, тарі (незалежно від кількості); капсулі до мисливських набоїв, капсулі-детонатори всіх зразків, електрозапалювачі, шнури детонаційні та вогнепровідні, детонатори боєприпаси; тротил, тол, динаміт, амонал, гексоген, інші речовини військового і промислового призначення, саморобні вибухові суміші, споряджені ними речовини та предмети [159, с. 138].

Незаконним перевезення буде тоді, коли воно здійснене: щодо вибухових речовин, які взагалі заборонені для перевезення повітряними судами; з порушенням вимог щодо кількості, упаковки речовин, які дозволені для перевезення; без отримання спеціального дозволу, який передбачений для перевезення певних видів вибухонебезпечний речовин [166].

З урахуванням вищенаведеного, обравши у якості критерію характер діянь, можна класифікувати дану групу злочинів на наступні:

суто кримінальні або протизаконні – суспільно небезпечні дії передбачені ст. 262 КК України;

незаконні – суспільно небезпечні діяння передбачені у ст. ст. 263 та 269 КК України, а також ст. 267 КК України у частині, що охоплює пересилання вибухових речовин поштою або багажем;

такі, що порушують встановлені правила поведження зі зброєю, бойовими припасами та вибуховими речовинами – суспільно небезпечні дії передбачені ст. ст. 264 та 267 КК України.

1.3. Правове регулювання набуття зброї в окремих зарубіжних державах як захід протидії злочинам, предметами яких є зброя, бойові припаси та вибухові речовини

Після закінчення "холодної війни" на початку 1990-х років міжнародна спільнота стикнулася із різким збільшенням числа внутрішньодержавних

конфліктів у багатьох районах світу, в ході яких перевага надавалася використанню стрілецької зброї та легкого озброєння (СЗЛО). У зв'язку з цим держави – члени ООН, які входили у систему установи почали вживати заходи з метою припинення надмірного та дестабілізуючого накопичення, а також неконтрольованої передачі цього озброєння. У липні 2001 року Конференція ООН з проблем незаконної торгівлі стрілецькою зброєю та легким озброєнням за всіма аспектами прийняла на основі консенсусу Програму дій ООН щодо запобігання та викорінення незаконної торгівлі СЗЛО [42, с.117].

У межах здійснення вищезазначеної Програми дій була розроблена Програма координації зі стрілецької зброї (далі Програма), учасниками якої було здійснено ряд спільних заходів з метою обробки інформації та розповсюдженню інформації серед членів Програми [42, с.129].

Найбільш помітним у цьому напрямку є Small arms survey (огляд стрілецької зброї – авт.) незалежний дослідницький проект при Інституті міжнародних відносин і розвитку у Женеві, Швейцарія. Проект був заснований у 1999 році та існує при підтримці Федерального департаменту закордонних справ Швейцарії при постійній фінансовій підтримці урядів Бельгії, Великої Британії, Німеччини, Канади, Нідерландів, Норвегії, Фінляндії і Швейцарії. Серед базових цілей зазначеного проекту слід зазначити його роль бути основним джерелом публічної інформації за всіма аспектами, що торкаються стрілецької зброї та озброєного насилля; стежити за національними та міжнародними ініціативами (урядовими та громадськими) в області стрілецької зброї; підтримувати зусилля щодо протидії наслідкам розповсюдження та зловживання стрілецькою зброєю та виступати в якості центру обміну інформацією та розповсюдженню передового досвіду [56].

Отже, за даними щорічника "Small arms survey 2009: shadows of war" ("Огляд стрілецької зброї 2009: тіні війни" – авт.) певні держави чи групи населення у післявоєнних умовах страждають від прямого озброєного насилля так само (чи навіть більше), ніж за часи збройних конфліктів. Щодо поставок стрілецької зброї, експортного контролю та відстеження зброї по даних бази

ООН Comtrade з числа гаданих чи відомих основних експортерів стрілецької зброї мало інформації про свій експорт вогнепальної зброї повідомляють чи взагалі не публікують Білорусь, Ізраїль, Іран, Північна Корея та ПАР. Інші експортери, такі як Китай, Пакистан, Сінгапур та Росія, надають деякі відомості щодо експорту спортивної зброї, утім про експорт бойової стрілецької зброї інформації публікують або мало, або взагалі не надають ніякої інформації. Найбільшими експортерами легкої та стрілецької зброї (з річним об'ємом експорту не менше 100 млн. дол.) у 2006 році за наявними митними даними були США, Італія, Німеччина, Бразилія, Австрія та Бельгія [155]. І це є закономірним, адже у всіх перелічених державах законом дозволено та закріплено право володіти як короткоствольною, так і довгоствольною, нарізною чи гладкоствольною зброєю.

У США право громадян на володіння зброєю постало за часів громадянської війни. Ще у 1791 році незважаючи на розбіжності поглядів у ставлення до цього питання право мати та носити зброю було закріплено другою поправкою до Конституції держави, яка увійшла до числа перших десяти поправок відомих під назвою "Білль про права".

Зброя також впливає на менталітет, зберігається і особливе відношення до неї, фольклор ставить виготовлювача першого револьвера на один шабель із Богом, як каже відома американська приказка: "Господь Бог створив людей великими і малими, сильними та слабкими, а полковник Кольт зрівняв шанси" [73].

Утім, уряд США час від часу намагається досить істотно обмежити право громадян на володіння та носіння зброї.

Так наприклад, у 2004 році республіканцями було розроблено законопроект, що передбачав заходи, які б захистили б продавців зброї від судових позовів, у випадку якщо, наприклад, жертви озброєного пограбування (чи родичі, що залишились після загибелі людини) надумалися б подати позов у суд на того, хто продав злочинцеві пістолет. Утім, демократам в останній момент вдалося додати у закон один пункт – поправку, яка на 10 років

подовжує заборону на продаж населенню автоматичної зброї. В результаті закон не прийняли, аби не дати вступити у дію цієї поправки [195].

У квітні 2005 року губернатор штату Флорида Джеб Буш підписав закон, який дозволяє людям, які піддаються нападу не відступати, перед тим як відповісти, а "зустріти силу силою, у тому числі смертоносною, якщо вони вважають розумним та необхідним зробити це". Законопроект вступив у дію з першого жовтня, крім того ним передбачено носіння зброї і у громадських місцях, на вулиці, комерційному підприємстві (утім, не можна на стадіонах, барах тощо) (переклад – авт.) [248]. Щодо цього слід додати, що Флорида вважається найбільш озброєним штатом. Ще у 1987 році там було видано уніфікований закон, що зобов'язував владу округів видавати дозволи на приховане носіння зброї, будь-кому, хто задовольняє певні критерії. Після цього законодавство Флориди використовувалось як модель і в інших 13 штатах.

Усього у період з лютого 1997 року по жовтень 2008 року на території США було вчинено 34 факти застосування зброї у школах. Так наприклад вражає подія, що сталася 29 лютого 2000 року, коли шестирічний хлопчик першого класу початкової школи Buell у штаті Мічиган дістав із сумки напівавтоматичний пістолет 32 калібру, який не був зареєстрований, і вбив шестирічну Кайлу Роуланд. Через свій вік хлопчик уник кримінальної відповідальності. На то місце, за те, що хлопчик здобув доступ до зброї, до 15 років тюремного ув'язнення було засуджено 19-ти річного дядька хлопчика, який визнав себе винним у володінні викраденою зброєю, що використовувалась у стрільбі (переклад – авт.) [275].

У прихильників зброї свої міркування: "На щастя, є зброя для захисту життя та свободи, якою може ефективно володіти практично будь-хто. Невеликий та достатньо легкий, щоб можна було його носити; смертельний, але на відміну від ножа чи меча, не вимагає великих навичок та сили, воістину "великий вирівнювач". Що вимагає лише координації руки та ока, а також небагато самовладання у стресовій ситуації, він може ефективно

використовуватись і старим, і слабких проти молодого і сильного, і одного проти багатьох" [39].

Слід відзначити, що у США найбільша кількість зареєстрованих громадських організацій, які провадять діяльність як на підтримку володарів зброї, так і проти діючого права на володіння предметами озброєння.

Так наприклад, Коаліція щодо припинення збройного насилля (CSGV) організація, що складається із 48 національних організацій, в які входять релігійні організації, адвокати піклування, спеціалісти в області громадського здоров'я та соціальної організації правосуддя. Дана коаліція прагне забезпечити свободу від збройного насилля шляхом проведення досліджень, стратегічної взаємодії та ефективної політики. Організація виступає проти т.д. "повстанської ідеології", яку приписує Національній стрілецькій організації; підтримує на федеральному рівні та на рівні штатів дослідження, предметом яких є здійснення маркування (microstamping) вогнепальної зброї, нові балістичні технології ідентифікації, які дають можливість правоохоронним органам відстежувати серійний номер вогнепальної зброї із гільз, що викидаються, вилучених з місць злочинів; підтримує зусилля світових організацій щодо боротьби з незаконною глобальною торгівлею зброєю тощо (переклад – авт.) [272].

Фонд Джойса (Joyce Foundation) підтримує зусилля із охорони природного середовища в районі Великих озер, скорочення бідності та насилля в регіоні, забезпечення людей освітою, достойних робочих місць тощо, а також виділяє кошти на дослідницьку та пропагандистську діяльність із скорочення володіння зброєю, що включає в себе підтримку т.д. "anti-gun" групи (переклад – авт.) [263]

Подібні інтереси відстоюють й інші організації такі як Мери проти незаконних коаліції зброї (Mayors Against Illegal Guns Coalition), Насилля у політиці центра (Violence Policy Center), Кампанія Брейді із запобігання збройного насилля (Brady campaign to prevent gun violence) (переклад – авт.) [267; 276; 247].

Діаметрально протилежну позицію відстоює Національна стрілецька асоціація (National Rifle Association). Це некомерційна громадська організація, метою якої є захист другої поправки до Конституції США та заохочення права володіти вогнепальною зброєю. Це найбільш потужна організація, яка має багато представництв у багатьох штатах США, діяльність якої підтримується великою кількістю найвідоміших людей Америки та іншими громадськими організаціями. Значну увагу асоціація приділяє розробці та впровадженню програм виховання та заохочення безпечного використання вогнепальної зброї. В останні роки були розроблені спеціальні програми, що користуються популярністю, для жінок та дітей. Наприклад, програма "Орел Едді" ("Eddie Eagle") знизилася вірогідність інцидентів зі зброєю вдома та використовується у багатьох початкових школах держави. Крім того, опублікований посібник "Основи індивідуального захисту вдома (The Basics of Personal Protection In The Home) (переклад – авт.) [268].

Прихильниками другої поправки до Конституції США є також Комітет громадян за право на зберігання та носіння зброї (Citizens Committee Right to Keep and Bear Arms), виникла організація під лозунгом "I'll give you my gun when you take it from my cold, dead hands"(Я віддам тобі мою зброю, коли ти візьмеш її з моїх холодних, мертвих рук! – переклад авт.) (переклад – авт.) [249].

Ще однією потужною організацією, яка конкурує із Національною стрілецькою асоціацією, хоча відстоює ту ж саму другу поправку є Власники зброї Америки (Gun owners of America), які упевнені, що пістолет збереже життя законослухняного, аргументуючи тим, що озброєнні громадяни дуже відповідальні при застосування зброї для самооборони (переклад – авт.) [258].

Кримінолог Державного університету Флориди Гері Клек, використав огляди та інші дані, встановив, що озброєні громадяни захищають своє життя та майно із використанням вогнепальної зброї приблизно 1 мільйон раз на рік. У 98 % таких випадках громадянин лише демонструє зброю чи робить попереджувальний постріл у повітря. Лише у 2 % випадків громадяни фактично

стріляють у нападаючих. Під час захисту себе, озброєні громадяни знищують від 2000 до 3000 злочинців у рік, у три рази більше ніж поліція. Загальнонаціональне дослідження Кейта, конституційного адвоката та кримінолога, доводить, що тільки у 2 % випадків громадянської стрілянини зтягаються невинні громадяни, помилково прийняті за злочинців. "Доля помилки" поліції складає 11 %, тобто більше ніж у п'ять разів вище." Члени організації закликають цільову аудиторію та дорослих американців, що зберігають зброю вдома, не ховати її, а замість цього, тримати у доступі та на напоготові [39].

Утім, контролюючим органом у питанні щодо обігу зброї та цікавою розробкою уряду США, яка покликана допомогти співробітникам правоохоронних органів у питаннях пов'язаних із пошуком зброї є Національний центр контролю за поширенням вогнестрільної зброї (BATF) (National Tracing Center), це єдина організація у світі, що має можливість простежити історію вогнестрільної зброї, вилученої на місцях вчинення злочинів і в неповнолітніх, згідно запиту будь-яких правоохоронних органів федерального рівня, штату або місцевого рівня у США або із-за кордону. НТС збирає та аналізує зведення про масштабні продажі вогнестрільної зброї, підозрілої зброї, викраденої зброї, а також вогнестрільної зброї зі стертими серійними номерами. У центрі також є єдиний архів інформації про минулі федеральні ліцензії на вогнестрільну зброю. Контроль за вогнестрільною зброєю – це систематичне вистежування історії зброї, що є або перебувала у незаконному обігу і застосовувалась при вчиненні злочинів, вилучена у неповнолітніх, починаючи від її джерела (виготовлювача чи імпортера) через весь ланцюжок поширення (оптовий, роздрібний продавець) і закінчуючи окремими особами, що її купують. Відстежування зазначених етапів, дозволяє співробітникам правоохоронних органів виявляти підозрюваних у вчиненні порушень, встановлювати викрадену зброю і визначати власника. У НТС зберігаються більш 100 мільйонів реєстраційних записів про угоди

ліцензованих продавців вогнестрільної зброї, що вже відійшли від справ [12, с.105-106].

У Великобританії політика уряду у сфері обігу зброї спрямована головним чином на забезпечення громадської безпеки та ефективного попередження смертей через застосування зброї. Законодавство щодо обігу зброї вважається досить жорстким, поліція має бути упевнена, що людина має всі підстави для отримання зброї у власність та не буде створювати загрози для громадської безпеки чи миру. При цьому така підстава як самооборона не є достатньою підставою.

Єдиний спосіб отримати у власність пістолет чи револьвер для підданих Королеви – стати членом стрілецького клубу (крім, звичайно, випадків, коли їх робота безпосередньо пов'язана із володінням зброєю). Наявна процедура отримання дозволу містить в собі: тривалу перевірку особистості, двох рефері, що піддаються перевірці благонадійності, які знали претендента протягом хоча б двох років (і яких можна самостійно опитати та/чи яких можна перевірити в межах посвідчення), схвальний висновок домашнього лікаря претендента, огляд приміщення та кабінету, де буде зберігатися зброя, а також бесіда віч-на-віч із так званим Чиновником Запиту Стрілецької Зброї (Firearms Enquiry Officer), яким є цивільний член більшості поліцейських сил Спільного Королівства, відповідальний за розгляд питань, пов'язаних зі зброєю та дотримання законодавства про зброю. На завершення дані претендента на запит дозвільного відділу перевіряє Служба безпеки (Special Branch). В разі, коли всі етапи успішно пройдено, дозвіл буде видано. Особи, які провели у тюрмах більше ніж три роки, автоматично позбавляються права володіти зброєю на все життя; не видаються дозволи особам, які мають психічні захворювання. Для носіння зброї потрібно мати окремий дозвіл. Покарання за незаконне поводження зі зброєю передбачає максимум десять років позбавлення волі (переклад – авт.) [251].

У 1997 році законодавство у сфері обігу зброї зазнало суттєвого обмеження – пістолети майже повністю заборонені до обігу, через трагедію, яка

сталася 13 березня 1996 року, коли Томас Гамільтон, 43-річний бувший керівник скаутів, розстріляв 16 дітей та їх вчителя у початковій школі гімназії Данблейд, після чого застрелив себе (переклад – авт.) [252].

Цікавим, є той факт, що вказана заборона зробила незаконними дії спортсменів-стрільців, які мають готуватися до Олімпійський ігор 2012 у Лондоні, а тепер не мають такої можливості на території Англії, Шотландії та Уельсу, через що змушені проводити підготовку за кордоном. Японія має подібні законодавчі обмеження щодо носіння зброї, що й Великобританія, утім уряд держави видав спеціальне звільнення своїм елітним стрілкам (переклад – авт.) [270].

Загальний рівень злочинів пов'язаних зі зброєю у Англії та Уельсі низький – 0,5% від усіх зареєстрованих злочинів. У період 2007/08 рр. було вчинено 5036 злочинів із погрозою застосування зброї, вогнепальна зброя використовувалася у 52 вбивствах, що на чотири факти менше ніж у 2006/07 рр. Було вчинено 1550 злочини із застосуванням вогнепальної зброї без поранень, та 2756 злочинних діяння із застосуванням вогнепальної зброї з тілесними ушкодженнями. Пістолети використовувались у 4151 злочині (переклад – авт.) [260].

Головним напрямком діяльності поліції на шляху зниження злочинів пов'язаних зі зброєю є посилення дії закону, наприклад, посилення санкції за незаконне зберігання вогнепальної зброї як мінімум 5 років позбавлення волі; визнання злочином володіння пневматичною зброєю за відсутності правових повноважень чи вагомих підстав; підвищення вікового цензу до 17 років на володіння пневматичною зброєю; заборона певних видів пневматичної зброї, які легко піддаються переробці для ведення вогню бойовими патронами (переклад – авт.) [256].

Прибічниками жорсткого контролю над зброєю усіх видів виступає також некомерційна організація Мережа контролю за зброєю (The Gun Control Network), засновниками якої є адвокати, вчені та батьки тих, що загинули у Данблейні та Хангерфорді. Діяльність та завдання якої, ґрунтуються на

переконанні, що забезпечення громадської безпеки полягає у заходах спрямованих на обмеження доступу та зменшення привабливості вогнепальної зброї усіх видів (переклад – авт.) [255].

Крім цього, за допомогою різноманітних джерел поліція закликає громадян, що бачать людей, які використовують чи носять незаконно вогнепальну зброю негайно повідомити про це правоохоронні органи чи Crimestoppers.

Crimestoppers – незалежна благодійна організація, діяльність якої полягає у протидії злочинності шляхом збору інформації від анонімних повідомлювачів. У 1985 році бізнесмен Майкл Ешкрофт (тепер лорд Ешкрофт та голова Ради кураторів Crimestoppers) запропонував поліції гроші як заохочення тим, що повідомить цінну інформацію про злочин. Однак це викликало дискусію, в результаті якої у 1988 році Майкл Ешкрофт заснував дану організацію. Першопочатково організація працювала на телебаченні, однак кращою моделлю виявились місцеві комітети (яких на даний час 38 по всій Великобританії), що тісно взаємодіють з єдиними поліцейськими силами (переклад – авт.) [261].

Існує єдиний по всьому Сполученому Королівству телефонний номер, який працює цілодобово і без вихідних. Всі хто має інформацію про злочинну діяльність може анонімно повідомити про це без страху помсти, а крім того отримати винагороду (також із збереженням анонімності). Додатково є окремий номер телефону для тих, що дзвонять із-за кордону, а також електронна форма надання інформації (переклад – авт.) [262].

Як вже зазначалося вище однією з передумов для отримання дозволу на зброю – це членство у спортивному клубі. Серед таких спортивних організацій є Національна стрілецька асоціація Сполученого Королівства. Подібна до американської, утім заснована на дванадцять років раніше у 1859 році. Першочерговою метою було створення тренувального центру влучної стрільби для добровольців корпусу, який було сформовано з метою дати відсіч загрози з боку Франції. У 1890 році асоціація набула статусу королівської, а у 1894 р.

було закріплено Королівський Устав (Royal Charter), що діє і до тепер, ідеєю якого є "просування влучної стрільби в інтересах Захисту Королівства і постійності Добровільних Сил, Військово-морський та Військово-повітряних Сил". З тих пір постійно проводяться змагання на приз Королеви. В умовах сьогодення діяльність організації спрямована головним чином на цивільне населення, утім намагається зберегти свій військовий спадок та зв'язки із Збройними силами. Головні стрільбища розташовані у Біслей, Англія (переклад – авт.) [273].

Найбільш унікальною у Європі політикою у сфері обігу зброї, як видається, є політика Швейцарії. Швейцарська армія комплектується з метою швидкого реагування іноземній агресії за принципом ополчення: чоловіки у віці 20 років мають пройти початкову військову підготовку, після чого залишаються у резерві армії до 30 років (34 роки для офіцерського складу). На цей період вони отримують штурмову гвинтівку чи пістолет – табельну зброю, яка зберігається у них вдома. Не рідше ніж один раз на рік співробітники правоохоронних органів перевіряють, як зброя зберігається і чи не має фактів несанкціонованого її використання. Після закінчення строку служби, громадяни мають право залишити в себе зброю. За таких обставин, її направляють на переробку, з метою усунення функції ведення автоматичного вогню. За деякими даними статистики у 2001 році біля 420000 автоматів зберігаються у приватному володінні; 320000 автоматів та пістолетів, що перероблені на півавтоматичні, а також сотні тисяч напівавтоматичних карабінів. Загальна кількість вогнепальної зброї у приватному володінні складає від 1,2 млн. до 3 млн. одиниць. Згідно із законом про зброю від 1999 року для придбання зброї у комерційному магазині, необхідно мати дозвіл на придбання, який дозволяє набути три одиниці зброї, це може зробити кожен, кому виповнилось 18 років, психічно не хворий. Для того, щоб купити зброю у приватної особи, дозволу не потрібно, утім продавець має бути упевнений, що покупець підпадає під зазначені вище критерії (зазвичай це робиться шляхом перевірки судимості через Бюро (Criminal Records Bureau). Між продавцем та покупцем укладається

спеціальний договір, примірники якого повинні в них зберігатися протягом десяти років. Іноземцям із Хорватії, Боснії, Македонії, Туреччини, Шрі-Ланки, Албанії, Алжиру такий тип продажу не допускається. Дозвіл також не потрібен на купівлю антикварних взірців, а мисливцям для купівлі типових мисливських рушниць. Для носіння зброї у громадських місцях потрібно мати дозвіл, для цього потрібно: достовірна заява про необхідність носіння вогнепальної зброї, з метою захисту себе, інших людей, чи майно від вказаної небезпеки; скласти іспит з навичок поводження зі зброєю та умов застосування зброї. Продаж автоматичної зброї заборонено (переклад – авт.) [269].

Досить дієвим заходом превентивного характеру можна вважати регіональні стрільби, які широко розповсюджені у Швейцарії. Слід зазначити, що практика поводження зі зброєю є одним з популярних занять вихідного дня. Адже для цього створено умови, як то найбільше у світі стрільбище *Feldschiessen*, яке відвідують близько 200000 людей кожного року (переклад – авт.) [250].

Дослідження ООН оминає Швейцарію у своєму порівняльному аналізі. Оскільки швейцарський приклад суперечить гіпотезі про те, що високий рівень володіння зброєю корелює із високим рівнем насильницької злочинності. Швейцарська Федеральна поліція повідомляє, що у 1997 році було зареєстровано 189 фактів пов'язаних з умисними вбивствами і замахами на вбивства (87 – умисних вбивства, 102 – замах на вбивства) по усій державі. Близько 91 вбивства і замахів на вбивства були вчинені із застосуванням вогнепальної зброї і це з населенням у 7 млн. (у тому числі 1,2 млн. іноземців). Крім цього, було вчинено 2498 грабежів (та замахів), з яких 546 із застосуванням вогнепальної зброї. При цьому майже половина цих діянь вчинена іноземцями-нерезидентами (переклад – авт.) [259].

Найбільшою організацією, яка веде боротьбу проти будь-якого неправомірного застосування зброї та підтримує протидію злочинам, що вчиняються із використання зброї, є Спілка ліберального права зброї (*proTELL - Gesellschaft f?r ein freiheitliches Waffenrecht*). Компанія заснована у 1978 році

підтримуючи інтереси усіх громадян щодо носіння та володіння зброєю, протистоїть роззброєнню громадян та створює достатньо потужний опір серед населення держави (переклад – авт.) [253; 271].

Повністю протилежну політику у сфері обігу зброї провадить Японія. Контроль за зброєю у Японії є найсуворішим у демократичному світі. Правова система держави повністю відповідає всемогутній та унітарній державі. Усіх співробітників правоохоронних органів призначає Національне поліцейське агентство (National Police Agency), яке само себе фінансує, тим самим ізолює себе від тиску політиків та громадян.

Закон про зброю починається із заяви: "Ніхто не може мати вогнепальну зброю чи меч и мечі, допускаються дуже незначні виключення" ("No-one shall possess a fire-arm or fire-arms or a sword or swords", and very few exceptions are allowed"). Єдиних два типи вогнепальної зброї, які може мати громадянин є дробовик та пневматична гвинтівка. Спортсмени мають право володіння рушницями для полювання та спорту, лише після складання тривалої дозвільної процедури, яка є досить суворою. Претендент повинен пройти навчання та скласти письмовий іспит, із подальшим випробуванням навичок стрільби. Крім цього, заявник проходить психологічний тест, представляє поліції медичний висновок, що він психічно здоровий і не наркозалежний. Після чого поліція перевіряє заявника та його родичів. Тут необхідно зазначити, що поліція має необмежене право відмовляти у видачі дозволів будь-кому, хто може бути підставне запідозрений у наявних негативних, небезпечних для оточуючих, установках. Власники зброї зобов'язані зберігати зброю у спеціальних шафах. Місце розташування шафи у квартирі має бути позначене на схемі, яка передається у поліцію. Бойові припаси необхідно зберігати в окремому зачиненому сейфі (переклад – авт.) [266].

Оскільки незаконне поводження із предметами озброєння є злочинними діями латентного характеру, закон про зброю надав поліції Японії широке коло повноважень, наприклад, поліцейським дозволяється зупиняти та обшукувати кого-небудь, якщо працівник вважає, що є ґрунтовні підозри про

те, що людина має при собі вогнепальну зброю, меч чи ніж, якщо існує загроза життю чи здоров'ю інших осіб тощо. Одним із найбільш важливих обов'язків поліції є відвідування будинків. Двічі на рік, співробітники від двері до двері обходять домівки кожної сім'ї у межах своїх діляниць та заповнюють житлово-інформаційні картки ("residence information cards"), які містять дані про те, хто проживає у будинку, з ким з членів сім'ї можна зв'язатися у разі надзвичайної події, відносини між різними мешканцями будинку, їх заняття, режим роботи. Крім того, перевіряються законність та умови зберігання зброї. Загалом, практично кожний громадянин є предметом поліцейського досьє у тій чи іншій формі (переклад – авт.) [254].

У більшості кожний громадянин у Японії засвоїв парадигму, що поліцейські повинні бути шановані. Більше ніж громадяни будь-якої іншої демократичної держави, японці визнають владу своєї поліції та довіряють уряду. Співробітництво із поліцією також полягає і у дотриманні законів, в які вірять майже усі та приймають як належне неконтрольовану владу уряду, а тому добровільно підкоряються правовому регулюванню обігу зброї. У Японії "поліцейські найсильніші на землі" ("the police are the most powerful on earth") частково через відсутність юридичних обмежень, у тім більшою мірою через їх соціальну владу (переклад – авт.) [266].

Отже, широкі повноваження поліції – це перша причина ефективної роботи системи контролю за обігом зброї. Друга причина – це історично зумовлена відсутність культури поведіння володіння зброєю громадянами.

До Японії у 1543 році зброю завезли португальці, після чого вона увійшла у моду, зазнала технологічних удосконалень та набула великомасштабного вітчизняного виробництва. Широко використовувалась у феодалських війнах, хоча благородний клас *бусі*, зокрема воїни самураї, вважали недостойним використання вогнепальної зброї, надаючи перевагу мечам та єдиноборствам. У решті решт після закінчення війн уряд постановив: "людям у різних провінціях, категорично забороняється мати при собі різні мечі, короткі мечі, луки, списи, вогнепальну зброю та інші види зброї. *Володіння непотрібними засобами*

ускладнює збір податків та сприяє розпаленню повстань... Тому головам провінцій, офіційним представникам та депутатам було наказано зібрати усю вказану вище зброю та передати уряду". При цьому самураї могли носити мечі. У разі прояву будь-якої неповаги з боку нижчого класу, самураям було надано право вбити і йти (*kiri-sute gomen, permission to kill and depart*). Великомасштабне виробництво було припинено, у 1706 р. існувало лише 15 родин, які виготовляли та ремонтували зброю виключно державного замовлення (переклад – авт.) [266].

Гарний приклад, що заохочує соціальний клімат контролю за обігом зброї є роззброєння японського уряду. У кінці XIX ст. було створено Агентство державної поліції, до складу якого увійшла численна кількість екс-самураїв, які вважали, що вогнепальна зброя для боягузів, і що справжні чоловіки боротимуться за допомогою бойового мистецтва єдиноборств. Слід зазначити, що й тепер японські поліцейські ніколи не носять свою табельну зброю при собі, оскільки мають лишати її у відділку. Замість використання вогнепальної зброї, поліцейські покладаються на кийки та свої чорні пояси з дзюдо. На навчання початківців у тирах відведено 60 годин, а на дзюдо 90 годин, а також 90 годин на кендо. Заборонено та є незаконним за будь-яких обставин стріляти у злочинця, що втікає. Роззброєна поліція вивчає середньовічну тактику використовуючи масові формування людей як таран чи як екран (переклад – авт.) [266].

Відмова від вогнепальної зброї, військової агресії – є елементами політики *sakoku*, провідними ідеологічними напрямками якої є ізоляція від світу та захоплення японською приналежністю (переклад – авт.) [266].

До вищезазначеного слід додати, що етнічна однорідність (98,5% населення – японці) та економічна рівність населення (що забезпечується у певній мірі традиційною жорсткою робочою етикою, яка підживляється довічною гарантією робочого місця, автоматичним підвищенням по службі, тісним зв'язком з підприємством) обумовлено видаляють певні причини

злочинності. Закони про зброю Японії є похідною культури, передумовою якої є добровільне схиляння перед владою.

Жорстке законодавство щодо обмеження обігу зброї зумовлює те, що перестрілювання поодинокі у Японії, а ті факти, що все ж таки стаються пов'язують із японською мафією, відомою як "якудза" (переклад – авт.) [274].

Так наприклад, у 2008 році було засуджено на смертну кару 62-річного гангстера Tetsuya Shiroo старшого члена бригади Yamaguchi-gumi, злочинної організації "якудзи", який 17 квітня 2007 року двома пострілами смертельно поранив мера Нагасакі Ischo Itoh, під час передвиборної кампанії (переклад – авт.) [264].

Утім, Японія залишається державою із самим низьким індексом злочинності у світі. Хоча 2007 рік відзначився зростанням уперше за шість років кількості фактів незаконного застосування зброї, якщо у 2006 році було вчинено 53 злочини, то у 2007 році – 66 злочинних діянь. Така ситуація вплинула на перегляд закону та закріплення більш тяжкого покарання за злочини пов'язані зі зброєю, що вчиняються членами бригад злочинних організацій. Так наприклад, за незаконне зберігання вогнепальної зброї верхню межу покарання збільшили від 10 до 15 років позбавлення волі, а мінімальне покарання за незаконне застосування зброї встановили з 3 до 5 років. Дані Національної поліцейської агенції свідчать, що вогнепальна зброя у переважній більшості перебуває у руках або зареєстрованих мисливців, або гангстерів "якудзи" (переклад – авт.) [265].

Слід додати, що громадян держави все більше хвилює той факт, що особи які володіють зброєю на підставі дозволів, використовують із злочинними намірами, зокрема для вбивства. Так, у 2006 р. через застосування вогнепальної зброї було вбито тільки дві людини, а у 2007 р. кількість таких фактів зросла до 22. І хоча числа є досить незначними для такої густонаселеної країни (близько 127 млн. людей – авт.), норма приросту превелика (переклад – авт.) [257].

У цьому культурному контексті просто побачити, чому контроль над обігом зброї досяг успіхів у Японії. У сучасній Японії перевага надається

патерналізму, переконанням, що держава, уряд, зобов'язані забезпечувати потреби громадян за рахунок держави, яка бере на себе всі турботи про них. "Верховенство закону" по-японськи означає не підпорядкування уряду до закону, а відноситься до людей, в обов'язок яких входить підпорядкування уряду. Бажання громадянина абсорбуються в інтересах колективу, якому він належить, незалежно від того, що цим колективом буде нація, підприємство, школа, родина. У свою чергу контроль над обігом зброї – це невід'ємна частина розлогої мозаїки громадського контролю.

У той же час необхідно відмітити, що в Україні найбільш помітними громадськими організаціями, які об'єднують користувачів зброї є Українське Товариство мисливців і рибалок (далі Товариство) та Федерація стрільби України (далі Федерація).

Товариство є добровільною всеукраїнською громадською організацією, яка об'єднує мисливців і рибалок з метою сприяння активному розвитку аматорського мисливського, стендового і рибальського спорту, охорони, відтворення, збереження, раціонального використання тваринного світу та захист спільних інтересів. Основними завданнями Товариства є: виховання у членів Товариства бережного ставлення до природи і її багатств; сприяння веденню мисливського і рибальського господарства на науковій основі; організація громадського контролю за дотриманням правил полювання і риболовлі, здійснення заходів по попередженню порушень правил полювання і риболовлі та сприянню боротьбі з браконьєрством; пропаганда охорони природи, виховання у членів Товариства любові до рідної землі, примноження та збереження природних багатств, раціонального використання тваринного світу; вивчення та сприяння розвитку передового досвіду ведення мисливського і рибальського господарства, любительського мисливського, стрілецького, стендового, риболовного спорту, сприяння розвитку мисливського собаківництва; сприяння створенню умов членам Товариства для полювання, любительської риболовлі, стендової підготовки, фізкультурно-оздоровчих заходів; підтримання прямих контактів з іноземними спорідненими

організаціями, укладання угод про співробітництво і взаємодопомогу на підставі чинного законодавства України; захист інтересів членів Товариства [212].

Федерація стрільби України є всеукраїнською організацією, яка створена на основі спільності інтересів громадян, основними завданнями якої є: сприяння удосконаленню системи підготовки висококваліфікованих спортсменів, тренерів, суддів, забезпеченню успішного виступу українських спортсменів на спортивних змаганнях; сприяння підвищенню ролі кульової та стендової стрільби у всебічному і гармонійному розвитку особи, зміцненню здоров'я, формуванню здорового способу життя; сприяння розвитку і зміцненню зв'язків з міжнародними та іншими спортивними федераціями, асоціаціями, об'єднаннями, сприяння активній діяльності своїх членів у міжнародних та інших спортивних організаціях і об'єднаннях; пропаганда і популяризація стрілецьких видів спорту серед населення; розвиток і зміцнення матеріально-технічної бази кульової та стендової стрільби, що сприяє відродженню національних традицій стрілецького спорту; сприяння демократизації управлінням стрілецьким спортом в Україні [213].

Викладене, по-перше, свідчить, що названі громадські організації в Україні позбавлені контролюючого характеру над обігом зброї, це означає, що дана функція цілком і повністю має здійснюватися держаними органами виконавчої влади. Подібний стан речей головним чином є зайвий раз свідченням правової нестабільності, невизначеності та нерозвинутої законодавства у сфері обігу зброї, зокрема цивільної. По-друге, зарубіжний досвід правового набуття зброї, її застосування, а так само наявність громадянського контролю за зброєю є корисним для України і може бути творчо використаний як при доопрацювання Закону України "Про зброю", так і виробленні Закону України "Про заходи протидії незаконному обігу зброї, бойових припасів та вибухових речовин".

Таким чином, підсумовуючи вищевикладене у цьому розділі роботи можна зробити наступні висновки.

Стан дослідження питання злочинів проти громадської безпеки, предметами яких є зброя, бойові припаси та вибухові речовини в Україні недостатній. Відсутні комплексні дослідження зазначеної проблематики в кримінологічному плані після набрання чинності КК України 2001 р. Щодо окремих, часткових проблем, що прямо стосуються аналізованої проблематики, немає єдності думок науковців.

Громадська безпека – це сталий стан захищеності суспільства його цінностей, життя, здоров'я людей, недоторканості, власності, довкілля, нормальної роботи підприємств, установ, організацій тощо, який забезпечується системою нормативних приписів держави. Громадська безпека є складовою національної безпеки.

Зброя – це предмети та пристрої, конструктивно придатні для ураження живої або іншої цілі, технічно придатні для використання за призначенням, які мають дозвільний порядок обігу у суспільстві.

Злочини проти громадської безпеки, предметами яких є зброя, бойові припаси, вибухові речовини – це умисні суспільно небезпечні діяння проти стану захищеності суспільства, життя, здоров'я людей, недоторканості, власності, нормальної роботи підприємств, установ, організацій, що забезпечуються системою нормативних приписів держави, які виражаються у протиправних діяннях з предметами озброєння, що мають дозвільний порядок обігу у суспільстві

Злочини проти громадської безпеки, предметами яких є зброя, бойові припаси та вибухові речовини слід класифікувати за характером діянь на суто кримінальні або протизаконні – це суспільно небезпечні дії, передбачені ст. 262 КК України.

Наступний вид злочинів характеризується незаконністю діянь, тобто вчиняються без передбаченого законом дозволу, як умисно, так і необережно. Як і у першому випадку, із певним видами зброї, які є предметами злочинного

впливу, у зв'язку із якими вчиняється злочин, загальний суб'єкт злочину взагалі не вправі вчиняти будь-яких дій (усі види бойової (військової) зброї). Утім, зазначені у законі дії у складі злочину, не утворюють будь-які однорідні аналогічні склади злочинів (на відміну від першого виду злочинів). До цієї групи слід також віднести, незаконні дії щодо пересилання поштою або багажем вибухових матеріалів, а також незаконне їх перевезення на повітряному судні.

До третього виду слід віднести злочинні діяння, що порушують встановлені правила поводження зі зброєю, бойовими припасами, вибуховими речовинами. Вказані суспільно небезпечні діяння характеризуються здебільше необережною виною, наявністю передбаченого законом дозволу на користування зброєю, бойовими припасами, вибуховими речовинами і разом з тим, не виконанням передбачених нормативно-правовими актами правил зберігання, використання, обліку, перевезення предметів злочинного впливу.

Така класифікація дає підрозділам органів внутрішніх справ можливість диференційованого підходу попередження різноманітним проявам злочинних діянь проти громадської безпеки, предметами яких є зброя, бойові припаси, вибухові речовини.

Проаналізувавши питання протидії злочинам, предметами яких є певні види озброєння в окремих зарубіжних країнах, можна констатувати, що велику роль у цій діяльності відіграють громадські організації різного спрямування. Наприклад такі, що діють на підтримку володарів зброї, проводять роз'яснювальну роботу щодо техніки поводження зі зброєю, заходів безпеки, практичних стрільб тощо. Чи такі, що навпаки, зосереджують свою діяльність на прагненні суворого обмеження обігу зброї у суспільстві.

Умови та підстави отримання дозволу громадянами у державах, де це передбачено законом, досить жорсткі, як і кримінальне покарання як за злочини вчинені щодо предметів озброєння, так і за злочини вчинені із використанням зброї.

Проведений вище аналіз правового регулювання набуття зброї в окремих зарубіжних державах як заходу протидії злочинам, предметами яких є зброя, бойові припаси та вибухові речовини, дозволяє прийти до висновку, про необхідність та прийняття із врахуванням національного менталітету Закону України "Про зброю", а також Закону України "Про заходи протидії незаконному обігу зброї, бойових припасів та вибухових речовин", які чітко визначатимуть ступені обмеженості обігу окремих предметів озброєння у суспільстві і регулюватимуть різні види їх обігу та заходи протидії їх незаконному обігу.

РОЗДІЛ 2

КРИМІНОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ ГРОМАДСЬКОЇ БЕЗПЕКИ, ПРЕДМЕТАМИ ЯКИХ Є ЗБРОЯ, БОЙОВІ ПРИПАСИ ТА ВИБУХОВІ РЕЧОВИНИ

2.1. Кількісні та якісні показники, які характеризують злочини проти громадської безпеки, предметами яких є зброя, бойові припаси та вибухові речовини

У даному підрозділі поставлено за мету з'ясувати, зміст елементів кримінологічної характеристики злочинів проти громадської безпеки, предметами яких є зброя, бойові припаси та вибухові речовини, визначити місце кожної складової, проаналізувати в межах цього статистичні дані.

Сукупність ознак окремого виду злочинів або окремого протиправного діяння, що дають достатнє уявлення про їх особливості, прийнято називати кримінологічною характеристикою. Термін „характеристика” (від *грец.* „той, що служить відмітною ознакою”) — опис, аналіз, оцінка певних явищ, відмітних особливостей когось або чогось [203, с.729].

До структури кримінологічної характеристики деякі науковці відносять наступні елементи: статистика виду злочинів; дані про обставини вчинення злочинів (предмети та у який спосіб); причини та умови, що сприяли вчиненню злочинів; наслідки злочинів; якості особистості злочинця, мотиви та цілі злочинів [85, с.306].

Інші автори констатують, що кримінологічна характеристика — це комплексне поняття, яке визначає поширеність відповідної протиправної поведінки, її різновиди, типові способи вчинення злочинних посягань, їх мотивацію, місце і час вчинення, а також особливості особистості суб'єктів злочинів та їх жертв. Крім того, може слугувати як один із радикальних заходів об'єктивізації показників злочинності, встановленню казуальних зв'язків між окремими її складниками, проникнення у природу злочинності в цілому [1, с.95].

Можна погодитись із С. Косенко, яка вважає, що кримінологічна характеристика є сукупністю даних (достатньою інформацією) про окремих вид (групу) злочинів, або окреме особливо небезпечне діяння, яка використовується для її попередження [78, с.104-105].

Злочинність, як протиправний вид людської поведінки, є явищем соціальним, має свої ознаки, особливості, а тому підлягає вивченню, аналізу, обчисленню, структуризації, із превентивною метою. Отже, першим пунктом у кримінологічній характеристиці розглянемо показники злочинності та основні способи їх вимірювання.

Щодо вимірювання злочинності В.В. Орехов пропонує дати їй кількісну і якісну характеристику. Показником кількісної сторони злочинності є рівень злочинності, який обчислюється у абсолютних та відносних величинах [91, с.56].

Для якісної характеристики злочинності В.В. Орехов використовує такі поняття, як структура, динаміка та характер злочинності. Структура злочинності – це відношення окремого виду злочинів до всієї злочинності у цілому або у конкретному районі за певний період. Даний показник виражається у відсотках. Динаміка злочинності – це вимірювання її рівня і структури за той чи інший проміжок часу. Під характером злочинності розуміється вид злочинної діяльності, що має найбільшу суспільну небезпечність та поширеність у певний період розвитку суспільства [91, с.57-58].

Для характеристики злочинності важливі її кількісні та якісні характеристики. „Мова йде про стан, динаміку, характер і структуру злочинності. Навіть простий статистичний аналіз зазначених складових злочинності говорить багато” [61, с.53]. Крім зазначених показників І.І. Карпец виокремлює такий якісний показник як „стійкість” тих чи інших видів злочинності, особливо тяжких злочинів, у загальній масі злочинів. При цьому суттєве значення має ця „стійкість” не сама по собі, а у співвідношенні з цифрою злочинності, оскільки вона може мати місце на фоні „застійної” цифри

злочинності, на фоні зниження чи зросту числа злочинів. Тоді важливі не тільки питома вага тих чи інших видів злочинів, а й їх абсолютне число” [61, с.64].

Досить креативний філософо-психологічний підхід до поняття злочинності та проблем її вимірювання у своїх дослідженнях наводить Г.Й. Шнайдер, який висловлює думку, що „існує багато видів поведінки, яка є не прийнятною, не відповідною обстановці та не бажаною. Соціально девіантна поведінка має місце тоді, коли порушуються норми поведінки, неформальні поведінкові установки. У зв'язку із прийняттям вихідних положень кримінального законодавства, що офіційно загрожує покаранням за певну поведінку, девіантна поведінка перетворюється на злочинність у широкому сенсі. Якщо на таку поведінку, яка передбачена кримінальним законодавством, виникає принаймні неформальна, а може й досить успішна формальна реакція, кажуть про злочинність у вузькому сенсі. Отже, злочинність визначається соціальним та індивідуальним процесами криміналізації, які в свою чергу можна поділити на процес спричинення та процес найменування. Вимірювання злочинності зводиться до того, що всі індивідуальні факти криміногенної поведінки, вчиняються у визначеному географічному просторі та у визначений проміжок часу, поділяють на відрізки (та ділянки), у рамках яких підраховують випадки злочинів або осіб, що підозрюються у злочині (так здійснюється офіційна кримінальна статистика). Отже, злочинність виражається не у статистично ізольованих подіях; вона існує тільки у процесах, які ми сприймаємо і на які ми повинні реагувати. Ці уявлення складаються зі змішування забобонів, у деякій ролі дійсної інформації та колективних міфів. Людина сама конструює свою реальність, вона обирає інформацію та по-своєму інтерпретує її. Засоби масової інформації змальовують картину злочинності та злочинів, яка здебільшого і визначає позицію спільноти та кримінальної юстиції. Суспільна думка та думка засобів масової інформації щодо злочинності у цілому співпадають. Але й те й інше зовсім не відповідає „реальній злочинності”, особливо у тому її вигляді, у якому вона фіксується у кримінальній статистиці та кримінологічних дослідженнях” [242, с.102-103].

У цілому з наведеними положеннями автора можна погодитись. Очевидно, ведучи мову про злочинність у вузькому сенсі, науковець мав на увазі кримінально-правовий аспект злочину, оскільки кримінальна протиправність є юридичним вираженням суспільної небезпеки. Утім, міркування Г.Й. Шнайдера, як вже було зазначено, мають більше філософську інтерпретацію. А тому, доцільно звернути увагу на прикладні кримінологічні підходи вимірювання злочинності її кількісних, якісних показників.

Для конкретного аналізу злочинності, що характеризують її стан та зміни Л.І. Спиридонов використовує поняття рівня злочинності, у якому виокремлює індекс злочинності (тобто коефіцієнт інтенсивності злочинності), а також поняття структура злочинності (співвідношення різних груп злочинів) та динаміка злочинності (показник, що відображує зміни її стану та структури протягом того чи іншого періоду) [86, с.40-41].

С.М. Іншаков зазначає, що злочинність як явище може бути оцінене і навіть виміряне у певних кількісних та якісних показниках. Кількісні характеристики злочинності – це її стан (число здійснених злочинів за певний час на певній території) та динаміка. Динаміка злочинності – показник її зміни. Знаючи дані про динаміку, можна оцінити, які процеси відбуваються у цьому явищі: сприятливі для суспільства чи негативні, зростає злочинність чи знижується [57, с.17-18].

Під якісними показниками злочинності С.М. Іншаков розуміє структуру та характер. Структура злочинності – це питома вага та співвідношення різних видів злочинів у загальній їх кількості за певний проміжок часу на певній території. Характер злочинності визначається тим, яка кількість найбільш небезпечних злочинів в структурі злочинності, а також тим, яка характеристика особистості тих, що вчиняють злочини. Тобто, характер злочинності – це один з проявів її структури, виявлення характеру злочинності – результат аналізу її структури [57, с.18-19].

Крім того, С.М. Іншаков наголошує, що окрім стану, динаміки та структури злочинності в кримінології виокремлюється також поняття географії

злочинності, тобто її різноманітне розподілення по регіонах країни. Інтенсивність злочинності не однорідна по всій території країни, а тому аналіз географії дуже важливий для з'ясування, у якому регіоні слід прикласти більше зусиль, а відповідно зосередити більше засобів для боротьби із злочинністю [57, с.19].

На думку О.М. Джужи, якого підтримують і В.В. Василевич, П.М. Опанасенко, В.Г. Пшеничний, „злочинність, як і будь-яке інше соціальне явище, можна оцінювати за допомогою якісних і кількісних критеріїв, основними з яких є такі: рівень, структура та динаміка [104, с.21-24].

Отже, безспірно логічним є висновок, що злочинність проявляється через суспільно небезпечні протиправні діяння, для яких характерна змінюваність як кількісна, так і якісна.

Як зазначає А.П. Закалюк, значення мають також розмір території, де вона проявляється; кількість населення, що проживає на ній; часовий проміжок, за який вимірювалася їхня чисельність. До основних показників злочинності, що піддаються статистичному вимірюванню, відносять рівень, інтенсивність, динаміку, структуру, географію [46, с.156].

Крім того, А.П. Закалюк відзначає, що „інколи в кримінологічній літературі рівень злочинності називають станом злочинності. Така думка не точна, оскільки категорія „стан” не обмежується кількісним вимірюванням об'єкту, а свідчить про його становище, яке вимірюється також якісними показниками” [46, с.157].

Згідно з кримінологічним словником стан злочинності – це інтегрована кількісно-якісна характеристика злочинності у конкретній країні чи регіоні за певний період, яка подає узагальнену характеристику рівня правопорядку в країні, визначається стан наступними факторами: 1) число зареєстрованих злочинів та осіб, що їх вчинили; 2) число злочинів та осіб, засуджених за їх вчинення; 3) характер структури злочинності; 4) інтенсивність злочинності; 5) рівень та коефіцієнт злочинності та її видів; 6) рівень латентної злочинності;

7) розмір завданої шкоди; 8) кількість фізичних та юридичних осіб, потерпілих від злочинних посягань [60, с.199-200].

Поняття інтенсивності злочинності А.П. Закалюк розкриває через коефіцієнт інтенсивності злочинності – це відносний статистичний показник поширення злочинності на певній території, який визначається через кількість злочинів, що припадає на кожну тисячу (10 тис. або 100 тис.) населення певної території [46, с.158]

Поряд із коефіцієнтом інтенсивності злочинності іноді застосовують коефіцієнт злочинної активності, розрахований за співвідношенням кількості осіб, які вчинили злочин, та чисельності всього населення [46, с.160]

$$\text{К з. а.} = \frac{\text{Особи, що вчинили злочини} \times 100 \text{ тис.}}{\text{Кількість населення старші 14 років}}$$

Отже, на підставі викладеного вище, можна зробити висновок, що перелічені наукові думки щодо складових кримінологічної характеристики у більшості випадків співпадають. Як видається, вирішення поставленої проблеми полягає у визнанні того положення, що в якості кількісних елементів кримінологічної характеристики злочинності та злочинів проти громадської безпеки, предметами яких є зброя, бойові припаси та вибухові речовини зокрема, слід зазначити:

- ✓ **стан** – загальну кількість зареєстрованих злочинів у абсолютних величинах;
- ✓ **рівень** злочинності – загальну кількість зареєстрованих злочинів у відносних величинах, тобто коефіцієнт інтенсивності злочинності на 100 000 населення;
- ✓ **динаміку** – показник, який відображає зміну злочинності у часі, виражається і в абсолютних, і у відносних величинах.

До якісних показників злочинності слід віднести наступні:

- ✓ **структуру** злочинності, яка вимірюється у питомих вагах чи долях окремих видів злочинності по відношенню до загальної її кількості;
- ✓ **характер** злочинності, який визначається за певними критеріями, такими як суспільна небезпечність, тяжкість, рецидив, також характеристикою тих, хто вчиняє злочини (чоловіки, жінки, неповнолітні тощо);
- ✓ **географію** злочинності – показник, який відображує розподіл злочинності за регіонами, типами населених пунктів.

У структурі злочинів проти громадської безпеки злочинні діяння, предметами яких є зброя, бойові припаси та вибухові речовини мають суттєву питому вагу 98 % і протягом 2004-2009 рр. стало посідають перше місце. Так, у 2004 р. було зареєстровано 11 849 злочинів проти громадської безпеки, серед яких 11560 (97,5%) – це злочини, предметами яких є зброя, бойові припаси та вибухові речовини. У 2005 їх співвідношення становило 11320 до 11113 (98 %), у 2006 р. – 11261 до 11069 (98 %), у 2007 р. – 11930 (98%) до 11743, а у 2009 р. 11437 до 11232 (98 %).

У структурі злочинів проти громадської безпеки, предметами яких є зброя, бойові припаси та вибухові речовини істотно домінує незаконне поводження зі зброєю, бойовими припасами, вибуховими речовинами (ст. 263 КК України) . За даними з 2004 по 2009 рр. в середньому 97,5 %. Другу позицію посідають діяння передбачені ст. 262 КК України, питома вага яких в середньому становить 0,54 %.

Отже, структура злочинів, предметами яких є зброя, бойові припаси та вибухові речовини в основному представлена діяннями, що перебачають незаконне поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами (ст.263 КК України), а також викрадення, привласнення, вимагання вогнепальної зброї, бойових припасів, вибухових речовин чи радіоактивних матеріалів або заволодіння ними шляхом шахрайства або зловживанням службовим становищем (ст.262 КК України), які зокрема в сукупності склали: 2004 рік – 97% (11547), 2005 рік – 98% (11104), 2006 рік – 98% (11059), 2007 рік – 98% (11733), 2008 рік – 98% (11873), 2009 рік – 98% (11220).

Як свідчить практика, кримінологічні можливості превентивного характеру використовуються не в повній мірі, особи притягаються до кримінальної відповідальності у більшості випадків вже постфактум, тобто після використання зброї для здійснення злочинних намірів. Так, наприклад, за 12 місяців 2004 року на території України було вчинено 413 злочинів з використанням окремих предметів озброєння, з яких 104 умисних вбивства з використанням вогнепальної зброї та 3 – з використанням вибухових речовин.

У 2005 році з використанням зброї було вчинено 430 злочинів, з яких 105 умисних вбивства з використанням вогнепальної зброї та 4 – з використанням вибухових речовин. Наступні роки відбулася певна стабілізація злочинної активності, а у 2009 році зростання кількості вчинених злочинів з використанням предметів озброєння до 438, з яких 100 умисних вбивств з використанням вогнепальної зброї та 10 – з використанням вибухових речовин (Додаток В, табл. №9).

Із статистичних даних по адміністративно-територіальних одиницях було обрано 5 найвищих та 5 найнижчих абсолютних показників зареєстрованих злочинів пов'язаних із незаконним поводженням зі зброєю, бойовими припасами та вибуховими речовинами. Аналіз статистичних даних щодо кількості зареєстрованих злочинів за ст. 263 КК України та кількість розкритих (розслідуваних) злочинів по усіх областях держави у 2004 році становить 11 726 зареєстрованих злочинів та 11 242 розслідуваних. Найбільшого поширення вони набули у Донецькій області 1253 зареєстрованих злочинів та 1159 з них розкриті; у Дніпропетровській – 1122 злочинів, що зареєстровані та 1125 злочинів розкритих та 967 зареєстрованих злочини у Луганській області, 954 з яких розкриті (Додаток Д.2, табл.16).

У той же час найменше було зареєстровано, а це 82 у Чернівецькій, 95 у Волинській, 105 у Тернопільській та 113 у Хмельницькій областях. З них у Чернівецькій та Тернопільській розкрито усі факти злочинних діянь, тобто 82 та 105 злочинів відповідно, у Волинській – 88 злочинів, а у Хмельницькій області розкрито 109 злочинів (Додаток Д.2, табл.16).

Утім, зазначені абсолютні показники не досить об'єктивно змальовують стан злочинності пов'язаної із незаконним поводженням зі зброєю, бойовими припасами, вибуховими речовинами, оскільки на кожній адміністративно-територіальній одиниці проживає різна кількість населення. З метою здобуття більш правильного уявлення про реальну поширеність злочинних проявів у вибраних областях, слід вирахувати коефіцієнт інтенсивності злочинності. Для цього необхідно скористатися формулою:

$$Кз.і. = \frac{\text{Кількість злочинів} \times 100000}{\text{Кількість населення}}$$

У 2004 р. найвищий коефіцієнт інтенсивності злочинності пов'язаної із незаконним поводженням зі зброєю, бойовими припасами, вибуховими речовинами по фактах, тобто по кількості зареєстрованих злочинів, у Херсонській області 58 злочинів на 100 тис. населення, 40 злочинів на 100 тис. населення у Луганській області, 32 злочини – у Дніпропетровській. Отже, стан злочинності, який виражається в даному випадку у коефіцієнті інтенсивності змінив картину по областях. Наприклад, згідно абсолютних величин найбільшу кількість злочинів пов'язаних із незаконним поводженням зі зброєю, бойовими припасами, вибуховими речовинами було зафіксовано у Донецькій області, а тепер дана область займає четверте місце із показником 27 злочинів на 100 тис. населення (Додаток Ж, табл. № 22).

Як вже зазначалося, динаміка злочинності також виражається як в абсолютних, так і у відносних величинах. У відносних величинах виражаються темпи приросту злочинності. Нижче представлена динаміка злочинів пов'язаних із незаконним обігом зі зброї, бойових припасів та вибухових речовин як у систематичному аналізі, тобто послідовно по роках, так і темпи приросту злочинності порівняно з базовим 2004 роком.

Таблиця № 1

Динаміка зареєстрованих злочинів пов'язаних із незаконним обігом зброї, бойових припасів та вибухових речовин (ст. ст.262, 263 КК України) на території України на період 2004 – 2009 рр.

Показники	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Абсолютне число	11458	11041	10998	11648	11873	11220
Приріст до попереднього року	- 2,3	- 3,6	- 0,39	6,24	1,93	- 5,5
Приріст до 2004 року	-	- 3,6	-4,01	1,65	3,6	- 2,07

В результаті співставлення даних за рік з даними попереднього року простежується певний спад у 2004, 2005, 2006 роках, а у 2007 та 2008 стрімке зростання. Якщо співставити дані попередніх років по відношенню до 2004 року, наприклад 2009 року, можна побачити, що кількість зареєстрованих злочинів дійсно знизилась на 2,07 %.

Так, динаміка зареєстрованих злочинів у Донецькій області у 2004 році складає -13,0 %, у той же час розкритих -16,4 % злочинів, що свідчить про зниження кількості зареєстрованих фактів вчинення злочинних діянь передбачених ст. 263 КК України, з одночасних зниженням їх розкриття. Різкий спад реєстрації злочинів зазначеного виду відбувся у 2005 році, який у динаміці до попереднього року склав -21,2 % злочинів, динаміка розкриття у цьому ж році -18,5 %. У Дніпропетровській області у 2004 році кількість зареєстрованих злочинів зросла і склала 4,7 %, разом з тим, зросла і динаміка розкритих злочинів – 7,7 %, що свідчить про позитивну роботу у напрямку розкриття

злочинів минулих років, так 2005 рік характеризується різким зниженням кількості зареєстрованих злочинів – -12,2 % та зменшенням кількості розкритих злочинів -18,2 % (Додаток Д-Д.6).

У свою чергу у Луганській області динаміка реєстрації та розкриття злочинів пов'язаних із незаконним поводженням зі зброєю, бойовими припасами, вибуховими речовинами характеризується певною сталістю: 2004 – 0 % та 1,1 %, 2005 – 0,1 % та 0,3 %, 2006 – 0,7 % та 0,7 %, 2008 – 0 % та 3,4 % відповідно. Виключенням є 2007 рік, коли кількість зареєстрованих злочинів суттєво зросла до 25,9 %, одночасно із різким зростання числа розкритих злочинів 21,7 % (Додаток Д-Д.6).

Вищезазначені наведені данні областей, в яких найбільш високий рівень розповсюдження злочинів пов'язаних з незаконним поводженням з предметами озброєння. Наступні регіони такі як Чернівецька, Хмельницька, Тернопільська, Івано-Франківська та Волинська характеризуються стало-низьким рівнем як поширення злочинів даного виду, так і їх реєстрації та розкриття. Так, у Чернівецькій області у 2004 році порівняно із 2003 роком динаміка становила -13,7 % зареєстрованих злочинів та -10,5 % розкритих; у Хмельницькій області -9,6 % та -26,6 %, що свідчить про відчутне зниження розкриття злочинів; у Тернопільській -18,6 % та -19,8 % розкритих; у Івано-Франківській -27,2 % зареєстрованих та -26,7 % розкритих злочинів (Додаток Д-Д.6).

Крім того, у Волинській області у 2005 році динаміка зареєстрованих злочинів складає 27,4 % та 36,4 % розкритих, у 2006 році 1,7 % та 1,7 %, у 2007 році -25,2 % зареєстрованих та -21,3 % розкритих, у 2008 році 21,7 % та 21,7 % відповідно (Додаток Д, табл. № 15).

Аналіз кримінальних справ, розглянутих судами України, показав, що у більшості випадків предметами злочинів, як правило, є: холодна зброя (42%), вогнепальна зброя (31%), патрони (17%). Так, зокрема, у 2009 р. було вилучено 3080 одиниці вогнепальної зброї, 4032 одиниці холодної зброї, а також 129856 – патронів. Крім того, в ході дослідження встановлено таку особливість, а саме: відсутність ідентифікованого джерела надходження зброї у незаконний обіг.

Зазвичай підсудні особи пояснюють, що предмети озброєння вони або знайшли, або придбали у незнайомих людей, що може свідчити про недостатню ефективність превентивних заходів. Дані злочини переважно вчиняються шляхом придбання чи виготовлення (перероблення) предметів озброєння.

Про масштаби злочинів проти громадської безпеки, предметами яких є зброя, бойові припаси, вибухові речовини свідчать результати проведених оперативно-розшукових заходів, які у свою чергу є реєстрованими показниками ступеня поширення зброї у незаконному обігу в Україні.

Так, наприклад, за 2009 рік на території Запорізької області зареєстровано 538 злочинів, пов'язаних із незаконним поводженням зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами, що на 32,7 % менше, ніж за минулий рік. З незаконного обігу вилучено 498 одиниць зброї, у т.ч. 1 автомат, 1 кулемет, 16 пістолетів, 3 гвинтівки, 1 карабін, 12 мисливських рушниць, 21 обріз, 55 одиниць саморобної зброї, 388 одиниць холодної зброї, 6883 шт. набоїв, 38 гранат, 34 міни, 25,8 кг вибухових речовин [163].

У 2004 році усього було вилучено 4547 одиниць вогнепальної зброї, з них 517 одиниць гладкоствольної та 2312 нарізної зброї, а також, 17 1948 патронів, 447 гранат, 64 міни, 84 саморобних пристрої, 3100 холодної зброї, 136 пневматичної та газової та 668 кг вибухових речовин (Додаток Б, табл. № 4).

Аналіз статистики свідчить про деякий тривалий спад показників з 2004 до 2006 років. Так, у 2005 році було вилучено 3060 одиниць вогнепальної зброї, у 2006 році – 2900. Що у відносних величинах становить -32,7 % у 2005 році відносно 2004 року та -5,2 у 2006 відносно 2005 року (Додаток Б, табл. № 4).

У 2007 році в результаті здійснення заходів оперативно-розшукового та попереджувального характеру було вилучено 3223 одиниці вогнепальної зброї, що свідчить про суттєве зростання, а саме 11,1 % у динаміці. Крім цього, правоохоронними органами було вилучено найбільшу за останніх п'ять років кількість патронів – 187 364 (25,1%), гранат – 395 (63,9%), мін 166 (348,6 %) (Додаток Б, табл. № 4).

Позитивним моментом є те, що вже у 2008 році спостерігається суттєве зниження у показниках. Так наприклад, усього було вилучено 2974 одиниць вогнепальної зброї з них 30 одиниць по злочинах вчинених організованими групами і злочинними організаціями, 1276 – нарізної зброї (6,2 %), 140203 – патронів (-25,2 %), 220 – гранат (-44,3 %), 57 – мін (-65,7 %), 69 – саморобних вибухових пристроїв (-29,6 %), 63 – газової та пневматичної зброї (-4,5%), 206 кг – вибухових речовин (-18,6 %). У цьому ж році було вилучено 4449 одиниць холодної зброї, що на 1063 одиниці більше, тобто у відносних показниках складає – 31,4 % (Додаток Б, табл. № 4).

Вищезазначені статистичні дані змальовують картину у цілому по країні. Видається доцільним проаналізувати дані щодо показників вилучених предметів озброєння по окремих регіонах.

Аналіз статистичних даних по адміністративно-територіальних одиницях з 2005 по 2008 рік вказав, що найбільшу кількість зброї у абсолютній більшості за весь вказаний період часу було вилучено у Луганській, Донецькій, Дніпропетровській областях.

Так наприклад, у 2005 році у Луганській області було вилучено 349 одиниць вогнепальної зброї, 7300 патронів, 11 гранат і мін, 7 саморобних вибухових пристроїв, 8 кг вибухових речовин; у Дніпропетровській області – 321 одиниця вогнепальної зброї, 7688 патронів, 26 гранат і мін, 7 саморобних вибухових пристроїв; у Донецькій області – 189 одиниць вогнепальної зброї, 7991 патронів, 17 – гранат і мін, 17 – саморобних вибухових пристроїв, 26 кг вибухових речовин (Додаток Б.2, табл. № 5).

У 2006 році у Луганській області вилучено 374 одиниці вогнепальної зброї, у Донецькій – 328 одиниць, у Дніпропетровській – 260 одиниць вогнепальної зброї. (Додаток Б.3, табл. №6). Протягом трьох років спостерігалось зростання кількості фактів вилучення, оскільки у 2007 році у Луганській області вилучено 407 одиниць вогнепальної зброї, при цьому 54306 патронів та 30 кг вибухових речовин; у Донецькій – 460 одиниць вогнепальної зброї, що складає абсолютний максимум по всіх областях, 8016 патронів та 20

кг вибухових речовин; у Дніпропетровській області – 314 одиниці вогнепальної зброї, 14920 патронів та 27 кг вибухових речовин (Додаток Б.4, табл. № 7).

З аналізу показників за 2008 рік можна зробити висновок про незначне зниження кількості фактів вилучення зброї із незаконного обігу. Наприклад, у Луганській області вилучено 400 одиниць вогнепальної зброї, що всього на 7 одиниць менше ніж у 2007 році, у Донецькій – 270 одиниць вогнепальної зброї, що 190 одиниць менше ніж в попередньому році, а у Дніпропетровській – 248 одиниць вогнепальної зброї, що на 66 одиниць менше ніж у 2007 році (Додаток Б.5, табл. № 8).

У свою чергу серед усіх регіонів України в період з 2005 по 2008 роки найнижчими показниками характеризуються наступні регіони: Волинська, Житомирська, Рівненська та Чернівецька. З тих міркувань, що Чернівецька область найменша за масштабами, вбачається зосередити увагу на решті регіонів.

Так наприклад, у різні роки в результаті оперативно-розшукових заходів, у тому числі і відпрацювань, на теренах Волинської області було вилучено 43 одиниці вогнепальної зброї, 8928 патронів до неї у 2005 році; 43 одиниці вогнепальної зброї, 2506 патронів та 13 кг вибухових речовин у 2006 році; 36 одиниць вогнепальної зброї, 913 патронів та 13 кг вибухових речовин у 2007 році; 21 одиниця вогнепальної зброї, 1361 патронів, 15 кг вибухових речовин у 2008 році (Додаток Б.2 – Б.5, табл. № 5-8).

У Житомирській області було вилучено 31 одиниця вогнепальної зброї, 1324 патронів та 1052 кг вибухових речовин у 2005 році; 25 одиниць вогнепальної зброї, 2004 патронів у 2006 році, 26 одиниць вогнепальної зброї, 1619 патронів у 2007 році та 25 одиниць вогнепальної зброї, 899 патронів у 2008 році (Додаток Б.2 – Б.5, табл. № 5-8).

Можна зробити висновок, що кількість зброї, яка вилучається пояснює кримінологічну ситуацію сьогодення та зіставляється із кількістю зброї, що перебуває у кримінальному обігу. Утім, в умовах наявної напруги у суспільстві, загрози виникнення конфліктів концентрація озброєння у кримінальній сфері

викликає обґрунтоване занепокоєння. Адже, у багатьох випадках злочини пов'язані із незаконним обігом предметів озброєння, є зазвичай підготовчим етапом для подальшої злочинної діяльності.

Аналіз статистичних даних про злочини вчинені з використанням зброї та вибухових речовин свідчать, що найбільший їх рівень був зафіксований у 2005 році 404 злочини з використанням вогнепальної зброї, 125 – з використанням гладкоствольної, 26 з використанням вибухових речовин, а також з умисних вбивств з використанням вогнепальної 105, а з використанням вибухових речовин 4 факти (Додаток В, табл. № 9).

У цьому напрямку злочинної діяльності статистичні дані свідчать про найбільш високий рівень у наступних областях: Донецькій, Одеській, Дніпропетровській, Полтавській. Утім, у 2004 році перше місце посіла Луганська область, по якій зареєстровано 45 злочинів вчинених з використанням вогнепальної зброї, але жодного злочину з використанням вибухових речовин. У тому ж році у Донецькій області зареєстровано 42 злочини та 1 злочин з використанням вибухових речовин; в Одеській області 37 зареєстрованих злочинів вчинених з використанням вогнепальної зброї та 2 злочини з використанням вибухових речовин; у Донецькій області 29 злочинів з використанням вогнепальної зброї та 6 злочинів з використанням вибухових речовин (Додатки В. 2 – В. 6, табл. № 10-14).

Позитивним моментом є те, що за останні роки кількість злочинів, що вчиняються із використанням зброї та вибухових речовин дещо зменшилась, стабільно тримається на одному рівні. Так, якщо у 2004 році було зафіксовано 385 злочинів вчинених з використанням вогнепальної зброї, а у 2005, як вже зазначалось, кількість стрімко піднялась до відмітки 404, що складає у динаміці 4,9 %, то вже у 2006 році спостерігається різкий спад до 357 злочинів, тобто у відносних величинах – -11,6 %, у 2007 – 311 злочинів вчинених з використанням вогнепальної зброї (-12,9 %), у 2008 році також 311 зареєстрованих злочинів (Додаток В, табл. № 9).

Враховуючи вищенаведене, слід зазначити, що ефективність діяльності правоохоронних органів багато в чому залежить від того, наскільки достовірною інформацією про стан, структуру та динаміку злочинності у тому чи іншому регіоні.

Наведені офіційні дані слід сприймати з поправкою на високий ступінь латентності таких злочинів. За видами переважає природна латентність, коли про факт злочину невідомо правоохоронним органам, зазвичай через незацікавленість власників зброї, байдужість громадськості, представники якої не бажають повідомляти про відомі їм випадки щодо злочинів, предметами яких є зброя, бойові припаси та вибухові речовини.

Досить характерними є відповіді на запропоновану ситуацію: "Ви випадково стали свідком порушення правил поведінки з вибуховими речовинами, яке створило небезпеку загибелі людей і знаєте особу порушника. За цих обставин Ви вирішуєте, чи потрібно Вам іти до ОВС та розповісти про те, що Вам відомо. Як би Ви діяли?". 36% респондентів відповіли, що пішли б; 11 % – пішли б, але нікому не розповіли про це. Разом з тим, 23 % респондентів відповіли, що не пішли б і 30 % написали б анонімного листа чи подзвонили б по телефону не називаючи себе (Додаток И, табл. № 27).

На думку А.А. Конєва латентна злочинність – це специфічне соціальне явище, що полягає у сукупності кримінально караних діянь, по відношенню яких могли б (чи не могли б) виникнути оперативні-розшукові заходи [71, с.3].

Аналіз відповідей в межах соціологічного опитування показав, що на питання "Як Ви вважаєте, чи вчинялися проти Вас діяння злочинного характеру?" 62 % респондентів відповіли "ні", 28 % – відповіли "так", а 11 % респондентів було складно відповісти на поставлене запитання. Разом з тим, респондентам, які дали позитивну відповідь, було поставлено запитання: "Якщо проти Вас вчинялися діяння злочинного характеру, Ви повідомляли про це відповідні органи?". На варіант "так, винних покарано" відповіли 18 % опитаних, "так, утім мені відмовили у порушенні справи" – 7 %, 21 % опитаних відповіли "ні, оскільки винних так і не знайшли б", 11 % респондентів сказали,

що не повідомляли, оскільки не хотіли, щоб дізналися близькі, друзі, знайомі. Іншими відповідями, а це 25 % від загальної кількості, були: "вчинили правоохоронці", "вирішив проблему іншим шляхом", "так, але справа не доведена до кінця", "звертався, але винних не покарано", "винні відкупилися" (Додаток И, табл. № 27).

Вірно зазначила А.І. Долгова, що латентність злочинності – багатоаспектна проблема, яка досліджується на міждисциплінарному рівні, і підлягає вирішенню у тому ж порядку [87].

Отже, наведена статистика може лише певною мірою дати уяву про масштаби поширення злочинів проти громадської безпеки, предметами яких є зброя, бойові припаси та вибухові речовини.

2.2. Кримінологічна характеристика осіб, які вчинили злочини проти громадської безпеки, предметами яких є зброя, бойові припаси вибухові речовини

У межах кримінології науковцями різних країн досліджувалось питання особистості, яка вчинила злочин. Це питання є однією з важливіших проблем наук кримінального профілю (так, кримінальне право розглядає суб'єкт злочину як один з необхідних елементів складу злочину) та кримінології зокрема. Адже, з'ясування того, чому конкретна особа вчинила злочин, що цьому сприяло (внутрішні переконання, досвід, обставини, умови життя, виховання, установки тощо) дає можливість правильно оцінити ступінь суспільної небезпеки особистості і, як наслідок, зреалізувати виховний вплив на неї, розробити методики виявлення криміногенних якостей та прогнозування на цій основі індивідуальної злочинної поведінки, з метою своєчасного вжиття попереджувальних заходів, зокрема на індивідуальному профілактичному рівні. Утім, на сучасному етапі розвитку кримінологічної науки невирішеним залишається питання не тільки уніфікованого визначення самої категорії, але й застосування термінів „особа” чи „особистість”.

З метою найбільш об'єктивного висвітлення проблеми необхідно розглянути її з різних ракурсів, використовуючи при цьому знання не однієї наукової галузі.

Різноманіття підходів трактування понять „особа” та „особистість” обумовлює наявність різних поглядів щодо даної проблеми. Одні вважають зазначену проблему надуманою, тобто не бачать принципової різниці в уживанні вказаних термінів, другі притримуються позиції уніфікації понять, треті пропонують вживати слова-терміни залежно від рівня використання тощо.

У перекладі з російської мови слово „личность” у першому значенні, як про людину, означає особу, людину, постать. Якщо мова йде про індивідуальність, тобто друге значення, вживають терміни особистість, індивідуальність [149, с.376; 52, с.156].

Проаналізуємо терміни „особа” та „особистість” за тлумачними словниками. Поняття „особа” розкривається як: „окрема людина, індивід, людина, що посідає певне первинне високе становище в суспільстві, у колективі” [19, с.685; 110, с.513; 149, с.304]. Під „особистістю” розуміється конкретна людина з погляду її культури, особливостей характеру, поведінки [19, с.685].

Якщо звернутися до психологічних словників можна побачити, що поняття „особи” як такого взагалі не розглядається, а під „особистістю” розуміється: 1) індивід зі всіма його навичками, рисами характеру, почуттями і спонуками; 2) індивід як суб'єкт соціальних відносин свідомої діяльності; 3) визначена включенням у суспільні відносини системна якість індивіда, що формується в спільній діяльності й спілкування [72, с.120; 180, с.193].

В контексті цього в межах юридичної психології дається визначення й особистості злочинця як „сукупність психологічних якостей, які характерні для осіб, що вчиняють злочини. Вивчення особистості злочинця включає в себе дослідження психологічних механізмів протиправної поведінки, мотивацій різноманітних видів злочинів, ролі та співвідношення індивідуально-психологічних та соціально-культурних факторів у формуванні особистості

злочинця і протиправної поведінки, впливу на неї стійких та психологічних станів.” [182, с.194]

Більше того, наука про особистість – персонологія – це дисципліна, метою якої є здобуття знань для кращого розуміння людської індивідуальності шляхом використання різноманітних дослідницьких стратегій. Термін „персона” за тлумачними словниками означає особу, людину як окрему особистість [18, с.939; 153, с.324].

Слово особистість („personality”) у англійській мові походить від латинського „persona”. На початках це слово означало маски, які надягали актори під час театральної вистави у давньогрецькій драмі. Таким чином, з самого початку у поняття „особистість” було покладено зовнішній, поверхневий образ, який набуває індивідуальності, коли грає певні життєві ролі. Крім того, особистість розглядалась як злиття найбільш яскравих та помітних характеристик індивідуальності [234, с. 22].

Американські науковці в галузі психології Ларрі А. Х`елл, Деніел Дж. Зиглер зазначають, що перебуваючи у ролі об’єкта дослідження особистість постає як абстрактне поняття, що об’єднує багато аспектів, які характеризують людину: емоції, мотивацію, думки, переживання тощо. Крім того, „концептуальне значення особистості багатогранне – воно охоплює широкий спектр внутрішніх психічних процесів, які обумовлюють особливості поведінки людини в різних ситуаціях” [234, с. 21].

До того ж, „особистість – це форма існування психіки людини, яка являє собою цілісність, здатну до саморозвитку, самовизначення, свідомої предметної діяльності та має свій унікальний і неповторний світ” [131, с.25].

Критерій унікальності структури особистості кожної людини С.Д. Максименко, К.С. Максименко та М.В. Папуча пояснюють ”двома основними факторами: по-перше, своєрідністю динамічної взаємодії трьох основних витоків особистості (біологічного, соціального, духовного), а по-друге – постійним саморухом, саморозвитком особистості, в процесі якого весь час змінюється індивідуальний візерунок особистісних проявів, набуваючи все

більш своєрідної та завершеної форми” [131, с.27]. Ось чому „біологічна організація людського індивіда не лише забезпечує природні потенційні можливості розвитку організму, а й створює особливий психічний стан готовності до формування особистості, внутрішній світ людини, її духовність” [131, с.29].

Мадді Сальваторе Р. вважає, що „особистість – це конкретна сукупність характеристик і прагнень, які зумовлюють ті загальні і індивідуальні особливості поведінкових проявів (думок, чуттів і дій), які мають стійкість у часі і можуть або ж не можуть бути пояснені тільки через аналіз соціальних і біологічних факторів, які впливають на актуальну ситуацію функціонування людини” [182, с.17].

З огляду на це видається, що термін „особа” носить дещо поверхневий характер, тобто такий, який не охоплює всіх аспектів людської індивідуальності, однією з підвалин якої слугує духовність. У даному випадку поняття „особа” у певному сенсі означає щось зовнішнє, безлике. Отже, дослідження даної проблеми крізь призму психології дає можливість зробити висновок, що найбільш точним з міркувань змістовної повноти, тобто конкретизовано-ідентифікуючим є поняття „особистість”.

На підтвердження вищезазначеного міркування Б.С. Волкова про те, що особистість – це поняття виключно складне та багатогранне, крім того конкретно-історичне і в цьому сенсі – поняття класове. У діалектико-матеріалістичному розумінні особистість – цілісний утвір, що є результатом надзвичайно складного процесу, у якому соціальне виявляється через внутрішні умови, біологічну природу людини [125, с.7,8].

Слід погодитися із Ю.М. Антоняном, який зазначив, що поняття індивідуальності допомагає констатувати єдність різноманітних ознак конкретної людини, розрізняти у ньому не тільки одиничне та індивідуальне, але й неповторне та індивідуальне [90, с.91].

Отже, на думку А.П. Закалюка, якщо необхідно виділити у людини певні змістовні якості, які у соціальному відношенні становлять її ідентичність

(власне Я), відрізняють від інших людей та осіб і визначають її ставлення до суспільства, його відносин, норм, що регулюють суспільну діяльність поряд з терміном особа вживають термін „особистість” [46, с.234].

Як вже зазначалось у кримінологічній науці питанню стосовно осіб, які вчинили злочин відведено окреме місце. Склалася нагальна необхідність формування загального методологічного підходу до вирішення проблеми щодо суті та розуміння особистості злочинця та з'ясування що таке особистість злочинця, чи є вона, її змістовні ознаки, яка її роль у вчиненні злочину, і врешті, як вплинути на неї, щоб досягти цілей, які декларує кримінальне покарання.

Утім, як вже зазначалося, на даний період розвитку вітчизняної кримінологічної думки характерним є не тільки розуміння понять, а й неоднозначність уживання термінів „особа” та „особистість”.

А.Ф. Зелінський виходить з того, що особистість злочинця це сукупність соціально-демографічних, психологічних і моральних характеристик, в тій чи іншій мірі властивих людям, винним у злочинній діяльності [51, с.53].

Г.С. Семаков під особистістю злочинця розуміє систему соціальних та психологічних якостей, що утворюють її соціальну небезпечність, яка детермінує вчинення злочину [194, с.39].

І.М. Даньшин пише, що „особа злочинця це сукупність істотних і стійких соціальних властивостей і ознак, соціально значущих біопсихологічних особливостей індивіда, які, об'єктивно реалізуючись у конкретному вчиненому злочині, надають вчиненому діянню характер суспільної небезпечності, а винній у ньому особі – властивість суспільної небезпечності, в зв'язку з чим вона і притягується до відповідальності, передбаченої кримінальним законом” [102, с.63].

О.М. Джужа вважає, що „особа злочинця це система негативних соціально значущих властивостей, зв'язків і відносин у поєднанні із зовнішніми умовами та обставинами, що характеризують людину винну у вчиненні злочину.” На думку науковця у цьому визначені відображено взаємозв'язок між

соціологічним та юридичним змістом. Юридичний зміст полягає у тому, що про особу злочинця мова ведеться тільки тоді, коли особа вчинила злочин і суд визнав її винною [101, с.29].

Видається найбільш вдалим визначення російських колег зокрема В.М. Бурлакова, який під особистістю злочинця розуміє „характеристику соціально дезінтегрованої особи, яка складається із сукупності негативних якостей, які у комбінації з ситуативними обставинами впливають на вчинення злочину”. Кінцевим результатом кримінально-правового впливу на особистість злочинця є формування соціально-позитивних якостей та навичок правомірної поведінки. Оскільки тільки таким чином можна знову інтегрувати злочинця у суспільство, в чому і полягає мета виправлення його особистості [16, с.31].

Враховуючи вищенаведене можна зробити висновок, що обидва поняття як то „особа”, так і „особистість” не виключають одне одного. Хоча різняться за змістовною частиною, відрізняючись кількістю ознак. Видається, що поняття „особа” включає в себе біологічну та соціальну ознаки людини як окремого індивіда. В свою чергу поняття „особистості” є більш широким, таким що охоплює, окрім соціальної сутності, ролі індивіда у соціумі, ще й усі грані людської індивідуальності, внутрішній світ, тобто додаючи духовну складову. Даний термін носить психологічне забарвлення, допомагаючи встановити внутрішні потреби, мотиви, переконання, установки конкретної особи, що в свою чергу є основоположним для кримінологічної науки, а тому вживання його доцільно у конкретних випадках, наприклад під час складання портрету особистостей крадіїв, наркоманів, неповнолітніх злочинців або осіб, які вчинили злочини проти громадської безпеки, насильницькі злочини тощо.

У Кримінальному кодексі України у статтях 65 та 69 вживається словосполучення „особа винного”, яка має враховуватись судом при призначенні покарання.

Поняття "особа" та "особа винного" співвідносяться як загальне та конкретне. "Загальне" є лише тим, що складає частину "конкретного", яке крім

того передбачає наявність "особливого" [168, с.109]. Тобто поняття "особа винного" містить ознаки поняття "особа", а також має особливі свої риси.

Приймаючи до уваги вищезазначене доцільною видається пропозиція змінити термінологію, закріпивши у ст.ст. 65, 69 КК України замість поняття "особа" місткіше поняття – „особистість винного”, як таке, що найбільш повно відображає суть феномену злочинця та забезпечує принцип індивідуалізації.

Головним завданням науки кримінології є вивчення детермінуючих факторів, які зумовлюють злочинність та розробка на підставі цього практичних рекомендації стосовно різнорівневого попереджувального впливу на них, які в свою чергу нерозривно пов'язані із особами, що вчиняють злочини.

Кримінальна поведінка – є слідством не тільки зовнішньої причини, але й внутрішнього відображення. Діалектичний зв'язок феноменів причини та відображення призводить до висновку, що поняття детермінізму може бути визначено у співвідношенні з поняттям відображення і навпаки.

На думку О.Н. Костенко «матеріальною основою поведінки (діяльності) є «предметне існування людини», а свідомість, що відображає існування, - психічний елемент поведінки, який надстроюється над цією основою» [79, С.16]

Виходячи з тих міркувань, що людська поведінка індивідуальна, оскільки з одного боку визначається ситуацією, а з другого навіть в одній і тій самій ситуації, керуючись внутрішніми орієнтаціями, які в свою чергу є структурними елементами особистості, люди ведуть себе неоднаково, виникає питання про те, що спонукає їх діяти певним чином.

Безпосередньо досліджуючи питання злочинів проти громадської безпеки, предметами яких є зброя, бойові припаси та вибухові речовини, слід звернути увагу на механізм індивідуальної протиправної поведінки осіб. Оскільки, ідентифікуючи мотив злочину як ту рушійну силу, яка є його внутрішнім джерелом, можна найбільш повно встановити причини і умови окремих видів злочинів на індивідуальному рівні та фактори злочинності на

загальному, дослідити характер злочинності певних категорій злочинців, метою чого є вивчення особистості злочинця, а також розроблення ефективних заходів перевиховання.

Серед багатьох філософських, психологічних, юридичних теорій пояснення людської поведінки можна виокремити три основні фундаментальні підходи. Перший полягає в тому, що причини поведінки вбачаються лише у самій особистості, зокрема до її індивідуальних якостей, особливостей. Хоча й значення ситуації не ігнорується, в даному випадку їй відводиться роль каталізатора, імпульсу до дії. Прихильники другого підходу вважають, що пояснювати поведінку людей необхідно керуючись безпосередньо ситуативними факторами, особливостями ситуацій, які у певний момент життя можуть сприяти вчиненню злочину.

Як видається, уваги заслуговує третій підхід щодо пояснення поведінки людей, який представляє собою дещо середнє між першими двома, синтезуючи їх, шляхом додання крайнощів зазначених концепцій. Прибічники даної теорії, не надають перевагу чомусь одному, пояснюючи людську поведінку як взаємодією, взаємовпливом актуалізованих як особистісних, так і ситуаційних факторів та особливостей.

Як зазначає Д.А. Шестаков, конкретний злочин зазвичай є результатом взаємодії злочинних нахилів особистості та тиску з боку ситуації. Хоча лише умовно можна говорити про зворотну залежність між ступенем злочинних нахилів особистості та рівнем тиску з боку ситуації, що сприяє злочину в аспекті того, що особа, яка має незначні нахили до вчинення злочину, вчиняє його частіше лише під тиском несприятливих обставин, а особа з більш вираженою готовністю порушити кримінально-правові заборони йде на це навіть при наявності незначного зовнішнього поштовху. Особа зі злочинними звичками шукає ситуацію, яка сприятиме злочину, а іноді і сама створює її [241, с.128-129].

З огляду на те, що злочин це передусім результат взаємодії волі та свідомості особистості, необхідно відповісти на запитання, що є джерелом

виникнення людської активності, чому в одних і тих самих ситуаціях люди обирають різні типи поведінки, та чому в рамках одного типу поведінки індивіди обирають різні шляхи, способи дії для досягнення мети, необхідно з'ясувати поняття мотиву та мотивації протиправної поведінки. Дані поняття носять пояснюючий характер, оскільки функціонально пов'язують вихідні умови ситуації з подальшою діяльністю індивідів, з урахуванням їх індивідуальних стійких особливостей.

У юридичній літературі не має єдиної думки щодо розуміння мотиву протиправної поведінки. Де хто з вчених під мотивом злочину розуміють *бажання, прагнення, інтереси* [229, с.46], інші вважають, що мотивом виступають *емоції* [236, с.44]. Досить значна частина науковців притримується думки, що мотивом протиправної поведінки слугують *певні спонуки до дій* [224; 29, с.67; 112, с.290; 28, с.6; 146, с.13; 54, с.66; 81, с.11; 215, с.14].

Існують й інші розуміння мотивів поведінки в загалі та протиправної поведінки зокрема. До того ж залишаються дискусійними питання класифікації мотивів та розуміння процесу мотивації.

Класифікуючи мотиви протиправної поведінки особистості П.С. Дагель їх на три групи: 1) суспільно-небезпечні – впливають на кваліфікацію злочинів, призначення покарання; 2) суспільно нейтральні – не впливають; 3) суспільно корисні – пом'якшують відповідальність [38, с.272].

Досить абстрактно-суб'єктивістський характер має класифікація запропонована Б.В. Харазишвілі, у якій всі мотиви поділяються на дві групи: пов'язані з ідейними впливами (ідейно-політичні, релігійні тощо) та мотиви предметного характеру (особисті, пов'язані з настроями, афективні тощо) [236, с.58].

Базуючись на кримінологічних дослідженнях мотивів дорослих людей В.В. Лунєєв виокремив шість груп мотивів: 1) політичні; 2) корисливі; 3) насильницько-егоїстичні; 4) анархістсько-індивідуалістичні; 5) легковажно-безвідповідальні; 6) боязливо-малодушні [127, с.52].

У подібному руслі В.К. Грищук класифікує мотиви на наступні групи: 1) мотиви низького морального змісту (корисливість, заздрість, помста, садизм тощо); 2) мотиви, що позбавлені низького морального змісту (невірно сприйняті інтереси служби, альтруїзм, сором тощо); 3) мотиви, що є суспільно корисними або суспільно прийнятними (реакція особи на погрозу, примус, співчуття тощо) [35, с.293].

Очевидно у більшій мірі на основі розроблених психологічних теорій про мотив та мотивацію А.В. Савченко пропонує мотив злочину визначити як інтегральний психічний утвір, який спонукає особу до вчинення суспільно небезпечного діяння та є його підставою [188, с.14].

Першоджерелом людської активності, як психічної, так і поведінкової, є **потреби**, які виступають як життєві задачі, які повинні бути вирішені суб'єктом за для його існування або розвитку.

Так, наприклад, психологічна класифікація поділяє потреби людини наступним чином: 1) біологічні потреби – фізіологічні (голод, спрага, сон), статеві або сексуальні (потреба розмноження), орієнтовні; 2) соціальні потреби – трудові, пізнавальні, естетичні, моральні.

Діапазон потреб людини досить широкий; органічні потреби можуть домінувати над соціальними, утім в якості першопричин суспільно значущої поведінки людини виступають і ті, і інші. Нерідко нереалізовані потреби, відсутність шляхів їх задоволення, а іноді і відсутність суб'єктивного розуміння можливості задовольнити такі потреби легальним шляхом призводять до того, що людина стає на незаконний шлях задоволення своїх потреб. Зв'язок між потребою та кінцевою поведінкою людини, здійснюється через цілу низку психічних утворів, що у своїй сукупності та динаміці представляють процес мотивації.

С.В. Скларов виокремлює три основні функції мотиву: спонукальну, спрямовуючу, регулятивна. А сам мотив пропонує розуміти у вузькому та широкому сенсах, поділяючи його на пов'язані між собою складові, в

результаті чого відбувається класифікація мотивів трьох порядків: цільовий, орієнтуючий (мотив у вузькому розумінні), технічний:

- цільові мотиви – потреби, які завжди нейтральні (біологічні, матеріальні, соціальні, ідеальні);

- орієнтуючі мотиви – мотиви у вузькому розумінні, спонукають обрати злочинний тип поведінки, завжди антисоціальні.

- технічні мотиви як правило нейтральні. Класифікуються технічні мотиви за змістом: *мотиви, що ініціюють обрання особою конкретного об'єкту поведінки*. За умов наявності негативного досвіду, бажання спричинити потерпілому особливі страждання, бажання діяти саме таким чином технічні мотиви набувають антисоціального характеру. *Мотиви, що ініціюють обрання особою конкретного способу поведінки*, за своєю суттю нейтральні, але якщо присутнє попереднє „наведення”, неадекватне ставлення до правомірної поведінки потерпілого, чи національності, чи зовнішності, соціального чи службового становища тощо, тобто такі, що полегшують вчинення злочину, то в таких мотивах також виділяється антисоціальний зміст. Залежно від особливостей виникнення: такі, що виникають головним чином через суб'єктивні фактори за незначного впливу об'єктивних умов та такі, що виникають через визначний вплив об'єктивних умов ситуації за незначної ролі суб'єктивних причин [201, с.61-135].

Як підтвердження зазначеної концепції влучні міркування І.І. Карпеца: „злочинність є способом вирішення „своїх” задач певними членами суспільства протиправними засобами, що далеко не завжди зупиняє людей від вчинення злочинів. Саме цією властивістю злочинності пояснюється, наприклад, визначення її деякими вченими як спосіб досягнення соціальних благ та влади, як показник соціальної патології і, нарешті, як вираз бажань та потреб, що залишились незадоволеними іншим способом” [61, с.31].

Отже, дана класифікація мотивів видається найбільш вдалою та такою, що має практичний, прикладний характер. Оскільки, встановивши керуючись класифікаційною таблицею цільові мотиви, можна отримати інформацію про

причини злочинності в цілому, чого потребує суспільство, заради чого вчиняються злочини. Знання про орієнтуючі мотиви як такі, що обумовлюють обрання типу поведінки для досягнення цілей, та технічні мотиви дозволить розробити заходи профілактики злочинів, зокрема виховного і культурного характеру.

Предметне буття людини – потреби, мотиви, інтереси є детермінуючими факторами поведінки. Свідомість відображує це буття, виконує функцію регулятора поведінки. Так, зокрема, суспільні інтереси відображаються у свідомості людей, знаходять своє вираження у законах – нормах поведінки суспільства. Це так звана, соціальна нормативність.

Словами А. Н. Костенко: "регулювання поведінки крізь соціальні норми утворило правовий аспект, а регулювання поведінки через сумління – моральний." "Сумління – це глибоко суб'єктивована моральна норма, яка відносно автономна, емансипована від зовнішнього схвалення чи несхвалення поведінка" [79, с.62, 63]

Сумління – це невід'ємна складова свідомості, регуляційного характеру, глибоко індивідуалізована соціальна нормативність. У життєвих реаліях, на практиці, злочинець постає як особистість з усіма властивими їй рисами, вадами, психікою, із своїм внутрішнім світом, сумлінням, мораллю у тому числі.

Моральність – здатність діяти та поводити себе відповідно до принципів і норм моралі. „Моральність перевіряється повсякденно, особливо в екстремальних, складних ситуаціях. З моральністю пов'язані свобода і відповідальність людини. Вони проявляють у взаємодії її особистих і суспільних інтересів” [80, с.6].

Одним із шляхів вирішення досліджуваної проблематики є визнання того принципового положення, що підвищення моральності у масштабі усього суспільства, через зміцнення моральних установок (особливо в умовах складних екстремальних ситуацій) конкретного індивіда – є першочерговим завданням в рамках діяльності як державних органів, так і громадських

організацій, щодо протидії злочинності, зменшення її рівня. За цих обставин виникає потреба у необхідності чіткого визначення структурних складових об'єктів впливу – особистостей.

На думку В.Н. Бурлакова: „у структурі особистості наявні наступні елементи: 1) соціальний статус, що включає в себе сукупність ознак, які відображають місце людини у суспільних відносинах (стать, вік, сімейний стан, рівень освіти, відношення до соціальної групи тощо); 2) соціальні функції, що виражаються показниками реальних проявів особистості в основних сферах діяльності (професійно-трудової, соціально-культурологічної, соціально-побутової); 3) морально-психологічні установки, що відображають відношення людини до її проявів в основних видах діяльності (відношення до громадянських обов'язків, державним органам, закону, порядку, праці, родині, культурним цінностям тощо) [86, с.127].

Подібної думки з тими чи іншими відмінностями притримується переважна більшість вчених.

Так наприклад, С.М. Іншаков надає перевагу соціально-психологічним якостям особи оскільки „переконання є тими головними характеристиками, які можна назвати стрижнем людської особистості. Недаремно деякі автори сукупність переконань називають спрямованістю особистості. Адже, у чому людина переконана, залежить направлення її діяльності, коло її бажань та прийнятних способів їх задоволення" [57, с.43-45].

На думку А.П. Закалюка структуру особи злочинця слід будувати на підставі уявлення про структуру особи загалом, таким чином, щоб була відображена детермінуюча роль кожного її елемента. З цього приводу пропонує свою структуру особи злочинця, яка складається з дев'яти блоків ознак:

- а) три відображають соціальну характеристику особи злочинця (її особистість):
 - **ознаки формування, соціалізації особи** (освіта; спеціальність; відомості про риси набуті у батьківській сім'ї; ознаки, звички, риси, досвід,

набуті у звичному мікро середовищі; характер занять у вільний час, культурні потреби, інтереси, їх задоволення);

➤ **ознаки соціального статусу та соціальних ролей** (соціальне становище, рід занять; сімейний стан, наявність дітей, відносини між подружжям; соціально житлові умови, їх придатність до нормального проживання; належність до соціальних груп суспільно прийнятної спрямованості; належність до груп асоціальної або антисоціальної спрямованості, соціальні плани особи на майбутнє);

➤ **безпосередні ознаки спрямованості особи** (потреби, інтереси, соціальні цінності в основних сферах життєдіяльності: сім`я, навчання, праця відносини між людьми, ставлення до них, загальнолюдських цінностей, норм моралі, права; діяльні сні прояви в основних сферах життєдіяльності суспільства: зміст, спрямованість, результати; асоціальні або анти суспільні потреби, інтереси, цілі: зміст, спрямованість, результати тощо).

▪ б) п`ять ознак – біосоціальні:

➤ **демографічні ознаки, які мають соціальне та психологічне значення** (стать; вік);

➤ **психофізіологічні особливості, у тому числі генетичного походження** (реакції, адаптації, моторики, тип вищої нервової діяльності, особливості темпераменту, мислення тощо)

➤ **показники фізичного стану здоров`я** (загальний стан, фізичні вади, що безпосередньо впливають на можливості соціальної адаптації, розвитку, діяльності; хронічні захворювання соматичного типу; захворювання, що є наслідком антисоціальної поведінки);

➤ **показники психічного стану здоров`я** (патологія, що виключає осудність; аномалії, що обмежують, аномалії в межах осудності);

➤ **індивідуальні психологічні риси** (риса характеру, в тому числі негативні, суспільно небажані; вольові якості: інертність, властивість підпадати під чужий вплив, млявість, рішучість; емоційні риси: байдужість, черствість, соромливість тощо).

▪Окремий дев'ятий блок – це ознаки пов'язані із вчиненням особою злочину, які у більшій мірі є кримінально-правовими ознаками самого злочину, але мають особисту належність:

- **ознаки складу злочину, об'єктів посягання; способи досягнення злочинної мети, мотиви; вина і роль особи у злочинному діянні тощо;**
- **ознаки ставлення особи до вчиненого** (доказів, потерпілого, завданої шкоди тощо);
- **інші кримінально-правові ознаки** (наявність колишніх судимостей; відбуття покарання за попередніми судимостями; звільнення від відбуття покарання тощо) [46, с.257-262].

Подана структуризація особи злочинця має ґрунтовний розширено-деталізований прогностично-прикладний характер. Оскільки встановлення певних передбачених елементів структури особи дає можливість отримати інформацію про детерміністичні ознаки злочинних проявів.

Наступним етапом щодо розуміння феномену криміногенної особистості є узагальнення та систематизація її рис, якостей та соціального зв'язку на основі зазначеної вище структури особи злочинця. З цією метою у кримінологічній науці введені такі категорії як „типологія особи злочинця” та класифікація злочинців. Тут важливо уникнути помилкового ототожнення цих понять.

З цього приводу В.В. Лук'янов пише: „Типологія виявляє та ранжує найбільш суттєві, закономірно властиві тільки даному типу особистості ознаки, властивості і зв'язки, які у своїй сукупності і створюють сутність даного явища.” Тоді як класифікація в свою чергу „переслідує мету розподілення статистичної сукупності осіб, що вчинили злочин, на певні класи, підрозділи або категорії. Причому в основі класифікації і в залежності від цілей, що перед нею поставлені, можуть бути будь-які теоретично обґрунтовані критерії, пов'язані із причинами злочинної поведінки або, які пояснюють її, а не тільки закономірні чи найбільш суттєві, як у типології” [91, с.93].

У свою чергу Г.М. Міньковського вважає синонімами слова типологія та класифікація: „Розробка типології, класифікації цих осіб – ключ вирішення ряду важливих задач профілактичної роботи та кореляції особистості злочинця”. „Типологія (класифікація) особистості злочинців...” [137, с.5, 6, 9].

Виходячи з твердження, що типологія – це відображення сутності, а типові ознаки доволі сталі, позбавлені широкого розмаїття, можна зробити висновок, що автори розробки не досить чітко усвідомили методологічне значення категорії „типологія”. А останнє твердження, як видається, відноситься більше до поняття „класифікації”.

Слід погодитись із думкою Ю.М. Антоняна, що класифікація є більш низьким рівнем узагальнення, є втіленням стійкого групування досліджуваних об'єктів за їх певними ознаками (вік, стать, соціальний стан; характер, ступінь тяжкості вчинених злочинів, повторність – авт.) і будується на досить жорстких критеріях груп та підгруп. Тим самим сприяє руху науки від емпіричного накопичення значень до її теоретичного пізнання, зокрема, за допомогою типологічного аналізу. У свою чергу типологія є більш високим рівнем пізнання і дає пояснення об'єкту, що вивчається, розкриває природу, причини, закономірності зародження і розвитку тощо [90, с.87-88]

Н.С. Лейкина запропонувала в основу типології іншу підставу – характер вияву криміногенності, в розуміння якого поклали критерій суб'єктивного ставлення особи до об'єкта посягання, оскільки це є свідченням спрямованості її особистості. На цій підставі виокремлено чотири типи осіб, що вчиняють злочини. Перший тип – з негативно-зневажливим ставленням до особи людини, її благ: життя, здоров'я, честі, гідності тощо. Другий – ігнорування права власності, принципу розподілу матеріальних благ. Третій – з індивідуалістичним ставленням до різних суспільних норм та настанов, до своїх обов'язків у суспільних відносинах. Четвертий – з легковажно-безвідповідальним ставленням, що призводить до необережних злочинів [116, с.6]

Типологія виходить із характеру антисоціальних цілей і мотивів злочинної поведінки, що відображаються у виборі об'єктів посягання та формі вини, фактично кожний із зазначених типів характеризує єдиний родовий об'єкт чи групу об'єктів злочинного посягання.

В.Н. Бурлаков підтримує ту частину вчених, які критерієм типологізації визначили соціальну спрямованість особи злочинця, при цьому виходячи із співвідношення негативної та позитивної спрямованості:

I. Професійний тип – найнебезпечніший; деформована негативна спрямованість; правовий нігілізм, низька загальна та моральна культура, анти суспільна установка; тяжіння до повторювання злочинів, активність у знаходженні та створенні власними зусиллями ситуацій, які сприяють вчиненню злочинів (професійні злочинці, небезпечні рецидивісти).

II. Звичний тип – значна деформація соціальної спрямованості, позитивний компонент слабо виражений, соціально-психологічні якості нестійкі та суперечливі; низький рівень правосвідомості, відсутні чіткі межі між моральним та аморальним; не активний у самостійному створенні ситуації, які сприяють вчиненню злочинів (особи, що вчиняють злочини повторно, рецидив змішаний).

III. Нестійкий тип – стійкі або значні деформації у структурі спрямованості особистості; компоненти негативної та позитивної спрямованості майже рівні, але тенденції їх суперечливі; між злочином та особою завжди є „привід”, особистісна інтерпретація якого, або призводить, або не призводить до вчинення правопорушення (до злочину можливі різноманітні правопорушення чи аморальні дії).

IV. Недбалый тип – соціальна спрямованість виражена позитивним компонентом, негативна спрямованість мінімальна; легковажне відношення до соціальних норм (нетяжкі злочини як умисно, так і з необережності).

V. Випадковий тип – позитивна соціальна спрямованість, відсутність деформацій з боку негативного компоненту; стійкий рівень правосвідомості; вчинення злочину виключно через тиск життєвої ситуації, у якій особистість не

змогла досягнути результату своїх дій, не завдаючи при цьому суспільно небезпечних наслідків (злочинні діяння в стані сильного душевного хвилювання, перевищення меж необхідної оборони) [86, с.136-138].

Видається, що подана типологія на основі критерію спрямованості особистості найбільш універсальна, має прикладний характер порівняно з іншими. Оскільки саме спрямованість особистості визначає лінію її поведінки, переконання, внутрішнє кредо, цілісний зміст особистості, у тому числі загальну налаштованість до головних умов життя будь то політичні, економічні, моральні, культурні та інші інститути, принципи та норми моралі суспільства. Маючи інформацію щодо загальної деформованості спрямованості особистості та її глибини, стійкості, інтенсивності зокрема, можна найбільш чітко визначити адресу профілактичного впливу, в наслідок чого більш обґрунтовано та цілеспрямовано провести індивідуально-виховну роботу.

Отже, типізація особистості злочинця містить в собі дані про подібні взірці злочинної поведінки, об'єднавши їх у найбільш загальний тип, в якому перш за все враховуються мотивація, ступінь, глибина, стійкість криміногенного зараження. Типологія – більш глибока, психологічно спрямована характеристика контингенту злочинців за ступенем стійкості злочинної поведінки у різних ситуаціях. Зазначимо, що типізація злочинців має дещо умовний характер, але її значення та користь безумовні, оскільки за наявності певного кримінологічного портрету є можливість диференціювати профілактичні, виправні міри впливу на особистість злочинця.

Спроектуювши зазначені теоретичні розробки на дане наукове дослідження у частині змалювання портрету особистостей тих, що вчиняють злочини даної категорії, слід відмітити, що коло осіб досить різноманітне. Вік, освіта, професія та інші показники свідчать, що у цьому контингенті неможливо виокремити яку-небудь категорію осіб, яка б у всіх відношеннях була б домінуючою.

Утім, особи, що вчиняють злочини проти громадської безпеки, предметами яких є зброя, бойові припаси та вибухові речовини наділені

певними характерними ознаками, що пояснюються специфікою навичок, вмінь, комплексу інтересів та інших суттєвих та доволі стійких властивостей, що були сформовані під впливом негативних елементів соціального середовища.

Структура особистості, що вчинила зазначені злочинні діяння, охоплює широкий спектр внутрішніх позицій індивіда у різноманітних сферах соціального буття. Навички, вміння, користуватися предметами озброєння, інтереси – це те, що визначає якісну характеристику даної особистості.

Навички та вміння розвиваються шляхом наполегливих тренувань. У злочинців такий рівень навичок та вмінь не однаковий, наприклад, не можна порівняти професіонала, що відслужив у спеціальних підрозділах та в подальшому підтримував свої вміння шляхом тренувань, та особу, яка пройшла армійську службу, але в результаті має лише знання та окремі не суттєві навички застосування зброї.

Інтерес полягає у тому, що особа через задоволення своїх естетичних, моральних потреб, які проявляються через „любов” до зброї, зацікавлення конкретними конструктивними рішеннями, історією розвитку збройового арсеналу зберігає в себе зіпсовану, а можливо і таку, що не підлягає відновленню зброю. До категорії таких особистостей відносять осіб, що займаються колекціонуванням військових раритетів, які збирають зазвичай двома способами: одні колекціонери купляють чи обмінюють між собою предмети, інші шукають одиниці зброї у місцях проведення бойових дій за часів минулих війн, у тих місцях, де позиції по кілька разів переходили із рук у руки. Утім для цього необхідно знати історію війни, те, де і коли проходили бойові дії.

Дану категорію осіб називають "копачами", які поділяються на три нерівні групи: "чорні", "білі" – тобто ті, що мають офіційний дозвіл на свою діяльність, а треті представлені кількома пошуковими загонами, що займаються пошуком останків полеглих воїнів..." [205].

Щодо вищевказаного слід зазначити наступне: аналіз 93 судових вироків свідчить про те, що дана група осіб до кримінальної відповідальності не притягається, чого не можна сказати про наступну.

Крім професійних шукачів зброї, є категорія осіб, яка займається винахідництвом новітніх, на їх погляд, взірців зброї, якщо дії обмежуються лише кресленнями. Утім, за умов певних обставин дана зацікавленість може трансформуватися у конкретне кримінально каране діяння. Наприклад, коли особа перероблює вже існуючі одиниці зброї, виготовляє предмети озброєння як складної, так і досить простої конструкції, які в свою чергу незважаючи на їх простоту, визнаються висновками експертів як певний вид озброєння.

Так, у 2004 році у м. Луганську в громадянина Р. було вилучено револьвер, в якому з першого погляду було досить складно упізнати саморобку, оскільки виготовлений був з особливою ретельністю. Шестизарядний револьвер калібру 8,7 мм оснащений УСМ (ударно-спусковий механізм) одинарної дії та стволом довжиною 117 мм із шістьма право нахильними нарізами. Продумана конструкція револьвера, добре балансування, зручна рукоятка, висока якість підгонки деталей, а також ретельна обробка поверхні каналу ствола і камор барабана свідчать про високий рівень технічної підготовки його виготовлювача. Револьвер виготовлений для стрільби виключно саморобними патронами. Утім, виходячи із аналітичного криміналістичного дослідження, слід визнати, що ця зброя створювалась все ж таки не з кримінально-прикладними цілями. Досконалість конструкції, умисна відмова від самовзводу, довгий „цільовий” ствол, повний набір принад для виготовлення патронів, до тонкощів продумана процедура їх спорядження (видається, сам процес мав суто ритуальний характер) дозволяють припускати, що цей револьвер був виготовлений „для себе” як свого роду спортивно-тренувальна зброя. Однак, подібні мотивації стосовно ст.263 КК України ролі не грають, що й було засвідчено вирокком Артемівського районного суду м. Луганська [119, с.17].

Утім, таких "умільців" досить складно виявити, у переважній більшості характеризуються позитивною соціальною спрямованістю, відсутністю ознак з боку негативного компонента, досить стійким рівнем правосвідомості. Дана група осіб не досить численна, зважаючи на те, головним чином, що для створення подібних взірців потрібно мати високий рівень знань, конструкторські здібності, відповідний матеріал, сировину для втілення своїх задумів.

В процесі дослідження встановлено, що переважну більшість засуджених по аналізованих злочинах представляють менш обдаровані особистості, в яких соціальна спрямованість виражена позитивним компонентом, а негативна спрямованість мінімальна, характеризуються у більшості випадків легковажним відношенням до соціальних норм, як наприклад, уродженець с. Крива-Руда Семенівського району Полтавської області, який у вересні 2006 року за постійним місцем проживання зі шматка залізної труби 715 мм незаконно виготовив холодну зброю по типу дубинки та зберігав у передпокою квартири з метою самозахисту. До цього моменту протягом 2006 року чоловік знайшов і приніс до себе додому литий тротил, масою 96,2 грама; 14 набоїв калібру 7,62 мм та 1 набій калібру 5,45 мм; гвинтівку, яку відремонтував, відрізавши ствол який піддався корозії. В решті-решт підсудний свою вину визнав, щиро покався у вчиненому носінні, зберіганні, придбанні, ремонті вогнепальної зброї, бойових припасів, вибухових речовин без передбаченого законом дозволу, сприяв розкриттю злочину. Суд кваліфікував його дії за ст.263 ч.1 КК України [23].

Крім того, у вищевказаній групі осіб (які виготовляють предмети озброєння) є представники так званого "нестійкого типу", який характеризується стійкими або значними деформаціями у структурі соціальної спрямованості особистості, в яких компоненти негативної та позитивної спрямованості майже рівні, утім тенденції їх суперечливі. Між злочинним діянням та безпосередньо особою завжди має бути "привід", суб'єктивна інтерпретація якого призводить, чи не призводить до вчинення

правопорушення. Прикладом такого типу може бути громадян Т., уродженець с. Вахутенці, Миронівського району, Київської області у лютому 2008 року через відсутність роботи у зимовий час вирішив виготовити саморобний пістолет. З цією метою він із трубки від ліжка ножівкою по металу вирізав шматок трубки, який став стволом. У стволі він просвердлив отвір для пороха. Потім із шматка дерева вирізав рукоятку та цівку, ножем у цівки вистругав жолоб, після цього ствол вставив у цівку, скріпив їх за допомогою двох бляшанок, які прибив цвяхами до цівки. А 11 травня 2008 року в обідній, випивши горілки, вирішив з'ясувати стосунки із односелицею. З цією метою він взяв саморобний пістолет та пішов до її будинку, щоб налякати. Чоловік був засуджений Миронівським районним судом Київської області за ч.1 ст.263 КК України [22].

Головним чином мотиваційна сфера особистостей, що вчинили незаконні діяння з предметами озброєння характеризується нейтральними за своєю природою цільовими мотивам, який полягає у бажанні володіти предметами, що додають відчуття сили, впевненості, безпеки. Як наприклад, в одного з мешканців Запоріжжя. "У ході ретельної перевірки інформація повністю підтвердилася. В ході санкціонованого обшуку оперативники виявили у спеціально обладнаних схованках кілька сотень набоїв до нарізної зброї, а у найбільшій з них, обладнаній у стіні помешкання, вилучили цілий арсенал: ручний кулемет Дегтярьова, два нарізних карабіни калібру 7,92, два пістолети та два револьвери. Вся зброя знаходилася у зразковому стані. Дослідження, проведені експертами-криміналістами, підтвердили, що вилучені екземпляри цілком придатні для стрільби. Цікаво, що окрім кулемета, близнюки якого широко використовувались радянськими військами у Велику Вітчизняну війну, вся інша зброя – закордонного виробництва, під набої не властивого пострадянському просторові калібру" [211].

Утім, особам, що вчинили злочини проти громадської безпеки, предметами яких є зброя, бойові припаси, вибухові речовини, притаманне зацікавлення у зброї як у засобі знищення живого (орієнтуючий та технічний

мотиви), як наприклад, житель с. Дворище Володарсько-Волинського району Житомирської області, який на початку березня 2008 року, перебуваючи у своєму домоволодінні виготовив гладкоствольну вогнепальну зброю – дульнозарядну шомпольну зброю з гнітковим запаленням заряду, калібру 9 мм. Користувався самопалом лише одного разу, в садку стріляв ворон, мети продажу не мав, зберігав зброю в приміщенні сараю, під стелею [24]. Або уродженець с. Мала Лепетиха Великолепетиського району Херсонської області, який на початку лютого 2008 року вирішив зробити з підручних засобів саморобний пристрій для стрільби з метою відлякування птахів з присадибної ділянки свого домоволодіння. В денний час у нежилому будинку поряд з власним домоволодінням виготовив самопал з металеві трубки, яку знайшов вдома, та прикладу з мисливської рушниці, який знайшов на смітнику в с. Мала Лепетиха. Самопал зберігав у даному нежилому домоволодінні. 17.02.2009 року близько 18.00 год., взявши самопал, пішов постріляти з нього в балці за с. Мала Лепетиха. Близько 20.00 год. 17.02.2009 року повертаючись додому його зупинили працівники міліції і в ході огляду вилучили даний самопал. Суд засудив дану особу за ст.263 ч.1 КК України на два роки позбавлення волі [26].

Наступна категорія осіб – особи, що вчиняють злочини, предметами яких є зброя, бойові припаси та вибухові речовини як підготовчий етап для подальшої злочинної діяльності. Особи, які використовують зброю з метою реалізації своїх потреб, зазвичай протиправними шляхами (орієнтований та технічний мотиви). До зазначеної категорії відносяться як особи, що виготовляють предмети озброєння з метою їх збуту і отримання зиску, так і ті особи, що придбають зброю, бойові припаси, вибухові речовини, з метою полегшення вчинення подальших злочинних діянь.

Так наприклад, громадянин Д. спеціально виготовив три револьвера саме кримінально-прикладного, відверто „кривавого” призначення, що незначно різнилися дрібними деталями, для озброєння банди Б., що діяли у м. Северодонецьк. Про це свідчить те, що з’ємний стрижень-екстрактор вкручується у рукоятку знизу. Револьвер виготовлений для стрільби

патронами 9x18 ПМ і має ствол довжиною 80 мм із вісьмома погано виконаними право нахильними нарізами. Непогано налагоджений УСМ подвійної дії явно скопійований із газових револьверів фірми Reck, а конструкція барабана і відкидних дверцят – наслідування ідеям Л. Нагана. Резинові накладки на рукоятках. У цілому зброя непогано збалансована і доволі компактна. Загальна конструкція підпорядкована першочерговому призначенню будь-якої зброї. Як тільки зброя почала стріляти, оперативники отримали від експертів-криміналістів інформацію, що використовується один і той же револьвер. До того як співробітники змогли знешкодити банду, із застосуванням цієї зброї протягом короткого проміжку часу було вчинено як мінімум два злочини – вбивство та замах на вбивство [119, с.18-19].

Повна кримінологічна характеристика осіб, що вчинили злочини проти громадської безпеки, предметами яких є зброя, бойові припаси та вибухові речовини, передбачає аналіз їх соціально-демографічних ознак.

В ході цього було встановлено, що відсоток чоловіків, які вчинили зазначені злочини, більший ніж у жінок. Так наприклад, у 2004 році за викрадення, привласнення, вимагання вогнепальної зброї, бойових припасів, вибухових речовин або заволодіння ними шляхом шахрайства або зловживанням службовим становищем до кримінальної відповідальності було притягнуто 51 людина з них усього 3 – жіночої статі. У тому ж році було виявлено 8490 особи, які вчинили злочини пов'язані із незаконним поводженням зі зброєю, бойовими припасами, вибуховими речовинами, з них до кримінальної відповідальності було притягнуто 7782, з них жіночої статі – 271 особа [59]. Очевидно це можна пояснити тим, що поводження зі зброєю, як вже зазначалось, вимагає певних навичок та вмінь крім того, фізичних зусиль, що більш притаманне чоловікам ніж жінкам, які зазвичай не виявляють особливого зацікавлення зброєю.

Утім, виникає питання для чого матері шістьох дітей, що нагороджена медаллю "Медаль материнства" 1 ступеню вчиняти злочин? Як наприклад, громадянка України з Полтавщини, яка у серпні 2007 року незаконно прийняла

від знайомого на зберігання вогнепальну зброю – гладкоствольний дульнозарядний (шомпольний) пістолет з гнотовим запаленням, виготовлений саморобним способом і придатним до пострілу снарядом до 6,1 мм. Особа, що передала зброю згодом померла, а саморобну вогнепальну зброю виявили та вилучили в жінки працівники міліції [25]. Як відповідь можна припустити, що жінка з неповною вищою освітою навіть і не здогадувалась, що приймаючи зброю на збереження, вона тим самим вчиняє злочин. Подібні факти слід вважати прикладом недостатнього правового виховання населення, відсутністю в громадян знань щодо своїх прав та обов'язків. Крім того, слід зазначити про відсутність фактів незаконного виготовлення предметів озброєння жінками.

Аналіз даних щодо вікових меж осіб, що вчинили злочини проти громадської безпеки, зокрема незаконне поводження зі зброєю, бойовими припасами, вибуховими речовинами дає підстави стверджувати, що найбільшу кількість злочинів вчиняють особи у наступних вікових групах:

- від 30 до 50 років – 1141 злочинів
- від 50 до 65 років – 385 злочинів
- від 25 до 30 років – 252 злочинів у 2008 році (Додатки А.2, табл. № 3, Е, табл. № 21) [59].

Таким чином, найбільше число зазначених злочинів вчиняють особи вікової групи від 30 до 50 років, для якої характерна найбільша кримінальна активність та цілі, що передбачають досягнення матеріального зиску шляхом вчинення збройних нападів.

Щодо осіб більш старшого віку, то їм притаманні злочинні діяння пов'язані із незаконним зберіганням зброї, тобто суспільна небезпека злочинних діянь з віком зменшується (через фізіологічні зміни в організмі, життєвий досвід).

Крім того, "свого часу (2007-й) на Київщині досліджували питання: хто такі власники кримінальних арсеналів? Більшість з них (75%) безробітні і є місцевими жителями. Цікаво, що чоловіки з віком аж ніяк не розумнішають, а навпаки, все більше впадають у дитинство. Так можна коментувати наступні

дані: власниками кримінальних арсеналів у віці від 18 до 28 років були 18,4% осіб від загалу, від 28 до 38 років – 28%, від 38 до 48 – 32,4%. Після п'ятдесяти чоловіч'яги розчаровуються у небезпечному хобі і воювати вже ні з ким не збираються, або, навчені гірким досвідом, ховають вогнепальні припаси подалі (майже 17%). Примітно, що незаконний обіг смертельно небезпечних іграшок фіксували у міських кварталах й у сільських закутках майже порівно – відповідно 49 і 51%. Себто, потяг українців до мілітарного стилю життя однаково потужний у тісних залізобетонних коробках і на вітчизняному лісостеповому привіллі" [64].

Проведене дослідження виявило, що серед засуджених абсолютна більшість – це громадяни України, наприклад, у 2006 році за ч. 1, 2 ст. 262 КК України було засуджено 21 людина, з них 20 – громадяни України, 1 – іноземець, за півріччя 2008 року за ч. 2 ст. 263 КК України було засуджено 1242 людини, з них 7 – громадяни іншої держави [59].

Певний кримінологічний інтерес становлять дані про освітній рівень осіб, засуджених за злочини проти громадської безпеки, предметами яких є зброя, бойові припаси, вибухові речовини, оскільки неодноразово зверталася увага на освіту, як той стримуючий антикриміногенний фактор, який зменшує ймовірність формування антисоціальних установок.

Отже, дані з цього приводу свідчать, що у 2008 році серед засуджених за вказані діяння повну вищу освіту мали 103 особи, 743 – професійно-технічну, 1498 – повну загальну середню, 797 – базову загальну середню та 11 – без освіти [59]. Теж саме простежується у різних роках, що дає підстави стверджувати, що особи, які вчинили досліджувані злочинні діяння, мають в основному середню та професійно-технічну освіту.

Практика свідчить, що поряд із певним освітнім рівнем, досліджувана група засуджених, які працездатні, на момент вчинення суспільно небезпечного діяння не працювали та не навчалися, у 2008 році таких 2385 осіб, безробітних – 268, пенсіонерів, у тому числі інвалідів – 170, робітників – 516 осіб [59].

Також слід додати, що особи які вчинили злочини проти громадської безпеки, предметами яких є зброя, бойові припаси, вибухові речовини у більшості не одружені. Видається це можна пояснити тим, що переважна більшість осіб, які вчинили зазначені злочинні діяння, це молодь, яка в умовах сьогодення не поспішає реєструвати свої відносини у відділах реєстрації актів громадянського стану, оскільки відсутність реєстрації в умовах ймовірності притягнення до кримінальної відповідальності більш вигідна позиція.

2.3. Фактори, що зумовлюють вчинення злочинів проти громадської безпеки, предметами яких є зброя, бойові припаси та вибухові речовини

Успішній діяльності із попередження злочинів сприяє реальне вивчення детермінуючих факторів, що породжують злочинність.

Крізь призму періодизації становлення кримінології як науки можна систематизувати розроблені теорії злочинності. У XVII – XVIII ст. ґрунтуючись на ідеях просвітителів минулого Ч. Беккарія розробив теорію злочинності згідно якої джерело злочинів полягає у „загальній боротьбі людських пристрастей”, у зіткненні приватних інтересів. Крім того, було розроблено гуманістичний підхід до злочинців, до заходів кримінального покарання. Даний період прийнято називати **класичним**.

Другий період – **позитивістський** – розвинувся у двох напрямках, які дещо різняться між собою, ця межа з часом розмивається, результатом чого є поява таких психологічних теорій кримінології як: аномії, конфлікту, субкультур, навчання, інтеракції (наклеювання ярликів). Отже, **біологічний напрямок** сформувався на базі дослідження шляхом антропологічних методів вимірювання та опису зовнішності ув'язнених, що його провів Ч. Ломброзо. Дослідник розробив класифікацію злочинців, в ході якої встановив тип природженого злочинця. Тобто такого, який на генетичному рівні, анатомічно схильний до вчинення злочину. Послідовниками учнями Ч. Ломброзо були Р. Гарофало та Е.Феррі. Але Р. Гарофало поглибився у психологічне пояснення злочинної поведінки, тоді як Е. Феррі у дослідження впливу соціальних,

економічних, політичних факторів. У більшій мірі на базі цих суджень сформувався **соціологічний напрямок** кримінології, основними теоріями якого є теорія соціальної дезорганізації та диференційованого зв'язку.

Третій період у кримінології – **сучасний** – характеризується дослідженнями взаємозв'язків явищ із використанням двох підходів: **факторного аналізу** та **детермінізму** (аналізу елементів причинного зв'язку). У першому випадку вимірюючи коефіцієнт кореляції, не поглиблюючись при цьому у механізм причинної обумовленості, констатується, що злочинність та певні явища взаємопов'язані.

У світовій практиці такий підхід називають ще „багатофакторним”. Ганс Й. Шнайдер зазначає, що цей підхід склався як реакція на однофакторний метод і допускає, що злочинність обумовлена не однією причиною, а цілим рядом причин (факторів). Під час багатофакторного підходу особливу увагу приділяють інтенсивній обробці даних у конкретних випадках. Одним з перших, хто підтримав цей метод, був Енріко Феррі, а пізніше цей підхід розвинули Уільям Хілі та Сірл Берт. Зазначимо, що у радянській кримінології злочин розглядався як „результат складної взаємодії багатьох обставин... серед яких важливу роль займає сама особистість...” [242, с.280-281].

Прихильники другого підходу – діалектичного детермінізму – поділяють фактори на причини та умови, суб'єктивні та об'єктивні, безпосередні та опосередковані, узагальнюють та класифікують причини та умови злочинів.

Вищезазначений підхід більшою мірою був притаманний радянській кримінології, яка базувалася на принципах соціалістичної ідеології (що стверджувала можливість ліквідації злочинності), пропагандистсько-виховної політики та радикальної системи попереджувальних заходів, що здійснювалась державними установами із широким залученням громадських організацій.

Яскравими представниками цього підходу є В.Н. Кудрявцев, який виокремлює три групи обставин, що сприяють вчиненню злочинів: 1) несприятливі умови морального формування особистості; 2) приводи до вчинення злочинів; 3) обставини, що сприяють досягненню злочинного

результату [50, с.7]. „Необхідно відмітити, що ліквідація умов, що сприяють досягненню злочинного результату, є найбільш ефективною гарантією попередження злочинності” [50, с.17]. „Практика свідчить, що у більшості кримінальних справ у якості основної причини антигромадської поведінки виступає несприятливе формування особистості.. Рідше у якості визначних виступають порівняно випадкові приводи”. „Стосовно обставин, що сприяли досягненню злочинного результату, то більшість радянських кримінологів притримуються думки, що їх не можна визнати причиною злочину, вони завжди повинні бути віднесені до групи умов, що сприяють його вчиненню. Це пояснюється тим, що такі обставини не впливають на формування мотивів та цілей злочинця, а тому можуть і не знаходитись у числі причин їх виникнення. А якщо під впливом цих обставин особа стала на злочинний шлях, то по суті вони переходять у групу несприятливих умов формування особистості і у такій якості здатні зіграти інколи роль основної причини злочину” [50, с.19-20].

Крім В.Н. Кудрявцева подібної думки притримуються і Н.Ф. Кузнєцова, яка до системи кримінологічної детермінації включає: причини, умови та корелянти [106, с.11-12], і А.П. Закалюк: „детермінація злочинності – це вся сукупність явищ, процесів, фактів, проявів, з якими вона пов’язана та якими вона обумовлена” [46, с.184-189].

Єжи Бафія використовує поняття „етіологія злочинності”, під яким розуміє основний розділ кримінології, що займається встановленням генетичним закономірностей злочинності, виявленням криміногенних ситуацій, зокрема криміногенних факторів і мотивів вчинення злочину. Тобто закономірностей у взаємодіях і залежностях соціального середовища, культури, громадської дисципліни та особистості правопорушника. Мається на увазі домінуючі криміногенні фактори, встановлені у межах криміногенної ситуації [43, с.68].

Н.А. Беляєв класифікує причини злочинності за: а) походженням – *зовнішні* (різного роду негативний вплив з-за кордону) та *внутрішні* (деформації, викривлення економічного, соціального, політичного та духовного

розвитку суспільства, що породжені закономірностями внутрішнього розвитку суспільства); б) глибиною впливу (при цьому зазначає, що це „негативні криміногенні фактори”) – *причини* (об’єктивно існуючі соціальні явища, фактори, які у реальній дійсності призвели до вчинення злочину) та *умови* (об’єктивно існуючі соціальні явища, що самі по собі не породжують злочинність, але сприяють формуванню причин та їх практичної реалізації); в) природою – *об’єктивні* (криміногенні фактори, що існують поза волею людини, наприклад протиріччя у суспільстві), *об’єктивно-суб’єктивні* (соціальні явища, що породжені свідомою діяльністю людей із використанням об’єктивних факторів, наприклад протиріччя між націями, міжнаціональні протиріччя), *суб’єктивні* (фактори, які не є проявами об’єктивних закономірностей і створюються діяльністю виключно людей, наприклад бюрократизм, що призводить до хабарництва); г) сферами соціального життя – *економічні, соціальні, політичні, духовні*; д) рівнем дії – *загальні* причини злочинності, *причини певних видів (груп) злочинів* та *причини окремих злочинів* (курсив – авт.) [91, с.109-113].

К.Т. Ростов, І.А. Соболев вважають, що причинно-наслідковий комплекс можуть відображати різні поняття, як от детермінація, причини та умови, фактори злочинності. А причинність є однією з форм детермінації, під якою розуміється будь-яка закономірність між різноманітними процесами та явищами [86, с.95].

Як вже було зазначено, факторний аналіз більшою мірою набуває розповсюдження на кінець ХХ ст., після того як представники різних наук почали відмовлятися від самого поняття „причина” як не достатньо коректного. Надаючи при цьому перевагу факторам, кореляційним залежностям, які можуть бути емпірично встановлені. Окрім того, сумніву піддалось питання про об’єктивні причини таких штучних конструктів, як злочинність. У всякому випадку, про специфічні причини, що пояснюють тільки злочинність, або тільки наркотизм, або тільки проституцію. Чи наприклад, обмежитись тим, що девіантність має „причини” спільні для всіх соціальних явищ (процесів).

М.Н. Гернет ще у 1926 р. пропонував „розгледіти за тисячею соціальних причин злочинності єдину соціальну причину – увесь соціально-економічний лад.” Дійсно, така „причина” пояснює все у суспільстві, а тому не може рахуватися причиною саме злочинності. Або можна говорити, що „причиною” злочинності є кримінальний закон, відмінити його дію у країні – і злочинність зникне” [84, с. 25-26].

Слід зазначити досить цікаву думку Н. Крісті, який допускає, що: „Злочин – це поняття, що застосовується у певних соціальних ситуаціях, коли це можливо і відповідає інтересам одної чи кількох сторін. Ми можемо створювати злочини шляхом створення систем, які потребують цього поняття. Ми можемо ліквідувати злочини, створюючи системи протилежного типу” [105, с.84].

Умовою будь-які чинники виступають лише тому, що їм притаманні такі властивості, завдяки яким вони зумовлюють відповідні характеристики явища, що виникає. Той чи інший чинник стає умовою тільки стосовно того явища, в якому він використаний як будівельний матеріал. Причина злочину, як і будь-якого іншого людського вчинку, має дискретний характер; вона є такою через те, що дія особи спричиняє цей наслідок. Переходячи в цей наслідок, причина перестає бути причиною, зникає як така до нової дії особи, котра як причина, у свою чергу, переходить у новий наслідок і так далі [139, с.89-92].

На думку групи вчених на чолі із І.М. Даньшином фактори злочинності слід розглядати як всі ті соціальні явища і процеси, з якими вона пов'язана і взаємодіє, які мають детерміністичне, в тому числі й казуальне (причинно умовне), значення для пояснення того, що її породжує, визначає, обумовлює. Криміногенні фактори – це родові поняття, яке включає в себе всі види криміногенної детермінації. За змістом факторів злочинності пропонують їх поділ на економічні, соціальні, суспільно-психологічні, негативно-правові, організаційно-управлінські та інші криміногенні фактори. За характером механізму впливу на злочинність її фактори виступають у ролі або причин, або умов, або інших детермінант [103, с.57-58].

Подібну думку підтримують А.В. Баляба, Е.В. Віленська, Е.В. Дидоренко, Б.Г. Розовський, які не вважають за потрібне відмежовувати поняття „причини злочинності” та „умови, що сприяють вчиненню злочинів” [88, с.108-109].

Н.Н. Ярмиш вважає, що умовою можна назвати будь-яку обставину, від якої так чи інакше залежить щось. Немає нічого не обумовленого, як немає жодної обставини, яка сама по собі не обумовила щось інше. Тому немає сенсу говорити про умову взагалі. Будь-яка обставина є умовою не сама по собі, а тільки стосовно тієї події, яка від неї залежить [246, с.213-214].

І.Б. Медицький вважає за доцільне термін „фактор” наділити більш глибоким змістовним наповненням, розуміючи як родове поняття, яке включає в себе всі види криміногенної детермінації, як певну чисельність причин, умов чи інших чинників конкретного явища, що об’єднуються як за своїм змістом, значенням, так і за іншими критеріями [134, с. 13].

Я.І. Гілінський зазначає, що процес детермінації складний, включає в себе довгий ланцюг багаторівневих „причин-наслідків”, послідовний аналіз яких загрожує перейти в „дурну нескінченність”. Наголошуючи при цьому на відсутності „своїх”, специфічних причин злочинності як злочинності, самогубств як самогубств, наркотизму як наркотизму”. Під час пошуку факторів, що впливають на структуру, динаміку різноманітних проявів девіантності, важливо виокремити найбільш суттєві визначні з них, тобто вирішити задачу багатофакторної моделі девіантності [84, с.26].

Однією із загальних причин злочинності у будь-якому суспільстві слід вважати наявні соціальні протиріччя, тобто ті різноманітні протиріччя у різних соціально-економічних формаціях. Утім, суспільні протиріччя вічні, а тому злочинність існує і буде існувати, поки існує людська спільнота. Але це не виключає той факт, що злочинності необхідно і потрібно протидіяти, в першу чергу за допомогою виявлення, вивчення її причин виникнення [85, с.180-181].

С.М. Іншаков до числа найбільш поширених факторів злочинності, які можна спостерігати у тому чи іншому ступені у будь-якій країні, відносить:

- 1) соціальну дезорганізацію, дисгармонію:

- соціальна несправедливість;
- соціальна нерівність;
- громадська розрізненість;
- міжрелігійні протиріччя;
- міжнаціональні протиріччя;

2) недоліки системи виховання (сімейного, релігійного, шкільного, громадського);

3) низька ефективність позитивної інформаційної та ідеологічної взаємодії;

4) дефекти функціонування системи правоохоронних та пенітенціарних органів [57, с.69].

У кінці ХХ ст. беручи до уваги політичні зміни, результатом яких став крах соціалістичної системи, перш за все у країнах східної Європи, сучасна кримінологічна думка поповнилась ще однією теорією. Суть якої у тому, що ті кризові явища, які неодмінно супроводжують радикальні переходи від соціалістичної системи до ринкової капіталістичної суспільної системи, детонували різке зростання злочинності.

Так наприклад І.І. Карпец зазначив, що занадто багато соціальних та міжособистісних ускладнень та конфліктів не тільки накопичилось, а й вирвалось назовні. Неприязнь і навіть ворожість людей один до одного, дратівливість, нетерпимість з різних причин стали сумною реальністю. Але основою є економічний та соціальний стан, який тільки погіршується, політичне та економічне різноголосся [61, с.59].

З цього приводу Х. Курі та Й. Обергфелль-Фукс зазначили: "для громадян соціалізованого суспільства різка зміна, що принесла за собою, з одного боку, більше свобод, але й одночасно більше обов'язків, а особливо відповідальність за самого себе, що означає перехід у невизначене майбутнє, про яке на даний час ще не відоме, буде воно краще чи гірше, повинна була б здатися стрибком у зимну воду" [84, с.118]. Іншими словами держави, що отримали незалежність, з причин швидкоплинності змін, виявились не готовими до розширення свобод,

які призвели до розширення обов'язків, а тому виникли проблеми економічного та соціального характеру [84, с.115-118].

В цілому подібної думки притримується І.Б. Медицький. У своїй монографії присвяченій факторним комплексам злочинності та взаємозв'язку із криміногенною ситуацією у період становлення України як суверенної держави він зазначає: „витоки антисупільних протиправних вчинків слід шукати передусім у недоліках економічних відносин, які склалися у державі, їх невпорядкованості та нестабільності. Звичним для часів економічного занепаду держави явищем виявилось різке зростання в Україні після 1991 року кількості вчинених корисливих та економічних злочинів.” Серед основних причин **економічного фактору** злочинності зазначені: скорочення ВВП, безробіття і подальше масове зубожіння населення, знеціння грошових вкладів у Ощадбанку СРСР, корумпованість чиновницького апарату, прийняття державою недосконалого та суперечливого законодавства і відсутність відповідного контролю за його дотриманням, криміногенні наслідки приватизації [134, с.78].

Крім зазначеного фактору, І.Б. Медицький виокремлює **соціальні фактори**, такі як: **політичний фактор** (боротьба за владу, протистояння різних гілок влади, протистояння центральних органів влади та органів місцевого самоврядування), **організаційно-управлінський фактор** (бюрократизм, недоліки у підборі керівних кадрів, правовий нігілізм посадовців тощо), **ідеологічний фактор** (недоліки у формуванні правової культури, шлюбно-сімейних відносин, засилля низькопробної культурної продукції тощо), **соціальні хвороби суспільства** (проституція, алкоголізм, наркоманія). У контексті вищенаведеного заслуговує на увагу такий критерій класифікації як історичний аспект, відповідно до якого соціальні фактори поділяються на соціальні фактори радянського періоду та соціальні фактори, що набули свого значення уже в період незалежності нашої держави [134, с.87-88].

В.М. Кудрявцев пропонує досліджувати злочинність на загальносоціальному, груповому та індивідуальному рівні. При розгляді злочинної

поведінки він виділяє три рівні: на нижньому рівні – індивідуального вчинку – вивчати механізм окремого правопорушення, особистість правопорушника, причини його діяння; на більш високих рівнях – філософському і соціологічному – досліджувати стан, структуру і тенденції злочинності в цілому, її причини, а також окремі види злочинів [106, с. 9-11]. Зазначену думку підтримують також Н.Ф. Кузнецова, А.И. Долгова, О.М. Джужа, В.В. Василевич [40; 92, с.160-162 ; 175, с.14-17].

Цікавою видається думка Єжи Бафія про те, що „якщо трактувати віктимологію як частину кримінології, то жертву злочину слід розглядати як такий фактор, що генетично та динамічно впливає на злочинність. А тому, віктимологія може займатися жертвою в етіологічних цілях, враховуючи її роль у формуванні злочинності взагалі та злочинності певного виду” [43, с.106].

І на даний момент під час дослідження злочинності загалом та злочинності пов’язаної із незаконним обігом предметів озброєння зокрема, все більше уваги приділяється різноманітності причин.

Головним недоліком багатофакторного підходу слід вважати відсутність уніфікованої послідовної систематизації причин. Чим далі іде наука, тим більше пропонується факторів, які породжують злочинність. Крім того, видається, що при даному підході ніякої теорії злочинності взагалі створити не можливо.

Отже, на підставі проведеного аналізу та враховуючи вищенаведене логічним видається висновок, що з міркувань умовного відмежування понять „причин” та „умов”, тобто неможливості досить чітко обґрунтувати відмінності даних термінів, коли одна і та ж обставина або одне і те ж явище при взаємодії з одними факторами може виступати як причина, а з іншим – як умова, в результаті чого виникає циклічний процес безперервної взаємодії та перетворення, детермінацію злочинів необхідно уявляти ширше, оскільки причини та умови є елементами єдиної системи детермінант, що породжують конкретний поведінковий акт. Це в свою чергу означає розуміння терміну „фактори злочинності” в якості родового збірного поняття, структурними

елементами якого є: причини, умови, кореляційні залежності, мотивація, криміногенна ситуація, віктимологічна поведінка. Тим самим підтримати погляди ряду зарубіжних правників, які використовують термін „фактор”, що дозволяє їм відійти від розмежування причин та умов вчинення злочину, межа між якими досить умовна. Викладене обумовлює наступний висновок про те, що поняття „фактори злочинності” слід уживати на загальносоціальному та груповому рівнях, а „причини та умови злочину” – відповідно на індивідуальному рівні.

Спроектувавши зазначене положення на злочини проти громадської безпеки, предметами яких є зброя, бойові припаси та вибухові речовини, серед факторів, які безпосередньо зумовлюють їх вчинення, слід відмітити у першу чергу комплекс **економічних** факторів. Адже, на світовому рівні в умовах глобалізації відбувається поляризація населення за рівнем доходів. Чим далі знаходяться між собою „полюси” заможності та бідності, тим вища соціальна напруга та стихійне прагнення зубожілого населення до найбільш примітивних протизаконних засобів перерозподілу майна, з одного боку, та гостріша боротьба за володарювання серед тих, хто сконцентрував найбільше за розміром статки – з іншого.

Крім того, об’єктивні протиріччя між економічними потребами та можливостями задоволення цих потреб окремими соціальними групами та індивідами. Оскільки низький розмір прожиткового мінімуму, безробіття часто-густо є тими детермінантами, що виступають каталізатором вчинення злочини діянь. Як, наприклад, 39-річний житель Смілянщини, якого затримали "на гарячому" на пероні Південного вокзалу ст. ім. Т. Шевченка. Він намагався за 300 гривень продати пістолет кустарного виробництва, ззовні схожий на пістолет марки "Наган", та 11 набоїв до нього [111].

Крім того, за даними соціологічного опитування проведеного в межах цього дослідження 31% респондентів на питання "Які на Вашу думку, найбільш розповсюджені фактори, що зумовлюють вчинення злочинів пов'язаних із незаконним обігом вогнепальної зброї, бойових припасів, вибухових речовин?"

відповіли "бажання громадян покращити своє фінансове становище" (Додаток И, табл. № 27).

До вищезазначених факторів слід додати й той факт, що рівень прибутку від злочинно-економічної діяльності більший на противагу рівню прибутку від легальної діяльності.

Так наприклад, на "чорному ринку" зброї пропонується будь-яка вогнепальна зброя – автомати Калашнікова, автоматичні пістолети Стечкіна тощо. Ціни на одиниці зброї різні, наприклад, револьвер системи "Наган" коштує \$ 300, пістолет Макарова – \$ 500-1000, пістолет Макарова газовий, але перероблений під стрільбу бойовими патронами – \$ 200, пістолет Токарева китайського чи російського виробництва – \$ 400-800, пістолет Стечкіна – \$ 800-1200, автомат Калашнікова китайського чи російського виробництва калібром 7,62 – \$ 1000-1500, безшумна снайперська гвинтівка – \$ 10-12 тис., а снайперська гвинтівка Драгунова – \$ 2000, гранати Ф-1, РГД-5 – \$ 50-100 [3].

Глибинні причини зростання кількості злочинів проти громадської безпеки, предметами яких є зброя, бойові припаси та вибухові речовини обумовлені також суперечливим процесом переходу держави до умов ринкової економіки, який був супроводжений різким зниженням рівня життя більшої частини населення, занепадом моральних підвалин, пропагуванням культу грошей тощо.

„Заощадивши на громадськості, суспільство понесло більші втрати на відчужені населення від боротьби із злочинністю, від розриву зв'язків між правоохоронними органами та населенням, сприяло розвитку пасивності населення у боротьбі зі злом” [61, с.47].

Серед комплексу **соціальних** факторів, що зумовлюють вчинення злочинів проти громадської безпеки, предметами яких є зброя, бойові припаси та вибухові речовини слід відмітити опосередковане значення **політичних** факторів, які знайшли свій прояв у нестабільності політичного режиму останніх років, протистоянні гілок влади. Так, А. Кінах коментуючи питання протистояння гілок влади вказав: "Я змушений констатувати, що сьогодні

держава, економіка та народ України стають заручниками політичного протистояння еліт. Міжособистісна політична конкуренція, боротьба за ліпші стартові позиції у майбутніх виборчих кампаніях, за портфелі й доступ до ресурсів – це абсолютно не те, що відповідає сьгоднішнім інтересам і завданням, які належить вирішувати для ефективного розвитку економіки і підвищення якості життя наших громадян" [68].

Крім того, на думку політологів, зокрема І. Гринчук "за останні роки в Україні сформувався специфічний корпоративний тип політичної еліти, яка змішує державну службу та національні інтереси з особистими цілями. Основними характерними ознаками її є: "земляцтво" (походження з одного регіону); клановість (закритість дій, відсутність прозорості та контрольованої суспільством системи прийняття рішень владою); особиста відданість (як головний критерій добору на керівні посади)" [33].

Все вищезазначене призводить до зростання нестабільності влади, недовіри до неї, до нездатності забезпечити нормальну життєдіяльність суспільства, правопорядок, захист прав та інтересів громадян, вітчуження населення від контролю за системою протидії злочинності.

До комплексу соціальних факторів відносяться й **організаційно-управлінські та технічні** фактори. Серед них встановлені такі як:

1. Недоліки в області обліку та контролю матеріальних цінностей, які найчастіше проявляються у незадовільній роботі посадовців щодо збереження вогнепальної зброї, бойових припасів, вибухових речовин.

2. Неефективність поточного та подальшого обліку та контролю як функції управління.

3. Недоліки щодо організації охорони вогнепальної зброї, бойових припасів, вибухових речовин, що сприяють їх безперешкодному вилученню та виносу з підрозділів, можна віднести наступні:

а) поганий стан та обладнання огорож та запобіжних пристроїв;

б) неналежний контроль за особами, що допущені до роботи зі зброєю;

в) прорахунки щодо організації пропускного режиму, контролю виносу зброї, в результаті чого працівники оборонних підприємств спрямовують свою діяльність на виготовлення кустарної зброї з тих деталей, що викрадають із заводів.

4. Низький матеріально-технічний рівень забезпечення ОВС (транспортні засоби, збройовий арсенал, комп'ютерне забезпечення, автоматизовані бази даних).

Несформованість організаційно-правової бази протидії злочинності, суттєве зниження престижу правоохоронних органів, численні реорганізації, постійна зміна керівництва завдали шкоди протидії злочинності. За останній час злочинний світ, особливо організована його частина, у багатьох аспектах випередив правоохоронні органи зокрема в оснащенні сучасними засобами транспорту, зв'язку, інформатики, охорони, озброєння.

Свідченням цьому є емпіричні дослідження Н.С. Карпова. На питання „Чим обумовлені недоліки у діяльності щодо боротьби із злочинністю? Оперативні працівники України та Росії вказали на збільшення рівня професіоналізму злочинців – 81,7 та 83,8 % (перша позиція), на низький рівень матеріально-технічного забезпечення діяльності правоохоронної системи – 87,3 та 77,6 % (друга позиція), а також ставлення держави та суспільства до авторитету та гідності практичних працівників правоохоронних органів – 76,5 та 66 % відповідно.

5. Недбале ставлення посадових осіб до виконання своїх прямо функціональних обов'язків щодо контролю за додержанням правил придбання, зберігання, носіння, використання зброї, бойових припасів та вибухових речовин.

6. Не виявлення об'єктів, що потребують особливої уваги у попередженні злочинів проти громадської безпеки, предметами яких є зброя, бойові припаси та вибухові речовини.

7. Відсутність чи недостатня індивідуальна профілактика осіб, антисоціальна поведінка яких свідчить про можливість вчинення ними зазначених злочинних діянь.

8. Відсутність у працівників органів внутрішніх справ ефективних методик взаємодії з населенням.

У якості ілюстрації до вищезазначеного слугують дані соціологічного опитування, в межах якого на питання "Які на Вашу думку, найбільш розповсюджені фактори, що зумовлюють вчинення злочинів пов'язаних із незаконним обігом вогнестрільної зброї, бойових припасів, вибухових речовин?" 66 % респондентів відповіли, що це недоліки у роботі правоохоронних органів, 60 % – недосконалість законодавства. (Додаток И, табл. № 27).

До **ідеологічних** факторів належать:

1. Низька правова культура населення. Недоліки у правовому вихованні населення полягає у відсутності знань своїх прав та обов'язків у населення, особливо серед підлітків. У школах практично відсутні дисципліни, що вивчають аспекти права, або ж їх викладають некомпетентні, погано підготовлені у правовому відношенні особи. Наприклад, недоцільним є повідомлення підліткам даних про способи вчинення злочинів. У таких випадках краще повідомляти про способи їх розкриття, оскільки у першому випадку слухач переймається особою, що вчиняє злочинні діяння, а у другому – особою, що розкриває їх. Ще одним прикладом недоліків у проведенні занять з правого виховання є наведення прикладів з практики, які містять інформацію про жорстокість, садизм тощо.

Ефективність діяльності органів внутрішніх справ у значній мірі залежить від громадської думки та позиції, які займають громадяни у протидії злочинності. Зазначені компоненти не є сталими, оскільки залежать від умов життєдіяльності, часу, зміни статусу. А тому в умовах відсутності правової пропаганди серед населення, простежується відсутність такого потенційного

його стану, який би забезпечив сприятливу реакцію громади у кожному конкретному випадку.

2. Ідеологічний вакуум. Часи так званої „перебудови” у країнах радянського табору супроводжувалися не тільки переходом до ринкової економіки, а ще й нівелюванням ідеології часів Радянського Союзу. Натомість після проголошення незалежності нашої держави утворився ідеологічний вакуум, адже нічого нового запропоновано не було. У свідомості значної частини людства переважають елементарні потреби, мотиви фізичного виживання, посилюється загальний егоцентризм та індивідуалізм, деморалізувалися міжособистісні зв'язки, культ жорстокості, насилля, вирішення проблем силовими методами, у тому числі і з використанням зброї.

3. Умови виховання у родині. Як зазначено у державній програмі підтримки сім'ї на період до 2010 „у ході економічного та соціального реформування з'явився ряд несприятливих факторів, які негативно впливають на становище сімей... потребують розв'язання проблеми професійної підготовки, продуктивної зайнятості, охорони здоров'я, соціального забезпечення”. Серед основних завдань Програми вказані наступні: всебічне зміцнення правових, моральних та матеріальних засад сімейного життя; запровадження правової, психолого-педагогічної та організаційно-методичної системи з метою створення оптимальних соціально-економічних умов для повноцінного виховання дітей у сім'ї; підвищення рівня економічної активності та самостійності сімей, оптимізація їх соціального захисту, передусім тих, що мають дітей; створення системи цілеспрямованої підготовки майбутніх батьків до подружнього життя, підвищення рівня психолого-педагогічної культури громадян” [160,с. 15-22].

4. Деструктивний вплив засобів масової інформації. Очевидним є те, що держава громадяни якої позбавлені базових етнічних та моральних цінностей навряд чи зможе вирішити задачі щодо створення сприятливої стабільної економічної ситуації, забезпечення безпеки життя та майна своїх громадян.

У формуванні зазначених цінностей, які забезпечують комфортну атмосферу у суспільстві, велике значення мають література, мистецтво, засоби масової інформації. На разі засоби масової інформації та культури пропагують ідеологію злочинного світу, насилля, культ наживи будь-яким шляхом, поширюють хибні за змістом думки, що все можна, про припустимість отримання матеріальної винагороди за умов ігнорування правових та моральних дозволів з мінімумом зусиль. В результаті, особливо у молодіжному середовищі, поширюються асоціальні норми, звичаї, традиції злочинного світу, кримінальна романтика, зростає негативізм соціально-психологічного клімату у суспільстві, що в свою чергу є перепорою у діяльності органів внутрішніх справ. Крім цього, додавши відсутність противаги з іншого боку, тобто відсутність позитивного соціально спрямованого виховання отримуємо ідеальні умови для кількісного зростання та якісного видозмінення злочинності, зниження ефективності правоохоронної діяльності.

До **суспільно-психологічних** факторів злочинів проти громадської безпеки, предметами яких є зброя, бойові припаси та вибухові речовини:

1. Невміння знайти вихід із ситуації, що склалася; тяжкі особисті чи сімейні обставини; об'єктивні обставини ситуації (бідність, безпомічний стан потерпілого); стан сильного душевного хвилювання, до якого призвели неправомірні дії потерпілого.

2. Бажання найшвидше досягти цілі; задоволення потреби першим, що „спав на думку” способом; сприятливі для вчинення злочину обставини об'єктивної ситуації.

3. Бажання громадян в умовах сьогодення будь-яким чином забезпечити своє право на самозахист. Все частіше громадяни висловлюють бажання володіння вогнепальною зброєю – "справжньою" зброєю. "Що ж гарний пістолет тим і гарний, що з ним мимоволі відчуваєш себе якимось затишно та спокійно. Забуваєш навіть про те, що придбав його і носиш при собі цілком незаконно" [216].

Таким чином, підсумовуючи вищевикладене очевидними є наступні висновки.

З метою вивчення даної групи злочинів та розробкою заходів протидії злочинності доцільним видається виокремити в особливій частині кримінології кримінологічну теорію щодо злочинності пов'язаної із незаконним обігом предметів озброєння.

Аналіз статистичних даних свідчить про негативні тенденції щодо злочинів проти громадської безпеки, предметами яких є зброя, бойові припаси та вибухові речовини. Враховуючи вищезазначене та стрімке зростання попиту на зброю, яка перетворилася у дорогий товар, що приносить великий прибуток, можна прогнозувати подальше зростання злочинності у цій сфері. Крім того, отриманням незаконного зиску з незаконного обігу предметів озброєння почали займатися на професійній основі не тільки окремі громадяни, а й злочинні організації.

Щодо осіб, які вчинили злочини проти громадської безпеки, предметами яких є зброя, бойові припаси, вибухові речовини то абсолютна більшість з них чоловіки. Більшу частку злочинів, пов'язаних з незаконним обігом предметів озброєння в межах злочинів проти громадської безпеки, вчиняють особи у віковій групі від 30 до 50 років.

Основна маса засуджених є громадяни України, з них невеликий відсоток мають навички володіння зброєю та середню професійно-технічну освіту, працездатні, але на момент вчинення злочинних діянь не працювали і не навчались.

Аналіз даних щодо злочинності, що його було проведено в рамках наукової розвідки дозволяє зробити важливий висновок, що основні фактори злочинів проти громадської безпеки, предметами яких є зброя, бойові припаси та вибухові речовини не мають суттєвих відмінностей від загальних факторів злочинності у цілому. Утім, мають свої специфічні особливості притаманні даному виду злочинності, а саме: недоліки в області контролю та обліку матеріальних цінностей, низький рівень матеріально-технічного забезпечення

ОВС, недоліки в організації контролю, охорони зброї, бойових припасів, вибухових речовин, відсутність взаємодії між правоохоронними органами у протидії злочинності у цій сфері тощо. А також фактори суспільно-психологічного характеру, головним чином бажання громадян зрівнятися у правах, забезпечивши своє право на самозахист, захист своєї власності тощо.

РОЗДІЛ 3

ПОПЕРЕДЖЕННЯ ОРГАНАМИ ВНУТРІШНІХ СПРАВ ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ ГРОМАДСЬКОЇ БЕЗПЕКИ, ПРЕДМЕТАМИ ЯКИХ Є ЗБРОЯ, БОЙОВІ ПРИПАСИ ТА ВИБУХОВІ РЕЧОВИНИ

3.1. Загальнотеоретичні підходи попередження злочинів проти громадської безпеки, предметами яких є зброя, бойові припаси та вибухові речовини

Проблема з'ясування природи та механізму суспільних процесів, включно і злочинності, постала перед людством, ще за часів античних філософів. Аристотель сформулював фундаментальний принцип профілактики негативних соціальних процесів: „Якщо нам відомі причини, що призводять до загибелі держаних устроїв, то ми тим самим знаємо причини, що обумовлюють їх збереження: супротивні міри призводять супротивні дії” [6, с.544].

„Соціально-профілактичний підхід, що заснований на уявленні про існуючі об'єктивні причини правопорушень має давню традицію. У давньоіндійській літературі головним засобом попередження правопорушень розглядається страх перед покаранням. За законом Ману саме через острах перед покаранням всі живі істоти служать користі і не ухиляються від виконання обов'язків. При цьому існувала на думку індусів, подвійна система забезпечення виконання обов'язку. З одного боку, це етична норма, що забезпечується вищими божественними силами (Карма), з другого – політичні засоби примусу (данда).

Якщо у Давній Індії головним засобом боротьби із правопорушеннями розглядалося покарання, то давньокитайські мислителі важливу роль відводять вихованню... Конфуціанець Сюнь-Цзи стверджував, що якщо не виховувати людей, а карати, то покарань буде багато, а порок не буде викоренений; якщо тільки виховувати, але не карати, порочні залишаться непокараними” [179, с.11].

З розвитком людства діяльність у сфері охорони правопорядку, зазнала значних змін. Світовий та вітчизняний досвід вказують, що найбільш

перспективним заходом у боротьбі із правопорушеннями є їх попередження. Найважливішим є те, що в багатьох країнах світу, даним заходам надається пріоритетне значення, що в свою чергу передбачає не покарання, а насамперед удосконалення умов життєдіяльності людей та їх виховання. Суспільство значно більше зацікавлене у недопущенні правопорушень, відповідно і небажаних шкідливих наслідків, ніж у покаранні винних.

Попередження правопорушень повністю відповідає поняттю соціальної справедливості. Соціальна цінність попередження полягає у тому, що воно є практично-прикладним дієвим шляхом протидії злочинності, оскільки забезпечує виявлення, викорінення та нейтралізацію її першоджерел. Попереджувальна діяльність надзвичайно різноманітна багатогранна, це відображається передусім у спеціальній термінології. Крім категорії „попередження злочинів” використовують також „протидія”, „профілактика”, „запобігання”, „припинення” тощо.

У тлумачних словниках **„попередження”** визначається, як, насамперед, зроблене повідомлення про що-небудь [20, с.868], застерігати кого-небудь від чогось, запобігати здійсненню або виникненню чого-небудь, переважно небажаного [222, с.638; 21, с.492]. Термін **„профілактика”** тлумачиться як заходи, що запобігають виникненню та поширенню хвороб, сприяють охороні здоров'я населення; сукупність заходів, які запобігають передчасним поломкам та спрацюванню машин, механізмів [20, с.995; 222, с.665; 21, с.511; 202, с.352]. У свою чергу **„запобігати”** означає не допускати заздалегідь відвертати що-небудь неприємне, небажане [20, с.320; 222, с.352-353; 21, с.211], **„припиняти”** – зупиняти рух кого, чого-небудь переважно на якийсь час; переставати рухатись, зупинятись; зупиняти потік чого-небудь; переривати яку-небудь дію, процес, стан і т. ін., що триває [20, с. 943; 222, с.656]; не давати продовжувати, зупиняти хід, розвиток чогось; стримувати на місці, зупиняти, спиняти [77, с.431]; переставати відбуватись [21, с. 504].

На даний час правова наука не виробила єдиного підходу до визначення вказаних понять.

Попередження правопорушень за юридичної енциклопедією означає систему „загальних і спеціальних заходів, що застосовуються органами державної влади, громадськими організаціями, правоохоронними органами з метою нейтралізації, ослаблення чи усунення факторів, що спричиняють злочини та інші правопорушення, чинення впливу на потенційних правопорушників, з тим щоб утримати їх від вчинення протиправних дій” [169, с.347]. В цей же час *профілактика правопорушень* означає „комплексне застосування компетентними суб’єктами загальних і спеціальних заходів, спрямованих на недопущення правопорушень та їх запобігання, ліквідацію причин та умов, що їх викликають” (курсив – авт.) [169, с.411].

„Попередження злочинності – складне, збірне, базове поняття, у якому відображена теорія і практика специфічної державно-управлінської діяльності, спрямованої на вдосконалення суспільних відносин і скорочення злочинних проявів шляхом усунення причин та умов, що сприяють їх вчиненню. Складовими цієї діяльності із самостійними напрямками і змістом роботи є профілактика, запобігання, припинення” [60, с.156].

Саме поняття попередження злочинності склалося в основному на базі теорії кримінології і практики протидії злочинності.

Саме термін „протидія” здобув поширення на сучасному етапі розвитку кримінологічної думки. Очевидно широка уживаність його пояснюється застарілістю іншого терміну – „боротьба”, який тлумачиться як сутичка, бійка, в якій кожний з учасників намагається подужати супротивника, бій, двобій, єдиноборство тощо, або як діяльність, що має на меті подолати або знищити кого-, що-небудь [151, с.175-176].

Очевидно, що „боротьба із злочинністю” передбачає повну перемогу над злочинністю як явищем, а тому, даний термін був актуальним та широкоживаним у радянські часи, коли першочерговою метою держави було повне викорінення злочинності як такого явища, що не притаманне радянському соціалістичному суспільству. З іншого боку термін „боротьба” тлумачиться як діяльність, скерована на створення, досягнення чого-небудь

[151, с.175-176]. Очевидно саме в цьому значенні словосполучення „боротьба із злочинністю” вживається у численній низці законодавчих та нормативних актах сьогодення. При цьому необхідно зазначити, що і „протидія” і „боротьба” принципової різниці між собою не мають і можуть вживатися як слова синоніми. Протидія – це дія, яка протиставляється іншій дії, спрямована проти неї. [77, с.451] Іншими словами протидія полягає у боротьбі з наступальною силою, що в свою чергу означає активність дії сили, що відбиває.

Так, до числа найбільш поширених підходів щодо протидії злочинності С.М. Іншаков відносить: попередження злочинності, профілактику злочинності, боротьбу із злочинністю, доктрину контролю злочинності та концепцію нищівного впливу на злочинність [57, с.78-79].

Викладене обумовило наступне вирішення досліджуваної проблематики через визнання загальним (родовим) поняттям – термін „протидія” злочинності (політика протидії злочинності), що охоплює такі сфери та напрямки діяльності як:

- удосконалення кримінально-правової політики, у тому числі реалізація механізму кримінальної відповідальності;

- удосконалення, систематизація кримінологічної політики, у тому числі виявлення факторів злочинності, розробка заходів щодо попередження злочинності, розвиток віктимологічної профілактики;

- розкриття, розслідування злочинів, у тому числі концептуальні розробки та впровадження тактик розкриття окремих видів злочинів;

- формування та удосконалення кримінально-виконавчої політики, у тому числі реалізація мети кримінального покарання (як елемента кримінально-виконавчої політики) виправлення засудженого та відновлення соціальної справедливості.

Враховуючи різноманіття думок щодо змісту попередження злочинності, що були висловлені у різні часи ученими-кримінологами видається за доцільне розглянути найпоширеніші з них.

Так, А.Г. Лекарь запропонував у попередженні злочинів розрізняти наступні основні частини:

профілактику злочинів – діяльність державних органів (органів внутрішніх справ зокрема) й громадських організацій щодо виявлення та усунення причин, що породжують злочини, та умов, що сприяють їх вчиненню;

запобігання злочинів – встановлення осіб, що виявляють наміри вчинити злочин, та прийняття щодо них заходів (переважно виховних) з метою не допустити реалізації цих намірів у злочинні діяння;

припинення злочинів – виявлення осіб, що готуються до вчинення злочинів та прийняття щодо них заходів (переважно оперативно-розшукових) з метою недопущення переростання підготовчих дій у замах, а замах – у закінчений злочин (курсив авт.) [117, с.4].

Ежи Бафія запропонував наступне формулювання попередження злочинності: „попередження злочинності – це вчення про засоби, які на основі даних про злочинність слід застосовувати, щоб обмежити злочинність” [43, с.116].

Г.А. Аванесов детально проаналізував питання змістовного значення вищезазначених термінів і дійшов висновків, що всі вказані терміни не виключають один одного, між ними більше спільного ніж відмінностей, по суті – це суміжні поняття [2, с.334]. „Система попередження злочинності охоплює найрізноманітніші види попереджувальної діяльності. Одним з таких видів є профілактика правопорушень” [2, с.339]. Попередження злочинів на індивідуальному рівні охоплює профілактику, запобігання, припинення. Незважаючи на швидкоплинність, злочин ніколи не буває одноразовим актом, а складається із системи вчинків та дій винного, а також цілей, мотивів, намірів. Більш раннім етапом попереджувальної діяльності є профілактика. Коли вона виявляється недостатньо ефективною, виникає необхідність у запобігання (коли виникає умисел вчинити злочин) та припиненні (зупиненні чогось, що вже розпочалося) злочинів [2, с. 340-341].

В.В. Голіна дійшов наступного висновку: кримінологічна *профілактика* злочинів – це самостійна частина спеціального попередження, напрямок боротьби із злочинністю, який містить різноманітні за характером, змістом, часом, сфері застосування, цілі та методам міри, що здійснюються державними органами, громадськими організаціями, трудовими колективами, громадянами щодо виявлення, обмеження й усунення криміногенних явищ і процесів, безпосередньо пов'язаних із вчиненням злочинів [31, с.35]. *Запобігання* злочинів – це активна діяльність державних органів, громадських організацій, окремих громадян, розрахована як на окремі групи, так і на конкретні особистості, які виношують злочинні наміри, виявляють злочинний умисел та замислюють вчинення злочинів, позитивно сприймають злочинний образ життя, з метою дискредитації злочинної поведінки, розвінчання злочинного способу життя, відмови від злочинної мотивації та умислу чи від продовження злочинної діяльності [31, с.52]. Оскільки „розвиток злочинної поведінки після виявлення умислу до моменту його повної реалізації відноситься до попередньої злочинної діяльності, що охоплює готування та замах на злочин”, автор виокремлює як напрямок спеціально-кримінологічного попередження злочинів – *припинення* злочинів, що означає суто професійну оперативно-розшукову діяльність спеціалізованих підрозділів державних органів, організацій, громадян [31, с.59]. У цьому контексті В.В. Голіна відзначає, що органам внутрішніх справ відводиться важлива роль щодо укріплення законності та правопорядку, профілактики, запобіганні та припиненні злочинів (курсив – авт.) [31, с.30].

В.А. Якушин вважає, що попередження та профілактика не можна розглядати як тотожні, оскільки попередження правопорушень включає в себе не тільки профілактику, а й такі види як запобігання, припинення. Профілактика є вплив на причини і умови лише можливих правопорушень. А запобігання відрізняється від припинення у першу чергу моментом впливу на правопорушника, тобто вплив на людину у період формування та встановлення його намірів вчинити правопорушення, до того як розпочнуться будь-які дії з

його боку. Припинення – це діяльність у період вже розпочатої протиправної діяльності. Крім того, різняться ці види ще й за колом суб'єктів, що їх здійснюють [179, с.20-21].

М.Н. Голоднюк та В.І. Зубкова критично зауважили, що ряд авторів намагаються розмежувати терміни „попередження”, „профілактика”, „превенції”, пов'язуючи їх з різноманітними рівнями, напрямками і видами діяльності, що розглядається. Подібне розмежування видається штучним таким, що протирічить смислового значенню вказаних термінів, а тому вказані терміни доцільно застосовувати як взаємозамінні. Хоча, більш вузьке значення має термін „припинення”, який означає діяльність, спрямовану на нейтралізацію вже початого злочину на стадії приготування, замаху чи виконання складу злочину, а тому він не може уживатися в одному ряду із вказаною термінологією [32, с.5].

Розглядаючи правозастосовну діяльність, зв'язану з кримінологічною сферою боротьби із злочинністю, тобто діяльністю, спрямованою на виявлення, усунення чи нейтралізацію причин та умов злочинів, а також наявною реальністю вчинення злочину, В.Г. Лихолоб справедливо зазначає три її функції (основні) в сфері кримінологічного попередження:

- а) профілактичну (загальнодержавний вплив на всіх членів суспільства);
- б) запобігання злочинів;
- в) припинення злочину.

Вказані функції спрямовані на реальне втілення конкретних соціальних норм, що регламентують реалізацію спеціально-кримінологічних заходів попередження злочинів і усунення причин, які їх породжують” [124, с.26-27].

Зелінський А.Ф. визначає **попередження злочинності**, як систему заходів, що їх впроваджує суспільство для того, щоб утримати ріст злочинності та знизити її рівень усуненням її причин та умов, а також шляхом запобігання та припинення конкретних злочинів [51, с.140].

О.М. Джужа та Ю.Ф. Іванов профілактику злочинності в Україні розуміють як систему державних та громадських заходів, спрямованих на

виявлення, усунення і нейтралізацію причин та умов злочинності. При цьому зазначають, що поряд з терміном „профілактика злочинності” використовуються терміни „запобігання злочинності”, „попередження злочинності” та деякі інші [138, с.184].

На противагу вищезазначеним поглядам В.М. Куц схиляється до думки, що більш вдалою як об'єднувальною є категорія запобігання злочину, яка "є об'єднавчою для понять профілактика, попередження і припинення злочину", саме у такій послідовності, враховуючи ступінь наближення злочину до його безпосереднього вчинення. При цьому запобігання вчиненню злочинів, на думку науковця, є складовою протидії злочинності, а не самостійним по відношенню до протидії явищем [114, с. 13].

Етимологічні слова-терміни „попередження” і „профілактика” близькі за сутністю. Слово „попередити” означає, що за допомогою прийнятих заходів чомусь перешкоджають розвинути, здійснитись. Отже, поняття попередження правопорушень, взятому у вузькому значенні, розуміють як заходи профілактики правопорушень, що здійснюються у процесі призначення покарання і його виконання [102, с.118-119].

Аналіз вищевикладеного дає підстави вважати, що **попередження злочинності** – це один із напрямків протидії злочинності, діяльність уповноважених органів, яка спрямована на зменшення, нейтралізацію та ліквідацію факторів злочинності, що проявляється у трьох формах: профілактика, запобігання, припинення.

Отже, **кримінологічна профілактика злочинів** – це один із напрямків протидії злочинності, самостійний вид попереджувальної діяльності, який включає в себе різноманітні за характером, змістом, часом, сферою застосування, методами заходи, що здійснюються державними органами, громадськими організаціями щодо недопущення виникнення та розвитку криміногенних факторів (явищ, процесів), безпосередньо пов'язаних із вчинення злочинів.

Кримінологічна профілактика буде здійснюватись навіть тоді, коли необхідність в інших різновидах спеціального попередження набагато зменшиться. Профілактика злочинів – постійна попереджувальна функція держави.

Крім того, слід зазначити, що залежно від етапів попереджувальної діяльності профілактика носить найбільш загальний характер, оскільки здійснюється щодо всієї злочинності, видів (груп) злочинів та конкретних злочинів. В свою чергу запобігання – лише щодо видів (груп) злочинів та конкретних злочинів. А припинення злочинів має вузьке спрямування, оскільки заходи в межах цієї частини попереджувальної діяльності можливі лише щодо конкретних злочинів, окремих суспільно небезпечних діянь, що вже розпочались.

Профілактика можлива у тих випадках, коли ще не виникли криміногенні детермінанти, або виникли, але не об'єдналися і не почали діяти. Якщо це стосується конкретних злочинів, то профілактика можлива на етапах не сформованого конкретного умислу чи на етапах сформованого наміру щодо здійснення злочинної діяльності [55, с.11].

Отже, видається наголосити на тому, що розуміння попереджувальної діяльності та диференційоване уживання термів крізь призму трьох стадій вчинення злочину: готування до злочину, замах на нього, закінчений злочин. Саме ці стадії відповідають діям, що охоплюються поняттями „запобігання” та „припинення”. Тому особливо важливим щодо цього є виявлення злочинного умислу та в його межах орієнтуючого мотиву як протиправного способу задоволення усвідомленої потреби.

У межах цього кримінологічна профілактика спрямована на недопущення формування в особистості намірів задоволення своїх потреб протиправним злочинним шляхом. Коли ж ці наміри сформувалися, і виникла вірогідність початку злочинної діяльності, що у кінцевому результаті призведе до злочинного результату виникає необхідність у запобіжних заходах, метою яких

є відмова особистості від протиправних намірів, зміна спрямування, переорієнтування її на суспільно корисне буття.

Запобігання злочинів – це один з напрямків протидії злочинності, частина спеціально-попереджувальної діяльності, що здійснюється державними органами, громадськими організаціями, з метою виявлення детермінуючих факторів окремих видів злочинів, конкретних злочинів, фактів та обставин, що сприяють вчиненню злочинів, а також правопорушників з негативним спрямуванням, з наявними намірами вчинити злочин чи дії, які можуть перерости у злочинні, вжиття щодо таких осіб оперативно-розшукових заходів щодо недопущення реалізації їх намірів, нейтралізації криміногенної ситуації та попередньої злочинної діяльності (готування чи замах на злочин).

У свою чергу припинення злочинів можливе за умов, коли в особистості сформувався злочинний умисел, тобто коли вона на основі внутрішніх установок, ціннісних орієнтацій, взаємозв'язку із факторами конкретної життєвої ситуації зорієнтувалася між різними варіантами поведінки, обравши як найбільш ефективний – протиправний неправомірний шлях – здійснюючи тим самим попередню злочинну діяльність.

Отже, **припинення** злочинів – це один із напрямків протидії злочинності, частина спеціально-попереджувальної діяльності оперативних апаратів правоохоронних органів, метою якої є виявлення осіб, що вчиняють злочинні діяння, детермінуючих факторів конкретних злочинів, а також виявлення засобів та знарядь, що заздалегідь створені для вчинення злочинів, недопущення доведення суспільно небезпечного діяння до кінця, зменшення шкоди суспільно небезпечного діяння, що було розпочате.

Усім злочинам притаманні деякі загальні риси – усі вони суспільно-небезпечні, заборонені законом, кримінально карані, вчиняються осудними особами, що досягли встановленого віку тощо, а тому у кримінально-правовій та кримінологічній літературі розглядається злочин взагалі. Утім, окремі категорії злочинів суттєво різняться між собою за: ступенем суспільної небезпеки, об'єктом посягання, психічним ставленням суб'єкта до діяння тощо.

Ось чому, заходи, що спрямовані на попередження злочинності в цілому, повинні постійно доповнюватися заходами, орієнтованими на виявлення, утримання та усунення криміногенних факторів, притаманних окремим видам злочинності, групам злочинів.

Інструментарієм попередження злочинності є превентивні заходи різної формації. За змістом – соціально-політичні, економічні, ідеологічні, культурно-виховні, організаційно-управлінські тощо. За масштабом – загальнодержавні, місцеві, такі що здійснюються у межах області, району, конкретного об'єкту.

Висловлена думка, що під попередженням злочинності слід розуміти багаторівневу систему заходів, спрямовану на захист людей, суспільства і держави від злочинів [55, с.8].

У радянській кримінології розрізняли два рівні попередження злочинності – загальносоціальний та спеціально-кримінологічний. У сучасних умовах кримінологічної думки виокремлюють три рівні попередження злочинності: загальносоціальний, спеціально-кримінологічний та індивідуальний.

Отже, під **загальносоціальним попередженням** треба розуміти сукупність економічних, політичних, ідеологічних, організаційно-управлінських, правових, технічних заходів, зазвичай довготривалого характеру, що забезпечує в подальшому розвиток і вдосконалення суспільної системи. Зазначені заходи здійснюються в державі не з метою безпосереднього попередження злочинів, а спрямовані на вирішення економічних та соціальних завдань, що є підґрунтям для виключення негативних явищ і процесів зі всіх сфер суспільного життя. Загальносоціальний рівень попередження впливає на злочинність в цілому засобами профілактичного характеру.

Звертає на себе увагу та деталь, що загальносоціальне попередження злочинів базується на положенні, що не можна ліквідувати другорядні явища, не виключив головні негативні явища, з якими вони тісно переплітається.

Отже, до **об'єктів** профілактики на загальносоціальному рівні слід віднести детермінуючі комплекси факторів злочинності, зокрема: економічні,

політичні, ідеологічні, соціально-психологічні, правові, організаційно-управлінські, організаційно-технічні.

Суб'єкти профілактичного впливу на загальносоціальному рівні це: державні органи (їх система), державно-громадські органи, громадські організації, трудові та інші громадські колективи.

Важливим критерієм превентивної діяльності є відповідність змісту заходів, що уживаються, змісту комплексів факторів певного виду злочинів. Одним із основних векторів протидії злочинності є вірне поєднання систем загальносоціальної, індивідуальної профілактики із засобами спеціально-кримінологічного, у тому числі кримінально-правового попередження злочинності. Оскільки органи, що розробляють спеціальні превентивні заходи на підставі аналізу криміногенної ситуації зобов'язані звертати увагу на необхідність врахування тенденцій певної ситуації у змісті широкомасштабних заходів загальносоціального рівня.

В.В. Лунєєв зазначає, що у зв'язку з кримінологічними обставинами, що складаються, людство наприкінці ХХ ст. виявилось затиснутим у кримінальному капкані, вибратись з якого без критичного перегляду колишній утопій, традиційних стратегій боротьби зі злочинністю не вдається [128, с. 48].

Ч. Сакабі відзначає: „Ми маємо справу із злочинністю ХХІ століття і законами ХІХ століття” [62, с.118]. А тому виникла потреба зміни умов боротьби із злочинністю, наявних засобів і методів організаційної, правової, технічної, тактичної протидії.

Одним з критеріїв ефективності протидії злочинам проти громадської безпеки, предметами яких є зброя, бойові припаси та вибухові речовини є забезпечення довгострокової стратегії та єдиної державної політики з цього питання, які на даний час відсутні. Як вже зазначалося, одним із факторів цього є затяжна політична „криза” у державі, в умовах якої першочерговим завданням правлячої верхівки є безперервний перерозподіл влади, а не консолідована робота заради добробуту громадян, тобто покращення економічного,

культурного, демографічного становища у державі, протидія злочинності, забезпечення громадської безпеки зокрема.

Поки правляча еліта не на словах, а у діях не усвідомить, що боротьбу із злочинністю слід почати з самого себе, тяжко розраховувати на які-небудь успіхи кримінологічного та кримінально-правового контролю [129, с.478].

На думку Ю.Д. Блувштейна оптимальною та ефективною слід рахувати таку організацію роботи будь-якої системи, коли виконуються наступні основні принципи: сумісність елементів, актуалізація функцій, зосередження функцій та усунення дисфункцій, а також диференціація функцій [13, с.62].

Не викликає сумніву, що ефективність впливу на злочинність та на рівень злочинів проти громадської безпеки, предметами яких є зброя, бойові припаси та вибухові речовини зокрема, під час здійснення превентивних заходів забезпечить додержання таких принципів як: 1) задіяння усіх членів суспільства; 2) законності; 3) науковості; 4) системності, безперервності; 5) оперативності; 6) утримання ініціативи.

Загальносоціальна профілактика охоплює масштабні, такі що мають довгостроковий характер види соціальної практики. Серед профілактичних заходів загальносоціальної профілактики слід зазначити наступні:

1. Покращення соціально-економічної ситуації у суспільстві, загальне оздоровлення у державі:

- зміцнення державної влади та правоохоронної системи;
- у сфері економіки це буде розвиток виробництва, зміцнення національної валюти, фінансової системи, зниження інфляції.
- у соціальній сфері – заходи антикриміногенного значення спрямовані на усунення різкого соціального розшарування суспільства, зменшення безробіття шляхом збереження робочих місць та створення нових, (оскільки як свідчить статистика серед осіб, які вчинили злочини даної групи високий відсоток працездатних громадян, що не працювали та не вчилися (додаток Д), одночасно із збільшенням робочих місць необхідно застосувати заходи щодо збільшення заробітної плати та своєчасній її виплаті (оскільки затримка платежів по всіх

галузях економічної та зокрема бюджетної сфери зазвичай є детермінуючим фактором заволодіння вогнестрільною зброєю, бойовими припасами, вибуховими речовинами шляхом зловживання службовим становищем, порушення правил поводження з вибуховими речовинами).

Найважливішим та найефективнішим заходом протидії злочинності у сучасних умовах 63 % опитаних громадян вважають зменшення безробіття, 55 % – стабілізація політичного режиму, 54 % – усунення різкого розшарування населення, 51 % – розвиток виробництва, фінансово системи, зниження рівня інфляції (Додаток И, табл. 27).

2. Створення соціально-культурних умов для нормального розвитку громадян, проведення дозвілля, відпочинку молоді:

- створення умов для позитивної реалізації особистих можливостей, потреб, що сприяють зростанню культурного, освітнього рівня, можливостей широкого вибору в обранні та отриманні професії,

- зміцнення сімейних підвалин;

- створення оптимальних умов щодо організації і проведення дозвілля, що сприятиме зниженню криміногенності особливо у молодіжному середовищі, наприклад, облаштування тирів, інших спортивних споруд, де підлітки могли б виявити енергію та задовольнити свою цікавість, (чим виключити в молоді спонуку порушувати встановлені заборони).

На питання "Як Ви вважаєте, держава створила соціально-культурні умови для нормального розвитку громадян, проведення дозвілля, відпочинку?" 85 % опитаних відповіли "Ні" (Додаток И, табл. 27).

Враховуючи високу розвиненість цифрових технологій, телебачення, мережі Інтернет, видається доцільним у сучасних умовах, профілактику злочинності провадити шляхом акцентування на технічних досягненнях суспільства.

Зокрема, доцільним видається активне використання можливостей засобів масової інформації особливо телебачення, адже 75 % опитаних громадян серед трьох джерел, якими вони найчастіше користуються, на основі

яких в них складаються уявлення про право та правосуддя вказали передачі телебачення (Додаток И, табл. 27).

Слід відзначити кількість реклами, зміст якої носить виключно комерційний характер, тут мова навіть не йде про рекламу сигарет та алкоголю, де зовсім недоречним та по суті не логічним є, наприклад, реклама пива під час трансляції футбольних матчів, а горілки – під час боксерських поєдинків. Мова йде про відсутність соціальної реклами стимулюючого характеру, яка б була спрямована на привернення уваги населення до, наприклад, віктимологічних аспектів попередження злочинів, як знизити ризик стати жертвою злочину, оскільки в юридичній літературі зазначається, що „віктимологічна профілактика, об’єктом впливу якої є конкретні особи, розглядається як складова частина цілісного процесу – кримінологічної профілактики і також, як і остання, може бути поділена на загальну та індивідуальну... Індивідуальна віктимологічна профілактика полягає у виявленні осіб із збільшеною віктимністю і проведення з ними захисних виховних заходів, спрямованих на зниження ризику стати жертвою злочину” [32, с.106].

Крім того, правове виховання за допомогою засобів масової інформації повинне бути більш тісно пов’язане із повсякденним життям громадян, з тими проблемами які найбільш близькі та хвилюючі. Виходячи із кримінологічного аспекту правового виховання, то головним чином увагу слід приділити ознайомленню не з конкретними нормами права (хоча це теж дуже необхідно), а з практикою їх застосування.

Соціальна реклама – інформація будь-якого виду, розповсюджена у будь-якій формі, яка спрямована на досягнення суспільно корисних цілей, популяризацію загальнолюдських цінностей і розповсюдження якої не має на меті отримання прибутку. Рекламодавцем такої реклами може бути будь-яка особа. На осіб, які безоплатно виробляють і розповсюджують соціальну рекламу, та на осіб, які передають свої майно і кошти іншим особам для виробництва і розповсюдження соціальної реклами, поширюються пільги... ЗМІ – розповсюджувачі реклами, діяльність яких повністю або частково

фінансується з державного або місцевих бюджетів, зобов'язані розміщувати соціальну рекламу органів державної влади та органів місцевого самоврядування, громадських організацій безкоштовно в обсязі не менше 5 відсотків ефірного часу, друкованої площі, відведених для реклами. В свою чергу ЗМІ – розповсюджувачі реклами, що повністю або частково фінансуються з державного або місцевих бюджетів, зобов'язані надавати пільги при розміщенні соціальної реклами, замовником якої є заклади освіти, культури, охорони здоров'я, які утримуються за рахунок державного або місцевих бюджетів, а також благодійні організації. Податок з реклами під час оплати послуг за розміщення соціальної реклами встановлюється згідно з Декретом Кабінету Міністрів „Про місцеві податки і збори”, в ст.11 якого зазначається, що податок з реклами не сплачується під час оплати послуг за встановлення та розміщення соціальної реклами [170]. Щодо реклами зброї, то у ст.23 Закону України „Про рекламу” зазначено, що вона може здійснюватися тільки у відповідних спеціалізованих виданнях щодо зброї, або безпосередньо у приміщеннях торгівельних закладів (підприємств), які реалізують зброю, або на відповідних виставках (заходах) [171].

На теренах СНГ соціальна реклама стає популярною та досить ефективною у попередженні злочинів. Так наприклад, телебачення Білорусії транслювало короткий відео ролик з метою привернення батьківської уваги до проблеми наркотизму серед підлітків. Після перегляду даного ролику свідомі батьки „озброєні” змістовною інформацією мають змогу вчасно вжити профілактичних заходів в межах сім'ї.

В свою чергу російське телебачення транслює заставки-нагадування типу „подзвоніть батькам!” або ж „де зараз ваші діти?”, що в свою чергу є ефективним стимулюючим засобом контролюючого характеру, який у конкретній ситуації (можливо і криміногенній) зможе вчасно попередити негативні наслідки.

А крім того, соціальна реклама сприятиме зменшенню рівня фонових явищ злочинності у суспільстві, таких як алкоголізм, наркоманія, проституція.

Адже недарма деякі автори тісно пов'язують незаконний обіг зброї із незаконним обігом наркотиків: „Взаємозв'язок торгівлі наркотиками з незаконним обігом зброї, застосування та використання наркодільками та наркоманами зброї – це реальності, які ще не достатньо усвідомлюються, недооцінюються...” [15, с.151].

Якщо узагальнити вищезазначену практику та спроектувати на досліджувані злочини проти громадської безпеки, предметами яких є зброя, бойові припаси та вибухові речовини, то на загальносоціальному рівні, у межах профілактичної діяльності, доречною видається пропозиція розробки та впровадження соціальної реклами, а саме роликів-нагадувань інформативного характеру щодо правил зберігання зброї, основних правил поводження з предметами озброєння, що в свою чергу буде актуальним не тільки для потенційних власників зброї, а й осіб, які тільки планують стати власниками зброї.

При цьому слід наголосити, що профілактичний захід за для забезпечення його ефективності дієвості, повинен здійснюватись на постійній систематичній безперервній основі, бути актуальним, зокрема щодо криміногенної ситуації на теренах держави у конкретних часових межах.

Окрім цього, засоби масової інформації повинні більшою мірою приділяти уваги засадам законослухняності, зменшити потік інформації насильницького змісту (наприклад заборонити трансляцію проявів жорстокості та кровопролиття у денний період з 06.00 до 22.00), на противагу інформації пізнавального виховного характеру, тим самим сприяти моральному оновленню, відпрацюванню стійких, таких що стримують насилля установок. Хоча в даному напрямку з боку державних органів зроблені певні кроки, зокрема прийнято Закон України „Про захист суспільної моралі” від 20 листопада 2003р. (№11296-IV), який визначив на правовому рівні основи захисту суспільства від розповсюдження продукції тіньового змісту, яка негативно впливає на суспільну мораль, на то місць можна пересвідчитись, що на сьогодні ці положення фактично не діють.

Враховуючи особливості історичної віхи постає питання „як шукати засіб втримати дорогоцінні риси національного характеру, моральних устоїв і тим самим контролювати злочинність...”[61, с.60]. Воно повинне стати одним із фундаментальних у розробці концептуальних підходів щодо попередження злочинності та злочинів проти громадської безпеки, предметами яких є зброя, бойові припаси та вибухові речовини зокрема.

Слід зазначити, що дане питання не новітнє, адже ще дореволюційний вчений Є. Тарновський писав: „Сучасна цивілізація, підвищуючи в загалі матеріальний добробут народів, має, однак, і свої тіньові сторони, які не вигідно відображаються на суспільній моральності. Надмірний розвиток індивідуалізму, в умовах посиленого прагнення до збагачення і нічим не приборкана жага насолод, які досяжні суспільству лише у грубій і шкідливій формі, – все це не може не впливати на занепад морального почуття... Прикладом можуть бути Франція і Німеччина, де народний добробут за останній час... зріс не менш ніж в Англії, а злочинність зроста...” [61, с.60].

Щодо вищевказаного слід зазначити, що у певній мірі вже ведеться робота, так наприклад, постановою КМУ від 23 травня 2007 р. Затверджено Державну програму збереження, відродження і розвитку народних промислів на період до 2010 року, в якій зазначено: „народні промисли є однією з найдавніших традиційних галузей народного мистецтва... економічна криза на початку 90-х років значно уповільнила розвиток художніх промислів... значне погіршення стану галузі народних художніх промислів відбулося після приватизації підприємств, які входили до Укрхудожпрому... зруйнована матеріально-технічна база підприємств народних художніх промислів. Це призвело до припинення підготовки фахівців у 117 початкових спеціалізованих навчальних закладах, майже повного знищення шкіл майстерності... набирає сили негативна тенденція витіснення автентичних творів народного мистецтва стилізованими, низькопробними виробами, далекими від народної традиції, що спричиняє загрозу зникнення галузі народних художніх промислів”. У ході виконання запланованої Програми вбачається „зберегти, відродити та

забезпечити подальший розвиток традиційних народних промислів, що сприятиме підвищенню рівня духовності суспільства... відновить систему професійно-технічної освіти у галузі народних художніх промислів, що ставне важливим фактором естетичного виховання та навчання дітей і молоді” тощо. [161, с. 47-59]

До цього ж слід додати, що 26 % опитаних громадян до найефективних заходів протидії злочинності віднесли правове виховання населення, а 21 % – розвиток моральних устоїв, підняття рівня духовності населення (Додаток И, табл. 27).

Загальносоціальні заходи, як зазначає В.Г. Лихолоб, доповнюються спеціальними засобами запобігання злочинності, які у своїй більшості також пов’язані з поліпшення статусу особи і спрямовані на усунення чи нейтралізацію конкретних криміногенних факторів, виправлення і перевиховання осіб, що можуть вчинити або вже вчинили правопорушення. Спеціальне запобігання злочинам здійснюється спеціальними органами та організаціями, які ведуть боротьбу із злочинністю, а запобіжний вплив у цьому випадку спрямований головним чином на окремі соціальні групи (за місцем проживання, праці, навчання тощо), які привертають до себе увагу органів та організацій, що здійснюють боротьбу із злочинністю” [124, с.126-127].

Спеціально-кримінологічний рівень попередження злочинності охоплює такі види попередження як профілактику та запобігання видів злочинності (злочинності опосередковано), які здійснюються суб’єктами, для яких попередження злочинності є їх основною функцією. Це комплекс, що містить спеціально розроблені заходи, які в свою чергу значно поступаються за масштабом та об’ємом загальносоціальним, хоча стосуються всіх сфер життєдіяльності суспільства, суспільні відносини, свідомість людей, негативні соціальні явища [55, с.13].

Суб’єктами спеціально-кримінологічного попередження виступають правоохоронні органи, спеціалізовані громадські організації, державно-громадські правоохоронні органи.

Як вже було наголошено, найбільш перспективною формою протидії злочинності є її попередження у різних формах та рівнях. Очевидно, що не може бути щось більш наступальним з боку держави у боротьбі із злочинністю, ніж недопущення злочинів взагалі чи припинення їх на стадії замаху. Саме це і складає зміст кримінологічної політики, яка має на меті виявлення детермінуючих факторних комплексів, а також безпосередній вплив на правопорушника, який виражається не стільки у примусових заходах, скільки у заходах виховного контролюючого характеру.

Брутон Холист вважає, що виходячи із засад, мети та методів профілактичної діяльності слід розрізняти у ній кілька галузей, а саме: криміналістичну профілактику, кримінологічну профілактику, карну політику та пенітенціарну профілактику. Де під *криміналістичною профілактикою* розуміється сукупність методів та засобів, спрямованих на ускладнення чи унеможливлення вчинення злочинів, за допомогою елементів об'єктивного характеру, які полягають в основному у фізичній протидії наміру вчинити злочинне діяння. *Карна політика* має на меті забезпечити такий стан, коли покарання враховує вид злочину, обставини його вчинення та особистість злочинця, щоб захистити суспільство і одночасно гарантувати, по мірі можливості, повернення покараного до життя у суспільстві. *Пенітенціарна профілактика* полягає у самому виконанні покарання, що має на меті виключно створення таких умов його здійснення, які б дозволили оптимальним чином вирішити завдання ресоціалізації. І врешті, *кримінологічна профілактика*, така що головним чином охоплює проблеми генезису і етіології злочинних діянь, оперуючи здебільшого методами психології та соціальної педагогіки, має на меті надати позитивне спрямування людській активності, а також впливати на негативні установки та схильності. Серед всіх розділів кримінології вона має найбільшу практичну цінність, але знаходиться, безумовно, у тісному зв'язку із вивченням причин злочинності. Оскільки феноменологічні та етіологічні дослідження дають основу для розробки мір та методів попередження злочинів (курсив – авт.) [14, с.162-164]

Кримінологічну політику І.Б. Медицький трактує як „вироблена Українською державою та здійснювану на підставі основоположних правових принципів стратегія і тактика виявлення, аналізу і оцінки причинного комплексу злочинності, розробка найбільш оптимальних напрямів по реалізації заходів, метою яких є досягнення позитивних зрушень в характеристиках злочинності, ліквідація або зниження потенціалу криміногенних факторів, що її детермінують” [134, с.110].

На даному етапі розвитку юридичної думки вищезазначені положення знайшли свій вираз у так званій кримінальній та кримінологічній політиці держави.

Кримінологічна політика в Україні у новітній період її становлення реалізувалася у напрямках, що були затверджені Указом Президента від 25 грудня 2000 року Комплексній програмі профілактики злочинності на 2001-2005 роки, а також постановою (№1767) Кабінету Міністрів України від 20 грудня 2006 року, яка затвердили Комплексну програму профілактики правопорушень на 2007-2009 роки. Зазначена програма містить заходи спрямовані на удосконалення нормативно-правової бази з питань правоохоронної діяльності та профілактики правопорушень, розроблення нових форм та методів профілактики правопорушень, посилення контролю за дотриманням законодавства під час провадження господарської діяльності, усунення причин виникнення тіньового сектору економіки, виконання інформаційно-пропагандистських та культурно-виховних програм профілактики правопорушень, удосконалення інформаційно-аналітичного та матеріально-технічного забезпечення профілактичної діяльності тощо [134, с.115].

Велику роль щодо попередження злочинності та злочинів проти громадської безпеки, предметами яких є зброя, бойові припаси та вибухові речовини зокрема, відіграє створення в межах виконавчої влади, як на загальнодержавному рівні, так і на рівні суб'єктів місцевого самоврядування, Кримінологічної служби, завданнями якої буде аналітична робота з відстеження

стану і тенденції зміни злочинності, складення кримінологічних прогнозів, стратегії попередження злочинів, розроблення конкретних заходів профілактики, запобігання, припинення окремих видів злочинів, а також проведення кримінологічних експертиз, розробка проектів нормативно-правових актів щодо профілактики злочинів та протидії злочинності.

Крім цього, ще раніше у кримінологічній літературі була висловлена думка про створення централізованої інформаційної служби із відповідним банком довідкових даних з питань профілактики злочинів та формування на основі цього банку автоматизованої інформаційно-пошукової системи „Науково-практичні рекомендації щодо попередження злочинів”, яка представлятиме собою систему носіїв інформації про заходи попередження злочинів, які були б розроблені кримінологічною наукою на основі проведених досліджень. Також доцільним було б формування підсистеми АПС щодо закордонних джерел. Формуванням банку даних повинні займатися спеціалісти-кримінологи і практичні працівники правоохоронних органів [9, с.30].

На цьому етапі необхідно усвідомити, що досягнути успіху у діяльності щодо попередження злочинів взагалі та злочинів проти громадської безпеки, предметами яких є зброя, бойові припаси та вибухові речовини зокрема, силами правоохоронних органів та кримінального законодавства можливо лише за умов, коли будуть діяти заходи загальносоціальної профілактики.

Кримінологічна політика ґрунтується на нормах кримінального, кримінально-виконавчого, кримінально-процесуального права, впливає перш за все на злочинність, застосовується правоохоронними органами, пов'язана із реалізацією кримінальної відповідальності.

Виходячи з вищенаведеного розглянемо концептуальні підходи щодо попередження злочинності профілактичного та запобіжного характеру як в цілому, так і стосовно злочинів проти громадської безпеки, предметами яких є зброя, бойові припаси та вибухові речовини, в межах кримінологічної політики

кримінально-правовій, пенітенціарній, кримінально-процесуальній, криміналістичній галузях.

Кримінально-правові заходи.

Закріплені законодавцем норми кримінального покарання мають стимулюючий превентивний та виховний вплив на поведінку людей. Необхідно зазначити, що такий вплив здійснюється вже з моменту їх видання, орієнтуючи тим самим громадян на правомірну поведінку. Окремі кримінально-правові норми сформульовані в законі таким чином, що відповідно до них можливе притягнення до відповідальності за неприйняття особистих заходів запобігання та припинення злочинів, такими є зокрема ст.135 КК України (залишення у небезпеці), ст. 136 КК України (ненадання допомоги особі, яка перебуває у небезпечному для життя стані). Видається, що головним призначенням даних норм є попередити загрозу безпеці здоров'ю життю людини.

Такими нормами, що передбачають ряд гарантій активної поведінки щодо запобігання та припинення злочинів та встановлюють обов'язки громадянина особисто втрутитись у злочинну ситуацію є зокрема, ст.36 КК України необхідна оборона, яка полягає у діях, вчинених з метою захисту охоронюваних законом прав та інтересів особи, держави, яка захищається, шляхом заподіяння тому, хто посягає, шкоди, необхідної та достатньої для негайного відвернення чи припинення посягання; ст. 38 КК України (затримання особи, що вчинила злочин); ст.39 КК України (крайня необхідність).

Стаття 45 КК України передбачає можливість звільнення особи від кримінальної відповідальності у зв'язку із дійовим каяттям за умов щирого каяття, активного сприяння розкриттю злочину і повного відшкодування завданих нею збитків чи усунення завданої шкоди.

У ч.3 ст.263 КК України, закріплено положення про звільнення від кримінальної відповідальності осіб, що вчинили зазначений злочин у разі добровільної здачі органам влади зброї, бойових припасів, вибухових речовини або вибухових пристроїв. Дане положення, як видається, дещо звужене оскільки не містить в собі передбачені ст.45 КК України всі можливі умови

звільнення від кримінальної відповідальності, що в свою чергу знижує ефективність цієї норми на практиці. Видається, що зазначена обставина не сприяє повною мірою розкриттю злочинів, а головним чином їх попередженню.

З метою розширення профілактичного потенціалу ч.3 ст.263 КК України та зменшення відсотку латентних злочинів вбачається доцільним доповнити її такими позитивними (передбаченими ст.45 КК України) постзлочинними діями, як активне сприяння розкриттю чи припиненню злочинів пов'язаних із незаконним поводженням зі зброєю, бойовими припасами, вибуховими речовинами.

В рамках цього під активним сприянням розкриттю злочину слід вважати добровільне повідомлення винним про вчинені як особисто, так і іншими особами, злочинні діяння щодо незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами, вибуховими речовинами чи епізодів даних злочинів, надання доказів у справі, повідомлення місць незаконного виготовлення чи зберігання зброї.

Отже, з огляду на вищевикладене пропонується така редакція ч.3 ст.263 КК України: **„Звільняється від кримінальної відповідальності особа, яка вчинила злочин, передбачений частинами першою або другою цієї статті, якщо вона добровільно здала органам влади зброю, бойові припаси, вибухові речовини або вибухові пристрої, або активно сприяла припиненню чи розкриттю злочинів, пов'язаних із незаконним поводженням з цими предметами, викриттю осіб, що їх вчинили, якщо в її діяннях не містяться ознаки іншого складу злочину”**.

Слід зазначити, що органи внутрішніх справ активно використовують норму вищезазначеної статті у попередженні злочинів проти громадської безпеки, предметами яких є зброя, бойові припаси, вибухові речовини. Головним таким заходом є місячник добровільної здачі зброї, ця акція здійснюється по всій території держави згідно з відповідною вказівкою Міністерства внутрішніх справ України.

Так, станом на 9 жовтня 2009 року на території Харківської області було здано 96 одиниць зброї: нарізна армійська – 1, нарізна мисливська – 4, гладкоствольної мисливської – 90, холодної – 1, 45 – одиниць спеціальних засобів, 63 – боєприпасів [17].

Звертає не себе увагу той факт, що закріпленого механізму реалізації місячника добровільної здачі зброї не має. Процедура проведення заходу полягає у тому, що по областях розсилаються службові телеграми, у яких вимагається протягом місяця часу провести на території певних областей місячник добровільної здачі зброї населенням вогнепальної зброї, боєприпасів, спецзасобів, вибухових матеріалів та засобів ініціювання.

Саме у службових телеграмах описується алгоритм дій, до якого входить наступне:

- доведення до відома населення через засоби масової інформації порядок добровільної здачі предметів озброєння;

- створення у кожному міському районному (М-РВ) відділі області робочої групи, розроблення планів проведення місячника добровільної здачі зброї;

- заведення у кожному М-РВ папки-накопичувача матеріалів пов'язаних із проведенням місячника добровільної здачі зброї; щоденне здійснення аналізу проведеної роботи;

- проведення інструктажів учасників місячника щодо застосування тактично грамотних, обачних і впевнених дій;

- орієнтування громадськості на виявлення осіб, які мають наміри незаконно придбати або виготовити зброю;

- здійснення перевірки підконтрольних об'єктів зі зброєю боєприпасами;

- проведення широкої роз'яснювальної роботи у навчальних закладах, трудових колективах, громадських об'єднаннях про діяльність ОВС щодо виконання вимог чинного законодавства з питань дозвільної системи [204].

Вартості цьому заходу додає можливість громадян, що здали вогнепальну зброю чи спецзасоби, залишити їх у своє користування. Адже, у відповідності до вимог наказу МВС України № 1395-03 р. необхідно забезпечити реєстрацію

зданих вогнепальної зброї і спецзасобів в особисте користування громадянам, які їх здали лише після проведення ретельної перевірки за обліками УІТ ГУМВСУ в областях та ДІТ МВС України, та їх своєчасну постановку на автоматизований облік УІТ. Крім того, у відповідності до вимог наказу МВС України № 390 від 10.09.09 р. забезпечити в обов'язковому порядку проведення відстрілу в НДЕКЦ при ГУМВС усієї добровільно зданої нарізної зброї, гладкоствольної вогнепальної, газової зброї, пристроїв травматичної дії. Висновки про проведення відстрілу зосереджувати в особових справах осіб, що її добровільно здають [204].

У березні місяці 2010 року відбувся місячник добровільно зданої зброї, боєприпасів, вибухових матеріалів та спеціальних засобів. За цей місяць громадяни здали більше п'яти тисяч одиниць різної зброї. Із них, 154 одиниці бойової вогнепальної, 734 одиниці нарізної спортивної та мисливської, 3678 одиниць гладкоствольної зброї. 78 – саморобної, 261 одиниці холодної зброї та 2407 одиниць спеціальних засобів, у тому числі 2159 газових пістолетів та револьверів, 248 пристроїв для відстрілу набоїв, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами. "Також до органів внутрішніх справ здали 69 тисяч 828 штук різних боєприпасів до вогнепальної зброї та 12,7 кілограма вибухових речовин, 111 снарядів, 44 міни, 68 гранат та дев'ять запалів. за час проведення місячника від кримінальної відповідальності за незаконне зберігання вогнепальної зброї, боєприпасів та вибухових матеріалів фактично звільнено 550 громадян, які добровільно здали зброю, боєприпаси та вибухівку до органів внутрішніх справ [225].

Крім того, під час місячника із загальної кількості добровільно зданої зброї 715 одиниць зареєстровано в особисте користування громадян, у тому числі 38 одиниць мисливської нарізної, 540 - гладкоствольної, 43 - холодної зброї, 84 газових пістолетів, револьверів та десять пристроїв для відстрілу набоїв, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами. Наразі вирішується питання щодо реєстрації у користування громадян ще 1234 одиниці зброї" [225].

Викладені дані дозволяють зробити висновок про те, що місячник добровільної здачі зброї є дієвим заходом профілактичного характеру, який з огляду на плідність результатів, обґрунтовує подальшу практику його проведення, оскільки є чинником оздоровлення оперативної обстановки у державі.

Пенітенціарні заходи.

У комплексному процесі протидії злочинності, який в умовах сьогодення полягає головним чином у силовому протистоянні (недарма правоохоронні органи зокрема органи внутрішніх справ називають „силовими”), задіяні усі заходи правового характеру, що пов’язані із впливом на правопорушника. Одним з таких заходів, що несе на собі превентивне навантаження, є кримінальне покарання, яке не завжди дає можливість досягти бажаного результату, однак попереджувальна роль якого обумовлюється його цільовим спрямуванням [190, с.29].

Покарання передбачене у санкції будь-якої статті Особливої частини КК України, коли воно застосовується до конкретної особи, то його призначення пов’язане із функцією спеціальної чи індивідуальної профілактики, а існування самої санкції має загальнопрофілактичний характер, тобто попереджає вчинення злочинів іншими членами суспільства. Зазначена норма закріплена у ч.2 ст.50 КК України: „Покарання має на меті не тільки кару, а й виправлення засуджених, а також запобігання вчиненню нових злочинів як засудженими, так і іншими особами” [97, с.3]. Крім цього, ч.1 ст.1 КВК України серед загальних завдань кримінально-виконавчого законодавства вказує на „запобігання вчиненню нових злочинів як засудженими, так і іншими особами” [100, с.5].

А тому, важливою умовою попередження злочинів, особливо тих, що вчиняються повторно є діяльність виправних установ з перевиховання засуджених. Адже, кримінально-виконавчий вплив до сих пір залишається головним засобом досягнення мети виправлення та перевиховання засуджених.

Утім, слід зазначити, що за умов сьогодення та враховуючи стан кримінально-виконавчої системи (головним чином матеріально-технічне

забезпечення, професійна деформація співробітників пенітенціарної системи, низький рівень взаємодії органів і УВП з громадськими організаціями, органами державної влади, органами місцевого самоврядування) у державі кримінальне покарання у виді позбавлення волі не завжди є ефективним засобом виправлення та перевиховання засуджених. Більше того, виявляються негативні тенденції – розрив соціально корисних зв'язків, втрата соціально значущих функцій, деформація ціннісних орієнтацій під впливом специфічного мікросередовища, набуття нових чи вдосконалення наявних кримінальних знань, духовна ізоляція від суспільства тощо.

Попередження злочинів засобами залякування обґрунтовано підлягають критиці, але покарання досі залишається одним із головних способів попередження злочинів [237, с.46]. Натомість є й інша думка, покарання вторинне щодо злочину, а найбільший ефект впливу на злочинність мають економічні, політичні, організаційно-управлінські заходи, що їх здійснює держава. Разом з тим покарання є необхідним засобом у протидії злочинності, а серед кримінально-правових – найголовнішим [146, с.367].

Видається, що у сучасних умовах тільки жорсткими заходами покарання досягти зниження рівня злочинності не можна, натомість вони в змозі дати необхідний позитивний ефект у сукупності з іншими соціальними заходами.

Кримінально-процесуальні заходи.

У сучасній кримінально-правовій літературі наголошується на необхідності економії засобів кримінального впливу, тобто йдеться мова про пошук шляхів, які без істотного збільшення сил і засобів дозволили б забезпечити належну ефективність діяльності по розкриттю та розслідуванню злочинів [63, с.64].

Дискусія про диференціацію кримінально-процесуальних форм, про раціоналізацію прийомів та засобів процесуальної діяльності неодноразово підіймалося у юридичній літературі, а за умов сьогодення набула вищого ступеню актуальності, оскільки є неодмінною умовою удосконалення діяльності щодо протидії злочинності. Крім того, розмежування в залежності

від виду злочину забезпечуватиме швидкість та ефективність процесу. Пошук і застосування новітніх засобів процесуальної економії в умовах наявного великого навантаження на правоохоронні органи, забезпечить можливість якісно виконувати зростаючий обсяг роботи.

Істотними недоліками в організації діяльності правоохоронних органів є значний обсяг документообігу і складність процесуального оформлення доказів. „У цьому плані важливе місце належить скороченню витрат часу слідчих і фахівців на виконання повторної дублюючої роботи, у тому числі за рахунок вирішення проблеми співвідношення слідчих дій з відповідними їм аналогами перевірочних дій: допит – опитування, упізнання – упізнавання, виїмки – вилучення, експертиза – попереднє дослідження” [63, с.68]. Так, наприклад, опитування учасників кримінального процесу, насамперед на стадії вирішення питання про порушення кримінальної справи, оперативними працівниками зазвичай передуює допиту. З тих міркувань, що в багатьох випадках протокол допиту повністю відображає зміст пояснення, було висунуто пропозицію за умови повноти пояснень надавати їм статуси протоколів допитів. Що сприяло б більшій відповідальності громадян при повідомленні інформації співробітникам правоохоронних органів, а також в підвищило б престиж останніх в очах населення [62, с.69].

Крім того, значення і роль фахівців у вирішенні завдань кримінального судочинства значно б зросли, якби експерт працював з помічниками, витрачав менше часу на оформлення результатів дослідження, натомість частіше приймав участь у судових розглядах з метою роз'яснення результатів та методики проведених ним експертиз.

З вищенаведеного випливає недолік, який пов'язаний із тривалістю термінів розслідування, що призводить головним чином до істотного обмеження прав особи, яка притягається до відповідальності, а також до негативного впливу фактору часу на встановлення істини у справі.

В умовах сьогодення гостро постало питання процедури розгляду кримінальних справ у суді, яка потребує удосконалення. Так зокрема, у

вітчизняній юридичній літературі ставиться під питання відповідність Конституції України інституту повернення кримінальних справ із суду на додаткове розслідування. У разі виявлення істотних недоліків у роботі сторони обвинувачення, відсутності конкретних підстав для однозначного рішення, суд повинен ухвалити виправдовувальний вирок. Тим самим підвищиться відповідальність і суду, і прокурорів за порушення і розслідування кримінальних справ. Суд не зможе „позбутися” складної справи, а прокурори не зможуть забезпечити автоматичне продовження термінів розслідування. Головним чином метою цього заходу є скорочення термінів перебування обвинувачених (буває і невинних) під вартою, поки справи зазвичай роками „пасуються” в суд і із суду [62, с.75].

Окремим питанням постає подальша доля вилученої зброї в якості речових доказів (ст.78 КПК України). Варіанти можуть бути різні: знищення, передача у колекцію, передача у дохід держави, повернення власнику тощо.

У ст.81 КПК України зазначено, що питання про речові докази вирішується вирокком, ухвалою чи постановою суду або постановою органу дізнання, слідчого, прокурора про закриття справи, при цьому: знаряддя злочину, що належать обвинуваченому, конфіскуються; речі вилучені з обігу, передаються відповідним установам або знищуються; речі, які не мають ніякої цінності і не можуть бути використані, знищуються, а у випадках, коли зацікавлені особи просять про це, можуть бути передані їм; гроші, цінності та інші речі, які були об'єктом злочинних дій, повертаються їх законним володільцям, а якщо таких не встановлено – у власність держави.

Норма ст. 41 Конституція України передбачає, що кожен має право володіти і розпоряджатись своєю власністю, ніхто не може бути протиправно позбавлений права власності, утім використання власності не може завдавати шкоди правам, свободам та гідності громадян, інтересам суспільства тощо.

Керуючись вищевикладеним, з метою блокування поступлення предметів озброєння у незаконних чи кримінальний обіг, обґрунтованими видаються наступні пропозиції щодо доповнення ст. 81 КПК України:

- у разі вилучення бойової та саморобної зброї незалежно від технічного стану її необхідно знищувати;

- у разі вилучення розшукуваної цивільної та службово-штатної зброї, яка була втрачена чи викрадена, враховуючи обставини справи причини та умови виходу зазначеної зброї із законного обігу – її слід повертати до органу, в якому вона зареєстрована чи вилучати з наступною реалізацією;

- у разі вилучення цивільної та службово-штатної зброї, яка була втрачена чи викрадена, проходить по справі, але не перебуває у розшуку як така – її слід знищувати.

Шляхи вдосконалення процедури розслідування, що виключають порушення його об'єктивності та реального захисту прав і інтересів громадян, тим самим ефективно протидіють злочинності можна продовжувати, але в межах загальнотеоретичних підходів щодо попередження злочинів проти громадської безпеки, предметами яких є зброя, бойові припаси та вибухові речовини доцільно звернути увагу на нетрадиційні підходи.

Криміналістичні заходи.

В межах розкриття злочинів велике значення зіграє збільшення потенціалу науково-технічних засобів і методів виявлення і фіксації доказової інформації: загальне дактилоскопіювання, створення банку генної інформації, облік організовано-узагальнених даних про особу, на основі накопичення даних з усіх видів обліку, наявних у державі, введення особливих форм контролю за поведінкою і діяльністю особи.

З метою виключення можливості виносу з підприємства, що займається виготовлення зброї деталей для збирання зброї, доцільною видається пропозиція щодо виготовлення суто визначеної кількості деталей зброї, що строго відповідає кількості виготовленої кінцевої продукції. Крім того, посилення пропускнуго режиму, впровадження додаткових засобів контролю, таких як електронно-механічне маркування зброї та комплектуючих деталей до неї, технічні засоби виявлення зброї та її частин. Пропонується введення комісійної утилізації бракованих деталей зброї.

Найефективнішим профілактичним заходом слід вважати пропозицію виключення можливості перероблення газової чи травматичної зброї на вогнепальну.

Одними із способів унеможливлення перероблення спеціальних засобів (газові револьвери, пістолети, пристрої для відстрілу гумовими кулями) на бойову зброю є зниження коефіцієнту запасу міцності деяких деталей: колодок, затворної рами, ударника, бойка, шептала. А також, зменшення міцності ствола та патронника як за рахунок товщини стінок, так і за рахунок якості металу.

При згоранні заряду пороху у стволі зброї виникає великий тиск до декілька сотень атмосфер (1кг/см). Враховуючи практичну експлуатацію зброї, товщина стінок ствола розраховується з таким запасом міцності, щоб вона змогла витримати тиск газів значно більше нормального. Наприклад: максимальний тиск газів у стволі гвинтівки взірця 1891/30 pp. становить 3200 кг/см; у малокаліберної гвинтівки 1300 кг/см, а у стволі револьвера взірця 1895р. – 1100кг/см [244, с.91]. Під час пострілу стінки ствола розширюються, оскільки відбувається опір тиску газів. Міцність ствола розраховується так, щоб метал зазнавав тільки пружні деформації розширення: під час тиску газів – розширювався, а після закінчення тиску газів – приймав свої початкові розміри. Якщо тиск у стволі буде перевищувати величину на яку розрахована міцність ствола (5500 кг/см), то відбудеться остаточна деформація: ствол буде роздутим або його розірве.

А отже, пропонується замість металів, з яких виготовляють стволи та патронники сучасної зброї, використовувати метали з меншими фізико-механічними властивостями. Значення коефіцієнту запасу міцності обирається із врахуванням ГОСТу 14249 [107, с.240]. До таких металів, які мають менший коефіцієнт запасу міцності, та з яких можливо виготовлювати стволи та патронники газової зброї належать алюмінієві, магнієві сплави [107, с.135-139]. Використання бойових набоїв у зброї, що виготовлена із зазначених матеріалів, спричинить її остаточну деформацію та виключить можливість та доцільність перероблення зброї.

Під час виготовлення кожної партії вибухових речовин необхідно забезпечити введення у її склад спеціальних домішок, які містять індивідуальний код підприємства-виготовлювача, що дозволять ідентифікувати під час подальшого розшуку дану вибухову речовину чи вибуховий пристрій, а також завод-виготовлювач, дату виготовлення тощо, продаж готової продукції з повідомлення правоохоронних органів.

Крім того, у межах криміналістичного напрямку слід зазначити такий профілактичний захід як створення комп'ютерного обліку і систематизації даних про життєдіяльність громадян дозволило б значно поліпшити виявлення ознак злочинної діяльності і попереджувати злочин. У розпорошеному вигляді такі дані як: придбання нерухомості, укладення інших зареєстрованих угод, придбання за кордоном автомашин і їх реєстрація у ДАІ, закордонні поїздки, декларування доходів, відомості, що знаходяться у канцеляріях підприємств, фірм, страхових компаніях тощо, можуть не привертати до себе уваги, а ось у системній сукупності можуть вказувати на можливість кримінальних аспектів життя і діяльності конкретної особи. Але тут необхідно зазначити, що дані узагальнені відомості можуть надаватися лише по мотивованому письмового запиту правоохоронних органів при наявності інших сигналів і даних про певні відхилення в поведінці конкретної особи; вони не можуть розглядатися як підстави для постановки питання про притягнення до кримінальної відповідальності, а можуть слугувати лише приводом для перевірки і профілактичної роботи, а за їх неправомірне використання повинна бути встановлена кримінальна відповідальність [62, с.85-89].

Утім слід відмітити, що вищезазначене положення має високо дискусійний характер. Оскільки, збір таких відомостей сприймається як порушення закріплених у Конституції України положень про те, що ніхто не може зазнавати втручання в його особисте і сімейне життя. Так зокрема, не допускається збирання, зберігання, використання та поширення конфіденційної інформації про особу без її згоди.

На **індивідуальному** рівні попередження злочинності здійснюється профілактика, запобігання та припинення конкретних суспільно небезпечних діянь працівниками правоохоронних органів, інших державних установ, громадянами безпосередньо, засобами впливу на детермінуючі фактори вчинення злочинів, свідомість та діяльність окремих людей з метою не допустити вчинення злочинних діянь.

А.Г. Лекар зазначає, що індивідуальна профілактика має справу не з зовнішніми (об'єктивними) причинами та умовами, а внутрішніми (суб'єктивними) причинами, що породжують злочини, та умовами, що сприяють їх вчиненню. Оскільки проявлення таких причин безпосередньо пов'язано із особистістю, предметом такою профілактики можуть стати певні особистості, здатні через дію цих причин і умов встати на шлях вчинення злочинів [117, с.92]. Серед найбільш ефективних форм науковець зазначає індивідуальні профілактичні бесіди [117, с.97].

На думку Ю.Д. Блувштейна „сукупність взаємопов'язаних виховних та інших способів впливу, які застосовуються до особи з метою запобігання вчинення ним злочинів, представляє собою індивідуальну профілактику злочинів” [13, с.121]. А проміжною метою індивідуальної профілактики злочинів – є посилення зовнішнього контролю за поведінкою особи, що профілакується до рівня, який забезпечуватиме виконання вимог кримінального закону, не дивлячись на дефекти етичного контролю, що збереглися у даної особи [13, с.124].

Заходи індивідуальної профілактики науковець поділяє на:

- 1) інформаційні заходи (накопичення даних для правильної організації роботи);
- 2) заходи впливу (переконання, примус, допомога);
- 3) заходи контролю (встановлюють, які результати принесли заходи впливу, з метою їх корекції чи поглиблення наявних даних про особистість, яка профілакується) [13, с.130-131].

Н.А. Войцехович розглядаючи моральне виховання особистості як фактор профілактики правопорушень прийшов до висновку: „Особистість буде рахуватися з вимогами суспільної моралі, коли запевниться, що ці вимоги не формально, а по суті спрямовані на ствердження гуманних відносин між людьми, відповідає, хоча б у загальному плані, її інтересам та залишають разом з тим певні можливості для вільного вибору того чи іншого варіанту поведінки” [207, с.127-129].

Г.Б. Віттенберг та П.М. Панченко висловили думку, що найважливішим напрямком у діяльності щодо попередження злочинів на індивідуальному рівні є викорінення поглядів та переконань, що породжують злочинну мотивацію, шляхом вдосконалення цілеспрямованого комплексного виховання громадян із активною життєвою позицією. „Виховання соціальної активності – особлива вища форма правомірної поведінки – означає перш за все початкове усвідомлення активності у якості особистої духовної цінності, як діяльності за для свого власного блага через блага інших людей, через блага ближнього та більш віддаленого оточення, а також усього суспільства в цілому...Внутрішня потреба породжується в умовах злиття власних інтересів особистості із суспільними інтересами” [27, с.30].

„Для того, щоб мати успіх у виховній роботі з правопорушниками, необхідно знати їх образ мислення, їх інтереси, настрої, плани та наміри” [158, с.79].

У межах вищезазначеного М.В. Костицький запропонував застосовувати психологічні методи, спрямовані на вивчення особи злочинця, його протиправних дій, а також методи, які забезпечують корекцію особи та її поведінки, тобто зміна поглядів, інтересів, прагнень і нахилів, індивідуально-психологічних ознак, які виступають детермінантами злочину чи правопорушення [80, с.27].

До найдоступніших методів вивчення правопорушника та його діяння науковець відносить наступні: 1) метод спостереження; 2) метод моделювання; 3) метод уявного експерименту; 4) метод аналізу результатів та продуктів

діяльності; 5) бібліографічний метод; 6) метод бесіди та як різновид – опитування: інтерв'ю, анкетування. Для забезпечення процесу індивідуальної профілактики правопорушень необхідно вибрати профілактичні методи, що впливали б на інтелектуальну, емоційну і вольову сфери конкретної людини – методи формування суспільної свідомості. В осіб, що стають на шлях виправлення, ламається система помилкових поглядів, тоді виникає потреба запропонувати їм нову, яка б допомагала задовольнити насущні потреби законним шляхом, правильно орієнтувала б у життєвих ситуаціях. „Людині, з якою проводиться профілактична робота, необхідно самій подумати та проаналізувати свою поведінку, зрозуміти мету свого життя, усвідомити хибність поведінки. Підказана чи сугестована (навіяна) життєва програма поведінки повинна бути зрозуміла та конкретна. Тут мало довести тому, стосовного кого проводиться профілактичний вплив, його помилковість, необхідно переконати його в цьому. А це вимагає чіткої системи аргументації, фактів, логіки, авторитету” [80, с.35]

Необхідно наголосити, що заходи індивідуальної профілактики підпорядковуються основним законам комунікації, тобто закономірностям, які властиві міжособистісним зв'язкам. А тому, зазначені заходи не можуть носити формальний трафаретний характер, а повинні бути обґрунтовані, взаємопогоджені, послідовні, безперервні.

Особливо слід відмітити вимогу, що висувається до заходів індивідуальної профілактики, яка полягає у необхідності врахування реальних особливостей конкретної особистості, умов життя.

„Індивідуалізація профілактичних заходів повинна будуватися із врахуванням того, що за нескінченним, видавалося б, різноманіттям людських характерів та доль криються деякі загальні закономірності, соціальні типи особистості” [13, с.129].

Це свідчить, що при здійсненні вищезазначених заходів виникає необхідність звернення до розробок у галузі типологізації особи злочинців за

критерієм соціальної негативної чи позитивної спрямованості (типи: професійний, звичний, нестійкий, недбалий, випадковий).

3.2. Діяльність органів внутрішніх справ щодо попередження злочинів проти громадської безпеки, предметами яких є зброя, бойові припаси та вибухові речовини

Попередження злочинів проти громадської безпеки, предметами яких є зброя, бойові припаси та вибухові речовини – це комплекс різноманітних заходів, що охоплюють різні контролюючі дії щодо обігу зброї, з початку її виготовлення закінчуючи знищенням з метою виключення фактів незаконного заволодіння і неналежного використання.

Попередження злочинності – завдання, що стосується усіх членів суспільства, тобто виконання його залежить не тільки від органів внутрішніх справ, а від активної участі якнайбільшого числа населення держави, громадських організацій тощо. Адже успішне його вирішення, бажані результати може забезпечити наявність тісного контакту, взаємозв'язку, взаємодопомоги між органами внутрішніх справ та громадянами держави.

„Попереджувальна робота районного відділу міліції не може будуватися у відриві від стану злочинності у районі. Саме на основі аналізу, вивчення стану злочинності можна краще зрозуміти причини вчинення тих чи інших злочинів і умови, що сприяли вчиненню цих злочинів, вірно визначити напрямки попереджувальної роботи” [158, с.89].

Із урахуванням чітко вираженого практичного спрямування і порівняно стислими строками проведення такі дослідження називають **оперативними**. Оперативні кримінологічні дослідження (ОКД) забезпечують поглиблене вивчення проблемних питань, що виникають у процесі зміни кримінологічної обстановки. Особливостями ОКД є: обмежені часові інтервали їх здійснення; відносна самостійність суб'єкта; локальність досліджуваної проблеми (регіональні рамки); відносно невеликий обсяг досліджуваної інформації;

практична значимість результатів. Основними об'єктами ОКД є: ефективність індивідуальної та загальної профілактики; окремі види чи групи злочинів; вплив окремих груп населення і соціальних факторів на кримінологічну обстановку. Найперспективнішими напрямками ОКД вважають: вдосконалення протидії окремим видам злочинності, профілактика злочинності, протидія злочинності неповнолітніх, прогнозування злочинності і планування боротьби з нею. ОКД є мобільним засобом отримання нової об'єктивної інформації як для органів внутрішніх справ, так і для всієї системи кримінальної юстиції в цілому. У більшості випадків ініціаторами ОКД виступають МВС, УВС. Найбільш активним підрозділом, що здійснює загальне керівництво, координацію, який бере безпосередню участь у дослідженнях є штаби МВС, УВС [67, с.4-8].

Крім того, практичні працівники, що здійснюють збір інформації, одночасно вчаться програмувати процес своєї безпосередньої діяльності у боротьбі із злочинністю, використовуючи спеціально розроблені документи, вони пізнають часто-густо нові для себе кримінологічні терміни і категорії, формулюючи відповіді на відкриті питання анкет, практичні робітники наново обмірковують основні проблеми своєї діяльності виражають свою думку про актуальні питання боротьби із злочинністю [67, с.9]. Адже від повноти та глибини кримінологічних досліджень, прогнозування та соціального планування залежить розвиток профілактичної політики, її ефективність.

Крім того, слід повністю погодитися із П.Л. Фрісом, який вказав, що політика у сфері профілактики повинна будуватися не тільки стосовно об'єкта, повно і всебічно відображуючи всі його особливості, а й максимально враховувати можливі зміни умов соціальної дійсності, бути здатною гнучко відреагувати на них, скорегувати свої сили [231, с.155].

У цей же час необхідно зазначити, що належне інформаційне забезпечення оперативно-розшукової діяльності, зокрема попереджувального характеру, забезпечується шляхом ведення різноманітних обліків загального користування, що складають галузеві служби: слідчі, криміналістичні,

адміністративні підрозділи, служби дільничних інспекторів міліції, ДАІ, ДСО тощо. Утім, поряд з обліками загального користування існують обліки спеціального призначення, які формують і використовують виключно оперативні підрозділи ОВС і кримінальної міліції.

Слід наголосити, що оперативні обліки розглядають як найважливіший засіб оперативно-розшукової діяльності ОВС у попередженні, розкритті, розслідуванні злочинів, розшуку злочинців і осіб, які безвісно відсутні.

В.О. Сілюков та В.О. Черков визначають оперативні обліки як систему реєстрації, накопичення, класифікації та зберігання даних про осіб, предмети, події за їх прикметами й ознаками, призначену для ефективного інформаційного забезпечення оперативних підрозділів у боротьбі з правопорушеннями та злочинністю [199, с.24-26].

Отже, оперативні обліки складаються з:

- оперативно-розшукового обліку, об'єктами якого є особи, що раніше судимі за умисні тяжкі злочини, особи, щодо яких заведено оперативно-розшукові справи, гласні і негласні працівники, конфіденти, оперативно-розшукові справи, контрольно-спостережні справи тощо;

- оперативно-профілактичний облік, об'єктами яких є осіб, поведінка яких свідчить про їх кримінальну активність, за відсутності підстав для заведення оперативно-розшукових справ;

- оперативно-довідковий облік, який здійснюється шляхом ведення алфавітних оперативних і дактилоскопічних картотек щодо осіб, які на території України обвинувачуються у вчиненні злочинів або засуджені, розшукуються тощо.

У загальній інформаційній мережі ОВС України функціонують наступні підсистеми:

1. „ІБД” (інформаційний банк даних) – містить інформацію про осіб криміногенних категорій, про нерозкриті тяжкі злочини, викрадену, вилучену, знайдену зброю, номерні речі, а також викрадені в Україні та країнах СНД транспортні засоби.

2. „РОЗШУК” – опрацьована інформація про осіб, щодо яких оголошений регіональний, державний і міждержавний розшук.

3. „ОДК” – оперативно-довідкова інформація щодо судимостей осіб.

4. „ОРІОН” – інформація про осіб, які готують або вчиняють тяжкі злочини та проходять у справах оперативного обліку й за повідомленнями негласного апарату становлять оперативний інтерес.

5. „ОРІОН-3” („НАСИЛЛЯ”) – підсистема створена для обліку злочинів проти особи та є допоміжною для функціонування ІПС „Оріон”.

6. БД „БЮЛЕТЕНЬ” – банк даних про нерозкриті злочини, затриманих осіб, злочинні угруповання, злочинців, яких оголошено у розшук.

7. „ПІЗНАННЯ” – інформація про безвісно відсутніх осіб, невідомих хворих, дітей, які не можуть надати про себе належних відомостей, про невпізнані трупи громадян.

8. „НАРКОБІЗНЕС” – інформація про осіб і злочини, пов’язані із незаконним обігом наркотичних засобів, психотропних речовин, прекурсорів.

9. „АРСЕНАЛ” – сконцентрований єдиний номерний облік зброї (мисливської, спортивної, газової), яка знаходить у користуванні громадян і організацій, табельної зброї в системі МВС. За допомогою цієї підсистеми встановлюється за номерами зброї її належність, контролюється переміщення зброї від одного власника до іншого [199, с.35-37].

На думку А.Г. Лекаря успішне здійснення ОВС профілактики злочинів багато в чому залежить від результатів їх діяльності щодо виявлення причин, що породжують злочини, та умов, що сприяють їх вчиненню. Чим повніше та глибше виявляються ці причини та умови, тим радикальніше вони можуть бути ліквідовані [117, с.84]. Цікавими видаються пропозиції щодо збору працівниками ОВС інформації в результаті особистого вивчення діяльності різноманітних підприємств, установ, організацій. „Під час вивчення діяльності того чи іншого підприємства, установи, організації доречно звертати увагу на стан охорони і пропускний режим, наявну систему постачання сировиною, конкретні умови збереження на складах, порядок видачі сировини для

переробки у виробі, особливості технологічного процесу виготовлення, умови зберігання та збуту документального оформлення, збереження та просування матеріальних цінностей на всіх основних етапах виготовлення та збуту. Все це важливо для запобігання розкраданню...досить важливо також звертати увагу на контроль за поведінкою робочих механічних та ремонтних цехів, особливо з числа молоді, на робочому місці під час роботи та після її закінчення. Це потрібно для своєчасного виявлення і попередження фактів виготовлення холодної та вогнепальної зброї, яка може бути використана для вчинення злочинів” [117, с.88-89].

Діяльність ОВС щодо попередження злочинності характеризується різноманітністю форм і методів. Закон України „Про міліцію” в ст.2 закріпив положення про те, що запобігання правопорушенням та їх припинення – одне із основних завдань органів внутрішніх справ шляхи і засоби якого визначаються у численних нормативних актах міністерства внутрішніх справ.

В свою чергу ст.10 закону України „Про міліцію” у переліку **основних обов’язків міліції** в числі найперших зазначив забезпечення безпеки громадян і громадський порядок, а також виявлення, запобігання, припинення та розкриття злочинів, уживання з цією метою оперативно-розшукових заходів та профілактичних заходів. Крім того, виявлення причин та умов, що сприяють вчиненню правопорушень, уживання в межах своєї компетенції заходів до їх усунення, взяття участі у правовому вихованні населення, проведення профілактичної роботи серед осіб, схильних до вчинення злочинів, здійснення адміністративного нагляду за особами, щодо яких його встановлено, а також контроль за засудженими до кримінальних покарань, не пов’язаних з позбавленням волі.

С.11 закону України „Про міліцію” закріплює **права міліції**, серед яких зазначено право ведення профілактичного обліку правопорушників, право повідомлення з метою профілактичного впливу державним органам, громадським об’єднанням, трудовим колективам і громадськості за місцем проживання особи про факт вчинення нею адміністративного правопорушення,

вносити відповідним державним органам, громадським об'єднанням або службовим особам, підприємствам, установам, організаціям обов'язкові до розгляду подання про необхідність усунення причин і умов, що сприяють вчиненню правопорушень, анулювати виданий підприємству, установі й організації дозвіл на придбання, зберігання, використання зброї, боєприпасів, вибухових речовин і матеріалів тощо або при недоцільності подальшого зберігання, вилучати зазначені предмети, опечатувати склади, бази, сховища, закривати стрілецькі тири і стенди, зброєремонтні та піротехнічні підприємства, магазини, що торгують зброєю, боєприпасами, до усунення порушень відповідних правил, анулювати дозволи на придбання, зберігання, носіння зброї та боєприпасів, видані громадянам, які зловживають спиртними напоями, вживають наркотичні засоби без призначення лікаря, інші одурманюючі засоби, хворіють на психічні захворювання та в інших випадках передбачених законом, оглядати за участю адміністрації підприємств, установ, організацій приміщення, де знаходяться зброя, бойові припаси, вибухові речовини тощо з метою перевірки додержання правил поведження з ними, оглядати зброю та боєприпаси, що знаходяться у громадян, а також місця їх зберігання [172, с.14-18].

Серед підрозділів ОВС в першу чергу необхідно виділити окремий блок міліції громадської безпеки основними складовими, якого є дозвільна система, дільничні інспектора міліції.

Саме співробітники дозвільної системи уповноважені реєструвати та видавати дозволи на придбання, зберігання, носіння і перевезення зброї, боєприпасів, вибухових речовин та матеріалів, інших предметів та речовин, щодо зберігання і використання яких встановлено спеціальні правила, а також на відкриття об'єктів, де вони використовуються, контролюють додержання цих правил та функціонування цих об'єктів. Приводом є заявка від громадян чи організацій, за таких умов співробітники дозвільної системи, дільничні інспектора міліції ретельно проводять перевірку адресата, якщо ж в ході неї з'являються сумніви, що зброя може бути використана з протиправними

намірами або є підозри у неналежному зберіганні вогнепальної чи холодної зброї, у видачі дозволу такому суб'єкту буде відмовлено.

Департаментом адміністративної служби міліції МВС України дозволи надаються на :

- ↪ право придбання, ввозу з-за кордону та вивозу з України вогнестрільної, пневматичної, холодної зброї та боєприпасів до зброї;

- ↪ придбання, зберігання, носіння та вивезення (за 5 днів до виїзду) з України вогнестрільної, пневматичної, холодної зброї та боєприпасів до зброї іноземними громадянами, а також ввезення ними зброї та боєприпасів в Україну;

- ↪ відкриття та функціонування республіканських баз, складів вогнестрільної, пневматичної, холодної зброї, боєприпасів до зброї і вибухових матеріалів;

- ↪ зберігання та носіння нагородної зброї.

Управліннями (відділами) адміністративної служби міліції ГУМВС України в Криму, в м. Києві, в Київській області, УМВС України в областях, в м. Севастополі, дозволи надаються на:

- ↪ відкриття та функціонування складів вибухових матеріалів та піротехнічних майстерень;

- ↪ право ввезення з-за кордону та вивезення з України мисливської, пневматичної, холодної зброї [11, с.360-361].

Крім цього, проводиться систематична перереєстрація власників вогнепальної зброї, що дозволяє виявляти осіб, які володіють нею без спеціального дозволу, реєструвати втрату зброї з метою своєчасного оголошення у розшук, вилучити дозвіл в осіб, які зловживають алкоголем, вживають наркотики, займаються токсикоманією.

Щоквартально здійснюється обстеження об'єктів дозвільної системи інспекторами дозвільної системи та дільничними інспекторами міліції. Об'єкти, на яких зберігається велика кількість зброї (понад 20 одиниць), базові склади вибухових матеріалів обстежуються щомісячно.

Високий відсоток злочинів проти громадської безпеки, предметами яких є зброя, бойові припаси та вибухові речовини (а також, як результат зазначених злочинних діянь – так звані „збройні” злочини – суспільно небезпечні діяння передбачені законом про кримінальну відповідальність вчинені із застосуванням різних видів предметів озброєння), головним чином обумовлюється тим, що населення країни часто-густо володіє зброєю, бойовими припасами, вибуховими речовинами безконтрольно. А отже, є нагальна необхідність вилучення предметів озброєння у населення застосовуючи засоби переконання та примусу. Крім того, профілактичною мірою спеціального попередження може бути форма стимулювання, яка передбачає грошову винагороду особам, що добровільно здали предмети озброєння, якими володіли незаконно, а також за надання ОВС вірогідних відомостей щодо них. Утім, слід зазначити, що метод оплатного вилучення зброї, бойових припасів, вибухових речовин у наукових колах піддається критиці та вважається недоцільним через високі фінансові витрати.

В більшості випадків злочини проти громадської безпеки, предметами яких є зброя, бойові припаси та вибухові речовини вчиняються одноосібно, хоча не поодинокі випадки коли за злочинними діяннями стоїть група осіб. У таких випадках до кримінальної відповідальності, через те, що не проводилось з'ясування джерел потрапляння предметів озброєння у незаконний обіг, притягаються рядові виконавці, пасивні учасники діянь, а організатори, підбурювачі зазвичай залишаються безкарними на волі. З огляду на це органам внутрішніх справ, а в даному випадку дільничним інспекторам міліції, не слід залишати без контролю учасників груп, які залишились на волі, більше того зазначених особистостей брати на облік, заводити спеціальні картотеки щодо способів і форм вчинення злочинів, систематично проводити профілактичні заходи, своєчасно припиняти їх протиправну діяльність.

Серед заходів організаційного характеру, що здійснюються переважно дозвільною системою, метою яких є підвищення ефективності боротьби зі

злочинами проти громадської безпеки, предметами яких є зброя, бойові припаси та вибухові речовини слід зазначити наступні:

↪ суворе дотримання законодавства, що регламентує видачу ліцензій на право придбання, зберігання, перевезення зброї, боєприпасів, вибухових речовин;

↪ здійснення регулярних контрольних перевірок придатності приміщень для зберігання зброї, бойових припасів, вибухових речовин;

↪ ретельна перевірка умов збереження, обліку та використання зброї, бойових припасів, вибухових речовин;

↪ здійснення вилучення зброї, бойових припасів, вибухових речовин за умов неналежного зберігання;

↪ постійний контроль за здійсненням встановленого порядку торгівлі зброєю, бойовими припасами, ремонтом зброї.

В юридичній літературі панує думка, що найважливішою формою попереджувальної діяльності, що здійснюють органи внутрішніх справ є індивідуальна профілактична робота. Оскільки, як зазначає Б.В. Коробейников специфіка компетенції зазначених органів дозволяє широко та ефективно застосовувати такі методи, як нейтралізація криміногенного впливу мікросередовища на конкретних осіб, спрямування на них профілактичний вплив, якщо їх особистість та антисуспільна поведінка свідчить про можливість вчинення злочину [76, с.11].

Виходячи з професійних обов'язків, які включають в себе окрім всього іншого досконале знання, безпосереднє спілкування з мешканцями ввіреної ділянки, діляничні інспектора міліції є ланкою, що займає місце у першоджерел оперативної інформації, яка в ідеалі найбільш повно забезпечує органи внутрішніх справ необхідною інформацією.

До основних функцій профілактичної діяльності діляничних інспекторів міліції, як вірно стверджує В.Г. Лихолоб, можна віднести:

а) виявлення і постановка на облік осіб, які потребують індивідуально-профілактичного впливу. З цією метою необхідно ретельно вивчати

інформацію, яка надходить, звернувши при цьому особливу увагу на відомості щодо рис характеру і вольових якостей вказаних осіб, наявності злочинного досвіду і негативних зв'язків, ставлення до праці, до членів сім'ї..., рекомендованих запобіжних заходах тощо;

б) контроль за поведінкою піднаглядного за місцем роботи (навчання, мешкання, у сфері дозвілля);

в) одержавши інформацію про підготовку злочину, дільничний інспектор міліції забезпечує явку особи, яка готується вчинити злочин, до відповідного відділу внутрішніх справ, проводить з нею профілактичну бесіду;

г) вживає заходів до того, щоб дана особа розірвала стосунки з представниками її оточення, які своєю антисуспільною чи злочинною діяльністю негативно на неї впливають, тощо [124, с.158-159].

Попереджувальна робота дільничних уповноважених, здійснюється перш за все шляхом спостереження за особами, що прибули із місць ув'язнення, таких що ведуть неправильний спосіб життя [158, с.100].

У свою чергу діяльність патрульно-постової служби міліції спрямована на попередження будь-яких злочинів, які можуть бути вчинені у тому чи іншому місці населеного пункту та його прилеглих територій. Тому під час організації постової та патрульної служби важливо вірно визначити місця, де вчинення злочинів найбільш вірогідне... Патрульна служба частіше проводиться у пізній вечірній час та вночі [158, с.98-99].

У межах цього слід зазначити результативну діяльність щодо запобігання та припинення злочинів працівниками Державної служби охорони при МВС України, яка розвивається, модернізується, удосконалюється вже 57 років. Основним завданням служби є охорона як цивільна, так і технічна, інкасація фінансових установ. Утім, крім охорони, ДСО бере на себе і частину суто міліцейської роботи, зокрема щодо припинення злочинів, затримання правопорушників. Так, у нічний час, правопорядок в районах підтримує лише слідчо-оперативна група, яка не завжди встигає зреагувати на усі виклики. У

таких випадках черговий передає виклик працівникам Державної служби охорони.

Мовою цифр за 9 місяців 2009 року працівники ДСО попередили 3447 злочинів; затримали 3791 злочинця. З них особисто розкрито 246 злочинів (78 крадіжок, 37 фактів підробки документів, 29 фактів незаконного обігу наркотиків, 31 шахрайство, 9 грабежів, 3 факти розбою, 5 фактів хуліганства, 2 факти згвалтування та інші злочини. За цей же період підрозділами ДСО попереджено 61 крадіжку з об'єктів, що охороняються [4, с.8].

Якщо раніше у діяльності щодо профілактики девіантної поведінки за місцем проживання приймали окремі громадські організації, такі як: будинкові комітети, товариські суди, дитячі кімнати на громадській основі, добровільні народні дружини, то за умов сьогодення профілактична діяльність покладена в основному на органи внутрішніх справ, в структурі яких навіть не виокремлено підрозділ з профілактики злочинів. Тобто теоретично завдання щодо попередженні мають здійснювати всі, на то місце практика свідчить, що зазначений напрямок діяльності зовсім не розвинений. На практиці він поступився розкриттю та розслідуванню вже вчинених злочинних діянь.

На даний час наявна єдина організаційна форма профілактичної роботи за місцем проживання – опорні пункти міліції. Їх розгалужена мережа дає можливість дільничним інспекторам міліції консультувати населення у питаннях юридичного характеру, брати участь у правовому вихованні населення в районі обслуговування.

Тут необхідно нагадати та наголосити, що пріоритетним напрямком правового виховання населення серед інших є закріплення у громадськості потреби в оперативному швидкому повідомленні у чергову частину органу внутрішніх справ відомості про вчиненні, або такі що готуються до вчинення злочинні діяння.

„Ефективність діяльності системи залежить не тільки від повноти інформації, яка використовується, але й від швидкості її отримання. *Bis dat qui cito dat* – подвійно дає той, хто дає швидко [223, с.41].

Успішне вирішення завдань індивідуальної профілактики багато в чому залежить від повноти та своєчасності отримання органами внутрішніх справ інформації про правопорушення конкретних осіб, їх протиправної поведінки, її причин та умов.

Важливим джерелом такої інформації є листи, заяви, повідомлення громадян.

З тих міркувань, що в умовах швидкоплинної криміногенної ситуації людина зазвичай не встигає обміркувати варіанти поведінки та діє при цьому імпульсивно, правове виховання населення має на меті вироблення певних установок у слухачів, стереотипів поведінки у конфліктних чи криміногенних ситуаціях, пов'язаних з правоохоронною діяльністю.

Час між вчиненням злочину та початком діяльності щодо його розкриття та розслідування умовно поділяється на два етапи. Якщо другий етап, коли чергова частина отримує повідомлення про подію до початку діяльності щодо припинення чи розкриття та розслідування в більшій мірі залежить від вирішення управлінських проблем в середині органу зазвичай не тривалий. То перший етап – від події до видачі достовірної інформації органу влади, оперативність якого залежить від поведінки громадян, які знають про злочин – потребує розробки щодо його часового скорочення, вироблення у населення стереотипу найшвидшого реагування на злочин, у тому числі і повідомлення будь-якими засобами органи внутрішніх справ [223, с.42].

Так, у липні 2008 року співробітники Верховинського райвідділу Івано-Франківської області миттєво відреагували на повідомлення про те, що в одному селі люди помітили невідомого, який, можливо, має при собі зброю. Завдяки цьому повідомленню, міліціонери невдовзі дійсно затримали озброєного чоловіка. У 43-річного мешканця Верховини, який добрався у Чернівецьку область, вилучено пістолет „Браунінг” із 9 набоями [36].

Утім, вирішення досліджуваної проблеми полягає у визнанні того принципового положення, що сучасні громадяни в цілому не завжди готові повідомляти у правоохоронні органи про факти правопорушень.

Як ілюстрації до вищезазначеного аспекту слід навести дані емпіричного дослідження, що було проведено серед громадян України у віці від 30 до 50 років (вікова група, яка найчастіше вчиняє аналізовані злочини). На розгляд було запропоновано дві ситуації, перша: "Проти Вашого сусіда відкрито кримінальну справу. Він обвинувачується у незаконному поводженні зі зброєю. Вас викликають на допит. Вам відомі певні факти, що мають доказове значення. Як би Ви діяли?", 27 % опитаних промовчали б, сказали, що взагалі нічого не знають, із сусідами не спілкуються; 23 % респондентів сказали б, що нічого поганого за сусідами не помічали; 30 % – сказали б правду, щоб уникнути неприємностей і лише 20 % опитаних відверто розказали б, усе що відомо (Додаток И, табл. 27).

У другій ситуації респондентам було запропоновано уявити себе в ролі свідка порушення правил поводження з вибуховими речовинами, яке створило небезпеку загибелі людей, який знає особу порушника. За цих обставин респондент вирішує як буде діяти. В результаті не пішли б до ОВС та відповідно не розповіли б про те, що відомо 24 %; написали б анонімного листа чи подзвонили б по телефону не називаючи себе – 31 %; пішли б, але нікому про це б не розповіли – 11 %; пішли б – 37 % (Додаток И, табл. 27).

Аналіз відповідей дає можливість зрозуміти, що для початку необхідно зацікавити громадян, обґрунтувати доцільність повного, відвертого повідомлення про відомі їм факти порушення закону. Оскільки без цього і не можна буде забезпечити швидкість отримання інформації органами внутрішніх справ.

Ось чому, слова повинні підкріплятися дією. Реальний правопорядок формує звички поведінки у повсякденному житті та одночасно є критерієм, на основі якого людина оцінює мовну інформацію про правове виховання. Правове виховання слугує меті забезпечення правопорядку, в свою чергу реальний правопорядок є визначним фактором правового виховання. Реальний правопорядок формує в індивіда упевненість у невідворотності відповідальності і формує безпосередні звички правомірної поведінки (суворий

громадський порядок; добре організована патрульна служба; охорона приватного майна тощо) [66, с.8-9]. Одне лише підвищення рівня правових знань само по собі, у відриві від інших факторів виховання, не забезпечить відповідного впливу на відношення до недоторканості охоронюваних кримінальним законом суспільним цінностей. Формування поваги до закону – значно більш складна задача [66, с.20].

Виходячи з того, що освітній рівень у різних груп населення різний, є нагальна необхідність проводити загальноосвітні заходи правового характеру. Так зокрема, В.А. Піскар'юв вірно вказав, що завдання правової пропаганди полягає у тому, щоб довести до кожної людини те, що їй дозволено чи заборонено законами, що вимагає від неї суспільство, а також роз'яснити, які юридичні наслідки недотримання цих вимог [162, с.149].

В результаті усвідомлення правових понять та норм, основних прав та обов'язків полегшиться процес соціалізації, під якими А.С. Надточий, В.Я. Пивовар та І.Н. Смоляк розуміють встановлення зв'язків і правильних відносин з оточуючою дійсністю [143, с.92].

За цих обставин керівникам підприємств, установ, організацій незалежно від форм власності за участю трудового колективу необхідно розробити комплексні плани заходів щодо профілактики правопорушень як під час виробництва, так і у вільний від роботи час.

Правова культура власників зброї нерідко залишається низькою. Працівники міліції намагаються виправляти ситуацію на краще, однак вдається це не завжди. Іноді допомагають саме каральні методи. Так, за час операції працівниками карного розшуку УМВС України у Волинській області порушено 31 кримінальну справу. Активна роз'яснювальна робота проводиться з тими, хто вирішив придбати зброю різних видів. Минулого року видано майже дві тисячі дозволів для потенційних власників небезпечних предметів. І порівнюючи з минулими роками, кількість бажаючих обзавестися рушницею чи пістолетом не зменшується, хоча й значного збільшення не спостерігається.

Так, вже з початку року (2009 – авт.) відділом дізнання УМВС України у Волинській області видано 123 дозволи на придбання зброї [198].

Слід наголосити на тій аксіомі, що норми, які дозволяють, краще сприймаються та засвоюються, ніж ті що забороняють. За таких обставин в ході проведення правової пропаганди необхідно у першу чергу наголошувати та приділяти більше уваги тому, що власникам зброї законодавчо дозволено, після чого роз'яснити, відповідальність за недотримання вимог закону.

На індивідуальному рівні профілактика виражається у проведенні лекцій на правову тематику на підприємствах, установах, організаціях тощо, роз'яснювальних бесід, із громадянами про добровільну здачу зброї, що незаконно зберігається, інструктажів з власниками зброї, боєприпасів про правила користування зазначеними предметами.

Крім того, в якості форм правового виховання органам громадської безпеки доцільно використовувати: вечори запитань та відповідей; фотовітрини; спеціальні листівки та афіші, лише текстові чи проілюстровані. З метою економії часу практичних працівників для проведення лекції чи бесід можуть використовуватись відео ролики, короткометражні фільми.

Сприяючи тим самим правильному формуванню та функціонуванню громадської думки у всіх сферах взаємовідносин, одночасно з тим – реалізації мети ранньої профілактики.

Розвиток і вдосконалення попереджувальної діяльності проявляється головним чином у розширенні та посиленні зв'язків правоохоронних органів із громадськістю, що в свою чергу призведе до ефективної протидії злочинності. Різновидом такої взаємодії органів внутрішніх справ з громадськістю є право перших вносити державним органам, громадським організаціям або службовим особам, підприємствам, установам, організаціям обов'язкові до розгляду подання щодо усунення факторів, що детермінують злочинність, перебувають у кореляційній залежності з нею.

Думається, що навіть запровадження інших новаторських методів боротьби із злочинністю, взаємодія органів внутрішніх справ з громадськістю має залишитись наріжним каменем ефективної протидії злочинності.

Така взаємодія надасть дійові результати за умов, що вона буде здійснюватись постійно, у плановому порядку, із суворим дотриманням прав та обов'язків кожного суб'єкта профілактичної діяльності.

Ось чому, під час здійснення своїх професійних функцій працівники органів внутрішніх справ мають пам'ятати, яку реакцію оточуючих можуть викликати їх дії. Реакція оточуючих стає більш вагомим фактором за умов, коли практичні працівники виконують професійні обов'язки у громадських місцях, особливо коли їх дії мають примусовий характер, а тому правоохоронці зобов'язані забезпечити нормальний процес життєдіяльності як окремих громадян, так і певних груп. В свою чергу гарне, схвальне ставлення з боку оточуючих сприятиме виникненню у співробітника впевненості у собі, вияву професійних та людських якостей, а крім того нейтралізує криміногенну поведінку правопорушника.

Слід зазначити, що створення сприятливого діяльності органів внутрішніх справ соціально-психологічного клімату необхідно розглядати не тільки як самостійний напрямок взаємодії, але й як *необхідну умову існування всіх інших форм взаємодії* [223, с.38].

Вказаний напрямок добре розвинутий у Англії та Уельсі, де поліція постійно залучає до співпраці цивільних громадян, яким пропонується робити щось насправді путяще, внести свій вклад у спільноту працюючи на зменшення злочинності та страху перед злочинністю. На вибір пропонуються різні ролі (вакансії) як то:

- ✓ співробітник поліції (Police officers) – стати яким можна лише після того, як протягом двох років буде пройдено службу в якості патрульного поліцейського [279];

- ✓ співробітник поліції громадської підтримки (Police community support officers) – забезпечують видиму присутність на вулицях, це "очі та вуха"

місцевої поліції ("you will be the eyes and ears of your force on the street"), які виступають загрозою антигромадської поведінки, при цьому службу несуть у формі, але не мають тих же повноважень, що й офіцери поліції. Можуть виконувати такі функції як припинення незначних правопорушень (вирішення проблеми прогульників, графіті); запобігання здійсненню злочинів; забезпечення підтримки основного складу поліції (побудикові опитування); охорона місця злочину; консультування з питань попередження злочинів; підтримка жертв злочинів [277];

✓ спеціальні констеблі (Special constables) – це не оплачувана посада, волонтери, які підтримують роботу місцевої поліції, особливо в умовах громадських заворушень. Ними можуть бути і вчителі, водії таксі, бухгалтери – усі прошарки суспільства, які працюють добровільно не менше чотирьох годин на тиждень. Після навчання вони мають ті ж самі повноваження, що й кадрові офіцери та носять аналогічну форму. До обов'язків спеціальних констеблів входить: патрулювання пішим способом; допомога при дорожньо-транспортних пригодах, бійках, пожежах; по будинкове опитування; забезпечення безпеки на великих заходах; представлення доказів у суді; вирішення інцидентів пов'язаних з алкоголем; несення служби у місцевих школах, ознайомлення молоді із заходами зниження злочинності та громадської безпеки [278].

Важливим аспектом є взаємодія правоохоронних органів із засобами масової інформації.

В літературі серед багатьох відзначають наступні:

- привернення уваги громадськості до проблем протидії злочинності;
- організація допомоги населення в роботі по розкриттю і розслідуванню злочинів;
- об'єктивне інформування про діяльність правоохоронних органів і запобігання використанню засобів масової інформації злочинними угрупованнями;
- використання засобів масової інформації для виявлення злочинних елементів і дезінформації злочинці [62, с.112].

Завданням органів слідства полягає у повному і всебічному виявленні всіх обставин, що сприяли вчиненню суспільно небезпечного діяння, а також проведення заходів щодо недопущення конкретного підготовлюваного злочинного діяння та недопущення настання суспільно небезпечних шкідливих наслідків у тих випадках, коли злочин розпочато.

Досягненню мети попередження злочинів повинні сприяти усі стадії кримінального процесу засобами, що притаманні кожній з них – пише А.М. Жуков, – кримінально-процесуальне попередження злочинів відрізняється від інших видів профілактики тим, що воно обмежено рамками та строками провадження по конкретній кримінальній справі, строго визначеними законом засобами [45, с.9].

З даним твердженням тяжко не погодиться, адже питання процесуального попередження злочинів, тобто встановлення причин та умов, які сприяли вчиненню конкретних злочинних діянь, вже чимало часу привертає до себе увагу науковців. Висловлене свідчить, що усунення під час кримінального судочинства причин та умов, які сприяли вчиненню конкретного злочину, суттєво унеможлиблює вчинення нових злочинів, а в якості попереджувальних засобів виступають такі заходи виховного характеру як роз'яснення прав та обов'язків; попередження про відповідальність; попередження про недопустимість розголошення без дозволу слідчого даних попереднього слідства; відсторонення підозрюваного від посади; підписка про невіїзд; поруки; взяття під варту тощо.

В.О. Негодченко вживає поняття „профілактика досудового слідства”, яка передбачає: попередження злочинів, що готуються; припинення злочинів, які вчинюються; становлення усіх причин та умов, що сприяють їх вчиненню; доведення до адресатів відомостей про причини та умови, які сприяють вчиненню злочинів; забезпечення заходів щодо їх усунення [148, с.11].

Слідча профілактика – спеціальна діяльність органів дізнання та досудового слідства, спрямована на попередження злочинів у формі процесуальної та не процесуальної профілактичної діяльності [60, с.194].

О. Баулін та А. Форостяний серед усього різноманіття слідчих дій (який провадить і орган дізнання – авт.), в ході проведення яких можуть бути встановлені причини та умови, що сприяли вчиненню злочинів, перераховують наступні: огляд місця події; огляд предметів, документів, місцевості й окремих приміщень; освідування; допит потерпілого (свідка); експертиза; пред'явлення для впізнання; відтворення обстановки й обставин події [7, с.124-126].

Обстановку на місці злочину варто розглядати як систему, сукупність різних слідів, об'єднаних між собою тими чи іншими формами зв'язку. Чим повніше вдасться вивчити систему слідів і виявити означені форми, тим правильнішими будуть не лише версії щодо події злочину, а й обстановки, за якої він вчинений [185, с.55].

Огляд місця події проводиться із залученням фахівця вибухотехнічного підрозділу відділу, лабораторії експертної служби ДНДЕКЦ, НДЕКЦ МВС України. Крім того, у разі огляду транспортного засобу, наприклад літака (ст.269 КК України), необхідно залучати експерта-техніка, інженера-механіка (іншого фахівця), здатного кваліфіковано надати допомогу щодо визначення належності деформованих деталей транспортному засобу та правильного опису деталей та пошкоджень на них.

Робота слідчого щодо попередження злочинів може бути успішною лише у тому випадку, коли попереджувальні заходи приймаються ним одразу же, як тільки у цьому виникає необхідність [50, с.82].

Знайдені під час обшуку або виїмки „предмети і документи, які вилучені законом з обігу, підлягають вилученню незалежно від їх відношення до справи” ст.186 КПК України. „Виїмка заборонених до обігу предметів (вогнепальна та холодна зброя, отрути, різного роду відмички тощо) – дієвий засіб попередження злочинів [50, с.85].

Вище перераховані кримінально-процесуальні засоби мають загально попереджувальний характер.

Діяльність щодо виявлення причин та умов, що сприяли вчиненню злочину завершується внесенням подань і контролем за ними (ст. 23-1 КПК України).

Подання єдині правові засоби, прямо спрямовані на прийняття заходів по кримінальній справі для усунення виявлених причин злочину та умов, що йому сприяли, на які повинні реагувати відповідні підприємства, установи, організації. Яких-небудь інших процесуальних засобів, що мають подібне значення закон не вказує. Мета подання – усунення причин та умов, що сприяли вчиненню злочину, силами відповідних посадових осіб підприємств, установ, організацій, які зобов'язані не пізніше, ніж у місячний термін, розглянути подання і повідомити про прийняті заходи. Основою для внесення подання є тільки ті причини та умови, що сприяли вчиненню злочину, які продовжують існувати на момент їх встановлення.

На думку А.М. Жукова у спеціально-попереджувальній діяльності органів розслідування можна виділити три основних етапи: виявлення причин і умов, що сприяють вчиненню злочину; прийняття заходів для усунення виявлених факторів та контроль органів розслідування за виконанням цих заходів [45, с.55].

А.М. Жуков вважає, що подання має вноситись тільки до закінчення попереднього слідства після встановлення криміногенних факторів, що потребують прийняття заходів, і обов'язково додаватися до кримінальної справи. В свою чергу воно має мати трьохланкову структуру, що складається з ввідної (вказується кому адресовано, його найменування, де, коли, ким і у якій справі вноситься), описово-мотивувальної (описується злочинне діяння, аналізуються причини та умови, що сприяли йому) та резолютивної (формулюється рішення про те, які конкретно фактори підлягають усуненню, а також вказується строк, у який відповідним підприємствам, установам, громадським організаціям необхідно ліквідувати зазначені обставини) частин [45, с.73-74].

Завданнями відділу карного розшуку є розкриття вчинених злочинів, розшук злочинців, разом з тим і робота щодо попередження у вигляді запобігання та припинення злочинів певного виду чи злочинів, що вчиняються певним способом.

Працівники карного розшуку повинні спільно з дільничними інспекторами міліції здійснювати контроль за поведінкою та способами життя раніше судимих та осіб, що повернулися із місць позбавлення волі, особливо якщо є конкретні оперативні дані про ймовірну попередню злочинну діяльність.

І.І. Коваленко перелічує наступні категорії осіб, що можуть бути найбільш зацікавлені предметами озброєння це: злочинні угруповання, які займалися викраденням вогнепальної зброї, бойових припасів і вибухових речовин для їх подальшого збуту; громадяни з числа хуліганських елементів, умисел яких спрямований на злісне порушення громадського порядку із застосуванням зброї; особи які раніше відбували покарання за вчинення тяжких злочинів проти громадян і які озброювались для вчинення розбоїв; особи, які мають на меті звести рахунки з певними особами з мотивів ревнощів або помсти, в тому числі з працівниками правоохоронних органів, судів чи інших владних структур; особи, які колекціонують зброю, використовують її під час полювання і тренування у влучності стрільби; особи з психічними вадами [70, с.114-117].

З метою запобігання злочинів проти громадської безпеки, предметами яких є зброя, бойові припаси та вибухові речовини необхідно проводити постійне накопичення інформаційного матеріалу щодо осіб, що готують до вчинення подібного роду діянь:

- виявлення кримінально активних членів злочинних угруповань у різних сферах економіки;

- виявлення громадян, що замислюють чи готуються до злочину або вже вчинили злочин із використанням зброї;

- виявлення неповнолітніх, що перебувають на обліку у секторі кримінальної міліції у справах дітей, які проявляють схильність до насилля та інтерес до зброї;
- виявлення громадян, що намагалися проникнути на об'єкти зберігання зброї;
- виявляти осіб, що прибули із районів бойових дій та шукають можливість збуту зброї;
- виявляти працівників підприємств-виготовлювачів зброї, які займаються розкраданням деталей чи механізмів зброї.

Підсумовуючи усе вищенаведене можна зробити висновок, що попереджувальна діяльність у вигляді профілактики досить різноманітна і охоплює багато різноаспектних профілактичних заходів. А тому, її слід виділити в окремий напрямок правоохоронної діяльності, діяльність щодо здійснення якого доцільно доручити на виконання окремому спеціалізованому підрозділу органів внутрішніх справ – міліції з профілактики злочинності.

Міліція з профілактики злочинності має стати складовою частиною Департаменту адміністративної міліції, утім створеною на правах самостійного підрозділу у головних управліннях Міністерства внутрішніх справ України в Автономній Республіці Крим, місті Києві, Київській області, Управлінні міністерствами внутрішніх справ міста Севастополя, областей, управліннях внутрішніх справ Міністерства внутрішніх справ України на транспорті та Міністерстві внутрішніх справ України.

Міліція з профілактики злочинності зобов'язана проводити роботу щодо індивідуальної профілактики, тобто діяльності, яка втілює у собі систему спеціальних заходів щодо конкретних осіб, які не вчинили протиправних діянь, але знаходяться у несприятливих умовах і під їх впливом можуть учинити такі дії, ведуть антисуспільний спосіб життя, вчиняють правопорушення, займаються підготовкою конкретного правопорушення, учинили замах на злочин, але не довели його до кінця, вчинили злочин, перебувають на обліку і можуть допустити рецидив.

Крім того, до основних функцій міліції з профілактики злочинності відноситиметься робота щодо всебічного, повного й об'єктивного дослідження причин й умов, які сприяють учиненню окремих видів правопорушень, аналізу стану, структури й динаміки правопорушень, а також ефективності заходів органів внутрішніх справ для їхнього попередження та припинення.

Як вже було зазначено попередження злочинності крім профілактики проявляється у запобіганні та припиненні злочинів.

Кримінальна міліція відіграє значну роль у запобіганні та припиненні злочинів проти громадської безпеки, предметами яких є зброя, бойові припаси та вибухові речовини, оскільки першими стикаються із фактами незаконного поводження з предметами озброєння, проводять їх вилучення та першочергові слідчі дії. Основоположне значення має оперативно-розшукова діяльність ОВС.

Ст. 2 закону України „Про оперативно-розшукову діяльність” визначає поняття оперативно-розшукової діяльності як „систему гласних і негласних пошукових, розвідувальних та контррозвідувальних заходів, що здійснюються із застосуванням оперативних та оперативно-технічних засобів”. Найпершим у переліку обов'язків підрозділів, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність є у межах своєї діяльності відповідно до законів, що становлять правову основу оперативно-розшукової діяльності, вжиття необхідних оперативно-розшукових заходів щодо попередження, своєчасного виявлення (тобто запобігання – авт.), припинення і розкриття злочинів та викриття причини та умов, які сприяють вчиненню злочинів, здійснювати профілактику правопорушень.

Для виконання поставлених завдань законодавець наділив оперативні підрозділи певними правами. В контексті цього особливий інтерес представляють такі способи діяльності щодо отримання інформації як обман, дезінформація, провокація, оскільки є дієвим тактичним ходом щодо створення обстановки, яка виключає можливість подальшої реалізації злочинного наміру тощо.

У ст. 8 закону України „Про оперативно-розшукову діяльність” перераховано права підрозділів, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність. Серед всіх слід зазначити наступні:

- проводити контрольні та оперативні закупівлі та постачання товарів, предметів та речовин, у тому числі заборонених для обігу, у фізичних та юридичних осіб незалежно від форм власності з метою виявлення та документування фактів протиправних діянь;

- здійснювати проникнення у групу негласного працівника оперативного підрозділу або особи, яка співробітничала з останнім, із збереженням у таємниці достовірних даних щодо їх особистості;

- здійснювати візуальне спостереження у громадських місцях; мати гласних і негласних штатних та позаштатних працівників;

- встановлювати конфіденційне співробітництво з особами на засадах добровільності;

- створювати з метою конспірації підприємства, установа, організації, використовувати документи, які зашифровують особу чи відомчу належність працівників, приміщень і транспортних засобів оперативних підрозділів.

Може виникнути питання наскільки припустимі подібні заходи в межах правоохоронної діяльності?

Коли мова йдеться про оперативну закупівлю, виникає штучна ситуація купівлі продажу, якій передують низка штучних ситуацій, що сприяють вирішенню тактичних завдань (легендування особи покупця, налагодження зв'язків, забезпечення особистою безпекою тощо). Оперативна закупівля має комплексний характер, а тому можна стверджувати, що це не просто спосіб вирішення оперативно-тактичних завдань чи метод, чи захід, чи засіб оперативно-розшукової діяльності, а спеціальна оперативно-розшукова операція, яку провадять для встановлення ознак злочинної діяльності осіб та груп, підозрюваних у вчинення злочинів, фіксації злочинних дій і пошуку доказів.

Досить детальне визначення оперативної закупівлі подали І.В. Сервецький та В.А. Дашко. Науковці стверджують, що оперативна закупівля – це спеціальна оперативно-розшукова операція, що проводиться оперативними підрозділами ОВС із застосуванням комплексних адміністративних, кримінально-правових, організаційно-тактичних, оперативно-технічних та управлінських дій, об'єднаних єдиним задумом та планом, узгоджених між собою за часом, місцем та метою проведення оперативно-розшукових та інших передбачених законодавством України заходів, заснованих на використанні гласних та негласних, сил, засобів і методів оперативно-розшукової діяльності, спрямованих на негласне придбання (купівлю) у фізичних чи юридичних осіб товарів, предметів та речей, у тому числі заборонених до обігу, фіксації процесу закупівлі та дій причетних осіб, а також використання матеріалів у кримінальному судочинстві [197, с.86-90].

Так, наприклад у березні 2009 року під час проведення заходів в рамках операції „Зброя та вибухівка” проводилось відпрацювання населених пунктів Волинської області на предмет встановлення осіб, які мають в користуванні заборонену до обігу вогнепальну зброю, постійно проводилось відпрацювання доріг з метою виявлення фактів незаконного перевезення зброї та вибухівки. Постійно відпрацьовувались ринки та магазини для виявлення незаконного збуту зброї та вибухівки тощо. Протягом звітнього періоду на території області зареєстровано 61 факт незаконного обігу зброї. Вилучено одну гвинтівку, 5 пістолетів, 4 рушниці, 2 обрізи, 13 гранат, 1326 набоїв, 889 грамів вибухової речовини („Амоніт”), 4 електродетонатори, а також 5 снарядів часів Великої Вітчизняної Війни з вибуховою речовиною „Тротил” загальною масою 3, 950 грама. Працівники правоохоронних органів провели дві оперативні закупівлі зброї та виявлено один факт контрабанди холодної зброї [198].

Слід сказати, що у літературі „обман трактують як поширення перекручених чи свідомо помилкових відомостей для досягнення цілей, що ставляться, а провокацію (від лат. – виклик) як підбурювання, спонукування до

дій, тобто якщо не додавати їм ідеологічного забарвлення, як це робилось раніше, то це просто введення в оману і спонукання до дій [62 с.95].

Крім того, якщо розглядати явище провокації у юридичному розумінні та на основі цього сформулювати її визначення необхідно з'ясувати її ознаки з об'єктивної та суб'єктивної сторін.

Як, вірно зазначає О.І. Альошина центральною об'єктивною ознакою провокації злочину є спосіб впливу на особу, яка провокується на вчинення злочину. Центральною суб'єктивною ознакою провокації виступає мета, з якою провокатор впливає на волю іншої особи. Саме мета провокації дає підстави розглядати це поняття як особливий вид організаційної та підбурювальної діяльності. Найближчою метою, яку переслідує провокатор, є вчинення злочину відповідною особою. Провокація відрізняється від підбурювання та організації центральною особливістю – метою заподіяння шкоди спровокованій особі. Під провокацією злочину О.І. Альошина розуміє організацію злочину або підбурювання фізичної осудної особи, яка досягла віку кримінальної відповідальності, до готування або вчинення злочину, з метою заподіяння матеріальної чи нематеріальної шкоди такій особі [5, с.51-54].

Безумовно, коли мова йдеться про працівників ОВС чи будь-яких інших працівників правоохоронних органів, то використання провокаційних методів у їх діяльності здійснюється шляхом вжиття заходів організаційного характеру, метою яких є викриття особи внаслідок вчинення незакінченого злочинного діяння, що підпадає під охорону закону про кримінальну відповідальність.

Так, наприклад, звертає на себе увагу та деталь, що на разі таку прогресивну правову норму як оперативну закупівлю дозволено здійснювати лише щодо кримінально-караних діянь пов'язаних із незаконним обігом наркотичних засобів, психотропних речовин, прекурсорів, що зазначено і у Законі України „Про заходи протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів та зловживання ними”.

За останні роки з'явилися новітні оперативно-розшукові заходи (аудіо- та радіоконтроль звукового середовища, моніторинг телефонних розмов, зняття

інформації з віддаленого комп'ютера), серед яких все більше уваги привертає оперативний збут товарів, предметів та речовин, у тому числі заборонених для обігу, під оперативним контролем, фізичним та юридичним особам незалежно від форм власності. Сутність оперативного збуту полягає у нібито здійсненні угоди продажу-купівлі з особою, щодо якої є інформація про ведення нею протиправного способу життя, діяльності з готування до злочинів, зацікавленості у певних предметах, що заборонені чи обмежені у обігу. Матеріальною підставою для здійснення такого збуту має бути постанова затверджена начальником відповідного органу, яка погоджена з прокурором, що здійснює нагляд за дотриманням законності при проведенні оперативно-розшукової діяльності. Обов'язковою умовою здійснення даного заходу має бути огляд та позначення спеціальними засобами предметів, що підлягають збуту, у присутності не менше двох представників громадськості, від яких береться підписка про нерозголошення відомостей.

За таких обставин видається необхідним законодавче закріплення даного новітнього методу протидії злочинності та, зокрема, попередження злочинів проти громадської безпеки, предметами яких є зброя, бойові припаси та вибухові речовини, шляхом внесення змін у ст. 8 Закону України "Про оперативно-розшукову діяльність".

Викладене обумовило і наступний висновок про те, що на даному етапі нагальним постало питання про правове закріплення проведення оперативної закупівлі, контрольованого постачання, оперативного збуту зброї, бойових припасів та вибухових речовин у Законі України "Про заходи протидії незаконному обігу зброї, бойових припасів та вибухових речовин" (Додаток 3).

Отже, якщо вести мову у площині оперативно-розшукової діяльності то зазначені категорії є засобами збору інформації, які необхідні для розкриття, попередження злочинів, а у даному випадку для запобігання та припинення злочинів проти громадської безпеки, предметами яких є зброя, бойові припаси та вибухові речовини підрозділами кримінальної міліції.

Більше того, на сучасному етапі попереджувальної діяльності наявна думка, що з провокацій „повинна складатися діяльність проти сучасної злочинності, тому що це – професійна відповідь на дії професіоналів” [62, с.96]. А в багатьох країнах світу інститут провокації успішно використовується щодо протидії злочинності у сфері незаконного обігу наркотиків і предметів озброєння, а також проституції.

Вітчизняний науковець І.Сервецький розглядає питання провокації в межах оперативної перевірки посадових осіб на предмет їх порядності і непідкупності, констатує, що це може стати ефективним заходом у боротьбі із корупцією щодо посадових осіб [196, с.218-221].

Утім, щодо безпосередньо збуту предметів, які заборонені чи обмежені у обігу, слід висунути застереження, що одержані в результаті цих операцій дані не можуть слугувати безпосередньою підставою для притягнення до кримінальної відповідальності, тобто застосовувати зазначений метод для виявлення осіб схильних до протиправної поведінки.

В основному подібні факти мають бути підставою для застосування заходів індивідуальної профілактики, наприклад проведення профілактичної бесіди, винесення офіційного попередження. Утім, якщо особа вже має кілька офіційних попереджень, то можна вести мову про притягнення до кримінальної відповідальності.

Необхідно забезпечувати належну ефективність системи отримання інформації, приділивши основну увагу організації агентурно-оперативної діяльності з розкриття злочинів проти громадської безпеки, предметами яких є зброя бойові припаси та вибухові речовини, збільшити інформативну обізнаність про осіб, які вчиняють зазначені злочини, виявити канали транспортування зброї, бойових припасів, вибухових речовин, місця підпільного виготовлення, зберігання, продажу.

Так, у березні 2007 року працівники відділу боротьби з незаконним обігом наркотиків УМВС спільно з Житомирським райвідділом міліції отримали оперативну інформацію про те, що в одному з населених пунктів

Бердичівського району незаконно зберігалася чимала кількість наркотичної сировини та зброя. В результаті крім наркотичної сировини в домогосподарстві міліціонери виявили та вилучили цілий арсенал зброї та боєприпасів, а саме: малокаліберну гвинтівку калібру 5,6 мм 1961 року виготовлення без номера та 46 набоїв до неї, пістолет-ракетницю марки „СД-3131” калібру 12 мм, пневматичний пістолет та 7 набоїв до нього, газовий пістолет-револьвер та 5 набоїв до нього, 4 набої до газового пістолету калібру 9мм, 160 набоїв калібру 9 мм до пістолета „Макарова”, 20 набоїв калібру 7,62 мм до гвинтівки „Мосіна” [140].

Те саме стосується і фактів виготовлення, ремонту, недбалого зберігання, пересилання зброї, бойових припасів, вибухових речовин, їх незаконного виготовлення, ремонту, викрадення тощо, яка потребує налагодження та постійної підтримки в ефективному робочому стані системи збору інформації, яка носить не тільки кримінальний, а й перед кримінальний характер. Це в значній мірі досягається засобами формування спеціалізованого негласного апарату.

На думку С.С. Овчинського „оперативно-розсыкная информация является разновидностью социальной информации, специальной по цели получения (борьба с преступностью), методами получения и режиму использования, обеспечивающему конспирацию, надёжную зашифровку источников, возможность проверки сообщаемых сведений и их применению только заинтересованными оперативными работниками и следственными аппаратами” [156, с.39].

Із думкою науковця слід погодитися. Більше того, у межах досліджуваної тематики необхідно наголосити на превентивному значенні оперативно-розшукової інформації в межах боротьби із злочинністю та попередження злочинів проти громадської безпеки, предметами яких є зброя, бойові припаси, вибухові речовини зокрема, як складової протидії злочинності на загальному рівні.

До предмета пізнання оперативно-розшукової інформації С.С. Овчинський відносить: 1) фактори, що детермінують формування особистості злочинця; 2) ситуацію, яка може сприяти вчиненню злочину; 3) фактори, які у взаємодії з суб'єктивними індивідуальними особистісними утвореннями, стають безпосередніми причинами конкретних злочинів; 4) характеристику осіб, які у зв'язку з вірогідністю злочинної поведінки повинні знаходитись у полі зору міліції та піддаватися профілактичному впливу [156, с.52].

Іншими словами, отримана та опрацьована оперативно-розшукова інформація дає можливість з'ясувати потреби індивіда та способи досягнення бажаного в умовах певної життєвої ситуації, яким чином соціальне оточення впливає на особистість, а крім того як сама особистість для досягнення своїх цілей створює „штучне середовище”, що сприятиме досягненню бажаного шляхом вчинення суспільно небезпечних діянь передбачених законом про кримінальну відповідальність.

Подібної думки притримуються і інші вчені, які вважають, що встановлення оперативними працівниками потреб та мотивів злочинних посягань окремими особами як безпосередніх об'єктів ОРД, відкриває шляхи до можливості успішного рішення задач ОРД щодо запобігання, припинення, розкриття злочинів [41, с.91].

Отже, з метою отримання оперативної інформації щодо організованих злочинних угруповань, збирання відомостей про осіб, які схильні до вчинення злочинів, були свідками злочинів, фіксації слідів злочинів, сприяння викриттю злочинців, виявлення місць зберігання і каналів збуту зброї, наркотиків, викраденого майна тощо застосовується агентурний метод, суть якого полягає у здійсненні проникнення у групу негласного працівника оперативного підрозділу або особи, яка співпрацює з останнім, із збереженням у таємниці достовірних даних щодо її особистості.

Крім того, оперативна інформація отримується від гласних і негласних штатних та позаштатних працівників, тобто від осіб, з якими на засадах добровільності встановлено конфіденційна співпраця.

У цей же час слід зазначити, що на законодавчому рівні визначення поняття „конфіденційної співпраці” відсутнє. Натомість крім згаданого поняття існує ще „негласна (таємна) співпраця”, „агентурна робота”.

Видається, слід підтримати думку тих науковців, які вважають, що ці поняття в цілому мають один зміст, не суперечать, а лише доповнюють один одного, а категорії осіб, які надають допомогу правоохоронним органам негласну допомогу, таких як: „агентурний апарат”, „негласний апарат”, „агентурна робота”, „негласна робота”, а також „агент”, „негласний співробітник” є тотожні, тобто це слова-синоніми [226, с.44, 50].

В межах цього В.Ф. Усенко, В.А. Некрасов та В.Я. Мацюк подають наступні визначення конфіденційної співпраці, стосунків, що зумовлюють взаємні зобов'язання і відповідальність суб'єктів ОРД в особі їх працівників з громадянами, які погодились сприяти виявленню, попередженню та припиненню злочинів, забезпеченню захисту працівників правоохоронних органів від протиправних посягань при виконання службових обов'язків” [226, с.64]. Або, що конфіденційна співпраця – це засновані на законах і підзаконних нормативних актах офіційні відносини, що створюють взаємні права й обов'язки правоохоронних органів і фізичних осіб, які погодились на конфіденційних засадах сприяти попередженню і розкриттю злочинів знаходячись у спеціальному статусі” [226, с.84-85].

Викладене обумовило наступне визначення конфіденційної співпраці щодо злочинів проти громадської безпеки, предметами яких є зброя, бойові припаси та вибухові речовини як невід'ємної складової оперативно-розшукової діяльності, яка полягає у законодавчо закріпленому встановленні партнерських взаємовідносин між суб'єктами оперативно-розшукової діяльності з одного боку та особами, які добровільно погодились негласно, на засадах суворой конспірації надавати інформацію щодо попередження, розкриття та

розслідування злочинів пов'язаних із незаконним обігом предметів озброєння, встановленню злочинців, з іншого боку.

Новітніми у даному напрямку є пропозиції про відкриття негласними штатними співробітниками чи агентами кафе, ресторанів, казино, майстерень по ремонту автомашин, а стосовно розроблюваної тематики тирів, стрільбищ, зброе ремонтних майстерень, що можуть стати джерелом інформації про злочинні задуми, вчинені злочини, злочинні зв'язки.

Одним з напрямків взаємодії апарату карного розшуку з населенням є залучення останнього у здійснення оперативно-розшукових дій, успішне втілення яких без участі громадськості буває неможливе. До зазначеного напрямку взаємодії запобіжного характеру можна віднести проведення рейдів, відпрацювань.

Прикладом може слугувати систематичне проведення спеціальних операції по вилученню з незаконного обігу зброї і вибухівки органами внутрішніх справ Одеського регіону, де у результаті таких заходів у 2008 році скоротилася кількість злочинів, вчинених із застосуванням вогнепальної зброї. Протягом відпрацювання з 20 по 25 квітня працівники міліції зафіксували 66 фактів незаконного обігу зброї та боєприпасів. Зокрема, з незаконного обігу вилучено 17 одиниць вогнепальної зброї, понад 5 кг вибухівки, 459 набоїв різного калібру, 3 гранати, 31 одиниці холодної зброї. У ході операції правоохоронцями проводились раптові перевірки осіб, що перебувають під адміннаглядом та перевірялися місця можливого збору кримінального елемента, щоб встановити осіб, які можуть бути причетними до вчинення злочинів із застосуванням зброї. Завдяки прийнятим заходам було розшукано 48 злочинців, що переховуються від слідства та суду, у т.ч. за скоєння як тяжких злочинів так і в сфері незаконного обігу зброї та вибухівки [141].

У ст.8 Закону України „Про оперативно-розшукову діяльність” оперативним підрозділам надається право порушувати в установленому порядку питання про проведення перевірок фінансово-господарської діяльності підприємств, установ, організацій незалежно від форм власності та осіб, які

займаються підприємницькою діяльністю або іншими видами господарської діяльності індивідуально, та брати участь в їх проведенні, ознайомлюватись з документами та даними, що характеризують діяльність підприємств, установ та організацій, вивчати їх, встановлювати конфіденційне співробітництво з особами на засадах добровільності тощо. Дана форма взаємодії видається досить ефективним засобом у попередженні злочинів проти громадської безпеки, предметами яких є зброя, бойові припаси, вибухові речовини, коли потрібні фактичні дані, що дозволяють викрити, наприклад, джерела недостачі, незаконно списаної продукції на заводах-виготовлювачах предметів озброєння, чи складах зберігання тощо.

Названі права видаються досить ефективними засобами у попередженні злочинів проти громадської безпеки, предметами яких є зброя, бойові припаси, вибухові речовини, коли потрібні фактичні дані, що дозволили би викрити, наприклад, джерела недостачі, незаконно списаної продукції на заводах-виготовлювачах предметів озброєння, чи складах зберігання, привласнення вогнепальної зброї, бойових припасів, вибухових речовин шляхом зловживання службовою особою своїм службовим становищем, порушення правил зберігання, використання, обліку вибухових речовин тощо.

Допомога може виражатися в межах самостійної фіксації злочинних діянь викрадачів у зв'язку із допуском представників громади до виробничих операцій на тій чи іншій ділянці роботи, виконання окремих завдань оперативних працівників щодо виявлення та закріплення фактичних даних, що були отримані за межами виробничої сфери, доказового значення.

З метою запобігання та припинення вчинення злочинів проти громадської безпеки, предметами яких є зброя, бойові припаси та вибухові речовини необхідно проводити постійне накопичення інформаційного матеріалу щодо осіб, що готують до вчинення подібного роду діянь:

- виявлення членів злочинних угруповань, що здійснюють кримінальну активність у різних сферах економіки;

- виявлення громадян, що замислюють чи готуються до злочину або вже вчинили злочин із використанням зброї;
- виявлення неповнолітніх, що перебувають на обліку у секторі кримінальної міліції у справах дітей, які проявляють схильність до насилля та інтерес до зброї;
- виявлення громадян, що намагалися проникнути на об'єкти зберігання зброї;
- виявляти осіб, що прибули із районів бойових дій та шукають можливість збуту зброї;
- виявляти працівників підприємств-виготовлювачів зброї, які займаються розкраданням деталей чи механізмів зброї.

З метою припинення зазначених видів злочинів підрозділам кримінальної міліції необхідно своєчасно ставити на оперативний облік кожен екземпляр викраденої чи втраченої зброї, бойових припасів, вибухових речовин.

Перевірка по даних цього обліку, кожної вилученої одиниці дозволяє виявити та перекрити канали її незаконного обігу. Даний напрямок роботи здійснює державний науково-дослідний експертно-криміналістичний центр МВС України відділ експертизи зброї та трасологічної експертизи.

„Кропітка робота фахівців балістичної лабораторії полягає у дослідженні, на перший погляд, однакових зображень. Але, попри конструктивну тотожність кожна одиниця вогнепальної зброї, навіть однієї і тієї ж моделі, відрізняється особливостями, притаманними лише їй... тому одне з головних завдань балістів – ведення криміналістичних обліків, зокрема, за допомогою автоматизованої балістичної системи ”ТАИС”, куди і зносять зображення куль і гільз. Балістичні експертизи також проводять на автоматизованому комплексі „Рикошет” [192, с.4-5]. Зображення куль та гільз вводяться до системи „ТАИС”, що розроблена у Санки-Петербурзі, яка складається не лише з комп’ютерів, а й з центрального сервера (локальна мережа, захищена від несанкціонованого втручання), спеціальний сканерів і цифрових камер, обладнаних якісною оптикою [65, с.8-9].

У контексті цього слід зазначити роль оперативної техніки як засобу ОРД, що представляє собою комплекс спеціально пристосованих пристроїв та приладів, апаратів, хімічних речовин для негласного чи зашифрованого (у більшості випадків) використання під час здійснення оперативно-розшукових заходів, метою яких є попередження, розкриття, розслідування злочинів, розшук злочинців, що переходять від слідства і суду та безвісно відсутніх осіб.

З цього приводу В.О. Сілюков та В.О. Черков зазначають, що застосування оперативної техніки сприяє вирішенню таких оперативно-розшукових завдань як:

- виявлення та фіксація відомостей, які вказують на факти злочинної діяльності, а також осіб причетних до неї;
- створення умов, сприятливих для виникнення й виявлення слідів злочину та дій зловмисників;
- забезпечення конспірації під час проведення оперативних комбінацій та інших розшукових заходів;
- документування протиправних дій осіб, які перевіряються з метою отримання фактичних даних, які можна використати при розслідуванні та судовому розгляді кримінальних справ тощо [199, с.56].

До таких оперативно-технічних засобів, що слід активно застосовувати з метою запобігання та припинення (а крім того розкриття та розслідування) злочинів проти громадської безпеки, предметами яких є зброя, бойові припаси, вибухові речовини належать спеціальні ОТЗ: прилади зняття інформації з каналів зв'язку, пристрої контролю за кореспонденцією. Оперативні ОТЗ: пристрої та прилади для одержання та фіксації аудіо інформації, візуального спостереження, оперативного пошуку, виготовлення суб'єктивних портретів, спеціальні хімічні речовини, засоби оперативної сигналізації. А також різноманітна апаратура зв'язку, спеціальний транспорт, зброя, засоби активного та пасивного захисту співробітників, засобів маскування тощо.

Вирішення розроблюваної проблематики щодо запобігання та припинення злочинів проти громадської безпеки, предметами яких є зброя, бойові припаси, вибухові речовини, полягає у визнання такого принципового положення, що одним з найефективніших засобів ОРД в умовах високого розвитку науки є активізація процесу широкого впровадження науково-технічних досягнень.

Отже, викладене вище обґрунтовує наступні висновки.

Стосовно питання співвідношення понять „попередження”, „профілактика”, „запобігання”, „припинення” слід констатувати, що зазначені категорії співвідносяться як загальне та часткове. Тобто попередження злочинності – це діяльність уповноважених органів, яка спрямована на ліквідацію та нейтралізацію факторів злочинності, яка проявляється у трьох видах: профілактика, запобігання та припинення. Крім того, розрізняють три рівні попередження: загальносоціальний, спеціально-кримінологічний та індивідуальний.

Загальносоціальне попередження у виді профілактики охоплює масштабні, такі що мають довгостроковий характер види соціальної практики, наприклад: покращення соціально-економічної ситуації у суспільстві, загальне оздоровлення у державі; створення соціально-культурних умов для нормального розвитку громадян, проведення дозвілля, відпочинку молоді.

У свою чергу загальносоціальні заходи доповнюють спеціально-кримінологічними, які у більшості спрямовані на усунення конкретних криміногенних факторів. На цьому рівні профілактика, запобігання та припинення здійснюється суб'єктами, для яких попередження злочинів є основною їх функцією.

У цьому напрямку доцільними видаються пропозиції щодо створення як на загальнодержавному рівні, так і на рівні суб'єктів місцевого самоврядування, Кримінологічної служби, а також централізованої інформаційної служби з відповідним банком довідкових даних з питань профілактики злочинів.

Крім того, на рівні спеціально-кримінологічного попередження злочинів проти громадської безпеки, предметами яких зброя, бойові припаси та вибухові речовини, слід зазначити наступні пропозиції, а саме: доповнення статті 263 КК України частиною 3; вирішення подальшої долі вилученої зброї в якості речових доказів та блокування поступлення предметів озброєння у злочинний обіг; зниження коефіцієнту запасу міцності деяких деталей спеціальних засобів (газові пістолети, револьвери, пристрої для відстрілу гумовими кулями), а також зменшення міцності ствола.

ОВС – є одним з головних та основних суб'єктів, що здійснюють попереджувальну діяльність, функція запобігання злочинів законодавчо зафіксована. Зазначена діяльність здійснюється різноманітними засобами, такими як ведення оперативних обліків, використання оперативно-технічних засобів, проведення оперативних кримінологічних досліджень, проведення профілактичної роботи тощо.

Серед підрозділів ОВС у першу чергу необхідно виділити окремий блок міліції громадської безпеки та основні складові його – дозвільну систему та службу дільничних інспекторів міліції, які безпосередньо проводять видачу різних дозволів на зброю та контролюють додержання правил поведінки з предметами озброєння та функціонування об'єктів, де вони використовуються.

Слід зауважити, що теоретично профілактичну діяльність зобов'язані провадити усі підрозділи ОВС, а фактично зазначений напрямок діяльності залишається не розвинутим. З огляду на це пропонується виділити її в окремий напрямок правоохоронної діяльності, здійснення якого покласти на окремий спеціалізований підрозділ – міліцію з профілактики злочинності.

Використання провокаційних методів у діяльності працівників ОВС чи будь-яких інших працівників правоохоронних органів, здійснюється шляхом вжиття заходів організаційного характеру, метою яких є викриття особи внаслідок вчинення незакінченого злочинного діяння, що підпадає під охорону закону про кримінальну відповідальність.

Серед новітніх оперативно-розшукових заходів все більше уваги привертає оперативний збут товарів, предметів та речовин, у тому числі заборонених для обігу, під оперативним контролем, фізичним та юридичним особам незалежно від форм власності. Пропонується закріпити на законодавчому рівні даний новітній метод протидії злочинності та, зокрема, попередження злочинів проти громадської безпеки, предметами яких є зброя, бойові припаси та вибухові речовини, шляхом внесення змін у ст. 8 Закону України "Про оперативно-розшукову діяльність".

Крім того, у процесі наукового дослідження актуальною та обґрунтованою видається розробка та прийняття нормативно-правового акту, який регулюватиме та визначатиме напрямки протидії незаконному обігу предметів озброєння.

ВИСНОВКИ

Враховуючи результати, що були отримані під час дослідження обраної тематики, є підстави прийти до висновку, що проблема кримінологічної характеристики та попередження органами внутрішніх справ злочинів проти громадської безпеки, предметами яких є зброя, бойові припаси та вибухові речовини продовжує залишатись однією з найактуальніших проблем сьогодення як на рівні юридичної науки, так і на рівні правозастосувальної практики.

Слід відзначити, що злочини проти громадської безпеки, предметами яких є зброя, бойові припаси, вибухові речовини мають специфічні особливості, а тому є самостійним об'єктом кримінологічного дослідження. Зокрема, частина аналізованих суспільно небезпечних діянь, які передбачені санкціями КК України, часто-густо є первинними підготовчими діями у подальшій злочинній діяльності, в основі якої антисоціальна мотивація, що виражається у обранні злочинного типу поведінки як такого, шляхом задоволення своїх потреб, досягнення цілей із використанням зброї.

У свою чергу посилення озброєності злочинного світу стає одним з основних факторів, що впливає на загальний стан криміногенної ситуації в Україні, таким чином обумовлює зростання уваги до попередження злочинів проти громадської безпеки, предметами яких є зброя, бойові припаси та вибухові речовини.

В ході наукової розвідки було проаналізоване чинне законодавство, практика його застосування, висловлені у науковій літературі погляди, що в свою чергу обумовило наступні висновки:

1. Поняття „громадська безпека” є складовою поняття „національна безпека”, що своєю чергою є значно ширшим, родовим. А тому висувається пропозиція у ч.1 ст. 1 КК України до переліку об'єктів кримінально-правової охорони додати поняття „національна безпека”.

2. У проекті Закону України „Про зброю” застосувати таку класифікацію зброї: за тактико-технічними даними: 1) вогнепальна: нарізна, гладкоствольна, комбінована; короткоствольна, середньоствольна, довгоствольна; 2) холодна: клинкова, не клинкова, комбінована, рубляча, колюча, колючо-рубляча, колючо-ріжуча, ударно-роздроблююча; 3) газова; 4) пневматична. За призначенням: 1) військова; 2) службово-штатна; 3) цивільна: мисливська, спортивна, самооборони; 4) музейна, антикварна (історична). За способом виготовлення: 1) промислова; 2) кустарна; 3) несанкціонована.

Крім того, керуючись статтями 3, 21, 22, 27, 30, 41 Конституції України, визнаючи право громадян самих захищати себе і членів сім'ї, приватну власність, пропонується визнати суб'єктами, що мають право на придбання, зберігання, носіння і використання пристроїв вітчизняного виробництва для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами несмертельної дії та зазначені патрони, громадян України, які досягли 25-річного віку та подали до органів внутрішніх справ заяву за встановленою формою, медичний висновок лікувального закладу про відсутність протипоказань, що перешкоджають поведженню зі зброєю, довідку про походження вивчення матеріальної частини зброї, правил поведження з нею та застосування, копію страхування, платіжне доручення (квитанції) установи банку про оплату послуг за видачу дозволу, документів, що посвідчують особу.

3. Злочини проти громадської безпеки, предметами яких є зброя, бойові припаси та вибухові речовини – це умисні суспільно небезпечні діяння проти стану захищеності суспільства, життя та здоров'я людей, недоторканості власності, нормальної роботи підприємств, установ, організації, які виражаються у протиправних діяннях із предметами озброєння, що мають дозвільний порядок обігу у суспільстві. До цих злочинів у чинному КК України належать злочини, передбачені ст.ст. 262, 263, 264, 267, 269.

4. Результати аналізу правового регулювання набуття зброї в окремих зарубіжних державах як заходу протидії злочинам, предметами яких є зброя,

бойові припаси та вибухові речовини доводять необхідність прийняття із врахуванням національного менталітету Закону України "Про зброю", а також Закону України "Про заходи протидії незаконному обігу зброї, бойових припасів та вибухових речовин", які чітко визначатимуть ступені обмеженості обігу окремих предметів озброєння у суспільстві і регулюватимуть різні види їх обігу та заходи протидії їх незаконному обігу.

5. Поняття „особа” та „особистість” не виключають одне одного. Утім, відрізняються за змістовною частиною, кількістю ознак. Поняття „особистість” є ширшим, таким що охоплює, окрім соціальної сутності, ролі індивіда у соціумі, численні грані людської індивідуальності, внутрішній світ (духовну складову). Термін носить психологічне забарвлення, спонукаючи встановити внутрішні потреби, мотиви, переконання, установки конкретної особи. Уживання його доцільно у конкретних випадках, при складанні портретів злочинців.

Пропонується замінити термінологію у статтях 65 та 69 КК України: поняття "особа" поняттям "особистість винного".

6. Портрет особистості винного у вчиненні злочинних діянь проти громадської безпеки, предметами яких є зброя, бойові припаси та вибухові речовини, можна описати так: зазвичай це неодружений чоловік середнього віку (30-50 років), без вищої освіти, працездатний, але на момент вчинення злочину не працював та не навчався, характеризується наявністю специфічних інтересів, навичок, вмінь користування предметами озброєння чи власник зброї. Мотиваційна сфера характеризується нейтральним за своєю природою цільовим мотивом, суть якого – бажання володіння предметами озброєння, що додають відчуття сили, впевненості, безпеки. У певних випадках особам, що вчинили аналізовані злочини, притаманне зацікавлення у зброї, виключно як у засобі знищення перешкод на шляху до реалізації потреб, як правило, протиправним шляхом.

7. Поняття „фактори злочинності” слід уживати на загально соціальному та груповому рівнях, а „причини та умови злочину” – відповідно, на

індивідуальному рівні. Головне, що основні фактори досліджуваної групи злочинів не мають суттєвих відмінності від загальних факторів злочинів загальнокримінального спрямування у державі. Утім мають свої особливості: недоліки в області контролю, обліку, охорони зброї, бойових припасів, вибухових речовин; бажання громадян зрівнятися у правах, мати у своєму володінні певні предмети озброєння задля самозахисту, захисту своєї власності; низька правова освіченість громадян.

8. З метою подальшого вивчення, систематизації наявних даних та вироблення дієвих заходів протидії злочинів, пов'язаних із незаконним обігом предметів озброєння, пропонується виокремити у основній частині кримінології кримінологічну теорію щодо злочинності, пов'язаної з незаконним обігом предметів озброєння.

9. Попередження злочинності – це один із напрямків протидії злочинності, діяльність уповноважених органів, яка спрямована на зменшення, нейтралізацію та ліквідацію факторів злочинності, що проявляється у трьох формах: профілактиці, запобіганні, припиненні.

Кримінологічна профілактика злочинів – це один із напрямків протидії злочинності, самостійний вид попереджувальної діяльності, який включає в себе різноманітні за характером, змістом, чином, сферою застосування, методами заходи, що здійснюються державними органами, громадськими організаціями щодо недопущення виникнення та розвитку криміногенних факторів (явищ, процесів), безпосередньо пов'язаних із вчиненням злочинів.

Запобігання злочинів – це один із напрямків протидії злочинності, частина спеціально-попереджувальної діяльності, що здійснюється державними органами, громадськими організаціями, з метою виявлення детермінуючих факторів окремих видів злочинів, конкретних злочинів, фактів та обставин, що сприяють вчиненню злочинів, а також правопорушників з негативним спрямуванням, з наявними намірами вчинити злочин чи дії, які можуть перерости у злочинні, вжиття щодо таких осіб оперативно-розшукових заходів

щодо недопущення реалізації їх намірів, нейтралізації криміногенної ситуації та попередньої злочинної діяльності (готування чи замах на злочин).

Припинення злочинів – це один із напрямків протидії злочинності, частина спеціально-попереджувальної діяльності оперативних апаратів, метою якої є виявлення осіб, що вчиняють злочинні діяння, детермінуючих факторів конкретних злочинів, а також виявлення злочинів, недопущення доведення суспільно небезпечного діяння до кінця, зменшення шкоди суспільно небезпечного діяння, що було розпочате.

10. Необхідно створити централізовану інформаційну службу із відповідним банком даних із питань профілактики злочинів та формування на основі цього банку автоматизованої інформаційно-пошукової системи „Науково-практичні рекомендації щодо попередження злочинів”.

11. З метою розширення профілактичного потенціалу ч.3 ст.263 КК України та збільшення відсотку виявлення латентних злочинів слід доповнити її такими позитивними постзлочинними діями, як активне сприяння припиненню чи розкриттю злочинів, пов’язаних із незаконним поводженням зі зброєю, бойовими припасами, вибуховими речовинами. Пропонується така редакція ч.3 ст.263 КК України: *„Звільняється від кримінальної відповідальності особа, яка вчинила злочин, передбачений частинами першою або другою цієї статті, якщо вона добровільно здала органам влади зброю, бойові припаси, вибухові речовини або вибухові пристрої, або активно сприяла розкриттю припиненню чи розкриттю злочинів, пов’язаних із незаконним поводженням з цими предметами, викриттю осіб, що їх вчинили, якщо в її діяннях не містяться ознаки іншого складу злочину”*.

12. З метою блокування поступлення предметів озброєння у незаконний та кримінальний обіг доповнити ст. 81 КПК України наступними пропозиціями:

- у разі вилучення військової та саморобної зброї незалежно від технічного стану її необхідно знищувати;

- у разі вилучення розшукуваної цивільної та службово-штатної зброї, яка була втрачена чи викрадена, враховуючи обставини справи причини та умови

виходу зазначеної зброї із законного обігу – її слід повертати до органу, в якому вона зареєстрована чи вилучати з наступною реалізацією;

- у разі вилучення цивільної та службово-штатної зброї яка була втрачена чи викрадена, проходить по справі, але не перебуває у розшуку як така – її слід знищувати.

13. Оперативний облік „АРСЕНАЛ” як один із найважливіших та ефективних засобів оперативно-розшукової діяльності органів внутрішніх справ у попередженні, розкритті, розслідуванні злочинів, розшуку злочинців необхідно доповнити єдиним архівом інформації про минулі державні ліцензії на вогнепальну зброю.

14. Враховуючи багатоаспектність попереджувальної діяльності та навантаження ОВС, необхідно у блоку міліції громадського порядку виділити окремий підрозділ – міліцію з профілактики злочинності.

15. Внести зміни до ст.8 Закону України „Про оперативно-розшукову діяльність”, закріпивши право *„здійснювати оперативний збут товарів, предметів та речовин, у тому числі заборонених до обігу, під оперативним контролем, з метою викриття фактів протиправної діяльності”*.

Разом з тим, можна констатувати, що дослідження питання попередження злочинів проти громадської безпеки, предметами яких є зброя, бойові припаси та вибухові речовини може бути продовжене у таких напрямках, як розробка науково-практичних рекомендацій, формування банку даних автоматизованої інформаційно-пошукової системи, вдосконалення та розробка нових форм взаємодії органів внутрішніх справ з громадськістю.

Кримінологічна характеристика та попередження
органами внутрішніх справ злочинів проти громадської безпеки,
предметами яких є зброя, бойові припаси
та вибухові речовини

"ДОДАТКИ"

Додаток А

**Загальні відомості про стан злочинності
Структура та динаміка злочинів пов'язаних із незаконним обігом зброї**

Таблиця № 2

	2004	2005	Динаміка %	2006	Динаміка %	2007	Динаміка %	2008	Динаміка %	2009	Динаміка %
Зареєстровано злочинів усього	520105	485725	- 6,6	420900	- 13,3	401293	- 4,7	384424	- 4,2	434678	13,1
Рівень злочинності на 10 тис. населення	109, 2	102,4		89,4		85,2		82,7		93,5	
Незаконний обіг зброї (ст.ст. 262, 263 КК)	11542	11104	- 3,8	11059	- 0,4	11733	6,1	11873	1,2	11220	- 5,5
Незаконне поводження зі зброєю, бойовими припасами, вибуховими речовинами (ст. 263 КК)	11458	11041	- 3,6	10998	- 0,4	11684	6,2	11829	1,2	-	-
Викрадення,привласнення, вимагання вогнепальної зброї, бойових припасів,вибухових речовин чи радіоактивних матеріалів або заволодіння ними шляхом шахрайства або зловживанням службовим становищем (ст. 262 КК)	84	63	- 25	61	- 3,2	49	- 19,6	44	- 10,2	-	-

Додаток А.2

Відомості про осіб, які вчинили злочин

Таблиця № 3

		2004	2005	Динаміка %	2006	Динаміка %	2007	Динаміка %	2008	Динаміка %	2009	Динаміка %
Виявлено осіб, які вчинили злочини усього		260702	237187	- 9,0	214507	- 9,6	214093	- 0,2%	207740	- 3,0	212090	2,1
У Т О М У Ч И С Л І	Жінки	33478	31316	- 0,6	28057	- 10,4	27256	2,9	27419	0,6	29065	6,1
	незаконне поводження зі зброєю, бойовими припасами, вибуховими речовинами (ст.263.КК)	419	253	- 39,6	182	- 28,0	149	- 18,1	113	- 24,1	-	-
	вчинені вчинені неповнолітніми	257	231	- 10,1	182	- 21,2	161	- 11,5	153	- 5,0	-	-

Додаток Б

Вилучено зброї, бойових припасів та вибухових речовин

Таблиця № 4

		2004	2005	Динаміка %	2006	Динаміка %	2007	Динаміка %	2008	Динаміка %	2009	Динаміка %
Вилучено зброї, бойових припасів вибухових речовин	Вогнепальної зброї	4547	3060	- 32,7	2900	- 5,2	3223	11,1	2974	- 7,7	3080	3,6
	у тому числі											
	по злочинах вчинених ОГ та ЗО	84	66	- 21,4	60	- 9,1	53	-11,7	30	- 43,4	32	6,7
	гладкоствольної	517	410	- 20,7	337	- 17,8	342	1,5	313	- 8,5	314	0,3
	нарізної	2312	1241	- 46,3	1355	9,2	1201	- 11,4	1276	6,2	1402	9,9
	іншої вогнепальної зброї	1718	1409	- 18,0	1208	- 14,3	1680	39,1	1385	-17,6	1364	- 1,5
	патронів	17194 8	147236	- 14,4	149756	1,7	187364	25,1	140203	- 25,2	129856	- 7,4
	гранат	447	428	- 4,3	251	- 43,7	395	63,9	220	- 44,3	311	41,4
	мін	64	36	- 43,8	37	2,8	166	348,6	57	- 65,7	111	94,7
	саморобних вибухових пристроїв	84	225	167,9	107	- 52,4	98	- 8,4	69	- 29,6	62	- 10,1
	холодної зброї	3100	2568	- 17,2	2843	10,7	3386	19,1	4449	31,4	4032	- 9,4
	газової та пневматичної зброї	136	109	- 19,9	60	- 45,0	66	10,0	63	- 4,5	84	33,3
	вибухових речовин, кг	688	1223	77,8	343	- 72,0	253	- 26,2	206	- 18,6	200	- 2,9

Додаток Б.2

Вибірковий максимум та мінімум показників вилучених предметів озброєння у 2005 році

Таблиця №5

№	Вилучено вогнепальної зброї	у тому числі		Найменування регіонів	Патронів	Гранат мін	Саморобних Вибухових пристроїв	Вибухових речовин, кг
		гладкоствольної	нарізної					
1.	349	29	147	Луганська	7300	11	7	8
2.	321	38	165	Дніпропетровська	7688	26	7	
3.	189	14	89	Донецька	7991	17	17	26
4.	172	3	40	Полтавська	1981	18		4
5.	163	49	12	Кіровоградська	1426	9		1
6.	43	1	19	Волинська	8928	5	2	
7.	37	8 8	20 19	Львівська Тернопільська	3006 4262	2 3	4	3
8.	36	21	8	Хмельницька	914	2	2	5
9.	34	3	21	Чернівецька	3557	2		
10.	31	1	15	Житомирська	1324			1052

Додаток Б.3

Вибірковий максимум та мінімум показників вилучених предметів озброєння у 2006 році

Таблиця № 6

№	Вилучено вогнепальної зброї	у тому числі		Найменування регіону	Патронів	Гранат мін	Саморобних вибухових пристроїв	Вибухових речовин, кг
		гладкоствольної	нарізної					
1.	374	23	182	Луганська	7240	8	2	35
2.	328	28	224	Донецька	10580	10	10	28
3.	260	31	140	Дніпропетровська	13646	8	5	
4.	207	58	66	Миколаївська	8318	10	50	1
5.	151	1	27	Полтавська	8368	18	2	1
6.	49	8	18	Рівненська	3368		5	
7.	43	20	15	Волинська	2506	5	3	13
8.	38	12	16	Тернопільська	2347	15	1	3
9.	25	1	7	Житомирська	2004	1		2
10.	20	3	9	Чернівецька	1702	3		

Додаток Б.4

Вибірковий максимум та мінімум показників вилучених предметів озброєння у 2007 році

Таблиця № 7

№	Вилучено вогнепальної зброї	у тому числі		Найменування регіонів	Патронів	Гранат мін	Саморобних вибухових пристроїв	Вибухових речовин, кг
		гладкоствольної	нарізної					
1.	460	10	93	Донецька	8016	22	2	20
2.	407	17	146	Луганська	54306	13	10	30
3.	314	24	170	Дніпропетровська	14920	24	10	27
4.	200	55	42	Миколаївська	10711	4	20	4
5.	172		29	Полтавська	3176	19		2
6.	36	36	16 24	Волинська Хмельницька	913 1512	2	1	13 5
7.	34	34	11	Рівненська	2532	1	11	
8.	29	29	4	Тернопільська	1019		2	
9.	26	26	2	Житомирська	1619			
10.	22	22	3	Чернівецька	1175			3

Додаток Б.5

Вибірковий максимум та мінімум показників вилучених предметів озброєння у 2008 році

Таблиця № 8

№	Вилученої вогнепальної зброї	у тому числі		Найменування регіонів	Патронів	Гранат мін	Саморобних вибухових пристроїв	Вибухових речовин, кг
		гладкоствольної	нарізної					
1.	400	18	144	Луганська	10173	4	3	10
2.	270	18	100	Донецька	8777	27	6	14
3.	248	22	138	Дніпропетровська	13758	35	17	18
4.	186	5	130	Запорізька	4406	37	1	17
5.	182	50	31	Миколаївська	8914	2	4	3
6.	48	8	21	Рівненська	2260	3	11	1
7.	45	5	35	Львівська	3405	5	5	1
8.	35	7	19	Чернівецька	1328	5		
9.	25	3	9	Житомирська	899		2	
10.	21	2	10	Волинська	1361	7		15

Додаток В

Відомості про злочини вчинені з використанням зброї та вибухових речовин

Таблиця № 9

		2004	2005	Динаміка %	2006	Динаміка %	2007	Динаміка %	2008	Динаміка %	2009	Динаміка %	
Вчинено злочинів з використанням	вогнепальної зброї	385	404	4,9	357	- 11,6	311	-12,9	311	1,9	410	31,8	
	у т. ч.												
	гладкоствольної	108	125	15,7	100	- 20,0	108	8,0	110		122	10,9	
	вибухових речовин	28	26	- 7,1	26		18	- 30,8	23	27,8	28	21,7	
	умисне вбивство	вогнепальної зброї	104	105	1,0	97	- 7,6	75	- 22,7	84	12,0	100	19,0
		вибухових речовин	3	4	33,3	5	25,0	2	- 60,0	3	50,0	10	3,3
	умисні тяжкі тілесні ушкодження	вогнепальної зброї	10	14	40,0	13	- 7,1	16	23,1	9	- 43,8	13	44,4
		вибухових речовин		1		-	100,0					1	

Додаток В.2

**Вибірковий максимум та мінімум показників злочинів
вчинених з використанням предметів озброєння у 2004 році**

Таблиця № 10

№	Зареєстровано злочинів вчинених з з використанням вогнепальної зброї	Найменування Регіонів	Зареєстровано злочинів вчинених з використанням вибухових речовин
1.	45	Луганська	
2.	42	Дніпропетровська	1
3.	37	Одеська	2
4.	29	Донецька	6
5.	27	Запорізька	1
6.	6	Київська	
7.	5	Чернівецька	3
8.	3	АР Крим Вінницька	1
9.	2	Рівненська Чернігівська	
10.	1	Тернопільська	

Додаток В.3

**Вибірковий максимум та мінімум показників злочинів
вчинених із використанням предметів озброєння у 2005 році**

Таблиця № 11

№	Зареєстровано злочинів вчинених з використанням вогнепальної зброї	Найменування регіонів	Зареєстровано злочинів вчинених з використанням вибухових речовин
1.	58	Донецька	3
2.	30	Луганська	2
3.	27	Дніпропетровська	1
4.	24	Одеська	4
5.	20	Полтавська	1
6.	7	Кіровоградська Миколаївська Харківська	1
7.	6	Житомирська Черкаська	
8.	5	Чернівецька	1
9.	4	Рівненська	
10.	1	Тернопільська	

Додаток В.4

**Вибірковий максимум та мінімум показників злочинів
вчинених із використанням предметів озброєння у 2006 році**

Таблиця № 12

№	Зареєстровано злочинів вчинених з використанням вогнепальної зброї	Найменування регіонів	Зареєстровано злочинів вчинених з використанням вибухових речовин
1.	40	Дніпропетровська	1
2.	30	Донецька	2
3.	29	Одеська	2
4.	21	Полтавська	
5.	19	Запорізька	1
6.	8	Івано-Франківська Кіровоградська Львівська	1 2
7.	6	АР Крим Харківська	2 3
8.	5	Вінницька Чернівецька Рівненська	
9.	2	Житомирська	
10.	1	Тернопільська Чернігівська	1

Додаток В.5

**Вибірковий максимум та мінімум показників злочинів
вчинених із використанням предметів озброєння у 2007 році**

Таблиця № 13

№	Зареєстровано злочинів вчинених з використанням вогнепальної зброї	Найменування регіонів	Зареєстровано злочинів вчинених з використанням вибухових речовин
1.	38	Одеська	3
2.	26	Донецька	1
3.	24	Хмельницька	1
4.	23	Запорізька	
5.	20	Дніпропетровська	
6.	9	Харківська	
7.	6	Львівська	1
8.	5	Херсонська Волинська Вінницька Чернігівська	1 1 1 2
9.	4	Чернівецька	
10.	3	Рівненська Миколаївська Житомирська АР Крим	

Додаток В.6

**Вибірковий максимум та мінімум показників злочинів
вчинених із використанням предметів озброєння у 2008 році**

Таблиця № 14

№	Зареєстровано злочинів вчинених з використанням вогнепальної зброї	Найменування регіонів	Зареєстровано злочинів вчинених з використанням вибухових речовин
1.	38	Донецька	5
2.	33	Одеська	1
3.	23	Запорізька	2
4.	20	Полтавська	
5.	18	Київська	
6.	8	Закарпатська	2
		Івано-Франківська	
		Кіровоградська	1
		Сумська	1
		Херсонська	1
7.	7	АР Крим Вінницька	1
8.	5	Рівненська	
9.	3	Миколаївська	1
		Чернігівська	1
10.	1	Житомирська Волинська	

Додаток Д

Вибіркова динаміка зареєстрованих, розкритих (розслідуваних) злочинів пов'язаних із незаконним поводженням зі зброєю, бойовими припасами, вибуховими речовинами

Таблиця № 15

№	Найменування регіону	Динаміка зареєстрованих злочинів %					Динаміка розкритих (розслідуваних) злочинів %				
		2004	2005	2006	2007	2008	2004	2005	2006	2007	2008
1.	Донецька	- 13,0	- 21,2	- 4,6	1,3	- 3,2	- 16,4	- 18,5	- 4,6	4,3	- 3,2
2.	Дніпропетровська	4,7	- 12,2	4,2	1,0	1,7	7,7	- 18,2	4,2	5,8	1,7
3.	Луганська		0,1	0,7	25,9		1,1	0,3	0,7	21,7	3,4
4.	Одеська	- 9,7	7,9	- 1,4	2,0	3,1	- 0,2	3,2	- 1,4	- 1,7	3,1
5.	Харківська	9,3	- 10,4	10,8	37,0	-6,5	13,0	- 9,8	10,8	39,4	- 6,5
6.	Волинська	21,8	27,4	1,7	- 25,2	21,7	10,0	36,4	1,7	- 21,3	21,7
7.	Івано-Франківська	- 27,2	11 5	0,6	- 4,5		- 26,7	9,3	0,6	2,7	
8.	Тернопільська	- 18,6	11,4	4,3	4,1	1,6	-19,8	8,6	4,3	3,4	1,6
9.	Хмельницька	- 9,6	32,7	- 12,0	9,1	9,7	- 26,7	33,0	- 12,0	- 0,7	9,7
10.	Чернівецька	- 13,7	- 4,9	2,6	1,3	13,6	- 10,5	6,5	2,6	15,1	13,6

Додаток Д.2
**Вибірковий максимум та мінімум зареєстрованих
та розкритих (розслідуваних) злочинів за ст. 263 КК України у 2004 році**

Таблиця № 16

№	Зареєстровано злочинів пов'язаних із незаконним поводженням зі зброєю, бойовими припасами, вибуховими речовинами	Найменування регіонів	Розкрито (розслідувано) злочинів пов'язаних із незаконним поводженням зі зброєю, бойовими припасами, вибуховими речовинами
1.	1253	Донецька	1159
2.	1122	Дніпропетровська	1125
3.	967	Луганська	954
4.	705	Харківська	705
5.	664	Херсонська	664
6.	139	Івано-Франківська	140
7.	113	Хмельницька	109
8.	105	Тернопільська	105
9.	95	Волинська	88
10.	82	Чернівецька	82

Додаток Д.3

**Вибірковий максимум та мінімум зареєстрованих
та розкритих (розслідуваних) злочинів за ст.263 КК України у 2005 році**

Таблиця № 17

№	Зареєстровано злочинів пов'язаних із незаконним поводженням зі зброєю, бойовими припасами, вибуховими речовинами	Найменування регіонів	Розкрито (розслідувано) злочинів пов'язаних із незаконним поводженням зі зброєю, бойовими припасами, вибуховими речовинами
1.	987	Донецька	945
2.	985	Дніпропетровська	920
3.	968	Луганська	957
4.	713	Одеська	673
5.	687	АР Крим	687
6.	150	Хмельницька	145
7.	149	Кіровоградська	154
8.	121	Волинська	120
9.	117	Тернопільська	114
10.	78	Чернівецька	82

Додаток Д.4

**Вибірковий максимум та мінімум зареєстрованих
та розкритих (розслідуваних) злочинів за ст. 263 КК України у 2006 році**

Таблиця № 18

№	Зареєстровано злочинів пов'язаних із незаконним поводженням зі зброєю, бойовими припасами, вибуховими речовинами	Найменування регіонів	Розкрито (розслідувано) злочинів пов'язаних із незаконним поводженням зі зброєю, бойовими припасами, вибуховими речовинами
1.	1026	Дніпропетровська	1011
2.	975	Луганська	973
3.	942	Донецька	881
4.	703	Одеська	683
5.	700	Харківська	673
6.	156	Житомирська Івано-Франківська	151 150
7.	152	Кіровоградська	147
8.	123	Волинська	122
9.	122	Тернопільська	117
10.	80	Чернівецька	73

Додаток Д.5

**Вибірковий максимум та мінімум зареєстрованих
та розкритих (розслідуваних) злочинів за ст.263 КК України у 2007 році**

Таблиця № 19

№	Зареєстровано злочинів пов'язаних із незаконним поводженням зі зброєю, бойовими припасами, вибуховими речовинами	Найменування регіонів	Розкрито (розслідувано) злочинів пов'язаних із незаконним поводженням зі зброєю, бойовими припасами, вибуховими речовинами
1.	1228	Луганська	1184
2.	1036	Дніпропетровська	1070
3.	959	Харківська	938
4.	954	Донецька	919
5.	717	Одеська	674
6.	149	Івано-Франківська	154
7.	144	Хмельницька	134
8.	127	Тернопільська	121
9.	92	Волинська	96
10.	81	Чернівецька	84

Додаток Д.6

**Вибірковий максимум та мінімум зареєстрованих
та розкритих (розслідуваних) злочинів за ст. 263 КК України у 2008 році**

Таблиця № 20

№	Зареєстровано злочинів пов'язаних із незаконним поводженням зі зброєю, бойовими припасами, вибуховими речовинами	Найменування регіонів	Розкрито (розслідувано) злочинів пов'язаних із незаконним поводженням зі зброєю, бойовими припасами, вибуховими речовинами
1.	1228	Луганська	1224
2.	1054	Дніпропетровська	1044
3.	923	Донецька	896
4.	897	Харківська	909
5.	799	Запорізька	759
6.	149	Івано-Франківська Київська	147
7.	129	Тернопільська	166
8.	124	Сумська	129
9.	112	Волинська	106
10.	92	Чернівецька	91

Додаток Е

Зведена таблиця даних щодо засуджених осіб, які вчинили злочини проти громадської безпеки та злочини, предметами яких є зброя, бойові припаси, вибухові речовини 2005 – 2008 рр.

Таблиця № 21

рік	Види злочинних діянь, стаття КК України	Усього засуджених				Вік засуджених на момент вчинення злочину						Заняття засуджених на момент вчинення злочину										Освіта засуджених на час вчинення злочину					
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26
За півріччя 2008	Злочини проти громадської безпеки	6982	6899	59	223		96	836	900	3865	1202	83	655	2	17	1	46	36	339	512	5086	956	235	1592	3110	1712	20
		ст. 262 ч. 1	9	9	1		1		2	5	1		1			1					7	5		2	1	6	

Продовження таблиці № 21

	ст. 263 ч.1																											
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	
	ст. 263 ч. 2	1242	1229	7	29		17	157	171	700	191	6	311	1	2		8	10	10	31	93	942	166	49	301	540	302	2
	ст. 264	1	1							1															1			
2007	Злочини проти громадсько ї безпеки	6290	6195	68	215	1	62	736	775	3513	1125	78	656	3	15	5	28	38	331	366	4556	860	231	1361	2887	1488	18	
	ст. 262 ч. 1, 2	26	25	1		1	2	6	6	11			6	1		1	1				1	13	4	1	7	11	5	
2006	Злочини проти громадсько ї безпеки	6220	6114	57	189		82	311	799	3368	1056	85	772	1	22	5	44	42	394	475	4164	828	207	1306	2867	1466	24	
	ст. 262 ч. 1, 2	21	20	1				6	4	6	5		5		2				1	2	11		1	5	10	3		
	Ст. 263 ч. 3	1	1							1											1							
	Ст.. 267 ч.1	1	1								1											1				1		

Продовження таблиці № 21

2005	Злочини проти громадської безпеки	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26
		ст.262 ч. 1, 2	53 72	52 90	52	16 2	2	10 9	78 2	66 2	28 91	83 5	91	74 3	6	25	13	51	52	32 6	57 1	32 68	59 9	19 8	11 02	24 24	13 35
ст. 262 ч. 3	1	1							1												1		1				
ст. 267 ч.1	1	1							1			1											1				

Додаток Ж

Коефіцієнт інтенсивності злочинності пов'язаної з незаконним поводженням зі зброєю, бойовими припасами, вибуховими речовинами в окремих регіонах України у 2004 році

Таблиця № 22

№	Коефіцієнт інтенсивності злочинних проявів	Зареєстровано злочинів пов'язаних із незаконним поводженням зі зброєю, бойовими припасами, вибуховими речовинами	Найменування регіонів
1.	58	664	Херсонська
2.	40	967	Луганська
3.	32	1122	Дніпропетровська
4.	27	1253	Донецька
5.	25	705	Харківська
6.	10	139	Івано-Франківська
7.	9	105	Тернопільська
8.	9	95	Волинська
9.	9	82	Чернівецька
10.	8	113	Хмельницька

Додаток Ж.2

Коефіцієнт інтенсивності злочинності пов'язаної з незаконним поводженням зі зброєю, бойовими припасами, вибуховими речовинами в окремих регіонах України у 2005 році

Таблиця № 23

№	Коефіцієнт інтенсивності злочинних проявів	Зареєстровано злочинів пов'язаних із незаконним поводженням зі зброєю, бойовими припасами, вибуховими речовинами	Найменування регіонів
1.	40	968	Луганська
2.	35	687	АР Крим
3.	30	713	Одеська
4.	29	985	Дніпропетровська
5.	21	987	Донецька
6.	14	149	Кіровоградська
7.	11	121	Волинська
8.	10	150	Хмельницька
9.	10	117	Тернопільська
10	8	78	Чернівецька

Додаток Ж.3

Коефіцієнт інтенсивності злочинності пов'язаної з незаконним поводженням зі зброєю, бойовими припасами, вибуховими речовинами в окремих регіонах України у 2006 році

Таблиця № 24

№	Коефіцієнт інтенсивності злочинності	Зареєстровано злочинів пов'язаних із незаконним поводженням зі зброєю, бойовими припасами, вибуховими речовинами	Найменування регіонів
1.	40	975	Луганська
2.	29	1026	Дніпропетровська
3.	29	703	Одеська
4.	24	700	Харківська
5.	20	942	Донецька
6.	14	152	Кіровоградська
7.	11	123	Волинська
8.	11	156	Житомирська
9.	11	156	Івано-Франківська
10.	10	122	Тернопільська
11.	8	80	Чернівецька

Додаток Ж.4

Коефіцієнт інтенсивності злочинності пов'язаної з незаконним поводженням зі зброєю, бойовими припасами, вибуховими речовинами в окремих регіонах України у 2007 році

Таблиця № 25

№	Коефіцієнт інтенсивності злочинності	Зареєстровано злочинів пов'язаних із незаконним поводженням зі зброєю, бойовими припасами, вибуховими речовинами	Найменування регіонів
1.	50	1228	Луганська
2.	33	959	Харківська
3.	30	1036	Дніпропетровська
4.	29	717	Одеська
5.	20	954	Донецька
6.	11	127	Тернопільська
7.	10	149	Івано-Франківська
8.	10	144	Хмельницька
9.	8	81	Чернівецька
10.	8	92	Волинська

Додаток Ж. 5

Коефіцієнт інтенсивності злочинності пов'язаної із незаконним поведженням зі зброєю, бойовими припасами, вибуховими речовинами на території України у 2008 році

Таблиця № 26

Коефіцієнт інтенсивності злочинності	Зареєстровано злочинів пов'язаних з незаконним поведженням зі зброєю, бойовими припасами, вибуховими речовинами	Найменування регіону
56	689	Миколаївська
50	1228	Луганська
49	552	Херсонська
42	799	Запорізька
34	675	АР Крим
32	122	місто Севастополь
31	897	Харківська
30	1054	Дніпропетровська
30	739	Одеська
30	408	Черкаська
27	434	Полтавська
19	923	Донецька
19	331	Вінницька
17	220	Закарпатська
16	196	Чернігівська
15	180	Рівненська
14	158	Кіровоградська
11	154	Житомирська
11	129	Тернопільська
11	158	Хмельницька
10	149	Івано-Франківська
10	124	Сумська
10	112	Волинська
10	92	Чернівецька
8	149	Київська
7	203	Львівська
6	175	місто Київ
25	11829	Всього по Україні

Додаток 3

Проект**ЗАКОН УКРАЇНИ****Про заходи протидії незаконному обігу зброї, бойових припасів та вибухових речовин**

Розділ I

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Стаття 1. Основні терміни, які застосовуються у цьому Законі

У цьому Законі спеціальні терміни вживаються у такому значенні:

незаконний обіг зброї, бойових припасів та вибухових речовин – діяння з: виробництва, охорони, ремонту, реалізації, придбання, користування, носіння, застосування, зберігання, обліку, вилучення, знищення, колекціонування, експонування, нагородження, передачі, пересилання, спадкування, дарування, перевезення, експорту, імпорту, ввезення, транзитного перевезення та вивезення з території України зброї, бойових припасів, вибухових речовин, вчинені із порушенням чинного законодавства, за які передбачено адміністративну чи кримінальну відповідальність;

зброя – пристрої, прилади і предмети, спеціально виготовлені, конструктивно призначені і технічно придатні для ураження живої або іншої цілі, подачі звукового чи світлового сигналу, які не мають іншого виробничого чи господарсько-побутового призначення;

вогнестрільна зброя – зброя, призначена для механічного ураження живої цілі на відстані снарядом, який одержує спрямований рух за рахунок енергії порохових газів або їх аналогів;

основні частини вогнестріЛЬНОЇ зброї – ствол та механізм, що замикає його, ударно-спусковий механізм, механізм екстракції (ежекції) гільз, прицільні пристосування та рамка;

бойові припаси – набої до нарізної вогнестріЛЬНОЇ зброї різних калібрів, артилерійські снаряди, бомби, міни, гранати, бойові частини ракет і торпед, набої до гладкоствольних мисливських рушниць, набої, споряджені гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами не смертельної дії та інші вироби у зібраному стані, споряджені вибуховою речовиною і призначені для стрільби з вогнестріЛЬНОЇ зброї чи для вчинення вибуху;

вибухові речовини – хімічні сполуки чи суміші, здатні під впливом зовнішнього імпульсу до самопоширення з великою швидкістю хімічної реакції із утворенням газоподібних продуктів та виділенням тепла (амоніти, амонали, тротил, октоген, гексоген, порох, нітрогліцерин), у тому числі суміші, які містять одну або декілька потужних вибухових речовин, які в чистому вигляді мають тиск пари менше 0,0001 Па при температурі 25 градусів С; суміші із зв'язуючим матеріалом, є м'якими або еластичними при нормальній кімнатній температурі;

компетентні органи – органи державної влади, на які відповідно до національного законодавства покладені задачі попередження і боротьби з незаконним обігом зброї, бойових припасів, вибухових речовин;

сертифікат інформаційного маркування – документ, в якому посвідчується, що виготовлені та промарковані вогнестріЛЬНА зброя, партія вибухових речовин, боеприпасів містить інформаційне маркування унікальним номером, виконане належним чином;

додаток до копії сертифіката інформаційного маркування – документ, в якому посвідчується, що частина виготовленої та/чи промаркованої партії вибухових речовин, бойових припасів, яка супроводжується ним, містить інформаційне маркування унікальним номером, виконане належним чином;

мікроносій – основний елемент маркування, що містить необхідну інформацію для ідентифікації вибухової речовини, боєприпасів, вогнестрільної зброї;

державний збройовий кадастр – офіційний збірник систематизованих відомостей про зброю, бойові припаси, вибухові речовини, у тому числі відомості про їх інформаційне маркування, обіг який дозволений на території України.

Стаття 2. Законодавство про заходи протидії незаконному обігу зброї, бойових припасів та вибухових речовин

Законодавство про заходи протидії незаконному обігу зброї, бойових припасів та вибухових речовин складається із Конституції України, Законів України, Постанов Кабінету Міністрів України, відомчих законодавчих актів, міжнародних нормативно-правових актів, цього Закону та інших законодавчих актів.

Стаття 3. Організація протидії незаконному обігу зброї, бойових припасів, вибухових речовин

Протидію незаконному обігу зброї, бойових припасів, вибухових речовин здійснюють Міністерство внутрішніх справ України, Служба безпеки України, Генеральна прокуратура України, Державний митний комітет України, Державна прикордонна служба України та інші органи виконавчої влади в межах наданих їм законом повноважень.

Кабінет Міністрів України, міністерства та інші центральні органи виконавчої влади приймають нормативно-правові акти щодо обігу зброї, бойових припасів та вибухових речовин лише у випадках, передбачених законами України.

Координація діяльності у сфері протидії незаконному обігу зброї, бойових припасів, вибухових речовин здійснюється органами виконавчої влади, уповноваженими на вирішення завдань у сфері протидії їх незаконному обігу.

Р о з д і л ІІ

ЗАХОДИ ПРОТИДІЇ НЕЗАКОННОМУ ОБІГУ ЗБРОЇ, БОЙОВИХ ПРИПАСІВ ТА ВИБУХОВИХ РЕЧОВИН НА МІЖДЕРЖАВНОМУ РІВНІ

Стаття 4. Міжнародне співробітництво

Враховуючи зростання масштабів незаконного виготовлення та обігу зброї, бойових припасів та вибухових речовин, набуття транснаціонального характеру, діяльність щодо попередження, виявлення, припинення, розкриття злочинів, пов'язаних із незаконним обігом зброї, бойових припасів та вибухових речовин, необхідно здійснювати у взаємодії та координації зусиль у межах міжнародної спільноти.

Взаємодія здійснюється у напрямку створення спільного банку даних про транснаціональні злочинні угруповання, їх лідерів та учасників, що причетні до незаконного обігу зброї, бойових припасів та вибухових речовин, проведення спільних та /чи погоджених заходів із припинення незаконного виготовлення та обігу зброї.

Співробітництво здійснюється у формах:

обміну інформацією про злочини, що готуються чи вчинені, пов'язані з незаконним обігом зброї, бойових припасів, вибухових речовин, виявлення нових методів кримінального застосування вогнестрільної зброї, бойових припасів, вибухових речовин, місця незаконного виготовлення, виявлені нові незаконні способи перероблення зброї, практику виїмки, нові методи попередження, виявлення, припинення та розкриття фактів незаконного обігу зброї, бойових припасів, вибухових речовин;

виконання запитів про проведення оперативно-розшукових заходів;

планування та здійснення спільних та/чи скоординованих профілактичних та оперативно-розшукових заходів, у тому числі з використанням методу контрольованого постачання;

обмін досвіду роботи, проведення практичних конференцій та семінарів, спільних наукових досліджень.

Стаття 5. Єдина система інформаційного маркування

З метою здійснення погодженої діяльності, сприянню розвитку та зміцненню співробітництва між державами-членами Співдружності Незалежних Держав у боротьбі з незаконним обігом зброї, бойових припасів та вибухових речовин, надання допомоги компетентним органам держав-учасниць у розслідуванні злочинів, пов'язаних із незаконним обігом зброї, бойових припасів, вибухових речовин, забезпечення можливості ідентифікації та контролю за обігом зброї, бойових припасів, вибухових речовин, а також забезпечення складання, реєстрації та введення уніфікованих облікових та звітних документів, що супроводжують обіг зброї, бойових припасів, вибухових речовин впровадити на території України Єдину систему інформаційного маркування зброї, бойових припасів, вибухових речовин.

Стаття 5-1. Компетентними органами, функціональна діяльність яких охоплює механізм реалізації Єдиної системи інформаційного маркування зброї, бойових припасів, вибухових речовин, є Міністерство внутрішніх справ України, Міністерство оборони України, Державний комітет зі стандартизації, метрології та сертифікації.

Стаття 5-2. Компетентні органи провадять єдину державну політику, реалізують функції та вирішують задачі в межах своїх повноважень, що надані їм Кабінетом Міністрів України, у тому числі здійснення функціонування банку даних промаркованої зброї, бойових припасів, вибухових речовин та здійснює у встановленому порядку обмін даними, необхідними для ідентифікації зброї, бойових припасів, вибухових речовин, що мають інформаційне маркування.

Стаття 5-3. Дані про інформаційне маркування зброї, бойових припасів, вибухових речовин повинні фіксуватися у журналі чи картці обліку виготовленої та/чи промаркованої зброї, бойових припасів, вибухових речовин, сертифікаті

інформаційного маркування, додатку до копії сертифікату інформаційного маркування, журналі чи картці обліку отриманої зброї, бойових припасів, вибухових речовин.

Стаття 5-4. Інформаційне маркування – це мікроносій, де нанесені відповідним образом кодове позначення держави, на території якого були виготовлені та/чи промарковані зброя, бойові припаси, вибухові речовини, кодове позначення виготовлювача, а також кодове позначення партії та дати їх виготовлення.

Р о з д і л І І І

ЗАХОДИ ПРОТИДІЇ НЕЗАКОННОМУ ОБІГУ ЗБРОЇ, БОЙОВИХ ПРИПАСІВ ТА ВИБУХОВИХ РЕЧОВИН

Стаття 6. Створити в установленому порядку у системі Міністерства оборони України як урядовий орган державного управління – Державний департамент з реалізації та утилізації надлишкових предметів озброєння.

Реалізації та утилізації підлягає як військове майно, так і вилучена бойова та саморобна зброя незалежно від технічного стану, а також вилучена цивільна та службова зброя, яка була втрачена чи вкрадена, проходить у справі, але не перебуває у розшуку як така.

Стаття 7. Кабінету Міністрів України спільно з Державним комітетом телебачення і радіомовлення України, Міністерством культури і мистецтв України систематично ініціювати державне замовлення на виготовлення та розміщення у загальнонаціональних та регіональних засобах масової інформації соціальної реклами, на предмет популяризації правомірного поводження зі зброєю, бойовими припасами, а також наданню підтримки працівникам правоохоронних органів з боку громадськості, що сприятиме упровадженню та закріпленню суспільно корисних правил та норм.

Стаття 8. Кабінет Міністрів України спільно з Міністерством освіти і науки України, Академією педагогічних наук України, підприємствами, установами,

організаціями, місцевими державними організаціями, органами місцевого самоврядування розробити організаційно-методичні плани лекцій, роз'яснювальних бесід про правила поводження зі зброєю, бойовими припасами, вибуховими речовинами, інструктажів із власниками зброї, правила користування застосування.

Стаття 9. Запровадити на державних підприємствах та установах, а також в організаціях з іншими формами власності короткої лекторій з курсу безпеки життєдіяльності. Всі міністерства, держкомітети та відомства України.

Стаття 10. Генеральній прокуратурі України з метою підвищення ефективності розслідувань кримінальних справ та результативності протидії незаконному обігу зброї, бойових припасів, вибухових речовин внести в установленому порядку пропозиції щодо вдосконалення норм Кримінально-процесуального кодексу України.

Р о з д і л І V

ОПЕРАТИВНІ ЗАХОДИ ПРОТИДІЇ НЕЗАКОННОМУ ОБІГУ ЗБРОЇ, БОЙОВИХ ПРИПАСІВ ТА ВИБУХОВИХ РЕЧОВИН

Стаття 11. Контрольоване постачання

Державні органи (підрозділи), які мають право здійснювати оперативно-розшукову діяльність з метою виявлення джерел і каналів незаконного обігу зброї, бойових припасів, вибухових речовин, осіб, які беруть у цьому участь, в кожному окремому випадку за домовленістю з відповідними органами іноземних держав або на підставі міжнародних договорів України можуть використовувати метод контрольованого постачання, тобто допускати під контролем і оперативним наглядом цих органів ввезення в Україну, вивезення з України чи транзит через її територію зброї, бойових припасів, вибухових речовин.

Контрольоване постачання може використовуватися також щодо незаконного перевезення та пересилання зброї, бойових припасів, вибухових речовин.

Порядок контрольованого постачання визначається Митним кодексом України і нормативним актом Державного митного комітету, Міністерства внутрішніх справ України, Служби безпеки України, спеціально уповноваженого органу виконавчої влади у справах охорони державного кордону України, погодженим з Генеральною прокуратурою України і Міністерством юстиції України.

Стаття 12. Оперативна закупівля

З метою одержання доказів злочинної діяльності, пов'язаної з незаконним обігом зброї, бойових припасів, вибухових речовин, працівникам органів (підрозділів), яким надано право здійснювати оперативно-розшукову діяльність, за постановою начальника відповідного органу, погоджену з прокурором, дозволяється проведення операції щодо придбання зброї, бойових припасів, вибухових речовин – оперативної закупівлі.

Порядок проведення оперативної закупівлі визначається нормативним актом Міністерства внутрішніх справ України, Служби безпеки України, погодженим з Генеральною прокуратурою України та Міністерством юстиції України.

Стаття 13. Конфіскація

Зброя, бойові припаси та вибухові речовини, що знаходяться у незаконному обігу, а також обладнання, яке застосовується для їх незаконного виготовлення, підлягають конфіскації у встановленому законом порядку.

Зброя, бойові припаси, вибухові речовини, використання яких у законному обігу визнано недоцільним, а також обладнання для їх виготовлення підлягають знищенню в порядку, встановленому нормативним актом Міністерства внутрішніх справ України, Служби безпеки України, Генеральної прокуратури України, Міністерства юстиції України та Верховного Суду України.

Після розгляду судом справ про злочини, пов'язані з незаконним обігом зброї, бойових припасів, вибухових речовин, 50 відсотків вартості конфіскованого майна і коштів, визнаних судом такими, що набуті в ході цієї злочинної

діяльності, передаються органам, які безпосередньо проводили дізнання та попереднє слідство, у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України.

Стаття 14. Оперативний збут

З метою викриття фактів протиправної діяльності, пов'язаної із незаконним обігом зброї, бойових припасів, вибухових речовин, співробітники органів (підрозділів), що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, виносять постанову, яка затверджується начальником відповідного правоохоронного органу, про оперативний збут, тобто негласний збут юридичним чи фізичним особам, незалежно від форм власності, зброї, бойових припасів, вибухових речовин.

Оперативний збут здійснюється в порядку, визначеному нормативними актами Міністерства внутрішніх справ України, Служби безпеки України, Міністерства оборони України, погодженими з Генеральною прокуратурою України та зареєстрованими у Міністерстві юстиції України.

Стаття 15. Запити правоохоронних органів про розміщення коштів, одержаних від незаконного обігу зброї, бойових припасів, вибухових речовин

На письмову вимогу державних органів (підрозділів), які мають право здійснювати оперативно-розшукову діяльність, банки, а також кредитні, митні, фінансові та інші установи, підприємства, організації (незалежно від форм власності), зобов'язані впродовж трьох діб надіслати інформацію і документи про операції, рахунки, вклади, внутрішні та зовнішні економічні угоди юридичних осіб та громадян, щодо яких є оперативні та інші матеріали, що свідчать про їх причетність до незаконного обігу зброї, бойових припасів, вибухових речовин.

Зазначені в частині першій цієї статті установи, підприємства, організації впродовж двадцяти діб зобов'язані повідомити відповідні органи про громадян, одноразові грошові вклади і перекази яких перевищують тисячу мінімальних розмірів заробітної плати.

Невиконання посадовими особами зазначених установ, підприємств, організацій цих вимог тягне за собою відповідальність згідно з чинним законодавством.

Стаття 16. Огляд транспортних засобів, вантажів, особистих речей громадян

Огляд транспортного засобу, вантажу, що в ньому знаходиться, особистих речей водія і пасажирів може бути здійснено посадовими особами органів Міністерства внутрішніх справ України і Служби безпеки України на підставі заяв, повідомлень про правопорушення, пов'язані з незаконним обігом зброї, бойових припасів, вибухових речовин, або за наявності про це іншої достовірної інформації компетентних органів.

У разі виявлення зброї, бойових припасів, предметів, пристроїв, речовин, що викликають підозру, зазначені особи повинні бути доставлені в органи внутрішніх справ з метою з'ясування обставин.

У разі безпідставного огляду транспортного засобу, вантажу, що в ньому знаходиться, водія і пасажирів, а також безпідставного доставлення зазначених осіб і транспорту в органи внутрішніх справ такі особи мають право на відшкодування у повному обсязі завданої їм матеріальної та моральної шкоди згідно з чинним законодавством.

Проект закону підготовлений ад'юнктом кафедри кримінального права та кримінології; кримінально-виконавчого права Львівського державного університету внутрішніх справ М. М. Майстренко

28 серпня 2009 р.

Додаток 3.2

ВЕРХОВНА РАДА УКРАЇНИ

Комітет з питань законодавчого забезпечення правоохоронної діяльності

01008, м. Київ-8, вул. М. Грушевського, 5, тел.: 255-35-06

№ 04-19/14-155909 " листопада " 2014 р.

**Першому проректору з навчальної та
методично роботи Львівського
державного університету внутрішніх
справ Грищуку В.К.**

**вул. Городоцька, 26
м. Львів, 79007**

Шановний Вікторе Климовичу!

Повідомляємо, що підготовлені ад'юнктом кафедри кримінального права та кримінології Львівського державного університету внутрішніх справ Майстренко М.М. пропозиції про внесення змін до законодавства у вигляді проекту Закону України "Про заходи протидії незаконному обігу зброї, бойових припасів та вибухових речовин" (вх. №3/1639 від 21.06.2010 р.) є слушними і будуть враховані у законодавчій роботі Комітету.

З повагою

Голови Комітету

В.Швець

Додаток И

Зведені дані соціологічного опитування

Таблиця № 27

№	Питання	Усі респонденти	Чоловіки	Жінки
1.	На Вашу думку чому частина громадян нашої держави дотримується законів?			
1.1.	Вважають закони справедливими	28	26	6
1.2.	Хоч і не завжди згідні з законами, але вважають, що поки закон існує він повинен виконуватися	69	67	16
1.3.	Через страх покарання	84	88	13
1.4.	Боїться осуду з боку оточуючих	39	39	8
1.5.	Через бажання не виділятися, так як більшість оточуючих дотримуються законів	24	25	4
1.6.	Виховані в дусі поваги до законів, дотримання законів стало їх звичкою	55	51	16
1.7.	Вільна відповідь	3	3	
2.	Що, на Вашу думку, найчастіше є причинами недотримання законів?			
2.1.	Не згідні з законами	28	28	6
2.2.	Вважають, що закони у конкретних випадках можна порушити, так як життя складне і не завжди вкладається у рамки закону	84	81	20
2.3.	Через надію на повну безкарність	50	51	10
2.4.	Через надію на те, що суворо не покарають	33	36	4
2.5.	Небажання вступати у конфлікт з оточуючими (негативне оточення)	21	22	4
2.6.	Упевнені, що закони у певних випадках не відповідають сучасним вимогам	34	34	7
2.7.	Незнання законів	47	46	11
2.8.	Інші причини	5	4	1
3.	Як Ви ставитесь до твердження: "Чим суворіше покарання, тим краще дотримуються законів"?			
3.1.	Згоден	66	66	14
3.2.	Це вірно, утім до певних випадків	10	12	1
3.3.	Не згоден	26	26	6
3.4.	Складно відповісти	9	8	3

Продовження таблиці № 27

4.	Андрій збирав інформацію про інтимне життя Сергія і поширив її без його згоди. Коли Сергій дізнався про це, то тяжко образився розхвилювався і зустрівши Андрія на вулиці застосував вогнестрільну зброю з гумовими набоями, що мав у законному володіння. Андрій тривалий час перебував у лікарні. Уявіть собі, що на місці Сергія була б близька Вам людини. Щоб Ви йому сказали, дізнавшись про це?			
4.1.	Правильно – треба за себе постояти	9	11	
4.2.	Стріляти не треба було, а вдарити можна	29	32	3
4.3.	Можна зрозуміти – не він один так би міг діяти	3	4	
4.4.	Треба було спочатку поговорити, почути вибачення, а якщо не вибачився, тоді вже застосовувати силу	29	25	10
4.5.	Вчинив не вірно	22	20	7
4.6.	Правопорушення, але не злочин	6	7	1
4.7.	Злочин	13	14	2
5.	Як дії Сергія оцінила б громадська думка (які судження у буденному житті були б найбільш розповсюдженими) ?			
5.1.	Правильно вчинив	5	6	
5.2.	У цій ситуації можна зрозуміти	38	41	5
5.3.	Діяв не вірно	52	47	16
5.4.	Вчинив злочин	10	11	2
6.	Як дії Сергія, на Вашу думку, оцінює закон?			
6.1.	Правопорушення, але не злочин	22	22	5
6.2.	Злочин	80	81	16
6.3.	Не є ні злочином, ні іншим правопорушенням	32	39	
6.4.	Не знаю	3	2	2

Продовження таблиці № 27

7.	Що законом передбачено за вчиненні Сергієм дії?			
7.1.	Кримінальне покарання	66	64	16
7.2.	Штраф	29	33	2
7.3.	Ніякого покарання	5	5	1
7.4.	Інше покарання	11	10	4
8.	Як би Ви особисто вважали б за необхідне покарати Сергія?			
8.1.	Суворіше ніж за законом	1		1
8.2.	Так, як за законом	45	47	8
8.3.	М'якше ніж за законом	26	25	7
8.4.	Взагалі б не став карати	14	17	
8.5.	Не знаю, що передбачає закон	25	24	7
9.	Як Ви вважаєте, закон пропонує захисту своїх прав особам, що опинились на місці Сергія?			
9.1.	Не пропонує	27	29	4
9.2.	Можна звернутись у міліцію	48	45	12
9.3.	Можна звернутись у прокуратуру	28	28	6
9.4.	Інша можливість	11	13	1
10.	Як на Вашу думку, закон оцінює дії Андрія, який збирав та поширював конфіденційну інформацію про інтимне життя Сергія?			
10.1.	Правопорушення, але не злочин	48	44	14
10.2.	Злочин	38	44	2
10.3.	Не є ні злочином, ні іншим правопорушенням	10	12	1
10.4.	Не знаю	17	15	5
11.	Літній чоловік, одинак, що живе на краю села, знайшов у лісі гвинтівку Мосіна 1941 року випуску, яка є вогнестрільною зброєю і 18 набоїв до неї, 13 з яких придатні до стрільби. Приніс знахідку до себе додому і зберігав на горищі свого житлового будинку з метою самозахисту. Як Ви особисто оцінюєте дії чоловіка?			

Продовження таблиці № 27

11.1.	Правильно вчинив – живе на краю села, що завгодно може трапитись, а тепер зможе за себе постояти	13	13	3
11.2.	Нічого особливого – не він один так вчиняє	17	20	1
11.3.	Нічого особливого – потрібно, щоб кожна людина могла придбати певну зброю для самозахисту	10	11	1
11.4.	Вчинив не вірно – не здав зброю у найближчий відділ ОВС	38	37	9
11.5.	Вчинив не вірно – це могло б призвести до тяжкий наслідків	11	9	5
11.6.	Правопорушення, але не злочин	20	21	4
11.7.	Вчинив злочин	3	4	
12.	Як ці діяння чоловіка оцінила б громадська думка?			
12.1.	Вчинив вірно	14	13	4
12.2.	У цій ситуації його можна зрозуміти	61	64	10
12.3.	Не є ні злочином, ні іншим правопорушенням	15	16	2
12.4.	Не знаю	24	22	7
13.	Як ці діяння, на Вашу думку, оцінює закон?			
13.1.	Правопорушення, але не злочин	64	63	14
13.2.	Злочин	34	38	3
13.3.	Не є ні злочином, ні іншим правопорушенням	7	8	1
13.4.	Не знаю	9	6	5
14.	Що законом передбачено за подібні діяння чоловіка?			
14.1.	Кримінальне покарання	20	22	2
14.2.	Штраф	71	71	15
14.3.	Ніякого покарання	4		
14.4.	Не знаю	5		6
14.5.	Інше покарання			
15.	Як би Ви вважали за необхідне покарати чоловіка?			
15.1.	Суворіше, ніж за законом			
15.2.	Так, як за законом	17	19	2
15.3.	М'якше, ніж за законом	40	41	7
15.4.	Взагалі б не стали карати	26	27	5
15.5.	Не знаю, яке покарання передбачає закон	29	26	9

Продовження таблиці № 27

16.	Степан – мисливець, свою гладкоствольну мисливську рушницю та набой до неї він зберігав у чохлі, в приміщення спальної кімнати своєї квартири, у комоді. Сталася крадіжка з його квартири і серед його викрадених речей була його мисливська рушниця. Згодом злочинці переробили дану рушницю на обріз, з якого було тяжко поранено людину. Як Ви особисто оцінюєте діяння Степана?			
16.1.	Вірно вчинив – рушниця у чохлі, захована від сторонніх очей	20	19	5
16.2.	Нічого особливого – не він один так робить	12	13	2
16.3.	Нічого особливого – він не має відповідати за дії інших	25	19	9
16.4.	Вчинив не правильно	27	30	3
16.5.	Правопорушення, але не злочин	22	20	1
16.6.	Злочин	4	5	
17.	Як діяння Степана оцінила б громадська думка?			
17.1.	Вчинив вірно	48	48	10
17.2.	Вчинив не вірно	52	55	8
17.3.	Злочин	5,8	6	1
17.4.	Не знаю	5,8	7	
18.	Як дії Степана, на Вашу думку, оцінює закон?			
18.1.	Правопорушення, але не злочин	46	51	5
18.2.	Злочин	15	16	3
18.3.	Не є ні злочином, ні іншим правопорушенням	30	27	9
18.4.	Не знаю	25	23	7
19.	Що законом передбачено за діяння Степана?			
19.1.	Кримінальне покарання	7	8	1
19.2.	Штраф	48	46	5
19.3.	Ніякого покарання	25	22	8
19.4.	Не знаю	25	23	9
19.5.	Інше покарання	1	2	

Продовження таблиці № 27

20.	Як би Ви особисто вважали б за необхідне покарати Степана?			
20.1.	Суворіше, ніж за законом	2	3	
20.2.	Так, як за законом	22	24	3
20.3.	М'якше, ніж за законом	22	24	3
20.4.	Взагалі б не стали карати	50	50	10
20.5.	Не знаю, яке покарання передбачає закон	17	14	7
21.	Проти Вашого сусіда відкрито кримінальну справу. Він обвинувачується у незаконному поводженні зі зброєю. Вас викликають на допит. Вам відомі певні факти, що мають доказове значення. Утім, Ви не впевнені, чи варто їх повідомляти. Щоб Вам порадили родичі?			
21.1.	Промовчали б	10	11	1
21.2.	Це твоя справа – як хочеш	27	29	4
21.3.	Скажи, що взагалі нічого не знаєш з сусідами не спілкуєшся	5	6	
21.4.	Скажи, що нічого поганого про нього не знаєш, це не твоя справа	7	8	1
21.5.	Міліція і без тебе розбереться – не кажи того, що знаєш	9	10	1
21.6.	Промовчи, оскільки будуть неприємності – тебе будуть засуджувати знайомі.	5	6	
21.7.	Промовчи, оскільки можуть помститися	15	11	7
21.8.	Скажи правду, оскільки в тебе можуть бути неприємності	10	10	2
21.9.	Обов'язково розкажи все, що відомо	15	14	4
21.10	Інше	9	9	2
22.	Як би Ви врешті діяли?			
22.1.	Промовчали б, сказали, що взагалі нічого не знаєте, з сусідами не спілкуєтесь	33	36	4
22.2.	Сказали б, що нічого поганого за сусідами не помічали	25	28	2
22.3.	Сказали б правду, щоб уникнути неприємностей	35	33	9
22.4.	Відверто розказали б, усе що відомо	20	16	7

Продовження таблиці № 27

23.	Були б задоволені своїми діями, якщо б відверто не розказали б усе, що знаєте?			
23.1.	Так	21	25	1
23.2.	Відчував би суперечливі почуття	65	65	13
23.3.	Ні	26	24	8
24.	Ви випадково стали свідком порушення правил поведінки з вибуховими речовинами, яке створило небезпеку загибелі людей і знаєте особу порушника. За цих обставин Ви вирішуєте, чи потрібно Вам іти до ОВС та розповісти про те, що Вам відомо. Що би Вам порадили родичі?			
24.1.	Промовчали б	7	8	1
24.2.	Як знаєш – твоя справа	38	36	10
24.3.	Не ходи – і так ніхто не постраждав	7	7	2
24.4.	Не ходи – і без тебе розберуться	15	16	2
24.5.	Звичайно, йди	38	40	6
24.6.	Підемо разом та про все розповімо	4	4	1
24.7.	Інше	2	3	1
25.	Як би Ви врешті діяли?			
25.1.	Не пішли б.	24	25	4
25.2.	Написали б анонімного листа чи подзвонили б по телефону не називаючи себе	25	41	10
25.3.	Пішли б, але нікому про це не розповіли	10	11	2
25.4.	Пішли б	37	38	7
26.	Були б Ви задоволені своїми діями, якщо б не пішли?			
26.1.	Так	19	21	2
26.2.	Відчував би суперечливі почуття	43	45	7
26.3.	Ні	51	48	14

Продовження таблиці № 27

27.	Які, на Вашу думку, найбільш розповсюджені фактори, що зумовлюють вчинення злочинів пов'язаних із незаконним обігом вогнестрільної зброї, бойових припасів, вибухових речовин?			
27.1.	Недосконалість законодавства	60	63	10
27.2.	Недоліки у роботі правоохоронних органів	70	74	10
27.3.	Недотримання правил зберігання предметів озброєння, перепускного режиму на підприємствах, установах, організаціях, які мають ВЗ, БП, ВР	45	39	16
27.4.	Бажання громадян будь-яким чином забезпечити своє право на самозахист	60	61	11
27.5.	Низький рівень правового виховання	47	43	11
27.6.	Бажання громадян покращити своє соціальне, фінансове становище	29	31	4
27.7.	Інше	1	2	
28.	Як, на Вашу думку, зміниться ситуація в Україні з незаконним обігом зброї після прийняття Закону України "Про зброю"?			
28.1.	Зміниться на краще – це упорядкує законний обіг зброї	30	29	8
28.2.	Зменшиться кількість осіб, які незаконно зберігають зброю	19	22	1
28.3.	Збільшиться кількість осіб, які незаконно зберігають зброю	4	4	1
28.4.	Збільшиться кількість осіб, які законно зберігатимуть зброю і це створюватиме більшу ніж зараз загрозу насилля	15	14	4
28.5.	Це ускладнить роботу правоохоронним органам	6	7	1
28.6.	Це призведе до зростання злочинів вчинених з використанням зброї	22	20	7
28.7.	Особи, які отримують право володіти зброєю, будуть використовувати її для вчинення злочинів	5	5	1
28.8.	Це дозволить громадянам застосовувати заходи особистої безпеки	9	11	
28.9.	Інше	2	3	

Продовження таблиці № 27

29.	Як Ви вважаєте, особисто Вам потрібно мати у володінні вогнестрільну зброю?			
29.1.	Так, це була б газовими чи гумовими набоями	35	36	6
29.2.	Так, вважаю, що громадянам потрібно надати право володіти бойовою вогнестрільною зброєю	18	22	
29.3.	Вже маю	2	3	
29.4.	Ні – мене охороняє держава	5	4	3
29.5.	Ні – у цьому немає потреби	52	47	16
30.	Як Ви вважаєте, чи вчинялись проти Вас діяння злочинного характеру?			
30.1.	Так	34	37	4
30.2.	Ні	70	70	15
30.3.	Складно відповісти	10	8	4
31.	Якщо проти Вас вчинялись діяння злочинного характеру, Ви повідомляли про це відповідні органи?			
31.1.	Так, винних покарано	5	7	
31.2.	Так, утім мені відмовили у порушенні справи	3	4	
31.3.	Ні – це зайняло би багато часу	6	8	
31.4.	Ні – оскільки винних так і не знайшли б	5	4	3
31.5.	Ні – не хотів, щоб дізналися близькі, друзі, знайомі	3	4	
31.6.	Інше	9	9	2
32.	Як Ви вважаєте, держава створила соціально-культурні умови для нормального розвитку громадян, проведення дозвілля, відпочинку?			
32.1.	Так	4	3	1
32.2.	Так, але не всі мають бажання користуватися ними	15	18	1
32.3.	Ні	90	88	21
32.4.	Інше	4	5	
33.	Як Ви переважно проводите свій вільний час?			
33.1.	Відвідуємо театри, кінотеатри, музеї	6	6	2
33.2.	Займаюся спортом	12	14	1

Продовження таблиці № 27

33.3.	Читаю художню літературу	8	8	2
33.4.	Переглядаю телевізійні програми	55	55	11
33.5.	Мандрую	25	19	4
33.6.	Інше	13	13	3
34.	Як Ви вважаєте, які найважливіші та найефективніші заходи протидії злочинності у сучасних умовах?			
34.1.	Стабілізація політичного режиму	52	53	11
34.2.	Усунення різкого розшарування населення (зокрема збільшення представників середнього класу)	54	53	10
34.3.	Розвиток виробництва, фінансової системи, зниження рівня інфляції	50	52	8
34.4.	Розвиток моральних устоїв, підняття рівня духовності населення	21	21	5
34.5.	Зменшення безробіття	69	68	15
34.6.	Підвищення ефективності роботи правоохоронних органів	5		6
34.7.	Загальне дактилоскопіювання, банк генної інформації	9	10	1
34.8.	Розширення та посилення зв'язків правоохоронних органів із громадськістю	12	13	2
34.9.	Використання працівниками правоохоронних органів провокаційних методів з метою викриття осіб-правопорушників	3	4	
34.10.	Правове виховання населення	30	32	4
34.11.	Інше	1	1	1
35.	Просимо Вас вказати три джерела, якими Ви найчастіше користуєтесь, на основі яких складаються Ваші уявлення про право та правосуддя			
35.1.	Радіопередачі	20	20	4
35.2.	Юридична література	24	24	5
35.3.	Розмови у родині	25	17	13
35.4.	Матеріали газет	40	44	5
35.5.	Передачі телебачення	81	81	17
35.6.	Особисті спостереження, власний досвід	50	51	9
35.7.	Лекцій на правові теми	7	8	1
35.8.	Кінофільми	15	14	5

Продовження таблиці № 27

35.9.	Тексти законів	17	20	
35.10.	Інтернет	26	29	2
35.11	Інше	4	4	1
36.	А тепер вкажіть номери тих джерел, якими Ви менш за все або майже не користуєтесь			
36.1.	Радіопередачі	47	45	9
36.2.	Юридична література	54	58	11
36.3.	Розмови у родині	21	22	2
36.4.	Матеріали газет	21	20	4
36.5.	Передачі телебачення	3	4	
36.6.	Особисті спостереження, власний досвід	12	12	2
36.7.	Лекцій на правові теми	69	74	19
36.8.	Кінофільми	18	19	2
36.9.	Тексти законів	36	34	8
36.10.	Інтернет	23	20	6
36.11.	Інше			

ЗАТВЕРДЖУЮРектор Львівського державного
університету внутрішніх справ
генерал-майор міліції
Б. В. Щур**АКТ**

м. Львів

«15» 06 2010 р.

№ 31

Про впровадження
дисертаційного дослідження Майстренко М.М.
«Кримінологічна характеристика та
попередження органами внутрішніх справ
злочинів проти громадської безпеки, предметами
яких є зброя, бойові припаси та вибухові речовини»
у навчальний процес

ПІДСТАВА: наказ ректора Львівського державного університету
внутрішніх справ № 290 від 27.10.2009 р.

Уклала експертна комісія з виявлення, узагальнення та впровадження
позитивного досвіду роботи у складі:

голови: першого проректора з навчальної і методичної роботи
доктора юридичних наук, професора Грищука В.К.;
секретаря: підполковника міліції, начальника відділу організації наукової
роботи, кандидата юридичних наук Авраменка О.В.;
членів комісії: полковника міліції, проректора з наукової роботи, кандидата
юридичних наук, доцента Маріна О.К.;
підполковника міліції, начальника навчально-методичного
центру Строцького Р.Є.

у присутності: начальника кафедри кримінального права та кримінології,
кандидата юридичних наук Красницького І.В.;

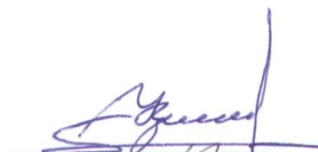
першого проректора з навчальної і методичної роботи
доктора юридичних наук, професора Грищука В.К.;

ад'юнкта кафедри кримінального права та кримінології
Майстренко М.М.

Комісія відповідно до наказу по університету № 290 від 27.10.2009 р. розглянула й узагальнила матеріали дисертаційного дослідження Майстренко М.М. «Кримінологічна характеристика та попередження органами внутрішніх справ злочинів проти громадської безпеки, предметами яких є зброя, бойові припаси та вибухові речовини».

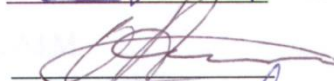
На основі проведеного аналізу комісія дійшла висновку, що подані на розгляд матеріали заслуговують на схвалення та запровадження для використання у навчальному процесі, зокрема, при викладанні дисциплін «Кримінологія», «Кримінальне право», «Профілактика правопорушень», «Кваліфікація злочинів».

Голова комісії

В.К. Гришук

секретар комісії

О. В. Авраменко

члени комісії:

О. К. Марін

Р.Є. Строцький

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абдул С. Криминологическая характеристика краж индивидуального имущества иностранных граждан / С. Абдул // Юридический вестник. – 2002. – № 2. – С. 91–95.
2. Аванесов Г.А. Криминология / Г.А. Аванесов. – М.: Акад. МВД СССР, 1984. – 499 с.
3. Аллёнова О. Продай оружие! / О. Аллёнова // Журнал «Деньги». – № 4 (308) от 31.01.2001 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.kommersant.ru/doc.aspx?DocsID=136372>
4. Альошин В. Готовність прийти на допомогу щохвилини / В. Альошин // Іменем закону. – 2009. – № 44 (5690). – С. 8.
5. Альошина О.І. Визначення провокації злочину в кримінальному праві України / О.І. Альошина // Право і безпека. – 2005. – Т. 4. – № 5. – С. 51–54.
6. Аристотель. Политика / Аристотель // Сочинения: В 4 т. Т. 4. – М., 1983. – 830 с.
7. Баулін О. Процесуальна діяльність міліції із встановлення причин та умов, що сприяли вчиненню злочину / О. Баулін, А. Форостяний // Підприємство, господарство і право. – 2005. – № 7. – С. 124–126.
8. Башилов В.В. Борьба с организованными формами преступного оборота огнестрельного оружия, его основных частей, боеприпасов, взрывчатых веществ и взрывных устройств: Уголовно-правовой и криминологический аспекты: автореф. дис. на соискание уч. степени канд. юрид. наук: 12.00.08 / В.В. Башилов / Московский институт МВД России. – М.:, 2000. – 22 с.
9. Биркаво В.В. Некоторые проблемы криминологического обеспечения социальной практики / В.В. Биркаво // Совершенствование форм и методов борьбы с преступностью: сборник научных трудов / отв. ред. Р.Г. Домбровский. – Рига: ЛГУ им. П. Стучки, 1989. – 118 с.
10. Біленчук П.Д. Балістика: криміналістичне вогнестрільне зброєзнавство: підручник / А.В. Кофанов, О.Ф. Сулява; під ред. проф. П.Д. Біленчука. – К.: Міжнародна агенція «VeeZone», 2003. – 384 с.

11. Біленчук П.Д., Кофанов А.В., Сулява О.Ф. Зброезнавство: правові основи вогнестрільної зброї. Порівняльний аналіз вітчизняного та зарубіжного законодавства: Україна. Європа. Світ: монографія / за ред. проф. П.Д. Біленчука. – К.: Міжнародна агенція «VeeZone», 2004. – 464 с.

12. Біленчук П.Д., Кофанов А.В., Сулява О.Ф. Зброезнавство: Правові основи обігу вогнестрільної зброї / за ред. П.Д. Біленчука. — К.: Міжнародна агенція «VeeZone», 2004. – 455 с. – (Бібліотека страхування).

13. Блувштейн Ю.Д. и др. Профилактика преступлений: учеб. пособие / Ю.Д. Блувштейн, М.И. Зырин, В.В. Романов. – М.: Изд-во «Университетское», 1986. – 287 с.

14. Брутон Холыст Криминология. Основне проблемы; пер. с пол. канд. юрид. наук В.М. Когана / под ред. и с предисл. заслуж. деятеля РСФСР, докт. юрид. наук, проф. Н.А. Стручкова. – М.: «Юрид. лит», 1980. – 263 с.

15. Булатов Г.Г. Наркотики и оружие – комплексная проблема для правоохранительных органов / Г.Г. Булатов // Совершенствование борьбы с организованной преступностью и наркобизнесом: материалы научно-практической конференции. – М.: Московский институт МВД РФ, 1998. – С. 151–153.

16. Бурлаков В.Н. Уголовное право и личность пре ступника / В.Н. Бурлаков. – СПб.: Издательский Дом С.-Петербур. гос. ун-та, Издательство юридического факультета С.-Петербур. гос. ун-та, 2006. – 240 с.

17. В Харківському регіоні триває місячник добровільної здачі зброї, боєприпасів, спеціальних засобів та вибухових матеріалів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://police.kharkov.ua/online-news/1247.html>

18. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з доп., допов. та CD) / уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. – К.: Ірпінь: ВТФ «Перун», 2007. – 1736 с.

19. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. Т. Бусел. – К.: Ірпінь: ВТФ «Перун», 2002. – 1440 с.

20. Великий тлумачний словник української мови / уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. – К.; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2003. – 1440 с.

21. Великий тлумачний словник української мови / упоряд. Т.В. Ковальова; худ.-оформлювач Б.П. Бублик. – Харків: Фоліо, 2005. – 767 с.
22. Вирок по справі № 1–121/2008 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/5423366>
23. Вирок по справі № 1–142/2008 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/1930292>
24. Вирок у справі № 1–17/2009 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/4664928>
25. Вирок у справі № 1–33/2008 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/2014614>
26. Вирок у справі № 1–46/2009 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/3924402>
27. Виттенберг Г.Б. Предупредить преступление / Г.Б. Виттенберг, П.Н. Панченко. – Иркутск: Восточно-Сибирское книжное издательство, 1978. – 136 с.
28. Волков Б.С. Мотивы преступлений (угол.-прав. и соц. психол. исслед.) / Б.С. Волков. – Казань: Изд-во Казан. ун-та, 1982. – 152 с.
29. Волков Б.С. Проблема воли и уголовная ответственность / Б.С. Волков. – Казань: Изд-во Казан. ун-та, 1965. – 136 с.
30. Волчок В.Г. Криминологическая характеристика и профилактика хищений огнестрельного оружия, боеприпасов, взрывчатых веществ и взрывных устройств, совершаемых военнослужащими: автореф. дис. на соискание уч. степени канд. юрид. наук: 12.00.08 / В.Г. Волчок / Московский университет МВД России. – М., 2001. – 25 с.
31. Голина В.В. Криминологическая профилактика, предотвращение, пресечение преступлений / В.В. Голина. – К.: УМКВО, 1989. – 69 с.
32. Голоднюк М.Н. Предупреждение преступности / М.Н. Голоднюк, В.И. Зубкова. – М.: Изд-во МГУ, 1990. – 103 с.
33. Гринчук І. Політична еліта України: Центр – Регіони / І. Гринчук // Буковинський журнал 1'2003 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bukjournal.com/iryna-hrynchuk-politychna-elita-ukrajiny-tsentr-rehiony/>

34. Грищук В.К. Кримінальна політика і зброя / В.К. Грищук // Проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні: матеріали II регіональної наукової конференції (лютий, 1996). – Львів, 1996. – С. 133–137.

35. Грищук В.К. Кримінальне право України: Загальна частина: навч. посіб. для студентів юрид. фак. вищ. навч. закл. / В.К. Грищук. – К.: Видавничий Дім «Ін Юре», 2006. – 568 с.

36. Гультайчук В. Из незаконного обігу вилучено кілька одиниць небезпечної зброї / В. Гультайчук [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.mvs.gov.ua/mvs/control/mvs/control/main/uk/publish/article/129824;jsessionid=5E84A9BD9ADC760DD43228EC9346611E>

37. Гуторова Н.А. Уголовное право Украины. Особенная часть: конспект лекцій / Н.А. Гуторова. – Х.: «Одисей», 2003. – 320 с.

38. Дагель П.С. Классификация мотивов преступления и ее криминологическое значение / П.С. Дагель // Некоторые вопросы социологии и права: материалы науч.-теор. конф. – Иркутск, 1967. – С. 265–274.

39. Джеффри Р. Сneider Нация трусов осень 1993 / Р. Джеффри [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://gunmagazine.com.ua/arhiv/09-2003-07-22/01/index.shtm>

40. Джужа О.М., Моїсєєв Є.М., Василевич В.В. Криминологія: альбом схем (Загальна і Особлива частини): навчальний посібник / під загальною редакцією Джужа О.М. – К.: Національна академія внутрішніх справ України, 1999. – 94 с.

41. Дидоренко Э.А. Основы оперативно-розыскной деятельности в Украине (понятие, принципы, правовое обеспечение): учебное пособие / Э.А. Дидоренко, Б.И. Бараненко, В.А. Глазков, Н.И. Курочка, В.А. Силуков, А.Г. Цветков. – К.: Центр учебной литературы, 2007. – 264 с.

42. Ежегодник Организации Объединённых Наций по разоружению. Департамент по вопросам разоружения Нью-Йорк, 2007 г. – Том 29. – 2004 г. [Электронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.un.org/disarmament/HomePage/ODAPublications/Yearbook/2004/PDF/2004_Russian.pdf

43. Ежи Бафия Проблемы криминологии. Диалектика криминогенной ситуации; перевод с польского к.ю.н. Е.П. Эбзеевой / под ред. и с предисл. заслуж. деятеля науки РСФСР, докт. юрид. наук, проф. Н.А. Стручкова. – М.: «Юрид. лит.», 1983. – 150 с.
44. Жалинский А.Э. Специальное предупреждение преступлений в СССР (вопросы теории) / А.Э. Жалинский. – Львов: «Вища школа», 1976. – 193 с.
45. Жуков А.М. Предупредительная деятельность следователя по уголовному делу / А.М. Жуков. – Саратов: Изд-во Саратов. ун-та, 1990. – С. 104.
46. Закалюк А.П. Курс сучасної української кримінології: теорія і практика / А.П. Закалюк. У 3 кн. – К.: Видавничий Дім «Ін Юре», 2007. – Кн. 1: Теоретичні засади та історія української кримінологічної науки. – 424 с.
47. Закалюк А.П. Поняття злочинності: предметна сутність / А.П. Закалюк // Юридична Україна. – 2004. – № 4. – С. 43–49.
48. Заросинський Ю. Запобігання злочинам: деякі питання теорії і практики / Ю. Заросинський, І. Рощина // Право України. – 2003. – № 10. – С. 78–81.
49. Зброя: придбання, зберігання, використання: Збірник нормат. актів / уклад. А.С. Мацько, І.В. Бойко. – К.: Юрінком Інтер, 1998. – 304 с.
50. Звирбуль В.К. Выявление причин преступления и принятие предупредительных мер по уголовному делу / В.К. Звирбуль, В.Н. Кудрявцев, А.И. Михайлов, Р.Д. Рахунов, Н.А. Якубович. – М.: Изд-во «Юрид. лит.», 1967. – 152 с.
51. Зелинский А.Ф. Кримінологія / А.Ф. Зелинский. – Х.: «Прапор», 1996. – 260 с.
52. Зубков М.Г. Сучасний російсько-український, українсько-російський словник. – 3-тє вид., випр. і доп. / М.Г. Зубков – Х.: Веста: Видавництво «Ранок», 2005. – 720 с.
53. Ибрагимов М.Г. Криминологические проблемы хищений огнестрельного оружия, боеприпасов, взрывчатых веществ и взрывных устройств в воинских частях (по материалам войсковых подразделений, размещенных на территории Республики Дагестан): автореф. дис. на соискание уч. степени канд. юрид. наук: 12.00.08 / М.Г. Ибрагимов / Дагестанский государственный университет. – Махачкала, 2005. – 26 с.

54. Игошев К.Е. Типология личности преступника и мотивация преступного поведения / К.Е. Игошев. – Горький: Горьк. высш. школа МВД СССР, 1974. – 168 с.

55. Идрисова С.Ф. Предупреждение преступности: лекція / С.Ф. Идрисова. – Ижевск: ИФ НА МВД России, 2007. – 44 с.

56. Информация о проекте [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.smallarmssurvey.org/files/sas/publications/year_b_pdf/2009/RUS/About-the-SAS-RUS.pdf

57. Иншаков С.М. Криминология: учебник / С.М. Иншаков. – М.: Юриспруденция, 2000. – 432 с.

58. Інструкція про порядок виготовлення, придбання, зберігання, обліку, перевезення, та використання вогнепальної, пневматичної і холодної зброї, пристроїв вітчизняного виробництва для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами несмертельної дії, та зазначених патронів, а також боєприпасів до зброї та вибухових матеріалів, затверджена наказом МВС України від 21 серпня 1998 р. № 622; зі змінами, внесеними наказом від 13 квітня 1999 р. № 292 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z0637-98>

59. Інформація про вчинені злочини, пов'язані з незаконним поводженням зі зброєю, бойовими припасами та вибуховими речовинами у період 2004-2008 рр. // Довідка Державної Судової Адміністрації України.

60. Кальман А.Г., Христинич И.А. Понятийный аппарат современной криминологии. Терминологический словарь / под общей ред. член-корреспондента АПрН Украины, д-ра. юр. наук, проф. Голины В.Х. – Х.: Изд-во ООО ТО «Гимназия», 2005. – 272 с.

61. Карпец И.И. Преступность: иллюзии и реальность / И.И. Карпец. – М.: Российск. право, 1992. – 432 с.

62. Карпов Н.С. Злочинна діяльність: монографія / Н.С. Карпов. – К.: Вид-во Семенко Сергія, 2004. – 310 с.

63. Карпов Н.С. Теоретичні основи та практика використання передового досвіду органів внутрішніх справ у протидії злочинній діяльності: монографія / Н.С. Карпов

під наук. ред. В.П. Бахіна. – К.: Національна академія внутрішніх справ України, 2000 – 124 с.

64. Карпюк Г. Довга історія із «коротким стволом» / Г. Карпюк [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mvs.gov.ua/mvs/control/main/uk/publish/article/316939>

65. Карпюк Г. Експерти крупного калібру / Г. Карпюк // Міліція України. – 2007. – № 03 (117). – С. 8–9.

66. Кинкс Х. Правовое воспитание и результаты его исследования в Лаборатории ТГУ / Х. Кинкс // Ученые записки Тартурского государственного университета. Правовое воспитание молодёжи (криминологические аспекты). Труды по криминологии VIII. – 1979. – Вып. 493. – С. 3-33.

67. Кисилевская Л.М. Назначение и организация оперативных криминологических исследований, проводимых органами внутренних дел / Л.М. Кисилевская, В.С. Овчинский // Организация и методика криминологических исследований и внедрение их результатов в деятельность органов внутренних дел: сборник научных трудов. – М.: ВНИИ МВД СССР, 1982. – С. 4–8.

68. Кінах Анатолій: «Сьогодні держава, економіка та народ України стають заручниками політичного протистояння еліт» // «Хрещатик» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.uspp.org.ua/press/45.html>

69. Клименко О. Незаконне заволодіння вогнепальною зброєю, бойовими припасами, вибуховими речовинами: кримінально-правова характеристика / О. Клименко // Підприємство, господарство і право. – 2010. – № 4. – С.121–124.

70. Коваленко І.І. Злочини, пов'язані з незаконним обігом вогнепальної зброї / І.І. Коваленко // Прокуратура. Людина. Держава. – 2004. – № 3. – С.114–117.

71. Конев А.А. Основные криминологические характеристики латентной преступности / А.А. Конев: учебное пособие. – Омск: Научно-исследовательский и редакционно-издательский отдел, 1980. – 48 с.

72. Конфліктологія. Словник: поняття, категорії, терміни / за ред.: М.П. Гетьманьчука, П.П. Ткачука. – Львів: ЛІВС, 2007. – 205 с.

73. Корецкий Д. Люди и оружие // Версия. – № 12 (185), 25-31 марта 2002 г. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.aferizm.ru/criminal/ludi_i_oryjie.htm#Люди_и_оружие_
74. Корецкий Д.А. Криминологическая характеристика незаконного оборота оружия и меры борьбы с ним / Д.А. Корецкий [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.nauka-shop.com/mod/shop/productID/20589/>
75. Корнієць А.В., Фролов О.С. Організація соціальних систем обігу зброї: монографія / за заг. ред. В.П. Петкова. – К.: КНТ, 2008. – 182 с.
76. Коробейников Б.В. Роль и задачи правоохранительных органов в предупреждении преступности / Б.В. Коробейников. – М.: О-во «Знание» РСФСР. Научно-методический совет по пропаганде вопросов государства и права, 1980. – 32 с.
77. Короткий тлумачний словник української мови: близько 7000 слів / за ред. Д.Г. Гринчишина. – К.: Вид. центр «Просвіта», 2004. – 608 с.
78. Косенко С. Поняття кримінологічної характеристики статевих злочинів щодо неповнолітніх / С. Косенко // Підприємництво. Господарство і право. – 2003. – № 5. – С. 104–105.
79. Костенко А.Н. Принцип отражения в криминологии / А.Н. Костенко / Психологический механизм криминального поведения; АН УССР, Ин-т гос. и права. – К.: «Наукова думка», 1986. – 124 с.
80. Костицький М.В. Злочин можна попередити / М.В. Костицький. – К.: Т-во «Знання» УРСР, 1989. – 48 с. – (Сер. 11 «Правове виховання», № 3).
81. Котов Д.П. Мотивы преступлений и их доказывание: (вопросы теории и практики) / Д.П. Котов. – Воронеж: Изд-во Воронеж. ун-та, 1975. – 152 с.
82. Кофанов А.В. Криміналістичне дослідження гладкоствольної вогнепальної зброї / А.В. Кофанов – К.: КИЙ, 2005. – 180 с. – (Наукова бібліотека криміналіста). – С. 84–97.
83. Кофанов А. Сучасний стан та шляхи удосконалення правового регулювання обігу вогнепальної зброї в Україні / А. Кофанов // Юридический вестник. – 2003. – № 2. – С. 97–105.

84. Криминология – XX век / под ред. д.ю.н., проф. В.Н. Бурлакова, д.ю.н., проф., заслуженного деятеля науки РФ В.П. Сальникова. – СПб.: Издательство «Юридический центр Пресс», 2000. – 554 с.

85. Криминология / под ред. В.Н. Кудрявцева, В.Е. Эминова. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: Юристъ, 1999. – 678 с.

86. Криминология: учебник для юридических вузов / под редакцией проф. В.Н. Бурлакова, проф., академика В.П. Сальникова. – СПб.: Санкт-Петербургская академия МВД России, 1998. – 576 с.

87. Криминология: учебник для юридических вузов / под общей редакцией доктора юридических наук, профессора А.И. Долговой. – М.: Издательская группа ИНФРА М – НОРМА, 1997. – 784 с.

88. Криминология: приглашение к дискуссии: монография / авт. кол.: А.В. Баляба, Э.В. Виленская, Э.А. Дидоренко, Б.Г. Розовский. – Луганск: РИО ЛИВД, 2000. – 318 с.

89. Криминология: Словарь / под общей ред. Сальникова В.П. – СПб.: Издательство «Лань»; Издательство Санкт-Петербургского университета МВД России, 1999. – 256 с. – (Серия «Учебник для вузов, специальная литература»).

90. Криминология: учебник / под ред. Акад. В.Н. Кудрявцева, проф. В.Е. Эминова. – М.: Юрист, 1995. – 512 с.

91. Криминология: ученик / Н.А. Беляев, И.В. Волгорева, Н.М. Кропачев и др.; под ред. В.В. Орехова. – СПб.: Издательство С.-Петербургского университета, 1992. – 216 с.

92. Криминология: ученик / под ред. Н.Ф. Кузнецовой, Г.М. Миньковского. – М.: Издательство БЕК, 1998. – 556 с.

93. Кримінальне право України. Загальна частина / Г.В. Андрусів, П.П. Андрушко, В.В. Бенківський та ін. / за ред. П.С. Матишевського, П.П. Андрушка, С.Д. Шапченка. – К.: Юрінком Інтер, 1997. – 891 с.

94. Кримінальне право України: Загальна частина: підручник / Ю.В. Баулін, В.І. Борисов, Л.С. Кривоченко та ін. / за ред. проф. В.В. Сташиса, В.Я. Тація. – 3-тє вид., перероб. і допов. – К.: Юрінком Інтер, 2007. – 496 с.

95. Кримінальне право України: Особлива частина: підручник для студентів юрид. вузів і фак. / Г.В. Андрусів, П.П. Андрушко, С.Я. Лихова та ін.; за редакцією П.С. Матишевського та ін. – К.: Юрінком Інтер, 1999. – 896 с.
96. Кримінальне право. Особлива частина: підручник / Ю.В. Александров, В.І. Антипов, М.В. Володько та ін. Відпов. редактор Шакун В.І. – К.: НАВСУ – «Правові джерела», 1998. – 896 с.
97. Кримінальний кодекс України. – К.: Парламентське вид-во, 2003. – 172 с.
98. Кримінальний кодекс України: науково-практичний коментар / Ю.В. Баулін, В.І. Борисов, С.Б. Гавриш та ін.; за заг. ред. В.Т. Маляренка, В.В. Сташиса, В.Я. Тація. – видання друге, перероб. та доп. – Х.: ТОВ «Одисей», 2004. – 1152 с.
99. Кримінальний кодекс України: науково-практичний коментар / Ю.В. Баулін, В.І. Борисов, С.Б. Гавриш та ін.; за заг. ред. В.В. Сташиса, В.Я. Тація. – К.: Концерн «Видавничій Дім» «Ін Юре», 2003. – 1196 с.
100. Кримінально-виконавчий кодекс України: науково-практичний коментар / А.Х. Степанюк, І.С. Яковець; за заг. ред. А.Х. Степанка. – Х.: ТОВ «Одіссей», 2005. – 560 с.
101. Кримінологія / під заг. ред. О.М. Джужи. – К.: Прецедент, 2004. – 207 с.
102. Кримінологія: Загальна та Особлива частини: підручник для студентів юрид. спец. вищ. навч. закладів / під ред. проф. І.М. Даньшина. – Х.: Право, 2003. – 351 с.
103. Кримінологія: Загальна та Особлива частини: підручник для студентів юрид. спец. вищ. навч. закладів / І.М. Даньшин, В.В. Голіна, О.Г. Кальман, О.В. Лисолед; за ред. проф. І.М. Даньшина. – Х.: Право, 2003. – 352 с.
104. Кримінологія: навч. посіб. / О.М. Джужа, В.В. Василевич, Ю.Ф. Іванов, П.М. Опанасенко, В.Г. Пшеничний, В.Г. Сюравичик; за заг. ред. О.М. Джужи. – К.: Прецедент, 2004. – 208 с.
105. Кристи Н. Пределы наказания / пер. с англ. канд. юрид. наук В.М. Когана; под ред. с предисл. доктора юрид. наук А.М. Яковлева. – М.: Прогресс, 1985. – 176 с.

106. Кудрявцев В.Н. Генезис преступления. Опыт криминологического моделирования: учеб. пособие / В.Н. Кудрявцев. – М.: Издательская группа «ФОРУМ-ИНФРА-М», 1998. – 216 с.
107. Кузін О.А. Металознавство та термічна обробка металів: підручник / О.А. Кузін, Р.А. Яцюк. – Львів: Афіша, 2002. – 304 с.
108. Кузнецова Н.Ф. Проблемы криминологической детерминации / Н.Ф. Кузнецова. – М.: Изд-во Моск. ун-та, 1984. – 208 с.
109. Кулик Л.М. Боротьба зі злочинами, що вчиняються з використанням зброї: автореф. дис. на здобуття наукового ступеня канд. юрид. наук: 12.00.08 / Л.М. Кулик; НАН України; Інститут держави і права ім. В.М. Корецького. – К., 2006. – 19 с.
110. Купеч З.Й. Універсальний словник української мови / З.Й. Купеч. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан. – 848 с.
111. Купити зброю можна на вокзалі [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://promisto.com.ua/index.php/2009-02-05-18-41-47/271-0501>
112. Курс советского уголовного права. Часть общая. В 6-ти т. / ред. кол.: заслуж. деят. науки РСФСР, чл.-кор. АН СССР А.А. Пионтковский и др. – М.: Наука, 1970. – Т. 2. – 516 с.
113. Курс советской криминологии / под ред. В.Н. Кудрявцева и др. – М.: Юрид. лит., 1985. – Предмет. Методология. Преступность и её причины. Преступник / Г.В. Дашков, В.Н. Кудрявцев, В.В. Панкратов и др. – 415 с.
114. Куц В.М. Загальна характеристика механізму протидії злочинності та його понятійного апарату / В.М. Куц // Актуальні проблеми кримінального права та криминології: матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Донецьк, 24 квітня 2009 р.) / Донецький юридичний інститут ЛДУВС ім. Е.О. Дідоренка. – Донецьк: «Норд Комп'ютер», 2009. – С. 12–15.
115. Лащук Є.В. Предмет злочину в кримінальному праві України: автореф. дис. на здобуття наукового ступеня канд. юрид. наук: 12.00.08 / Є.В. Лащук / Національна академія внутрішніх справ України. – К., 2005. – 20 с.

116. Лейкина Н.С. Личность преступника и уголовная ответственность / Н.С. Лейкина. – Л.: Изд. Ленингр. ун-та, 1968. – 129 с.
117. Лекарь А.Г. Профилактика преступлений / А.Г. Лекарь. – М.: «Юридическая литература», 1972. – 102 с.
118. Леонтьев А.Н. Мотивы / А.Н. Леонтьев // БСЭ. – 3-е изд. – М., 1988. – Т. 17. – С. 61.
119. Линиченко А. По ту сторону закона / А. Линиченко // «Охота и оружие». – 2006. – № 3(80). – С. 16–23.
120. Литвин А.П. Борьба органов внутренних дел с незаконным обладанием предметами вооружения: учебное пособие / А.П. Литвин. – К.: НИиРИО Киевской высшей школы МВД СССР им. Ф.Э. Дзержинского, 1990. – 76 с.
121. Литвин О.П. Вина в складах злочинів проти громадської безпеки і народного здоров'я / О.П. Литвин. – К.: Знання, 1998. – 24 с.
122. Литвин О.П. Ознаки загального і спеціального суб'єктів в злочинах проти загальної безпеки / О.П. Литвин. – К.: Знання, 1999. – 17 с.
123. Лихова С.Я. Злочини у сфері реалізації громадянських, політичних та соціальних прав і свобод людини і громадянина (розділ 5 Особливої частини КК України): монографія / С.Я. Лихова. – К.: Видавничо поліграфічний центр «Київський університет», 2006. – 573 с.
124. Лихолоб В.Г. Органи внутрішніх справ у боротьбі із злочинністю (морально-правовий аспект реалізації закону) / В.Г. Лихолоб. – К.: Вища школа, 1991. – 219 с.
125. Личность преступника (уголовно-правовое и криминологическое исследование). – Казань: Изд-во Казан. университета, 1972. – 188 с.
126. Лобанов А.И. Криминологическая характеристика и предупреждение хищений огнестрельного оружия, боеприпасов, взрывчатых веществ и взрывных устройств, совершаемых военнослужащими внутренних войск МВД России: автореф. дис. на соискание ученой степени канд. юрид. наук: 12.00.08 / А.И. Лобанов / Московский университет МВД России. – Москва, 2003. – 24 с.

127. Лунеев В.В. Преступное поведение: мотивация, прогнозирование, профилактика: учебное пособие / В.В. Лунеев. – М.: Изд-во Воен. ун-та, 1980. – 137 с.
128. Лунеев В.В. Преступность в России при переходе от социализма к капитализму / В.В. Лунеев // Государство и право. – 1998. – № 5. – С. 47-58 .
129. Лунеев В.В. Преступность XX века. Мировые региональные и российские тенденции / В.В. Лунеев. – М.: Изд-во НОРМА, 1997. – 525 с.
130. Макаренко О.М. Щодо з'ясування терміну «профілактика правопорушень» та суміжних з ним понять / О.М. Макаренко // Право і безпека. – 2004. – № 3. – С. 118-119.
131. Максименко С.Д. Психологія особистості / С.Д. Максименко, К.С. Максименко, М.В. Папуча. – К.: Видавництво ТОВ «КММ», 2007. – 296 с.
132. Малков В. Д. Квалификация хищения оружия из неправомерного владения // Повышение роли следователей в раскрытии преступлений. – Волгоград: ВСШ МВС СССР, 1971. – С. 99-105
133. Малков В.Д. Огнестрельное оружие, боевые припасы и взрывчатые вещества как предметы хищения / В.Д. Малков // Сб. статей адъюнктов и соискателей. – М.: Высшая школа МВД СССР, 1969. – С. 59-67.
134. Медицький І.Б. Вплив соціальних факторів на злочинність в умовах становлення незалежної Української держави: монографія / І.Б. Медицький. – Івано-Франківськ: Юридичний інститут Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаника, 2007. – 222 с.
135. Межевий В.П. Вибуховий пристрій як предмет злочинного посягання / В.П. Межевий // Бюлетень з обміну досвіду роботи. – 2003. – № 146/147. – С. 38–40.
136. Мелешко Г.С. Уголовно-правовые и криминологические проблемы противодействия незаконному обороту оружия, боеприпасов, взрывчатых веществ и взрывных устройств (по материалам Ставропольского края): автореф. дис. на соискание ученой степени канд. юрид. наук: 12.00.08 / Г.С. Мелешко / Саратовская государственная академия права. – Саратов, 2004. – 22 с.

137. Миньковский Г.М. Типология личности преступника и индивидуальное предупреждение преступлений: сборник научных трудов / Г.М. Миньковский. – М.: Всесоюзный институт по изучению причин и разработке мер предупреждение преступности, 1979. – 156 с.
138. Міжнародна поліцейська енциклопедія: у 10 т. / відп. ред. Ю.І. Римаренко, Я.Ю. Кондратьєв, В.Я. Тацій, Ю.С. Шемшученко. – К.: Концерн «Видавничий Дім «Ін Юре», 2003. – Т. 5.
139. Міллер А. Що таке причини та умови злочинів / А. Міллер // Право України. – 2001. – № 5. – С. 89–92.
140. На Житомирщині в одному будинку працівники міліції вилучили значну кількість наркотиків та арсенал зброї [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zito/mvs.gov.ua/?page=3&ID=214>
141. На Одещині завершилася операція «Зброя та вибухівка» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mvs.gov.ua/mvs/control/main/uk/publish/article/204005;jsessionid=4505492E7909F22DAAEC48FBC049B877>
142. Навроцький В.О. Кримінальне право України. Особлива частина: курс лекцій / В.О. Навроцький. – К.: Т-во «Знання», 2000. – 771 с.
143. Надточий А.С. Духовная культура и борьба с антиобщественными явлениями / А.С. Надточий, В.Я. Пивовар, И.Н. Смоляк // Роль органов внутренних дел в преодолении антиобщественных проявлений: межвузовский сборник научных трудов. – К.: НИ и РИО КВШ МВД СССР им. Ф.Э. Дзержинського, 1988. – 136 с.
144. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України. – 4-те вид., переробл. та доповн. / за ред. М.І. Мельника, М.І. Хавронюка. – К.: Юридична думка, 2007. – 1184 с.
145. Наумов А.В. Мотивы убийств: учебн. пособие / под ред. доц. Н.А. Огурцова. – Волгоград, 1969. – 135 с.
146. Наумов А.В. Российское уголовное право. Общая часть / А.В. Наумов. – М.: Изд-во БЕК, 1996. – 560 с.

147. Невский С.А. Противодействие незаконному обороту оружия, боеприпасов, взрывчатых веществ (исторические, криминологические, уголовно-правовые аспекты) / С.А. Невский. – М.: Издательство «Юрлитинформ», 2008. – 312 с.
148. Негодченко В.О. Діяльність органів внутрішніх справ щодо попередження злочинів у сучасних умовах: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: 12.00.08 / В.О. Негодченко / Національний університет внутрішніх справ. – Х., 2003. – 20 с.
149. Новейший русско-украинский словарь. Новітній російсько-український словник. – Х.: Синтекс, 2004. – 1168 с.
150. Новый тлумачний словник української мови / уклад.: І.О. Радченко – К.: Подільський: Абетка, 2006. – 554 с.
151. Новый тлумачний словник української мови: у 4-х т. / укладачі В.В. Яремко, О.М. Сліпушко. – К.: Видавництво «Аконіт», 1998. – Т. 1. – 912 с.
152. Новый тлумачний словник української мови. Том 3. – К.: Аконіт, 2003. – 2720 с.
153. Новый тлумачний словник української мови: у 4 т. – К.: Аконіт, 1998. – Т. 3. – 865 с.
154. О государственном контроле за оборотом отдельных видов оружия: Закон Республики Казахстан от 30.12.1998 г. № 339-1 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.pavlodar.com/zakon/?dok=00101&ogl=all>
155. Обзор стрелкового оружия 2009: тени войны [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.smallarmssurvey.org/files/sas/publications/year_b_pdf/2009/RUS/Cover-Sheet-RUS.pdf
156. Овчинский С.С. Оперативно-розыскная информация / под ред. А.С. Овчинского и В.С. Овчинского. – М.: ИНФРА-М, 2000. – 367 с.
157. Ожегов С.И. Словарь русского языка: около 57000 слов / под ред. доктора филол. наук, проф. Н.Ю. Шведовой. – 14-е изд., стереотип. – М.: Рус. яз., 1982. – 816 с.

158. Организация изучения причин преступности и разработка мер её предупреждения в районе: научно-практическое пособие. – М.: Изд-во «Юрид. лит.», 1966. – С. 196.

159. Офіційний вісник України: збірник нормативно-правових актів. – Міністерство юстиції України. – К.: Головне державне об'єднання правової інформації, 2007. – № 37. – 278 с.

160. Офіційний вісник України: збірник нормативно-правових актів. – Міністерство юстиції України. – К.: Головне державне об'єднання правової інформації, 2007. – № 13. – 158 с.

161. Офіційний вісник України: збірник нормативно-правових актів. – Міністерство юстиції України. – К.: Головне державне об'єднання правової інформації, 2007. – № 39. – 127 с.

162. Пискарёв В.А. Профилактика правонарушений / В.А. Пискарёв, А.Н. Белоус, Н.И. Чергинец. – Минск: «Беларусь», 1978. – 176 с.

163. Підсумки діяльності ОВС Запорізької області у 2009 році [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://uvd.zp.ua/ofitsiyeni-povidomlennya/pidsumki-diyalnosti-ovs-zaporizkoyi-oblasti-u-2009-rotsi.html>

164. Пінчук М.Г. До питання визначення правової категорії «зброя» / М.Г. Пінчук // Право і безпека. – 2004. – Т. 3. – № 4. – С. 98–101.

165. Пінчук М.Г. Предмет доказування і судовий розгляд справ про викрадення та інше незаконне поводження з вогнепальною зброєю, бойовими припасами і вибуховими речовинами: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: 12.00.09 / М.Г. Пінчук / Національна юридична академія України ім. Ярослава Мудрого. – Х., 2007. – 20 с.

166. Повітряний кодекс від 04.05.1993 р. № 3167-ХІІ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=3167-12>

167. Подшибякин А.С. Холодное оружие. Уголовно-правовое и криминалистическое исследование / под ред. В.В. Степанова – Саратов: Изд-во Саратов. ун-та, 1980. – 149 с.

168. Полтавець В.В. Деякі питання врахування судом ступеня тяжкості вчиненого злочину при призначенні покарання / В.В. Полтавець // Науковий вісник Львівського юридичного інституту. Серія юридична. – Львів: Львівський юридичний інститут МВС України, 2005. – Вип. 1. – С. 101–114.

169. Популярна юридична енциклопедія / Кол. авт.: В.К. Гіжевський, В.В. Головченко, В.С. Ковальський (кер.) та ін. – К.: Юрінком Інтер, 2002. – 528 с.

170. Про місцеві податки і збори: Декрет Кабінету міністрів України від 20.05.1993 р. № 56-93 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=56-93>

171. Про рекламу: Закон України від 03.07.1996 р. № 270/ 96-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?page=1&nreg=270%2F96-%E2%F0>

172. Про міліцію: Закон України за станом на 21 вересня 2006 р. / Верховна Рада України: Офіц. вид. – К.: Парламентське видавництво, 2006. – 36 с.

173. Про основи національної безпеки України: Закон України від 19.06.2003 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2006. – № 14. – С. 116.

174. Про судову практику в справах про викрадення та інше незаконне поводження зі зброєю, бойовими припасами, вибуховими речовинами, вибуховими пристроями чи радіоактивними матеріалами: постанова Пленуму Верховного суду України № 3 від 26.04.2002 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=v0003700-02&check=4/UMfPEGznhharG.ZiyMTZ7KHdl4QsFggkRbI1c>

175. Причины отдельных видов преступлений и проблемы борьбы с ними: сб. науч. трудов / отв. ред. А.И. Долгова. – М.: Прогресс, 1989. – 217 с.

176. Про компанію [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrspetsexport.com/UseSite2/faces/history.jsp;jsessionid=2abe6e55145cd027645e760ea085>

177. Про стан виконання Комплексної програми профілактики злочинності на 2001-2005 роки: Постанова Кабінету Міністрів України від 17 серпня 2002 р. № 1120 // Збірник постанов Уряду України. – 2002. – № 3. – Ст. 124.
178. Про обіг зброї невійськового призначення: Проект Закону України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://gska2.rada.gov.ua/pls/zweb_n/webproc34?id=&pf3511=31790&pf35401=134956
179. Профилактика правонарушений: учебно-методическое пособие. – Казань: Издательство Казанского университета, 1989. – 125 с.
180. Психология. Словарь / под общ. ред. А.В. Петровського, М.Г. Ярошевского. – 2-е изд., испр. и доп. – М.: Политиздат, 1990. – 494 с.
181. Психологічний словник / за ред. члена-кореспондента АПН СРСР В.І. Войтика. – К.: Вища школа, 1982. – 216 с.
182. Психологія особистості: навчальний посібник / М.М. Заброцький, О.М. Савченко, І.М. Тичина; за заг. ред. М.М. Заброцького. – 2-е вид. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2006. – 206 с.
183. Репешко П. Понятия в проектах Закона Украины «Об оружии» / П. Репешко // Юридический вестник. – 1998. – № 2. – С. 55–60.
184. Рибачук В.І. Кримінально-правові та кримінологічні аспекти боротьби з незаконними діяннями при поводженні зі зброєю, бойовими припасами та вибуховими речовинами: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: 12.00.08 / В.І. Рибачук / Одеська національна юридична академія. – О., 2001. – 21 с.
185. Розкриття та розслідування злочинів слідчими та оперативними працівниками органів внутрішніх справ: зб. метод. рек. / упоряд.: А.А. Осауленко, В.А. Ільїн, П.В. Бевзенко та ін.; за ред. П.В. Коляди. – К.: ВПЦ ГШ МВС України, 2008. – 173 с.
186. Романов В. Зброя: законодавчий аспект / В. Романов // Юридичний журнал. – 2005. – № 2. – С. 32–38.
187. Рыбачук В. Предметы огнестрельного оружия, боеприпасов и взрывчатых веществ / В. Рыбачук // Юридический вестник. – 1998. – № 2. – С. 61–65.

188. Савченко А.В. Мотив і мотивація злочину: монографія / А.В. Савченко. – К.: Атіка, 2002. – 144 с.
189. Савченко О. До зброї з повною відповідальністю / О. Савченко // Міліція України. – 2003. – № 5. – С. 14–15.
190. Саркісова Э.А. Роль наказания в предупреждении пре ступлений / Э.А. Саркісова. – Минск: Наука и техника, 1990. – 160 с.
191. Сарнавський О.М. Кримінально-правова характеристика викрадення, привласнення, вимагання вогнепальної зброї, бойових припасів, вибухових речовин чи радіоактивних матеріалів або заволодіння ними шляхом шахрайства або зловживання службовим становищем: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: 12.00.08 / О.М. Сарнавський / Національна академія прокуратури України. – К., 2009. – 18 с.
192. Сахно Ю. Двобій з криміналітетом ведуть працівники ДНДЕКЦ / Ю. Сахно // Міліція України. – 2007. – № 01 (115). – С. 4–5.
193. Селиванов В. Правова природа регулювання суспільних відносин / В. Селиванов, Н. Віденко // Право України. – 2000. – № 10. – С. 10–20.
194. Семаков Г.С. Кримінологія: курс лекцій / Г.С. Семаков. – К.: Межрегиональная академия управления персоналом, 1999. – 126 с.
195. Сенат США аннулював закон об оружии [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://news.bbc.co.uk/1/hi/russian/news/newsid_3527000/3527989.stm
196. Сервецький І. Оперативна перевірка посадових осіб як ефективний захід у боротьбі з корупцією / І. Сервецький // Вісник ЛІВС. – 2000. – № 1 – С. 218–221.
197. Сервецький І.В. Оперативна закупівля – спеціальна оперативно-розшукова операція / І.В. Сервецький, В.А. Дашко // Бюлетень з обміну досвідом роботи. – 2006. – № 166. – С. 86-90.
198. Сіліч Ю. Волинські правоохоронці підвели підсумки операції «Зброя та вибухівка» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mvs.gov.ua/mvs/control/main/uk/publish/article/186222;jsessionid=27801E17263E7EF6564B4D8B28C3F3C8>

199. Сілюков В.О. Засоби оперативно-розшукової діяльності: навчально-методичний посібник / МВС України, Луган. держ. ун-т внутр. справ / В.О. Сілюков, В.О. Черков. – Луганськ: РВВ ЛДУВС, 2007. – 96 с.
200. Скарєдов Г. Уголовный закон в борьбе с распространением оружия / Г. Скарєдов // Законность. – 1995. – № 10. – С. 2–5.
201. Складов С.В. Вина и мотивы преступления / С.В. Складов. – СПб.: Из-во. «Юридический центр Пресс», 2004. – 326 с.
202. Сліпушко О.М. Тлумачний словник чужомовних слів в українській мові. Правопис. Граматика / О.М. Сліпушко. – К.: «Криниця», 1999. – 507с.
203. Словник іншомовних слів / за ред. члена-кореспондента АН УРСР О.С. Мельничука. – К.: Головна редакція Української Радянської енциклопедії Академії наук Української РСР, 1975. – 776 с.
204. Службова телеграма
205. Смирнов Д. «Искатель» / Д. Смирнов – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.kladoiskatel.lv/articles.php?lng=ru&pg=252>
206. Смолянук В. Право і зброя («конвеєр смерті» крізь призму міжнародно-правових заборон і обмежень) / В. Смолянук // Право України. – 2000. – № 7. – С. 105–109.
207. Совершенствование мер борьбы с преступностью и её профилактика: сб. науч. тр. – Ташкент: ТашГУ, 1989. – 136 с.
208. Советское уголовное право: Особенная часть: учебник / под ред. П.И. Гришаева, Б.В. Здравомыслова. – М.: Юрид. лит., 1988. – 608 с.
209. Соколов А.Ф. Преступления в сфере оборота оружия (ст. 222, 223 УК РФ): проблемы юридической техники и дифференциации ответственности: автореф. дис. на соискание уч. степени канд. юрид. наук: 12.00.08 / А.Ф. Соколов / Владимирский юридический институт ФСИН России. – Ижевск, 2002. – 18 с.
210. Соколов Л.Ф. Контроль над оружием – одно из основных условий предупреждения преступлений / Л.Ф. Соколов // Научные труды Омской школы милиции МВД СССР. – Вып. № 12. – 1972. – С. 3–13.

211. Солошенко О. Запорізькі розшуківці вилучили цілий арсенал у колекціонера вогнепальних «іграшок» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mvs.gov.ua/mvs/control/main/uk/publish/article/309945>
212. Статут Українського Товариства мисливців і рибалок [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.uoor.com.ua/ukr/about_organization/charter#content
213. Статут Федерації стрільби України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.shooting-ua.com/books/ustav_FSU.htm
214. Стручков Н.А. Преступность как социальное явление / Н.А. Стручков. – Ленинград, 1979. – 352 с.
215. Тарарухин С.А. Установление мотива и квалификация преступления / С.А. Тарарухин. – К.: Вища школа, 1977. – 152 с.
216. Тарас А.Е. Безопасность бизнесмена и бизнеса: практическое пособие. – Минск: «Секай», 1996 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://lib.guru.ua/DPEOPLE/taras.txt>
217. Тенчов Э.С. Ответственность за незаконное ношение оружия / Э.С. Тенчов // Сов. юстиция. – 1976. – № 16. – С. 10–11.
218. Тихий В.П. Уголовно-правовая охрана общественной безопасности / В.П. Тихий. – Х.: Вища школа., Изд-во при Харьк. ун-те, 1981. – 172 с.
219. Тихий В.П. Громадська безпека та деякі особливості складів злочинів проти неї / В.П. Тихий // Законодавство України. Науково-практичні коментарі. – 2002. – № 4. – С. 94–99.
220. Тихий В.П. Уголовная ответственность за незаконное владение оружием / В.П. Тихий. – Х.: Харьк. типография № 13, 1978. – 62 с.
221. Ткачевский Ю. Ответственность за хищение оружия, боевых припасов, взрывчатых веществ / Ю. Ткачевский // Сов. юстиция – 1968. – № 7. – 19 с.
222. Тлумачний словник української мови: понад 12500 статей (близько 40000 слів) / за ред. д-ра філологічних наук, проф. В.С. Калашника. – 2-ге вид., випр. і доп. – Х.: Прапор, 2004. – 992 с.

223. Томин В.Т. Взаимодействие органов внутренних дел с населением в борьбе с преступностью: учеб. пособие / В.Т. Томин. – Омск: Научно-исследовательский и редакционно-издательский отдел, Омская высшая школа милиции МВД СССР, 1975. – 178 с.

224. Тузов А.П. Мотивация противоправного поведения несовершеннолетних / А.П. Тузов. – К.: Вища школа, 1982. – 182 с.

225. У березні громадяни добровільно здали понад п'ять тисяч одиниць зброї, уникнувши кримінальної відповідальності за її незаконне зберігання [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mvs.gov.ua/mvs/control/main/uk/publish/article/319686>

226. Усенко В.Ф. Використання конфіденційної допомоги громадян у боротьбі із злочинами: погляд сьогодення: монографія / В.Ф. Усенко, В.А. Некрасов, В.Я. Мацюк. – К.: КНТ, 2007. – 204 с. – (Серія: Проблеми оперативно-розшукової діяльності).

227. Федеральный закон «Об оружии» от 13.12.1996 г. № 150-ФЗ [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.consultant.ru/popular/weapon/>

228. Федоров М. Право на вогнепальну зброю: за і проти / М. Федоров // Право України. – 1998. – № 2. – С. 57–64.

229. Филановский И.Г. Социально-психологическое отношение субъекта к преступлению / И.Г. Филановский. – М.: Изд-во ЛГУ, 1970. – 173 с.

230. Філонов В.П. Стан, причини злочинності в Україні та її попередження: монографія / В.П. Філонов. – Донецьк: Видавництво «Донеччина», 1999. – 640 с.

231. Фріс П.Л. Політика у сфері боротьби зі злочинністю і права людини / П.Л. Фріс. – Надвірна: Видавництво ЗАТ «Надвірнянська друкарня», 2009 – 168 с.

232. Фролов Е.А. Спорные вопросы общего учения об объекте преступления / Е.А. Фролов // Сборник трудов Свердловського юридического інститута. – Вып. 10. – 1969. – С. 184–225.

233. Фролов О.С. Проблеми правового регулювання і практики застосування вогнепальної зброї, спеціальних засобів та заходів фізичного впливу працівниками

органів внутрішніх справ: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: 12.00.07 / О.С. Фролов / Університет внутрішніх справ. – Х., 2000. – 19 с.

234. Х`Элл Л., Зиглер Д. Теории личности. – 3-е изд. / Л. Х`Элл, Д. Зиглер – СПб.: Питер, 2007. – 607 с. – (Серия «Мастера психологии»).

235. Хавронюк М.І. Дещо про мету, мотив і спрямованість суспільно небезпечного діяння / М.І. Хавронюк // Життя і право. – 2004. – № 4. – С. 60–64.

236. Харазишвилли Б.В. Вопросы мотива поведения преступника в советском уголовном праве / Б.В. Харазишвилли. – Тбилиси, 1963. – 314 с.

237. Хохряков Г.Ф. Криминология / отв. ред. В.Н. Кудрявцев. – М.: Юрист, 1999. – 511 с.

238. Шаповалов Б.Б. Вдосконалення законодавства, яке регулює застосування вогнепальної зброї працівниками міліції / Б.Б. Шаповалов // Уряду України, Президенту, законодавчій, виконавчій владі. Проблеми боротьби з корупцією та організованою злочинністю. Аналітичні розробки, пропозиції наукових і практичних працівників / Кер. авт. кол.: А.І. Комарова, О.О. Крикун. – К.: Інститут законодавства, 1997. – Том. 7. – С. 282–284.

239. Шелковникова Е.Д. Проблемы усиления борьбы с незаконным оборотом оружия / Е.Д. Шелковникова // Государство и право. – 1999. – № 7. – С. 48–52.

240. Шелковникова Е.Д. Профилактика преступлений связанных с незаконным оборотом оружия / Е.Д. Шелковникова // Государство и право. – 1997. – № 2. – С. 23–28.

241. Шестаков Д.А. Криминология. Преступность как свойство общества / Д.А. Шестаков. – СПб.: Санкт-Петербургский государственный университет, Издательство «Лань», 2001. – 264 с.

242. Шнайдер Г.Й. Криминология; пер. с нем. / под общ. ред. и с предисл. Л.О. Иванова. – М.: Издательская группа «Прогресс» - «Универс», 1994. – 504 с.

243. Юридична енциклопедія: В 6 т. / редкол.: Ю.С. Шемшученко (відп. ред.) та ін. – К.: «Укр. енцикл.», 1998. – Т. 1: А-Г. 672 сл.

244. Юрьев А.А. Спортивная стрельба / А.А. Юрьев. – М.: Изд-во «Физкультура и спорт», 1962. – 544 с.
245. Якушин В.А. Значение мотива и цели для субъективного вменения / В.А. Якушин // Вестник Московского университета (Серия 11. Право). – 1995. – № 6. – С. 48–55.
246. Ярмыш Н.Н. Теоретические проблемы причинно-следственной связи в уголовном праве (философско-правовой анализ): монография / Н.Н. Ярмыш. – Х.: Право, 2003. – 512 с.
247. Brady campaign to prevent gun violence [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.bradycampaign.org/about/>
248. Christine Lagorio Law Lets Floridians 'Shoot First' [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.awesomelibrary.org/guncontrol.html>
249. Citizens Committee for the Right to Keep and Bear Arms [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.ccrkba.org/>
250. Eidgenössisches Feldschiessen [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.fst-ssv.ch/desktopdefault.aspx/tabid-24/>
251. Firearms (Amendment) (No. 2) Act 1997 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.opsi.gov.uk/Acts/acts1997/ukpga_19970064_en_1
252. Firearms Act, 1920. An Act to amend the Law relating to Firearms and other A.D. 1920 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: www.opsi.gov.uk/acts/acts1920/pdf/ukpga_19200043_en.pdf
253. Gesellschaft fer ein freiheitliches Waffenrecht Wer ist proTELL? [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.protell.ch/cms/images/stories/dokumente/publikationen/1.2.002d.pdf>
254. Gun Control in Japan from Conservapedia [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.conservapedia.com/Gun_Control_in_Japan
255. Gun Control Network. Strategy [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.gun-control-network.org/GCN09.htm>

256. Gun crime [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.homeoffice.gov.uk/crime-victims/reducing-crime/gun-crime/index.html>
257. Gun crime rise alarms Japanese by Chris Hogg February 2008 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/asia-pacific/7257072.stm>
258. Gun Owners of America [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://en.wikipedia.org/wiki/Gun_Owners_of_America; <http://gunowners.org/>
259. Guns, Crime, and the Swiss by Stephen P. Halbrook, Ph.D., JD [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://stephenhalbrook.com/articles/guns-crime-swiss.html>
260. Home Office Statistical Bulletin Crime in England and Wales 2007/08 Findings from the British Crime Survey and police recorded crime. Edited by: Chris Kershaw, Sian Nicholas and Alison Walker [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.homeoffice.gov.uk/rds/pdfs08/hosb0708.pdf>
261. How we help. Our history [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.crimestoppers-uk.org/how-we-help/our-history>
262. How we help. Who are Crimestoppers? [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.crimestoppers-uk.org/how-we-help/who-are-crimestoppers>
263. Improving Firearms Policy [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.joycefdn.org/http://www.csgv.org/about-us>
264. Japan Innocence & Death Penalty Research Center Japanese 日本冤罪・死刑研究所 Shiroh Tetsuya [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.jiadep.org/Shiroh_Tetsuya.html
265. Japan shootings rise in 2007 on gangster gun use Reporting by Chisa Fujioka; Editing by David Fogarty Feb 7, 2008 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.reuters.com/article/idUST252568>
266. Japanese Gun Control by David B Kopel [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.guncite.com/journals/dkjgc.html>
267. Mayors Against Illegal Guns Coalition [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.mayorsagainstillegalguns.org/html/home/home.shtml>

268. National Rifle Association of America [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://en.wikipedia.org/wiki/National_Rifle_Association
269. Ordonnance federale sur les armes, les accessoires d'armes et les munitions du 2 juillet 2008 (Etat le 12 decembre 2008) [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.admin.ch/ch/f/rs/514_541/index.html
270. Shooters seek handgun law change By Andrew Fraser 19 August 2005 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://news.bbc.co.uk/sport2/hi/other_sports/olympics_2012/4162498.stm
271. The changing gun culture in Switzerland [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.protell.ch/cms/images/stories/dokumente/publikationen/8.1.003e.pdf>
272. The Coalition to Stop Gun Violence (CSGV) About Us [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.csgv.org/about-us>
273. The History of the National Shooting Centre at Bisley [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.nra.org.uk/>
274. Three hurt in rare Japan shooting 6 November 2009 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/asia-pacific/8345953.stm>
275. U.S. Scholl Shootings [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.cbsnews.com/htdocs/guns_in_america/html/framesource_schoolmap.html
276. Violence Policy Center [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.vpc.org/>
277. Working for the police [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.policecouldyou.co.uk/pcso/overview.htm>
278. Working for the police [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.policecouldyou.co.uk/specials/overview.html>
279. Working for the police [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.policecouldyou.co.uk/officers/overview.html>